

Vaalirahoituskohti Aamulehden, Helsingin Sanomien ja
Keskisuomalaisen pääkirjoituksissa

Joonas Laitinen
Journalistiikan pro gradu -tutkielma
Kevät 2011
Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department Viestintätieteiden
Tekijä – Author Joonas Laitinen	
Työn nimi – Title Vaalirahoituskohu Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen pääkirjoituksissa	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2011	Sivumäärä – Number of pages 123 + liitteet
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä tutkielmassa kuvataan, mistä ja miten Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keskisuomalainen kirjoittivat vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan aikavälillä 7.5.2008–17.9.2010. Tutkielmassa kiinnitetään huomiota siihen, mitä aiheita lehdet vaalirahoituksen yhteydessä käsitelivät, keitä toimijoita lehdet nostivat esiin ja mihin lähteisiin nojaten lehdet kirjoittivat pääkirjoituksensa.</p> <p>Tutkielman pääasiallisena tutkimusmenetelmänä on käytetty määrällistä sisällön erittelyä, jonka avulla kirjoitukset on luokiteltu sisältöluokkiin aihe-, toimija- ja lähdeulottuvuuksien mukaan. Tulosten analyysivaiheessa apuna on käytetty laadullista kehysanalyysia.</p> <p>Vaalirahoituskirjoittelun yhteydessä käsiteltiin eniten poliitikkojen toimintaa. Käsitely oli yleisesti varsin kriittistä, sillä joka viides tutkimusaineistoni virke käsiteli poliitikkojen toimintaa negatiiviseen sävyyn. Kaikkein kriittisin poliitikkojen toimintaa kohtaan oli Aamulehti, jonka virkkeistä lähes 29 prosenttia käsiteli poliitikkojen toimintaa negatiivisesti. Lehtien välisistä eroista mielenkiintoisena nousee esiin myös se, että Keskisuomalainen käsiteli median toimintaa selvästi muita enemmän ja myös selvästi kriittisempään sävyyn. Helsingin Sanomissa korostui muihin lehtiin verrattuna vaali- ja puolerahoitukseen liittyvän lainsäädännön käsitely. Poliitikoista eniten käsiteltiin Matti Vanhasta ja puolueista keskustaa. Lähteitään lehdet toivat pääkirjoituksissa vain harvoin esiin.</p> <p>Tutkielma osoittaa, että vaalirahoituksen valossa tutkimuslehdissäni käytävä keskustelu on pääosin varsin yksiäänistä, mutta erojakin löytyy. Aamulehdelle on tyyppillistä muita lehtiä räväkämpä tyyli, Helsingin Sanomille lakien kaltaisten kysymysten nostaminen ja Keskisuomalaiselle keskustalaisten näkemysten ajaminen.</p>	
Asiasanat – Keywords vaalirahoitus, politiikan journalismi, sisällön erittely, kehysanalyysi, pääkirjoitukset	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto/	
Muita tietoja – Additional information	

KUVIOT

KUVIO 1	Vaalirahoitusta käsittelevien pääkirjoitusten määrä lehdittäin	74
KUVIO 2	Vaalirahoituksen käsittely lehdissä lausumien määrän mukaan	75
KUVIO 3	Lehtien kirjoittelun ajallinen jakaantuminen	78
KUVIO 4	Poliitikkojen toiminnan käsittely	80
KUVIO 5	Politiikkaa koskevan rahoituksen käsittely	81
KUVIO 6	Vaali- ja puolerahoitusta koskevan lainsäädännön käsittely	85
KUVIO 7	Median toiminnan käsittely	87
KUVIO 8	Poliitikkojen toiminnan käsittely	90
KUVIO 9	Vanhasen, Kallin ja Korhosen käsittelyn määrä suhteessa aikaan	91
KUVIO 10	Toimijana puolueet	96
KUVIO 11	Toimijana rahoittajat	99
KUVIO 12	Pääkirjoituksissa useimmin esiintyneet lähteet	100
KUVIO 13	Pääkirjoituksissa eniten esiintyneet poliitikkolähteet	101

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Suurimpien puolueiden keskusjärjestöjen eduskuntavaalibudjetit 1999, 2003 ja 2007	19
TAULUKKO 2	Suurimpien puolueiden kansanedustajien yhteenlasketut eduskuntavaalibudjetit 1999, 2003 ja 2007	19
TAULUKKO 3	Suurimpien puolueiden menestys sekä puolueen ja sen kaikkien kansanedustajien vaaleihin käyttämä raha eduskuntavaaleissa 1999, 2003 ja 2007	23
TAULUKKO 4	Pääkirjoitukset lausumien, kirjoitusten määrän ja roolin mukaan	75

TAULUKKO 5	Vaalirahoituskohun poliittisten ulottuvuuksien käsittely	83
TAULUKKO 6	Muut vaalirahoituksen yhteydessä esiintyneet toimijat ja niiden käsittelyn prosentuaalinen osuus	98
TAULUKKO 7	Eniten lähteenä käytetyt tiedotusvälineet ja niiden käytön osuus	101

SISÄLLYS

ABSTRACT

KUVIOT JA TAULUKOT

1 JOHDANTO	8
1.1 Työn tieteenfilosofisista lähtökohdista	12
1.2 Tutkimuskysymykset ja työn rakenne	14
2 VAALIRAHOITUS JA DEMOKRATIA	16
2.1 Vaalit ja raha: Kampanjakulut kasvaneet kymmenessä vuodessa runsaasti	17
2.1.1 Suomessa panostetaan puolueita enemmän ehdokaskampanjointiin	18
2.1.2 Televisiomainonta ja vaalitapa kasvaneiden kustannusten selittäjänä	20
2.1.3 Rahan ja vaalimenestyksen suhde	22
2.2 Vaalirahoitus ja lainsäädäntö: Lakien vaivana näennäinen avoimuus	24
2.2.1 Tukiryhmät henkilökohtaisen vaalirahoituksen peittäjinä	25
2.2.2 Grecon suositukset uudistavat lainsäädäntöä	27
2.3 Vaalirahoituskohu, äänestyspako ja poliittisen järjestelmän legitimizeetti	28
3 POLITIIKAN JOURNALISMI JA VAALIRAHOITUS	33
3.1 Vaalirahoitusuutisoinnin lyhyt historia	35
3.2 Poliitiikan journalismin tehtävät	39
3.2.1 Journalismin tehtävien historiallinen kehitys	39
3.2.2 Ammatillistuminen korostaa journalismin vahtikoiratehtävää	41
3.3 Poliitiikan journalismin kritiikki	42
3.3.1 Poliitiikan journalismi luo keinotekoisia konflikteja ja suosii nopeaa ajattelua	42
3.3.2 Poliitiikan journalismi on viihteellistä ja skandaalihakuista	44
3.3.3 Poliitiikan journalismi on kiinnittynyt liikaa poliitikkoihin	47
3.4 Vaalirahoitusuutisointi poliitiikan journalismin tehtävien ja kritiikin näkökulmasta	51
3.4.1 Vaalirahoituskohu paljasti hitaasti heräävän, mutta äänekkäästi haukkuvan vahtikoiran	51
3.4.2 Vaalirahoituskohu ja skandaalinhakuinen laumajournalismi	53
4 AINEISTON ESITTELY	57
4.1 Aineistona Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen pääkirjoitukset	57
4.1.1 Mahtimedia Helsingin Sanomat ja maakunnan haastajat	57
4.1.2 Konsensushakuinen Helsingin Sanomat, räväkkä Aamulehti ja kepeä Keskisuomalainen	59
4.2 Pääkirjoitukset – poliitiikan journalismia vai journalismia poliitikoille?	60

5 TUTKIMUSMENETELMINÄ MÄÄRÄLLINEN SISÄLLÖN ERITTELY JA KEHYSANALYYSI	63
5.1 Sisällön erittelystä tieteellisenä menetelmänä	64
5.2 Sisällön erittely tässä tutkimuksessa	68
5.3 Tutkimuksen reliabiliteetista	70
5.4 Kehystäminen tulkintojen ohjaajana	71
6 SATTUMAPÄÄMINISTERI VASTAAN ETELÄN MEDIA – VAALIRAHOITUSKOHUN AIHEET, TOIMIJAT JA LÄHTEET	74
6.1 Remmiä ja rahapuhetta: Mistä vaalirahoituksen yhteydessä kirjoitettiin?	77
6.1.1 Poliitikkojen toiminta kriittisen katseen alla	79
6.1.2 Lehtien mukaan avoin rahoitus kuuluu politiikkaan	81
6.1.3 Vaalirahoituskohun poliittiset ulottuvuudet	83
6.1.4 Helsingin Sanomat lakipuheen ylläpitäjänä	84
6.1.5 Etelän media Keski-suomalaisen hampaissa	86
6.2 Pääosassa Matti Vanhanen: Pääkirjoituksissa esiintyneet toimijat	89
6.2.1 Kelmi-Korhonen ja sattumapääministeri Vanhanen: poliitikkojen representaatioita	92
6.2.2 Keskusta kohun keskiössä: Toimijana puolueet	96
6.2.3 Vaalirahoituskohun muut toimijat	97
6.3 Vaalirahoituskirjoittelussa esiintyneet lähteet	99
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	102
7.1 Mitä kirjoitukset kertovat? – Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset	102
7.2 Pääkirjoitus politiikan journalismina vaalirahoituksen valossa	106
7.2.1 Pääkirjoitus ja politiikan journalismin tehtävät	106
7.2.2 Pääkirjoitus ja politiikan journalismin kritiikki	108
7.3 Työn itsearviointi ja jatkotutkimuskohteet	110
7.4 Loppusanat	112
KIRJALLISUUS	115
LIITTEET	

LIITTEET

LIITE 1: Tutkimuksessa käytettävät sisältöluokat aihe-, toimija- ja lähdeulottuvuuksien mukaan

LIITE 2: Aineiston luokitusrunko eli koodausohjeet

LIITE 3: Sisällön erittelyn esimerkkejä

Liite 3a: Koodausrunгон käyttö, kun vaalirahoitus pääkirjoituksen selkeänä pääaiheena

Liite 3b: Koodausrunгон käyttö, kun vaalirahoitus pääkirjoituksen sivuaiheena

LIITE 4: Tutkimuksessa käytetty aineisto

LIITE 5: Pääkirjoituksissa esiintyneet aiheet

LIITE 6: Pääkirjoituksissa esiintyneet aiheet alaluokkineen ja niiden prosentuaalinen esiintyvyys

LIITE 7: Pääkirjoituksissa useimmin toimijana esiintyneet poliitikot ja niiden käsittelyn osuus

LIITE 8: Pääkirjoituksissa toimijana esiintyneet puolueet ja niiden käsittelyn osuus

1 JOHDANTO

Torstiaamuna 16.9.2010 toimitusten sähköposteihin ympäri maata kolisi tiedote, joka on vankka osa suomalaista politiikan historiaa. Lyhyehkö viesti oli kirjattu Suomen entisen pääministerin Matti Vanhasen nimiin ja se kuului kokonaisuudessaan näin:

”Olen saanut oikeuskanslerin päätöksen esteellisyysepäilyä koskeneisiin kanteluihin. Kansleri on katsonut, että hän tekee ilmoituksen perustuslakivaliokunnalle virkatoimieni lainmukaisuuden tutkimiseksi. Hän ei ole ottanut kantaa siihen, olenko syyllistynyt rangaistavaan tekoon, vaan hän selvitti, olisiko menettelyni syytä arvioida virkarikoksia koskevien säännösten valossa vai riittääkö laillisuusvalvonnallinen esteellisyysarviointi.

Nyt tämän harkinta siirtyy perustuslakivaliokunnalle, enkä oman oikeusturvani takia ota kanslerin päätöksessä esittämiin arvioihin julkisesti kantaa. Esitän näkemykseni ja tietoni perustuslakivaliokunnalle valiokunnan sitä kysyessä.”

Matti Vanhanen, kansanedustaja

Vanhasen tiedote oli vastaus oikeuskansleri Jaakko Jonkan samana aamuna julkaisemaan näkemykseen, jonka mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan on syytä tutkia Vanhasen toimet Raha-automaattiyhdistyksen (Rayn) tukien jakoon liittyen. Vanhanen oli osallistunut hallituksessa vuosikausia päätöksentekoon, jonka perusteella Ray jakoi nuorille vuokra-asuntoja rakentavalle Nuorisosäätiölle tukia useiden miljoonien eurojen verran. Nuorisosäätiö puolestaan rahoitti vastoin omia sääntöjään Vanhasen vuoden 2006 presidentinvaalikampanjaa yli 20 000 eurolla. Tiivistetysti sanottuna Vanhanen osallistui siis päätöksentekoon, jonka perusteella hän itse sai huomattavaa taloudellista hyötyä. Jonkan mielestä Vanhanen rikkoi toiminnallaan hallintolain esteellisyyssäännöksiä ja hän halusi, että perustuslakivaliokunta selvittää, onko Vanhasen toimintaan liittyen syytä käynnistää poliisitutkinta, joka saattaa aikanaan johtaa jopa valtakunnan-oikeuteen asti.

Seuraavan aamun lehdissä Vanhasen tapaus oli odotetusti selkeästi suurin uutisaihe, jota kommentoitiin laajasti niin kolumneissa kuin lehtien virallisista linjauksista vastaavissa pääkirjoituksissakin. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa Maan tavalle tuli aiheellinen tyrmäys (HS 17.9.2010) kirjoitettiin, että Jonkan:

” (...) ratkaisu oli vahva signaali siitä, että sallittuna maan tapana ennen pidetyt sumplimit vaalirahoituksessa ovat nyky maailmassa tuomittavia. (...) Kyse ei ole niistä 23 000 eurosta, jotka Vanhanen sai Nuorisosäätiöltä, vaan siitä, että hän näyttää pikkusummasta ja

tahallaan myyneen suuremman arvon: kuvan, jonka mukaan julkinen hallinto toimii puolueettomasti.”

Aamulehti kirjoitti otsikolla Sattumapääministerin tilinpäätös (Aamulehti 17.9.2010), että:

”Oikeuskansleri Jaakko Jonkan eduskunnan perustuslakivaliokunnalle jättämä selvityspyyntö on kovaa tekstiä. (...) Matti Vanhanen saa vielä pitkään pestä vaalirahasotkun aiheuttamaa likapyykkiä. On hyvin lähellä, että koko skandaalin viimeinen luku kirjoitetaan valtakunnanoikeudessa.”

Keskisuomalainen oli puolestaan huomattavasti Aamulehteä ja Helsingin Sanomia mallillisemmalla linjalla. Lehti kirjoitti, *Eduskunta arvioi Vanhasen virheen* (KSML 17.9.2010) otsikoidussa, pääkirjoituksessaan, että ”esteellisyys on kiistaton ja sen huomiotta jättämisestä voi luonnehtia huolimattomuudeksi tai inhimilliseksi erehdykseksi.”

Kyseisten pääkirjoitusten sävyerot saivat minut miettimään, miten suomalainen lehdistö käsitteli vaalirahoitusta Vanhasen tapausta laajemmassa mittakaavassa. Tämän opinäytteen tutkimusongelman voikin tiivistää muotoon: Mistä ja miten Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keskisuomalainen vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan kirjoittivat aikavälillä 7.5.2008–17.9.2010. Aikajana alkaa vaalirahakohun aloittaneesta Timo Kallin tunnuksesta A-Studioossa ja päättyy reilua kahta vuotta myöhemmin Jonkan ilmoituksen jälkeiseen aamuun.

Lähestyn tutkimusongelmaani aihe-, toimija- ja lähdeulottuvuuksien kautta, joiden avulla pystyn selventämään, mitä teemoja ja toimijoita lehdet nostivat kirjoituksissaan esille, millaisessa suhteessa teemat ja toimijat esiintyivät toisiinsa nähden sekä millaisiin lähteisiin nojaten lehdet pääkirjoituksissaan tapahtumista kirjoittivat. Käytän tutkimusmenetelmänä määrällistä sisällön erittelyä. Tulosten analyysivaiheessa apuna on käytetty laadullista kehysanalyysia.

Päädyin tutkimaan juuri lehtien pääkirjoituksia, sillä olen kiinnostunut nimenomaan siitä, mitä tekijöitä lehdet nostivat virallisissa kannanotoissaan rahoituskeskustelun yhteydessä esille. Tutkimani lehdet valitsin siksi, että ne ovat kaikki suuria ja lähtökohdiltaan hyvin erilaisia seitsemän kertaa viikossa ilmestyviä sanomalehtiä. Palaan näiden lehtien tarkempaan esittelyyn luvussa 4.

Valitsin tutkimusaiheekseni vaalirahoituskirjoittelun, sillä se on sekä journalismin että poliittisen järjestelmän kannalta eräs viime vuosien mielenkiintoisimmista ilmiöistä. Timo Kallin möläytyksestä Yleisradion A-Studioissa toukokuussa 2008 alkanut vaalirahoituskohu on journalistisena ilmiönä ristiriitainen, sillä se osoitti toisaalta sen, että toimittajat toteuttavat heille annettua valtaapitävien vahtikoiran tehtävää ansiokkaasti, mutta toisaalta myös sen hampaattomuuden, jolla toimittajat olivat suhtautuneet vaalirahoituslain rikkomuksiin ennen kohua (Pitkänen 2009a&b). Poliittisen järjestelmän kannalta kohu on lyhyesti sanottuna kiusallinen, sillä se paljasti nolon epäkohdan kansanedustajien asenteissa itse säätämiään lakeja kohtaan. Kohu toi myös julkisuuteen sen, että puolueet kierrättävät rahoitusta itselleen erilaisten säätiöiden ja tukijärjestöjen kautta tavalla, jota on lähes mahdotonta valvoa. Toivoa sopii, että yli kaksi vuotta vellonut keskustelu on muuttanut poliittista järjestelmää hieman avoimempaan suuntaan ja tehnyt politiikkaan liittyviä rahoitusjärjestelyjä läpinäkyvämmiksi.

Aiemmin vaalirahoitusuutisointia koskevassa tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, miksi kohu alkoi juuri keväällä 2008. Ville Pitkäsen (2009) mukaan Kallin lausunto toimi kohun alkusysäyksenä, sillä se konkretisoi vaalirahoituslainsäädäntöön liittyvät ongelmat ja antoi niille kasvot. Pitkäsen mukaan myös poliittisella järjestelmällä ja Euroopan neuvoston korruption vastaisella elimellä Grecolla oli keskeinen rooli kohun alkamisessa. Greco suositteli Suomea parantamaan vaalirahoitusta koskevaa lainsäädäntöään loppuvuodesta 2007.

Kirsi Skönin (2010,19) mukaan keskustelun alkuajankohtaa saattaa selittää myös se, että poliitikoilta oli alettu Suomessa edellyttää paitsi asioiden ajamiseen liittyviä taitoja, myös moraalista nuhteettomuutta. Tästä osoituksena hän pitää sitä, että Suomessa oli talvella 2008 ennen vaalirahakohua käyty läpi jo kaksi laajempaa mediakohua. Ensimmäinen kohu syntyi tammikuun lopussa, kun Helsingin Sanomat uutisoi jopa kymmeniiden eduskunnan naistyöntekijöiden kärsivän ahdistelusta työpaikallaan. Toinen kohu puolestaan liittyi silloisen ulkoministerin Ilkka Kanervan (kok) lähettämiin tekstiviesteihin, ja tarkemmin sanottuna viesteistä valehtelemiseen, show-tanssija Johanna Turkiaiselle. Skönin mukaan Kallin ”kyynisen rehellinen” lausunto synnytti näihin verrattavan mediamyrskyn.

Jaana Siljamäki ja Hanna Autio (2010) puolestaan tarkastelevat, miten joukko keski-

suomalaisia pitkäaikaistyöttömiä koki vaalirahoitusuutisoinnin. Heidän havaintojen mukaan uutisointi oli sekavaa, mikä aiheutti työttömissä epätietoisuutta ja tunnetta koko prosessin keskeneräisyydestä sekä toisaalta totaalista kyllästymistä aiheeseen. Siljamäen ja Aution mukaan vaalirahoitussoppa osoitti, että poliitikoilla riittää oikomista toiminnassaan, johon syrjäytymisen tunteesta kärsivät työttömät suhtautuvat jo valmiiksi kynnisesti. Journalismita työttömät puolestaan kaipaavat kohun valossa reaaliaikaisen reagoinnin ja kohutehtailun sijaan ennen kaikkea pitkäjänteistä seuranta, mikä pakottaisi koko politiikan tekemisen entistä avoimemmaksi.

Näiden lisäksi Helsingin yliopiston viestinnän tutkimuskeskus ja Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö valmistelevat laajaa tutkimusta vaalirahoitusuutisointiin liittyen. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten journalismin ja politiikan välinen suhde on kehittynyt ja kehittymässä, miten kohu on vaikuttanut medioiden ja politiikan uskottavuuteen yleisön silmissä ja mitä kohu merkitsee journalismin tulevaisuudelle. Tutkimus valmistuu pitkälti samoihin aikoihin tämän työn kanssa eli keväällä 2011. Vaalirahoitukseen liittyvän journalismin tutkimusta ei näiden lisäksi Suomesta tietääkseni löydy.

Vertailevaa tutkimusta aiheen ympärillä ei ole kuitenkaan vielä tehty, joten päätin tutkia mitä asioita eri lehdet nostivat aiheesta esiin. Tämän selvittäminen on tärkeää, sillä se valottaa laajemminkin suomalaisen politiikan journalismin ja lehdistössä käytävän yhteiskunnallisen keskustelun tilaa. Tutkimuksen eräänä tavoitteena onkin kartoittaa sitä, kuinka yhtenäistä keskustelu suomalaisen lehdistön sisällä on vaalirahoitusesimerkin valossa.

Pääkirjoitukset tarjoavat oivan mahdollisuuden lehtien näkemysten selvittämiseen, sillä lehdet ilmaisevat niissä omia näkemyksiään kulloisiinkin aiheisiin eli määrittelevät lehden institutionaalisen kannan (ks. esim. Raunio 2003, 32; Huovila 2001, 5; Kakkuri-Knuutila 1998, 408). Pääkirjoitukset tarjoavat myös omanlaisensa ikkunan politiikkaa käsittelevään journalismiin, sillä lehdet toteuttavat niissä yhteiskunnallisen keskustelijan rooliaan (Huovila 2001, 6). Pääkirjoituksia lukee vain 7–10 prosenttia kaikista lukijoista, mutta lukijajoukko on vaikutusvaltaista, sillä se koostuu yhteiskunnan eliitistä, kuten politiikan ja talouselämän päättäjistä (Raunio 2003, 33; Huovila 2001, 9; Teikari 1990, 63). Pääkirjoituksia voidaan pitää tärkeänä julkisen keskustelun vaikuttamisen kanavana

myös siksi, että niissä lehdet nostavat julkiseen keskusteluun vain kaikkein tärkeimpinä pitämiään kysymyksiä, jotka päätyvät lopulta mielipidejohtajien kautta myös rivikansalaisten tietoisuuteen (Raunio 2003, 33; Rusi 1985, 31). Pääkirjoitusten tutkimista puoltaa myös se, ettei niitä ole journalismin tutkimuksen saralla tutkittu viime vuosina läheskään niin paljon kuin uutisia.

1.1 Tutkimuksen tieteenfilosofisista lähtökohdista

Tässä vaiheessa on syytä valottaa hieman suhdettani totuuteen ja tieteen rooliin erilaisien ilmiöiden selittäjänä. Suhteeni totuuteen ja tieteseen on pitkälti konstruktivistinen eli näkemykseni mukaan suurin osa todellisuutta koskevista havainnoistamme ja näin myös omaksumamme tieto on subjektiivisesti muokkautunutta. Konstruktivismiin mukaan ihminen ei kykene havaitsemaan todellisuutta sellaisenaan, vaan aiemmin omaksuttu tieto ja aiemmat kokemukset määrittävät, miten ihminen havainnoi ja tulkitsee kokemiaan ilmiöitä. Havaintojen ja tulkintojen ohjaamisessa esimerkiksi käytetyllä kielellä on usein keskeinen rooli. (ks esim. Berger & Luckmann 1966.)

Konstruktivistinen näkemys vastaa hyvin omaani, sillä mielestäni varsinaisia puhtaita totuuksia ei varsinkaan sosiaalitieteiden kaltaisissa tieteissä ole olemassa. Myös kielen merkitys on keskeinen, sillä sanasto vaikuttaa vahvasti siihen, millaisen kuvan tai ylipäänsä, mistä saamme kuvan, kun tulkitsemme jotain ilmiötä. Tutkimukseni kannalta konstruktivistinen lähtökohta tarkoittaa sitä, että uskon toimittajien tai lehti-instituution lähtökohdan vaikuttavan aina myös siihen, miten kulloinkin käsiteltävästä aiheesta kirjoitetaan. En siis tulkitse lehtien kirjoituksia totuuksina vaan tietynlaisina kulttuurituotoksina, joiden syntymiseen on vaikuttanut lukuisia eri tekijöitä: toimittajan henkilökohtainen tausta, kirjoitushetken poliittinen tilanne, kirjoitushetkellä käytettävissä oleva aika ja niin edelleen. (ks. Shoemaker & Reese 1996.)

Joukkotiedotusvälineillä on runsaasti valtaa ihmisten todellisuuskäsitysten muokkaamisessa. Tämä valta koskee erityisen vahvasti politiikan journalismia, sillä ihmiset muo-

dostavat yhä medioituneemmassa maailmassa kuvansa poliitikoista ja politiikasta pitkälti juuri median perusteella. (ks. esim. McCombs & Shaw 1972, 176–177; Perna 2007, 17). Poliitikkojen toiminnasta esimerkiksi heidän kansanedustajatehtävissään on runsaasti materiaalia tarjolla, mutta harvalla ihmisellä on mielenkiintoa tai aikaa perehtyä heidän toimintaansa muuten kuin lehtikirjoitusten tai tv-ohjelmien välityksellä. Tämän takia on tärkeää tutkia sitä, minkälaista kuvaa joukkotiedotusvälineet politiikasta ja sen tapahtumista välittävät.

Postmodernissa maailmassa ei välttämättä enää voida erottaa selvästi toisistaan todellista tapahtumaa ja sen saamaa representaatiota eli uudelleen esittämistä mediassa. Tämä tarkoittaa sitä, että välittäessään todellisuutta media myös yhtäläillä luo sitä ja monet tärkeät asiat tapahtuvat mediassa. (Holmberg 2004, 11–12.) Tämän takia on tärkeää tarkastella sitä, miten media kehystää vaalirahoitusta käsittelevät tuotteensa. Ihmisten käsitys vaalirahoituksesta ja siihen liittyvistä ongelmista saattaa olla täysin erilainen riippuen siitä, korostaako media ilmiötä poliitikkojen uskottavuutta heikentävänä tekijänä vai leimaako se sen toisten mediavälineiden tyhjänpäiväiseksi vouhotukseksi.

Vaalirahakeskustelun yhteydessä on pohdittu runsaasti sitä jäävätkö poliitikot kiitollisuudenvelkaan heidän tukijoitaan kohtaan. Tähän liittyy kiinteästi myös erinäiset jääviyskysymykset eli kysymykset siitä, voivatko poliitikot osallistua päätöksentekoon tilanteissa, joissa käsitellään poliitikkoa tukeneiden tahojen asioita. Tästähän oli kyse myös Vanhasen kohdalla: hän hyväksyi pääministerinä Raha-automaattiyhdistyksen tuen taholle, jolta oli itse saanut tuntuvan vaaliavustuksen presidentinvaaleissa 2006.

Mielestäni minun onkin tässä vaiheessa opinnäytteeni avoimuuden ja ulkopuolisen arvioimisen kannalta syytä kertoa hieman omista taustoistani. Olen kirjoitushetkellä 25-vuotias toimittaja, joka on äänestänyt kaikissa yleisissä vaaleissa (seurakuntavaaleja lukuun ottamatta) vuodesta 2004 saakka. Koen olevani poliittisesti sitoutumaton ja olen äänestänyt aina enemmän henkilöä kuin puoluetta. Äänestysvalintojeni perusteella kallistun kenties hieman vasemmalle, sillä olen äänestänyt vain vihreiden, Sdp:n ja vasemmistoliiton ehdokkaita. Mielestäni suomalaista politiikkaa vaivaa se, mistä sitä on paljon kritisoitukin eli yksiäänisyys ja puolueiden samankaltaisuus. Toimittaja Unto Hämäläinen luonnehti Helsingin Sanomissa, että suomalaisen politiikkaan mahtuu kerrallaan vain yksi asia, tämä on mielestäni hyvin tiivistetty. (Hämäläinen 2010, C5.)

Toimittajana olen osallistunut vaalirahoitusuutisointiin Helsingin Sanomien politiikan toimituksen kesätoimittajana kesinä 2009 ja 2010 sekä Yleisradion määräaikaisena toimittajana syksyllä 2009.

1.2 Tutkimuskysymykset ja työn rakenne

Tässä tutkimuksessa pyrin kuvaamaan mahdollisimman tarkasti sitä, mistä ja miten Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keski-suomalainen vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan aikavälillä 7.5.2008–17.9.2010 kirjoittivat.

Tämän tutkimusongelman vastauksen rajaamisessa olen käyttänyt seuraavia tutkimuskysymyksiä:

- 1. Mitä aiheita lehdet vaalirahoituksen yhteydessä käsittelivät ja miten aiheiden käsittely painottui lehtien välillä?*
- 2. Keitä toimijoita lehdet nostivat kirjoittelussaan esiin ja miten toimijoiden käsittely painottui lehtien välillä?*
- 3. Mihin lähteisiin nojaten lehdet kirjoittivat pääkirjoituksensa?*

Tutkimukseni etenee siten, että luvuissa 2–3 keskityn tutkimusaiheen kannalta keskeisen poliittisen ja journalistisen kontekstin esittelemiseen. Luvussa kaksi esitellään muun muassa puolueiden ja ehdokkaiden vaaleihin käyttämän rahan viimeaikaista kehitystä, ehdokkaiden ja puolueiden vaalirahoitusta säätelevän lainsäädännön kehitystä sekä suomalaista poliittista järjestelmää vaivaavat kansantaudit eli äänestysprosenttien lasku ja poliittisen järjestelmän uskottavuuden vähentyminen. Kolmas luku kertoo vaalirahoitusuutisoinnin vaiheita 1990-luvulta 2010 vuoden syksyyn. Luku esittelee myös politiikan journalismin ominaispiirteitä, politiikan journalismin saamaa kritiikkiä sekä luotaa sitä toimintakulttuuria, jossa toimittajat ja poliitikot Suomessa elävät.

Päädyin taustoittamaan aihetta varsin laajasti luettuani tutkimusaineistooni kuuluvat pääkirjoitukset kertaalleen läpi. Tutkimusaineistooni kuuluvissa kirjoituksissa käsiteltiin toistuvasti muun muassa vaali- ja puoluerahoitukseen liittyvää lainsäädäntöä, suomalai-

sen poliittisen järjestelmän nauttimaan legitimitettä sekä median toimintaa vaalirahoituksen avoimuuden valvojana. Nämä teemat muodostavat myös pohjan, jonka perusteella jäsenän ja analysoin tutkimusaineistoa tarkemmin, joten mielestäni on tutkimuksen ymmärrettävyyden kannalta tärkeää esitellä laajemmin, millaisesta ilmiöstä on kyse, kun puhutaan esimerkiksi poliittisen järjestelmän legitimitetistä.

Neljäs luku keskittyy aineistoni tarkempaan kuvailuun. Luvussa käydään läpi lehtien asemaa suomalaisen journalismin kentässä, esitellään lehtien politiikan journalismille ominaisia piirteitä sekä esitellään pääkirjoitusten yleisiä ominaisuuksia. Viidennessä luvussa esittelen käyttämäni tutkimusmenetelmät ja kuudes luku keskittyy tutkimukseni tulosten purkamiseen. Tutkimukseni viimeisessä, seitsemännessä, luvussa esittelen tuloksistani tekemäni johtopäätökset.

Varsinaisiin tutkimuskysymyksiin vastaamisen jälkeen pohdin myös sitä, mistä lehtien väliset mahdolliset erot ja yhtäläisyydet johtuivat. Tätä pohdintaa on luvussa luvuissa 6 ja 7 joissa käyn läpi tutkimukseni tuloksia ja esitän niistä vetämiäni johtopäätöksiä. Luvussa 7 tarkastelen myös sitä, millaista politiikan journalismia pääkirjoitukset tutkimusaineistoni perusteella edustavat.

2 VAALIRAHOITUS JA DEMOKRATIA

Suomessa näyttää olevan varsin pitkä poliittisen rahoituksen peittelyn perinne. Maassa on käyty erilaisia vaaleja jo vuoden 1907 eduskuntavaaleista lähtien eli reilun sadan vuoden ajan. Tästä ajasta runsaat 90 vuotta kului niin, ettei vaaleissa ehdolla olevien tarvinnut kertoa rahoituksestaan lain puitteissa yhtään mitään. Rahaa vaalien ja niitä käyvien puolueiden ja poliitikkojen taustalla on kuitenkin aina liikkunut ja hurjimmillaan rahasäkkejä on vastaanotettu Neuvostoliittoa ja Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu CIA:ta myöten. (ks. esim. Majander 2007 & Hämäläinen 2010, 37.)

Sami Outisen (2000, 24) mukaan Neuvostoliiton kommunistinen puolue (NKP) tuki sotien jälkeen pitkään merkittävillä rahasummilla Suomen kansan demokraattisen liiton (SKDL) kautta hallituksessa edustettuna ollutta Suomen kommunistista puoluetta (SKP). Kimmo Rentolan (1997, 176–179) mukaan SKP sai vuosina 1950–1966 Neuvostoliitolta ja Kiinalta tukea noin 400 000–900 000 dollaria vuodessa, joka vastasi puolueen budjetista noin 5–10 prosenttia. Rahaa virtasi idästä Neuvostoliiton turvallisuuspoliisin KGB:n välityksellä myös nykyisen keskustan edeltäjälle maalaisliitolle. Rahat maalaisliitolle jaettiin puoluetta lähellä olevan Maaseudun säätiön kautta. (Outinen 2000, 24.)

Hämärää tukea tulvi Suomeen myös lännestä. Sdp sai heti toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina sekä 1950- ja 60-luvuilla tuhteja dollarinippuja pohjoismaisilta veljespuolueilta ja yhdysvaltalaiselta ammattiyhdistysliikkeeltä. Sdp:n sodanjälkeistä rahoitusta tutkineen Mikko Majanderin (2007) mukaan puolue rahoitti toimintaansa monimutkaisen järjestelyn kautta. Välittömästi sodan jälkeen rahaa saatiin Ruotsin ja Norjan työväenpuolueilta, mutta varsin pian rahaa alkoi Oskari Tokoin aloitteesta virrata Sdp:lle myös Yhdysvalloista. Puolueen saamalla tukikruunuilla ja -dollareilla hankittiin ulkomailta halvalla kahvia, tupakkaa, hedelmiä ja muuta Suomessa kortilla ollutta tavaraa, jonka jälkeen tuotteet myytiin täällä kalliilla kuluttajille. Kauppa naamioitiin hyväntekeväisyydeksi, sillä siitä ei tarvinnut silloin maksaa täysiä veroja tai tulleja. Tällaista toimintaa harjoittivat muutkin järjestöt ja puolueet, mutta Majanderin mukaan Sdp oli taitavin hyväntekeväisyyskaupan järjestämisessä. CIA siirtyi demareiden tukijaksi vuonna 1949. Sen apua käytettiin kenttätyöhön kommunisteja vastaan.

Rahoitusjärjestelyiden monimutkaisuutta kuvaa hyvin se, ettei Sdp:n saamien rahojen alkuperä ollut aina selvä edes puolueen johdolle. Esimerkiksi puolueen myöhemmän pitkäaikaisen puoluesihteerin ja puheenjohtajan Kalevi Sorsan mukaan rahojen alkulähdettä voi vain arvailla. Perussuomalaisia edeltäneen Suomen maaseudun puolueen (SMP) puheenjohtaja Veikko Vennamo väitti 1960-luvulla myös rakennusliikkeiden rahoittavan Sdp:n ja keskustan toimintaa. (Outinen 2000, 25.)

Tätä taustaa vasten vuonna 2000 voimaanastunut ehdokkaan vaalirahoitusta säätelevä laki oli kaikkine puutteineenkin suuri askel kohti avoimempaa poliittista rahoitusta, sillä se velvoitti vaaleissa ehdolla olevia poliitikkoja kertomaan edes jotain omasta kampanjarahoituksestaan. Lain ongelma oli kuitenkin siinä, että se teki rahoituksesta avointa vain nimellisesti ja todellisuudessa harva poliitikko noudatti siihen kirjattua ilmoitusvelvollisuutta, sillä lain rikkomisesta ei seurannut sanktioita. (Ks. esim. Venho 2008). Avoimuuden puute on ollut suuri ongelma myös puolueiden rahoituksen kohdalla, sillä 1960-luvun lopusta peräisin oleva lainsäädäntö ei ollut onnistunut tekemään puoluerahoituksesta kovinkaan avointa. Lainsäädäntöä uudistettiin kuitenkin avoimempaan suuntaan kevään 2011 eduskuntavaaleja varten (HE 6 / 2010).

Tämä luku keskittyy tutkimusaiheeni kannalta olennaisen poliittisen kontekstin esittelemiseen. Luvussa kuvataan sitä, mikä rooli vaalirahoituksella on edustuksellisen demokratian kannalta keskeisimmän tapahtuman eli parlamentaaristen vaalien käymisessä, valotetaan vaalirahoitusta koskevan lainsäädännön kehittymistä sekä pohditaan niitä poliittisia seurauksia, joita vaalirahoituskohu mahdollisesti aiheuttaa.

2.1 Vaalit ja raha: Kampanjakulut kasvaneet kymmenessä vuodessa reilusti

Edustuksellisessa demokratiassa vaalit ovat kanava, jolla kansalaisten mielipiteet välittyvät päätöksentekijöille ja joiden takia päätöksentekijöiden on todella otettava kansan mielipide huomioon (Dahl 1998, 113). Toimivassa demokratiassa kansalaisten ja vaaleilla valittujen poliitikkojen mielipiteet eivät siis eroa jyrkästi toisistaan. Jos demokratia toimii hyvin kansalaiset uskovat, että heidän osallistumisensa eli käytännössä äänes-

tämisensä on vaivan arvoista. Äänestämällä ja osallistumalla erilaisiin kansalaisyhteiskunnan toimintoihin voidaan siis vaikuttaa siihen millaista politiikkaa yhteiskunnassa tehdään. (Paloheimo 2005, 19.) Ennen varsinaisia vaaleja käydään niin sanottu vaalikampanja, jonka aikana puolueet ja ehdokkaat yrittävät nostaa kampanjakeskusteluun tärkeinä pitämiään poliittisia tavoitteita, lisätä tunnettuuttaan äänestäjien keskuudessa ja suostutella äänestäjiä antamaan tukensa puolueelle ja sen jollekulle ehdokkaalle. (Borg & Moring 2005, 47.)

Uskottavan kampanjan toteuttaminen on puolestaan suhteellisen kallista ja vaatii ehdokkaalta taloudellista panostusta eli vaalirahaa. Harva ehdokas pystyy maksamaan kampanjansa kokonaan omin varoin, joten ulkopuolista rahoitusta tarvitaan lähes varmasti. Harvoin ehdokas selviää kuitenkaan täysin ilman omia panostuksia ja esimerkiksi vuoden 2003 eduskuntavaaleissa ainoastaan kymmenkunta edustajaa selvisi pelkästään ulkoisen tuen varassa. Tämä pieni joukko koostui tyypillisesti politiikan raskassarjalaisista. (Venho 2008, 207.)

2.1.1 Suomessa panostetaan puolueita enemmän ehdokaskampanjoihin

Yksi keskeisimmistä eduskuntavaalibudjetteja ohjaavista tekijöistä on yleinen taloustilanne. Tämä näkyy konkreettisesti siten, että Suomea 1990-luvun alussa runnellut talouslama leikkasi vaalibudjetteja selvästi, ja puolueiden vaalibudjetit ylittivät vuoden 1991 tason vasta vuonna 2007. Heikko taloustilanne pysäytti 1990-luvun alussa ainakin hetkeksi myös ehdokasmainonnan kasvun. (Venho 2008, 306.)

1990-luvun laman hellitettyä kampanjakustannukset ovat lähteneet jälleen nousuun. Vuonna 1999 nykyisistä eduskuntapuolueista vaaleihin käytti eniten rahaa keskusta noin 530 000 eurolla. Neljän vuoden päästä suurimmalla eli noin 857 000 euron budjetilla kampanjoi Sdp ja vuonna 2007 keskusta ilmoitti käyttäneensä vaaleihin jo 1,5 miljoonaa euroa. Huomattavaa on, että eduskuntapuolueiden keskusorganisaatiot käyttivät oikeusministeriölle tekemiensä selvitysten perusteella yhteensä vuonna 2007 vaaleihin jo noin 6,45 miljoonaa euroa, kun summa oli vielä vuonna 1999 ollut noin 2,7 miljoonaa. (Venho 2008, 219; Mikkonen 2007, A4; Moring & Mykkänen 2009, 39.) (ks. taulukko 1). Reippaasti kasvaneiden puoluekampanjoiden lisäksi on huomioitava, että Suomessa

panostetaan rahallisesti huomattavasti enemmän yksittäisten ehdokkaiden kuin puolueiden kampanjointiin. Esimerkiksi 1990-luvulla yksittäisten ehdokkaiden yhteenlasketut kampanjakulut olivat noin kolme kertaa puolueiden kuluja suuremmat. (Borg & Moring 2005, 61.)

Taulukko 1. Suurimpien puolueiden keskusjärjestöjen eduskuntavaalibudjetit 1999, 2003 ja 2007 (tuhatta euroa)

	1999	2003	2007
KESK	530	550	1 500
KOK	490	790	1 000
SDP	475	857	1 200
VAS	383	485	860
VIHR	340	315	560
RKP	212	445	900
KD	222	94	210
PS	39	34	215
YHT.	2 690	3 570	6 445

Lähteet: Venho 2008, 205 & 220; Mikkonen 2007, A4; Moring & Mykkänen 2009, 39

Ilmiötä havainnollistaa hyvin se, että vuoden 2007 vaaleissa suurimmalla kassalla liikkeellä olleen keskustan kansanedustajiksi valitut ehdokkaat käyttivät vaalirahoitusilmoitusten perusteella kampanjoihinsa yhteensä 2,48 miljoonaa euroa, kun puolueorganisaatio käytti vaaleihin noin 1,5 miljoonaa euroa. (Arter 2009, 23.) Kokoomuksen kohdalla tilanne oli vieläkin selvempi, sillä puolue panosti vaaleihin ”vain” miljoonan ja eduskuntaan valitut ehdokkaat yhteensä 2,42 miljoonaa. (ks. taulukko 1 & 2).

Taulukko 2. Suurimpien puolueiden kansanedustajien yhteenlasketut eduskuntavaalibudjetit 1999, 2003 ja 2007 (tuhatta euroa)

	1999	2003	2007
KESK	1 210	1 914	2 480
KOK	1 279	1 308	2 424
SDP	903	1 246	1 371
VAS	404	486	505
VIHR	102	168	330
RKP	250	223	356
KD	185	152	133
PS	17	70	95

Lähteet: Venho 2008, 205 & Arter 2009, 23 & <http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit99/vlkm99.html>

Puolueiden ja yksittäisten ehdokkaiden budjettien vertailu ei kuitenkaan anna täysin oikeata kokonaiskuvaa vaaleihin käytetyistä rahamääristä, sillä puolueiden rahaa on saatanut kulkeutua yksittäisten ehdokkaiden vaalibudjetteihin. (Moring & Mykkänen 2009, 41.)

Vaalikampanjoinnin kulujen lisääntymistä havainnollistaa hyvin se, että vuonna 2007 kansanedustajapaikka maksoi keskimäärin noin 38 000 euroa (Moring & Mykkänen 2009, 40). Vuonna 2003 kansan asiaa pääsi ajamaan 28 000 eurolla ja vuonna 1999 noin 22 000 eurolla (Venho 2008, 207). 2000-luvulla käytyjen eduskuntavaalien välillä tapahtunutta muutosta kuvastaa myös se, että vuoden 2003 vaalien suurimman budjetin keräsi keskustan silloinen puheenjohtaja ja Suomen historian ensimmäinen, vaikkakin lyhytaikainen, naispääministeri Anneli Jäätteenmäki 70 000 eurollaan (Broberg 2004, 44; Borg & Moring 2005, 62). Jäätteenmäen kampanja jäi kuitenkin huomattavasti vuoden 2007 vaaleissa suurimman kampanjan tehneestä kokoomuksen Eero Lehdestä, jonka budjetti oli noin 119 000 euroa. (Arter 2009, 23).

Yksittäisten ehdokkaiden kampanjan kalleus selittää sitä, että ehdokkaat kokoavat mielellään taakseen tukiryhmän, joka vastaa kampanjan rahoittamisesta. Tukiryhmä ja valituksi tuleminen korreloivat myös varsin hyvin keskenään, sillä esimerkiksi vuoden 1999 vaalien kohdalla valituiksi tulleista ehdokkaista 92 prosentilla oli takanaan tukiryhmä. (Borg & Moring 2005, 64.)

2.1.2 Televisiomainonnan salliminen ja vaalitapa kasvaneiden kustannusten selittäjänä

Osasy kampanjakustannusten kasvuun löytyy sähköisen viestinnän valvontaa koskevan sääntelyn purusta 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa. Viestintäpolitiikan vapauttamisen seurauksena oli muun muassa se, että mainosrahoitteiselle televisio-kanava MTV3:lle myönnettiin vihdoinkin vuonna 1993 oma lähetyskanava ja toimilupa, jolloin siitä tuli Yleisradion tv-kanavien kilpailija. Aiemmin mainosrahoitteista televisiotoimintaa harjoittanut yritys oli joutunut vuokraamaan Yleisradiolta ohjelma-aikaa maksamalla sille vuosittaista lähetysaikakorvausta. Tästä korvauksesta oli muodostunut Yleisradiolle merkittävä tulolähde. Vuonna 1993 lähetysaikakorvauksesta tuli lakisääteinen toimilupamaksu, jonka kaupalliset televisiokanavat maksavat vuosittain valtiolle. (Nieminen &

Pantti 2004, 50.) 1990-luvun alussa luovuttiin tarkoin säädellyistä vaalikampanja-ajan ohjelmistoista ja siirryttiin enemmän journalistisin perustein laadittuun ohjelmistoon. Tuolloin sallittiin myös muista Pohjoismaista poikkeavasti poliittinen mainonta televisiossa. Eräät kaapelikanavat näyttivät poliittista televisiomainontaa jo vuoden 1991 eduskuntavaaleissa, mutta vuonna 1995 vaaleista lähtien televisiomainonta on kuulunut tärkeimmillä kaupallisilla kanavilla puolueiden eduskuntavaalimainonnan työkalupakkiin. (Borg & Moring 2005, 49.)

Televisiomainonnan salliminen kasvatti nopeasti puolueiden sähköiseen mainontaan käyttämiä kuluja, mutta kokonaismenojen kannalta sillä ei lopulta ole ollut kovinkaan suurta vaikutusta, sillä sen osuus puolueiden vaalibudjeteista on pysynyt vuosien 1999–2007 välisten eduskuntavaalien välissä pitkälti samana. Puolueet käyttivät vuosina 1999 ja 2003 keskimäärin noin kolmanneksen kampanjakuluistaan tv-mainontaan (Venho 2008, 223). Tilanne oli samankaltainen myös vuoden 2007 vaaleissa. Tosin keskusta panosti noissa vaaleissa huomattavasti enemmän mainostamiseen maakunnallisissa sanomalehdissä kuin televisiossa (Moring & Mykkänen 2009, 39). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että puolueet panostivat vuoden 1999 eduskuntavaaleissa televisiomainontaan yhteensä noin 890 000 euroa ja vuoden 2007 eduskuntavaaleissa noin 2 miljoonaa euroa (ks. taulukko 1). Summia tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava se, että televisiomainonnan kulut eivät jakaudu tasan puolueiden kesken vaan siitä pääsevät, sen kalteuden vuoksi, nauttimaan lähinnä suuret puolueet. (Venho 2008, 295.)

Henkilökohtaisten vaalibudjettien kasvua selittävä tekijä puolestaan löytyy ainakin osittain Suomen varsin henkilökeskeisestä vaalijärjestelmästä (Borg & Moring 2005, 61). Suomi noudattaa avoimien ehdokaslistojen suhteellista vaalitapaa, joka kasvattaa oleellisesti ehdokkaiden tarvetta omaan kampanjointiin. Puolueen menestys vaaleissa riippuu sen koko äänisaalista ja ehdokkaiden menestys perustuu puolueen menestyksen lisäksi henkilökohtaisiin äänimääriin. Ehdokkaat kilpailevat siis keskenään niin puolueiden välillä kuin puolueiden sisälläkin. Ero on selkeä esimerkiksi suljettua listavaalia käyttävään Ruotsiin verrattuna, missä vaalityö on huomattavasti Suomea puoluevetoisempaa. (Venho 2008, 304.)

Vaalijärjestelmän lisäksi myös liikkuvien äänestäjien lisääntyminen kasvattaa ehdokkaiden tarvetta henkilökohtaiseen kampanjointiin. Suomalaiset painottavat Venhon

(2008, 304) mukaan äänestyspäätöksessään ehdokasta ja puoluetta suurin piirtein yhtä paljon, joten tämä saattaa lisätä ehdokkaiden halua houkutella uusia äänestäjiä, joko aiemmin äänestämättä jättäneiden tai toisten puolueiden kannattajien riveistä.

Kampanjoiden kalleutta selittää myös se, että puolueiden ja ehdokkaiden lisäksi useat etujärjestöt osallistuvat mielellään niitä miellyttävää politiikkaa ajavien puolueiden ja ehdokkaiden tukemiseen. Tällaisia etujärjestöjä ovat esimerkiksi keskustaa tukenut Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto (MTK) sekä vasemmistopuolueita perinteisesti tukenut Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö (SAK). (Venho 2008, 235–242, 246.) Vaalibudjetteja on paisuttanut myös poliittista rahoitusta koskeva ohjaus tai lähinnä sen puute. Suomessa ei esimerkiksi ole asetettu puolueille tai ehdokkaille rajoituksia vaalikustannusten määrälle eikä varainhankinnan lähteille. Useissa muissa maissa on säännelty tehokkaammin vaalirahan määrää, alkuperää ja julkisuutta sekä kampanjoinnin keinoja. (emt., 2008, 305.)

2.1.3 Rahan ja vaalimenestyksen suhde

Eduskuntavaalikampanjaan käytetyn rahan määrä on lisääntynyt sekä puolueiden että eduskuntaan valittujen ehdokkaiden kohdalla kolmen viimeisten vaalien aikana runsaasti. Rahan määrä on lisääntynyt erityisesti suurimpien puolueiden kohdalla, jota selittää osaltaan Suomessa käytössä oleva puoluetukijärjestelmä.

Puoluetukea jaettiin ensimmäisen kerran vuonna 1967, jolloin valtio tuki puolueita yhteensä 10 miljoonan markan verran. Tästä lähin puoluetukea on jaettu vuosittain. Summat ovat nousseet neljänkymmenen vuoden takaisesta merkittävästi, sillä vuonna 2010 valtio jakoi oikeusministeriön mukaan puolueille tukea yhteensä jo 36 miljoonaa euroa. Tukea maksetaan puolueille niiden eduskuntapaikkojen perusteella periaatteella: mitä enemmän paikkoja sitä enemmän rahaa. Nykyinen tapa jakaa puoluetukea suosii eittä-mättä suurimpia eduskuntapuolueita, sillä ne ovat edullisimmassa asemassa, kun lähde-tään seuraaviin vaaleihin, joiden tuloksen perusteella jaetaan taas tulevan kauden puo-luetuki ja useat muut julkisen tuen muodot. (Venho 2008, 67.) Vuosittain maksettavan puoluetuen lisäksi valtio on maksanut puolueille vaalivuosina myös korotettua puo-luetukea (emt., 21). Kaikkein ongelmallisin tukijärjestelmä on eduskunnan ulkopuolella

olevien puolueiden kannalta, sillä se asettaa ne huomattavan epäarvoiseen asemaan kannatuksensa jo vakiinnuttaneiden puolueiden kanssa.

Rahan puolueita epätasa-arvoiseen asemaan asettavaan vaikutukseen on Britannian kohdalla kiinnittänyt huomiota Brian McNair. McNairin (2007, 37) mukaan raha asettaa puolueet epätasa-arvoiseen asemaan, sillä se vaikeuttaa varattomien puolueiden mahdollisuuksia saada ääntänsä kuuluviin ja siten myös niiden mahdollisuuksia osallistua politiikkaan. Hänen mukaansa tämä on ongelmallista etenkin siksi, että tällaiset usein varattomat pienpuolueet edustavat jo muutenkin varsin syrjäytyneitä yhteiskunnan osia. McNairin mukaan suuri rahamäärä ei välttämättä takaa onnistunutta poliittista kampanjaa mutta raha antaa etuaseman etenkin silloin, kun muut tekijät ovat tasan. Hänen mielestään kasvaneet kampanjakulut herättävät myös kysymyksen siitä, onko poliittisesta valasta tullut enemmänkin rahalla ostettava kuin vaaleilla voitettava tekijä.

McNairin esittämät kysymykset ovat mielenkiintoisia myös Suomessa tapahtuneen kehityksen näkökulmasta. Käytetyn rahan määrä on lisääntynyt puolueiden kohdalla lähes kaikilla, mutta ehdokasbudjeteissa rahan lisääntyminen näkyy etenkin keskustan ja kokoomuksen kohdalla. (ks. taulukko 3.)

Taulukko 3. Suurimpien puolueiden menestys sekä puolueen ja sen kaikkien kansanedustajien vaaleihin käyttämä raha (tuhatta euroa) eduskuntavaaleissa 1999, 2003 ja 2007

	1999			2003			2007		
	Äänios.	Puolue	Edust.	Äänios.	Puolue	Edust.	Äänios.	Puolue	Edust.
KESK	22,8	530	1 210	24,7	550	1 914	23,1	1 500	2 480
KOK	21,8	490	1 279	18,6	790	1 308	22,3	1 000	2 424
SDP	24,1	475	903	24,5	857	1 246	21,4	1 200	1 371
VAS	9,6	383	404	9,9	485	486	8,8	860	505
VIHR	7,4	340	102	8	315	168	8,5	560	330
RKP	5,2	212	250	4,6	445	223	4,6	900	356
KD*	4	222	185	5,3	94	152	4,9	210	133
PERU S	0,9	39	17	1,6	34	70	4,1	215	95

*KD osallistui vuoden 1999 vaaleihin nimellä Suomen Kristillinen Liitto (SKL)

Lähteet: Venho 2008, 205; Arter 2009, 23; <http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit99/vlkm99.html>

Käytetyn rahan määrä ei näytä olevan viimeisimpien vaalien perusteella ainakaan keskeisin vaalimenestystä selittävä tekijä. (ks. taulukko 3.) Esimerkiksi vuonna 1999 Sdp oli vaalien suurin puolue, vaikka se panosti rahallisesti vaaleihin keskustaa ja kokoomusta vähemmän. Vaalimenestys riippuneekin rahaa enemmän vaalien alla vallitsevasta poliittisesta ilmapiiristä ja puolueiden politiikan onnistumisesta edellisen vaalikauden aikana tai tarkemmin ilmaistuna – äänestäjien sitä koskevasta arvioinnista. Suuremmat puolueet ovat kuitenkin sikäli pienpuolueita paremmassa asemassa, että niillä on varaa panostaa esimerkiksi vaalimainontaan huomattavasti pienempiä puolueita enemmän.

Rahan määrä ei välttämättä selitä vaalimenestystä, mutta maalaisjärjellä ajatellen selvää on, että puolueväri ja puolueen koko selittävät sitä, ketä ylipäänsä halutaan tukea. Tukeaan antavat etujärjestöt tai yksityiset henkilöt haluavat pitää huolen siitä, että heidän tärkeinä pitämiään asioita ajetaan myös politiikassa ja niinpä he tukevat puolueita ja poliitikkoja, jotka ajattelevat heidän kanssaan samansuuntaisesti. Pelkkä samankaltainen ajatusmaailma ei kuitenkaan usein tukijan kannalta riitä, vaan tärkeää on myös se, että tuettavalla taholla on valtaa vaikuttaa asioihin. Tämä selittää sitä, miksi esimerkiksi vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen tutuksi tullut liikemiesryhmittymä Kehittyvien maakuntien Suomi (KMS) tuki noissa vaaleissa lähinnä kokeneita porvaripoliitikkoja keskustasta ja kokoomuksesta.

2.2 Vaalirahoitus ja lainsäädäntö: Lakien vaivana näennäinen avoimuus

Toukokuussa 2008 käynnistynyt vaalirahoituskohu oli tarpeellinen ilmiö, sillä se toi laajaan julkisuuteen ne puutteet, jotka koskivat Suomen poliittisen järjestelmän rahoituskuvioiden avoimuutta. Yksi keskeinen ongelma rahoituksen avoimuuteen liittyen oli puoluerahoitusta säätelevä laki vuodelta 1969. Puoluelaisissa säädettiin muun muassa puolueeksi rekisteröitymisen edellytyksistä, puolueille myönnettävästä valtionavustuksesta ja puolueiden varainkäytön valvonnasta (Outinen 2000 & Venho 2008). Lain kenties keskeisin seuraus oli se, että se teki valtiosta puolueiden tärkeimmän tukijan.

Suomalaista vaali- ja puoluerahoitusjärjestelmää tutkinut Tomi Venho (2008) pitää puo-

luetukijärjestelmää veronmaksajien kannalta edullisena sijoituksena siitä saatavaan hyötyyn nähden. Venhon (2008, 250) mukaan Suomen poliittinen järjestelmä vaatii huomattavia taloudellisia voimavaroja ja ellei niitä saada julkisista varoista, niin poliittiset toimijat etsivät niitä muista lähteistä, joiden mukana päätöksentekojärjestelmä on alttiimpi erilaisten sidottujen ja näkymättömämpien intressien vaikutuksille.

Puoluelain ongelmat liittyvät puolerahoitusta koskevaan avoimuuteen, sillä se jättää puolueille runsaasti harkinnanvaraa siitä, paljonko ne kertovat tulojensa todellisista lähteistä. Piiloon jäävät esimerkiksi se, millaisilla summilla yritykset, yksityiset henkilöt tai etujärjestöt ovat tukeneet puolueita – vai ovatko tukeneet lainkaan? Puolerahoituksen avoimuus ei toteudu nykyisen lain puitteissa myöskään viranomaisten valvonnan suhteen, sillä valvontakeinot on jätetty rajallisiksi, eikä julkinen valvonta ulotu puolueiden yksityisiin varanlähteisiin. (Venho 2008, 65–68.)

Venhon (2008, 69) mukaan puolueiden taustalla toimii myös runsaasti oheisjärjestöjä, joiden rooli puolueiden rahoitusjärjestelyissä jää nykyisen lainsäädännön puitteissa epäselväksi. Hänen mukaansa ”puolueiden taustalla toimii runsaasti niin yhdistys-, säätiö- kuin yrityspohjaisiakin oheisorganisaatioita, joilla saattaa olla poliittisen toiminnan ohessa merkitystä myös puolueyhteisöjen talousjärjestelyissä”. Vaalirahoituskohun kautta esiin tulleet tiedot kesällä ja syksyllä 2009 paljastivat Venhon epäilykset oikeiksi. Tuolloin ilmeni, että useat puolueita lähellä olevat yleishyödylliset säätiöt ovat osallistuneet vaalirahoituksen jakamiseen vastoin omia sääntöjään. Tällaisia säätiöitä ovat muun muassa keskustaa lähellä oleva Nuorisosäätiö sekä Sdp-taustainen Urheiluoipistosäätiö.

2.2.1 Tukiryhmät henkilökohtaisen vaalirahoituksen peittäjinä

Puolerahoituksen lisäksi myös yksittäisen ehdokkaan vaalirahoitusta säätelevä laki on ollut rahoituksen avoimuuden kannalta ongelmallinen. Laki saatiin voimaan vuonna 2000 pitkällisen poliittisen väännön päätteeksi. Lain (Laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta 12.5.2000/414, 3§) mukaan kansanedustajiksi ja ensimmäisille varasijoille valituiden kansanedustajaehdokkaiden oli ilmoitettava kunkin yksittäisen tuen arvo ja antajan nimi, mikäli tuen suuruus ylitti 1700 euroa. Lain rikkomisesta ei säädetty

rangaistusta, sillä lain yhteydessä ajateltiin, että julkisuus ja seuraavissa vaaleissa toteutuva poliittinen vastuu pitävät huolen lain noudattamisesta (Venho 2008, 203 & Pitkänen 2009a, 28).

Vaalirahoitusta säätelevän lain taustalla oli useita vaikuttumia. Yksi keskeisimmistä oli useiden Euroopan maiden 1990-luvulla tekemä sitoumus, joka tähtäsi lainsäädäntötoimin vaalirahoituksen julkisuuden parantamiseen, kansanedustajien sidonnaisuuksien selvittämiseen sekä täten korruption ehkäisemiseen. Suomi uudisti lakiaan jälkijunassa, sillä se oli yksi viimeisistä Euroopan neuvoston maista, joilta asiaa koskevat säännökset puuttuivat. Vaalirahoituslaki oli myös osa Suomessa 1990-luvun puolivälissä aloitettuja avoimempaan hallintoon tähtäviä toimenpiteitä, joiden seurauksena esimerkiksi kansanedustajien haluttiin ilmoittavan taloudellisista sidonnaisuuksistaan ja varsinaiseen edustajantoimeen kuulumattomista tehtävistään. (Venho 2008, 201–202.)

Yksittäisen ehdokkaan rahoitusta säätelevä laki ei kuitenkaan toiminut sen avoimuutta edistävän tarkoituksensa mukaisesti. Ongelmaksi osoittautuivat etenkin ehdokkaiden kampanjasta vastaavat taloudelliset tukiryhmät. Venhon (2008, 211) mukaan useat edustajat rinnastivat vuoden 2003 vaaleja koskevissa ilmoituksissaan oman tukiryhmänsä ulkopuoliseen rahoittajaan. Tämä johti ilmoituksissa tilanteisiin, joissa rahoittajaksi oli mainittu tukiryhmä, eikä sitä tahoa, joka rahan oli todellisuudessa tukiryhmälle antanut. Tämä oli vastoin lain tarkoitusta, sillä sen mukaan ehdokkaiden olisi ilmoituksissaan mainittava ”ne päätahot, joilta tuki on tullut tukiryhmälle tai yhteisölle”. Venhon (2008, 213) mukaan tukien ilmoittamiseen onkin saattanut liittyä tietoisia pyrkimyksiä häivyttää tuen alkuperäiset lähteet pois näkyvistä.

Tilanne ei parantunut lainkaan vuoden 2007 vaaleissa. Eräs kyseenalaisimmista ilmoituksista oli keskustan Timo Kallilla, jonka ilmoitukseen oli listattu lähes 57 000 euron lahjoitus Satakunnan Parhaaksi nimiseltä yhdistykseltä, ilman sen kummempaa tarkennusta siitä, mistä tukiyhdistys on rahat saanut (Aitamurto & Mikkonen & Vahti 2007, A5). Vastaavia ilmoituksia löytyi läjäpäin muiltakin edustajilta, joka käynnisti viimein keväällä 2008 laajan keskustelun suomalaisen politiikkaan liittyvien rahoitusjärjestelyiden avoimuudesta.

2.2.2 *Grecon* suositukset uudistavat lainsäädäntöä

Venhon (2008, 26) mukaan suomalainen rahoituskäytäntö vaikutti ainakin vielä vuonna 2008 vanhanaikaiselta verrattuna kansainvälisiin suosituksiin tai muihin läntisten demokratioiden malleihin. Hänen mukaansa poliittisen rahoituksen avoimuutta rajoittavat Suomessa rahoituksen julkisuutta ohjaavan normiston epäsymmetrisyys eli se, että eri poliittisia toimijoita koskevat vaihtelevat säännökset. Toisena ongelmana hän piti sitä, että puolueet ja yksittäiset poliitikot ovat noudattaneet jo valmiiksi väljää normistoa vaihtelevasti ja kolmantena sitä, ettei Suomessa ole panostettu puolue- ja vaalirahoituksen riippumattomaan viranomaisseurantaan tai asetettu uskottavia sanktioita sen tueksi.

Venhon tyly tuomio vaalirahoituksen tilasta mukailee pitkälti Suomen saamaa kansainvälistä arvostelua. Joulukuussa 2007 Euroopan neuvoston korruptionvastainen toimielin Greco (2007, 19) moitti Suomea sen puolue- ja vaalirahoitukseen liittyvistä avoimuuspuutteista ja kehotti Suomea muun muassa tarkistamaan poliittisten puolueiden ja vaalikampanjoiden rahoitussääntöjen rikkomuksista annettavia rangaistuksia.

Grecon suositukset johtivat siihen, että hallitus ja suurin oppositiopuolue Sdp päättivät tammikuussa 2008 perustaa vaalirahoituslainsäädännön uudistamiseen tähtäävän työryhmän. Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin Lauri Tarasti, joka ryhtyi vuonna 2009 pohtimaan myös puoluerahoituksen uudistamiseen tähtäävää lakia. (Pitkänen 2009a, 33; Pitkänen 2009b, 95.) Tarastin työryhmien ja osin myös vaalirahoituksesta käydyn julkisen keskustelun seurauksena molempia lakeja päädyttiin uudistamaan.

Ehdokkaan vaalirahoitusta koskevaa lakia uudistettiin monella tapaa (Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 24.4.2009/273). Keväällä 2009 uudistuneen lain mukaan ehdokas tai hänen tukiryhmänsä ei saa vastaanottaa yhdeltä tukijalta enempää kuin 3 000 euroa kunnallisvaaleissa, 6 000 euroa eduskuntavaaleissa ja 10 000 euroa europarlamenttivaaleissa. Tämä ei kuitenkaan koske tukea puolueen rekisteröidyltä yhdistykseltä. Myös ilmoitettavien summien rajoja päädyttiin alentamaan siten, että kukin yksittäinen tuki ja sen antaja on ilmoitettava, jos tuen arvo on kunnallisvaaleissa yli 800 euroa ja eduskuntavaaleissa yli 1 500 euroa. Europarlamenttivaalien ja presidentinvaalien kohdalla raja asetettiin 2 000 euroon. Laissa myös siirrettiin ilmoitusvelvollisuutta koskeva valvonta-tehtävä oikeusministeriöltä Valtiontalouden tarkastusvirastolle (VTV). VTV:lle annet-

tiin käyttöön myös uhkasakko, jolla se voi velvoittaa ilmoitusvelvollisia ehdokkaita tekemään ilmoituksen tai korjaamaan siinä ilmenneitä olennaisia virheitä.

Puoluerahoitusta koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin ennen kevään 2011 eduskuntavaaleja siten, että puolue, puolueyhdistys ja puolueen lähiyhteisö saavat vastaanottaa kalenterivuoden aikana tukea samalta tukijalta enintään 30 000 euron arvosta (HE 6 / 2010). Tämä rajoitus ei kuitenkaan koske puolueen lähiyhteisön antamaa tukea. Lain mukaan puolueet eivät myöskään saa vastaanottaa tukea eräiltä julkisyhteisöiltä, ulkomailta tulleelta tukea tai sellaista tukea, jonka alkuperää ei voida selvittää. Lain mukaan puolueiden on myös tehtävä VTV:lle ilmoitus kaikista vähintään 1 500 euron arvoisista tuista ja niiden antajista.

2.3 Vaalirahakohu, äänestyspako ja poliittisen järjestelmän legitimitetti

Keväällä 2008 julkiseen keskusteluun noussut vaalirahoituslain tahallinen rikkominen toi kansan tietoisuuteen huomattavan epäkohdan Suomen poliittisessa kulttuurissa. Lain rikkominen on tuomittavaa rivikansalaisilta, mutta vieläkin kyseenalaisempaa se on silloin kun sääntöjä kiertävät niitä luomassa olevat tahot. Tuen kertomatta jättäminen synnyttikin perustellun kysymyksen siitä, kenen etuja kansan valitsevat edustajat todella Arkadianmäellä ajavat. Tilannetta ei parantanut ainakaan se, että kesällä 2009 vaalirahoituskeskustelu toi laajempaan julkisuuteen myös puolueiden rahoitusjärjestelyihin liittyvät epäselvyydet.

Vaali- ja puoluerahoitukseen liittyvä keskustelu on äärimmäisen kiusallinen ilmiö paitsi vaalirahoituslakia rikkoneiden kansanedustajien, myös koko suomalaisen edustuksellisen demokratian uskottavuuden kannalta. Keskustelu nimittäin käynnistyi ajankohtana, jolloin esimerkiksi äänestysinto oli Suomessa historiallisen alhaalla ja puolueiden nauttima luottamus vähäistä.

Alhainen äänestysinto tai äänestysaktiivisuuden lasku ovat tuttuja ilmiöitä useimmissa Länsi-Euroopan maissa. Esimerkiksi Britanniassa vuoden 2001 parlamenttivaaleissa äänesti 58 prosenttia äänioikeutetuista ja vuonna 2005 vastaava luku oli 61 prosenttia

(McNair 2007, 22). Suomessa äänestysaktiivisuus on laskenut parlamenttivaaleissa jopa enemmän kuin muissa vakiintuneissa demokratioissa. Parlamentaarinen äänestysintona oli Suomessa huipussaan 1960-luvulla ja vuoden 1962 eduskuntavaaleissa äänesti peräti 85 prosenttia äänioikeutetuista. (Paloheimo 2005, 19.) Lukemiin on nykyisin matkaa, sillä vuoden 2007 eduskuntavaaleissa äänioikeuttaan käytti vajaat 68 prosenttia (Borg 2009, 156).

Kansalaisten kiinnittyminen poliittiseen järjestelmään on heikentynyt viime vuosina monilla muillakin tavoilla. Erityisesti tämä näkyy kasvaneena kritiikkinä poliittisen järjestelmän toimivuutta kohtaan, joka ilmenee käytännössä kansalaisten politiikkaa kohtaan tuntemana luottamuspulana sekä vähentyneenä kiinnostumisena esimerkiksi puolueiden toimintaan osallistumista kohtaan. (ks. esim. Pekonen 2007, 12–13.) Suomessa luottamus eduskuntaa kohtaan on vähentynyt tutkimusten valossa 1980-luvulta selvästi, sillä tuolloin eduskunnan toimintaan luotti kaksi kolmasosaa kansasta ja vuonna 2000 tehdyn vastaavan mittauksen perusteella enää 40 prosenttia luotti eduskuntaan paljon tai melko paljon. Samaan aikaan puolueiden jäsenmäärät ovat pienentyneet tuntuvasti, sillä vuonna 1980 Suomen puolueissa oli yhteensä yli 600 000 jäsentä ja vuonna 2004 luke-ma oli enää runsaat 360 000. (Paloheimo 2005, 20.) Puolueiden pienentyneillä jäsenmäärillä on merkitystä myös tämän tutkimuksen keskiössä olevan vaalirahoituksen kan-nalta, sillä puolueiden rahoitus on perustunut perinteisesti ainakin osittain myös jäsenil-tä kerättyyn avustukseen (HE 8 / 2000). Jäsenkato saattaa tarkoittaa tällaisen tuen pie-nenemistä, jolloin puolueista tulee valtion ohella entistä riippuvaisempia ulkoisista ra-hoittajistaan.

Suomessa viime eduskuntavaaleissa äänestämättä jättäneet kansalaiset selittivät ratkai-sujaan muun muassa politiikkaa ja poliitikkoja kohtaan tuntemallaan epäluottamuksella, äänestämisen vähäisellä hyödyllä äänestäjän kannalta, sopivan ehdokkaan löytämisen vaikeudella, viitseliäisyyden puutteella tai äänestämisen yhdentekevyydellä laajemmin. Nuorten eli 18–24-vuotiaiden kohdalla äänestämättä jättämistä selitti useimmiten viitse-liäisyyden puute ja yli 45-vuotiaiden kohdalla politiikkaa kohtaan koettu epäluottamus. (Borg 2009, 167.) Äänestämättä jättämisen syyt ovat pitkälti samoja muuallakin, sillä Brian McNairin (2007, 22) mukaan poliittinen apatia eli alhainen äänestysaktiivisuus saattaa johtua siitä, että ihmiset kokevat, ettei äänestämällä ole mitään merkitystä. Tätä

tilannetta ei paranna McNairin mukaan ainakaan puolueiden samankaltaisuus tai se, että vaaleja on demokraattisen järjestelmän luonteesta johtuen varsin usein.

Demokratian ongelmien ja äänestyskadon sanotaan johtuvan myös politiikan moniäänisyyden ja aidon valinnan vapauden puuttumisesta. Kansainvälisessä vertailussa tämä näkyy muun muassa Yhdysvalloissa republikaanien ja demokraattien politiikan lähentymisenä ja Britanniassa konservatiivien ja työväenpuolueen politiikan lähentymisenä. (McNair 2007, 22.) Kritiikki on tuttua myös Suomessa, sillä tšekäläisen konsensuspolitiikan perinne on edesauttanut vaikutelmaa politiikan vaihtoehtottomuudesta ja puolueista eräänlaisena ”yhtenä mössönä”. (Karvonen & Paloheimo 2005, 297.) Poliittikkaa kohtaan tunnettuun kiinnostukseen liittyy Suomessa olennaisesti myös 1990-luvun lama, jonka seurauksena yhteiskunnan eliittien ja kansan väliset asenteelliset erot alkoivat kasvaa. Kyösti Pekosen (1998, 84–85) mukaan tämä johti ennen pitkää siihen, että politiikka alkoi irtautua monien ihmisten arjesta ja sen sisällöt tai säännöt eivät enää kohdanneet ihmisten elämää.

Vaalirahoituskohun yhteydessä julkisuuteen nousi toistuvasti ajatus poliittisen rahoituksen kriisistä eräänlaisena koko järjestelmän olemassaoloa uhkaavana legitimizeettikriisinä, joka vähentää entisestään kansan vähäistä kiinnostusta politiikkaa kohtaan. Tulkinta ei ole kaukaa haettu, sillä kohu ei varmasti lisää niiden luottamusta politiikkaa kohtaan, jotka pitävät jo valmiiksi poliitikkoja epäluotettavina. Toisaalta kohulla saattaa olla myös poliittiseen aktiivisuuteen kannustavia piirteitä, sillä se on tarjonnut kansalaisille aiempaa tarkempaa tietoa heidän edustajiensa toimista. Kun kansa tietää, miten hänen edustajansa on rahoituskuvionsa hoitanut, hän voi tämän tiedon perusteella puntaroida, nauttiiko edustaja edelleen hänen luottamustaan vai ei.

Kysymys on mielenkiintoinen esimerkiksi vuoden 2007 vaalien äänikuningattaren Marja Tiuran (kok) kohdalla, sillä hän on joutunut vaalirahoitusjärjestelyidensä takia julkisuudessa vähintäänkin epäedulliseen valoon. Tiuran vaalirahoitusjärjestelyistä on ollut kiinnostunut myös poliisi, joka tutki tammikuussa 2011, onko Tiura syyllistynyt lahjuksen vastaanottamiseen Anna Tapion koulun kiinteistöjen korjausta ja kehittämistä koskevan hankkeen yhteydessä. Tiuran kohdalla mahdollinen syytenimike olisi lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa. Tiuran lisäksi erinäisistä lahjusepäilyistä sy yteharkinnassa olivat tammikuussa 2011 kansanedustajina toimivista henkilöistä Antti Kaikkonen

(kesk), Sampsa Kataja (kok) ja Ilkka Kanerva (kok) ja entisistä kansanedustajista Jukka Vihriälä (kesk). Entisen pääministerin Matti Vanhasen (kesk) kohdalla pohdittiin samaan aikaan valtakunnansyyttäjä Matti Nissisen ja keskusrikospoliisin voimin, onko hän syyllistynyt Rayn avustuksien jaon yhteydessä virkarikokseen. (Kerkelä 2011a & 2011b, A 6).

Tiura, Kaikkonen, Kanerva ja Kataja pyrkivät kevään 2011 vaaleissa uudelleen eduskuntaan, joten on mielenkiintoista seurata, mihin suuntaan heidän kannatuksensa kehittyi. Kohulla ei välttämättä ole heidän suosionsa mitään vaikutusta, sillä suomalainen äänestäjä on suhteellisen anteeksiantavaa sorttia. Tämä näkyy siten, että väärinkäytösten vuoksi ministerinpaikaltaan eroamaan joutuneita henkilöitä on äänestetty usein takaisin eduskuntaan. Näin on käynyt ainakin Kauko Juhantalon ja Suvi Lindénin kohdalla.

Poliittisen järjestelmän legitimititeettikriisistä keskusteltaessa on syytä myös muistaa, että ilmiö tuntuu olevan varsinkin akateemisessa maailmassa eräänlainen ikuisuuskyseminen. Poliittikan tutkijat ovat nimittäin huolehtineet länsimaiden kansalaisten heikkenevästä luottamuksesta demokraattista järjestelmää sekä puolueita ja yksittäisiä poliitikkoja kohtaan jo 1970-luvulta asti. Ilmiötä on selitetty muun muassa poliitikkojen ja kansalaisten välisellä luottamuspulalla, ideologiapohjaisen politiikan taantumisella tasaiseksi päivänpolitiikaksi sekä puolueiden kykenemättömyydellä toimia kansalaisten poliittisena liikkeellepanijana. (Mattila & Sänkiaho 2005, 74.)

Poliittisen järjestelmän nauttiman luottamuksen vähentymistä on selitetty myös viime vuosikymmeninä kiihtyneellä globalisaatiokehityksellä. Nykymuotoisessa maailmassa politiikka ja talous ovat tiukasti sidottuja toisiinsa ja usein vielä siten, että esimerkiksi Suomella on vain vähän mahdollisuutta vaikuttaa sen taloutta ohjaaviin tekijöihin. (Mattila & Sänkiaho 2005, 75.) Tästä kouriintuntuva esimerkki saatiin syksyllä 2008, kun Yhdysvaltojen asuntokuplasta alkanut finanssikriisi rantautui Suomeen ja toi mukanaan joukkoirtisanomisia. Globalisaatiokehitys näkyy käytännötasolla myös siten, että Suomen nykyisestä lainsäädännöstä suuri osa muotoillaan Euroopan unionin elimissä. Tämä saattaa lisätä joidenkin ihmisten ärtymystä ja kriittisyyttä poliittista järjestelmää kohtaan, sillä järjestelmä ei kykene enää vastaamaan kansalaisten vaatimuksiin ja tarpeisiin. (Mattila & Sänkiaho 2005, 75.)

EU:n kohdalla ärtymystä saattaa joissain kansalaisissa lisätä myös se, että Suomi on todella riippuvainen muista EU-maista ja niissä tapahtuvasta kehityksestä. Kärjistetysti sanottuna EU on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki, joten sen on jatkuvasti huolehdittava siitä, että varsinkin yhteisvaluutta euroa käyttävien jäsenmaiden talous on vakaalla pohjalla. EU:n tilanne on ollut erityisen vakava keväästä 2010 asti, kun paljastui, että Kreikka oli EU:n jäseneksi päästäkseen järjestelmällisesti peiteltyt taloutensa surkeaa tilaa. EU joutui sorvaamaan Kreikan pelastamiseksi massiivisen tukipaketin, johon myös Suomi joutui osallistumaan noin 1,5 miljardilla eurolla. Loppuvuodesta 2010 Suomi sitoutui tukemaan tuntuvalla summalla myös talousvaikeuksiin ajautunutta Irlantia. Suomen kannalta kalliit tukipäätökset hyödyttivät oppositiota ja etenkin EU-kriittisyydestään tunnettuja perussuomalaisia. Puolue onkin kasvattanut gallupsuosioitaan tasaisesti keväästä 2010 asti.

Karina Jutilan ja Björn Sundellin (2011, 69) mukaan vaalirahakohu on suurin yksittäinen selitys perussuomalaisten nousulle. Heidän mukaansa puolue keräsi poliittisen potin 2010-luvun rötösherrajahdistista, jonka media toteutti. Tämä on varmasti suurimmalta osin totta, mutta perussuomalaisten menestykseen on vaikuttanut osaltaan varmasti myös taloustilanne sekä kiihtynyt maahanmuuttopoliittinen keskustelu.

Vaalirahoituskohu leimautui julkisuudessa etenkin hallituspuolue keskustaan ja kokoomukseen sekä niiden yksittäisiin edustajiin. Oppositioista eniten kuraa sai niskaansa Sdp, mutta se säästyi kohusta lopulta varsin vähäisellä kielteisellä julkisuudella. Huomattavaa kuitenkin on, että kohu keskittyi juuri Suomen suurimpiin puolueisiin eli niihin, joiden politiikkaa perussuomalaiset on pyrkinyt 2000-luvun aikana haastamaan. Heikki Paloheimon (2003, 192) mukaan perussuomalaiset menestyvät sitä paremmin, mitä suurempi osa kansalaisista katsoo puolueiden etäänntyneen tavallisten kansalaisten ongelmista. Mikäli kansanedustajien vaalirahoituslakiin kohdistaman välinpitämättömyyden tulkitsee tällaisena etäänntymisenä, on selvää, että vaalirahoituskohu selittää pitkälti perussuomalaisten menestystä.

Vaalirahoituskohun vaikutuksia poliittisen järjestelmän uskottavuuden kannalta on mahdotonta arvioida tarkemmin ilman aiheesta tehtävää perusteellista tutkimusta. Samoin tarvittaisiin jonkinlaista tutkimusta myös siitä, mikä rooli vaalirahoituskohulla lopulta on ollut perussuomalaisten menestyksen kannalta.

3 VAALIRAOITUS JA JOURNALISMI

Vaalirahoituskohu iski suomalaisten tajuntaan keväällä 2008 äityneen uutisoinnin kautta lähtemättömällä tavalla. Kohu lähti käyntiin keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtajan Timo Kallin lausunnosta toimittaja Kirsi Skönin ohjelmassa, joka julkaistiin Yleisradion A-Studioissa 7.5.2008. Tuossa ohjelmassa Kalli sanoi, ettei hän noudata vaalirahoituslakiin kuuluvaa ilmoitusvelvollisuutta, sillä siitä ei seuraa rangaistusta. Kansanedustaja myönsi näin julkisesti, ettei ole noudattanut lakia, jota on ollut itse mukana säättämässä. Uutisoinnin jäljet näkyvät myös populaarikulttuurissa, sillä esimerkiksi Paleface nimellä esiintyvä ja levyttävä rap-artisti Karri Miettinen käsittelee vaalirahoitusta syksyllä 2010 ilmestyneellä Helsinki–Shangri-La -levyllään.

Vaalirahoitusuutisointi on pääasiallisesti politiikan journalismia, joten tämä tutkimus keskittyy politiikan journalismiin ja tarkemmin sanottuna politiikan journalismin erityisluonteen pääkirjoitusten tutkimiseen. Ennen kuin on mahdollista kuvailla tarkemmin pääkirjoitusten erityispiirteitä politiikan journalismina, on esiteltävä politiikan journalismin tunnuspiirteitä sekä määriteltävä, mitä tarkoitetaan käsitteillä *politiikka*, *journalismi*, *politiikan journalismi*, *uutinen* sekä *pääkirjoitus*.

Politiikan määritelmiä löytyy lukuisia, mutta politiikka voidaan nähdä ainakin yhtäläillä yhteisten asioiden hoitamisena, neuvotteluna ja yhteistyönä sekä vallankäyttönä, valtaisteluna ja kähmintänä (Paloheimo & Wiberg 1997, 15) tai yhteiskunnassa tapahtuvan vallan kohdentamisena eri instituutioiden välillä (Castells 2009, 193). Kari Palosen (2007) mukaan politiikasta puhuessa taas voidaan tarkoittaa lähes mitä vain, eikä vääriä käsityksiä politiikasta ole olemassa. Palosen mukaan ”politiikkaa ’on’ kaikki mitä politiikaksi nimitetään”.

Journalismilla tarkoitetaan median tosiasiapohjaisia sisältöjä, kuten uutisia, reportaaseja, kolumneja ja muuta niin sanottua toimituksen tuottamaa ei-fiktiivistä materiaalia (Nieminen & Pantti 2004, 140). Journalismia on yhtäläillä joukkoviestimissä esitettävien sanomien tuottaminen kuin myös itse journalistiset lopputuotteet (Hemánus 1990, 14). Journalismi pyrkii vaalimaan sananvapautta ja välttymään kaikenlaisilta ulkoisilta vaikutuspyrkimyksiltä itsesääntelyn avulla. Itsesääntelyn perustana toimivat Journalistin

ohjeet ja Julkisen sanan neuvosto (JSN). Journalistin ohjeisiin on kiteytetty journalistien ja julkaisijoiden näkemys siitä, millaisten eettisten periaatteiden mukaan he haluavat suomalaisen joukkoviestinnän toimivan. (Uudet journalistin ohjeet 2005.)

Utinen on yleisin journalistinen tuotos. Uutisen tehtävänä on tarjota lukijalle uutta, ennen julkaisematonta tietoa. Uutisen on täytettävä kolme kriteeriä: sen on oltava ajankohdainen, totta sekä yleisesti kiinnostava tai vaikutettava vastaanottajan elämään. (Huovila 2005, 47.) Utinen on myös selvästi vanhin ja vakiintunein journalismin muoto, vaikka senkin esitystavat ovat vaihdelleet historian saatossa. Uutisen odotetaan olevan selkeimmin tosiasioihin sitoutunut journalismin muoto, vaikka tosiasiapohjaisuutta odotetaan myös muulta journalismilta. (Bruun & Koskimies & Tervonen 1986, 52.)

Politiikan journalismin määrittelemisen käsitteenä ei ole helppoa, sillä politiikkaa esiintyy jossain muodossa lähes kaikkialla arkielämässä. (ks. esim. Mattlar 2009, 76). Poliitiikan journalismin määritelmät riippuvatkin pitkälti määrittelijästä ja esimerkiksi Jukka Holmbergin (2004, 27–28) mukaan politiikan journalismia ovat kaikki sellaisten aihepiirien uutiset, joita kirjoittavat politiikkaan erikoistuneet toimittajat. Holmberg rajaa politiikan journalismin koskemaan esimerkiksi valtakunnan ja EU tason uutisia. Holmbergin määritelmä on sinällään osuva, mutta sekään ei ole varsinaisesti kattava, sillä politiikkaa eivät käsittele pelkästään siihen erikoistuneet toimittajat ja politiikkaa käsittelevää journalismia esiintyy myös esimerkiksi naistenlehdissä (Pitkänen & Pernaa & Niemi 2009, 229).

Tässä tutkimuksessa politiikan journalismiksi käsitetään kaikki politiikkaa käsittelevät uutiset, kolumnit sekä pääkirjoitukset. Puhun muun muassa Holmbergin (2004) sekä Mattlarin (2009) esimerkkiä seuraten termistä politiikan journalismi, vaikka alan tutkimukselle on tyypillistä puhua myös poliittisesta journalismista. Päädyin ratkaisuun siksi, että käsitteellä *poliittinen* voidaan tarkoittaa politiikkaa koskevan lisäksi myös poliittisesti kantaottavaa tai poliittisesti sitoutunutta. Näiden merkitysten poissulkeminen on tärkeää siksi, että ne sopivat huonosti 2000-luvun suomalaiseen lehdistöön, joka on pääosin poliittisesti sitoutumatonta. (ks. esim. Mattlar 2009, 77.)

Pääkirjoitukset edustavat täysin erilaista politiikan journalismin tyylilajia kuin esimerkiksi uutiset. Pääkirjoitukset ovat usein kantaottavia ja niiden tehtäväksikin mainitaan

lehden virallisen kannan esittäminen kulloinkin käsillä olevaan aiheeseen (ks. esim. Raunio 2003, 32; Huovila 2001, 5; Kakkuri-Knuutila 1998a, 408). Pääkirjoitukset edustavat siis eräällä tavalla poliittista journalismia, sillä esimerkiksi Pertti Hemánuksen (1972, 6) mukaan niissä pyritään avoimesti vaikuttamaan lukijaan.

Saksalaisen yhteiskuntafilosofian klassikon Jürgen Habermasin mukaan pääkirjoitukset muodostavat pääalustan sanomalehdistön välityksellä käytävälle poliittiselle keskustelulle. Habermasin mukaan lehdistö tuo pääkirjoituksissa esiin yksityisintressejään suhteessa valtioon ja yrittää vaikuttaa yleisen mielipiteen avulla lainsäädäntöön. Habermas selittää näin myös lehdistön asemaa niin sanottuna neljäntenä valtiomahtina, sillä kun media nojaa julkisuutena ilmenevään yleiseen mielipiteeseen, siitä nousee hallitsijan ja kansanedustuslaitoksen ulkopuolinen poliittinen voima. (Malmberg 2004, 41.)

Tässä luvussa pyrin peilaamaan vaalirahoitusuutisointia politiikan journalismista käydyn akateemisen keskustelun kautta. Esittelen luvussa suomalaisen politiikan journalismin ominaispiirteitä, politiikan journalismin saamaa kritiikkiä sekä luotaan sitä toimintakulttuuria, jossa toimittajat ja poliitikot Suomessa elävät.

3.1 Vaalirahoitusuutisoinnin lyhyt historia

Vaalirahoitusta koskeva uutisointi on viime vuosien kohinasta huolimatta vanha aihe suomalaisessa politiikan journalismissa. Parikymmentä vuotta sitten mediassa pohdittiin puolueiden mainosbudjettien kasvua ja sen vaikutusta poliitikkojen ja rahoittajien väliin riippuvuussuhteisiin. Vaatimukset rahoitusta koskevasta avoimuudesta nousivat esiin tiiviisti vaalien alla ja ne sisälsivät hyvin samankaltaisia argumentteja kuin keväällä 2008 alkaneen kohun yhteydessä totuttiin toimittajien kolumneista lukemaan. Esimerkiksi toimittaja Unto Hämäläinen kirjoitti Helsingin Sanomissa¹ jo vuonna 1991 näin:

¹ Helsingin Sanomat 1.11.1991 A7 Puolueiden rahat annettava julki.

”Yritysten, ammattiliittojen ja muiden järjestöjen tuki puolueille on julkistettava. Sama pätee ehdokkaiden vaalirahoihin. Jos ehdokas esimerkiksi käyttää vaalikampanjaansa enemmän rahaa kuin kansanedustajalle maksetaan nettopalkkaa neljässä vuodessa, äänestäjän on hyvä tietää myös rahoittajan nimi. Maksaja päättää.”

Vuosikymmenen lopussa eduskunta reagoi avoimuusvaatimukseen ja vuoden 1998 aikana eduskunnassa tehtiin aiheesta useita lakialoitteita, jotka johtivat viimein siihen, että hallintoneuvos Lauri Tarastin johtama komitea alkoi pohtia vaalirahoituksen avoimuuden lisäämistä lakisääteisillä keinoin. (Pitkänen 2009b, 92.)

Kuvaavaa tuolle keskustelulle on Helsingin Sanomissa² julkaistu juttu, jossa silloinen eduskunnan perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja ja nykyinen europarlamentaarikko Ville Itälä (kok) pohti vaalirahoituksen ilmoittamatta jättämistä koskevaa kriminalisointia seuraavasti:

”En osaa sanoa kriminalisoidako vai ei. Mitä kriminalisoitaisiin? Mikä on vaalirahoitusta? Tämä voi mennä lapsellisuuksiin ja syyttelyyn siitä, että tämä ja tämä oli siellä ja siellä kahvia tarjoilemassa.”

Vuoden 1999 eduskuntavaalien jälkeen Suomessa nähtiin jo hieman nykyistä vaalirahoituskohua muistuttava mylläkkä, kun paljastui, että silloinen kulttuuriministeri ja nykyinen viestintäministeri Suvi Lindén (kok) oli saanut oululaiselta osuuskauppa Arinalta 27 000 markan suuruisen tukipotin. Keskustelun yhteydessä kiinnitettiin huomiota siihen, voiko Lindén säilyä objektiivisena kauppaan kohtaan saatuaan näin suuren tuen. Lindénin mukaan hänen saamastaan avustuksesta ei syntynyt minkäänlaista sidosta. Hän myös kertoi jäävänsä itsensä Oulun kaupunginvaltuustossa, kun Arinan markettien kaavapäätöksiä tehtiin.³ Kaikkiaan Arina rahoitti yhdeksää kansanedustajaehdokasta runsaalla 220 000 markalla.⁴ Summat olivat huomattavan pieniä verrattuna rahamääriin, joita esimerkiksi Nova Group käytti vuoden 2007 vaalien yhteydessä.

Arinan rahoitusjupakka lisäsi entisestään vettä poliittisen rahoituksen avoimuutta vaativien myllyyn. Kohusta ei kulunutkaan kuin vuosi, kun Suomessa astui voimaan ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoitusta koskeva laki. Poliitikot suhtautuivat lakiin myönteisesti, mutta tämä ei tarkoittanut sitä, että he olisivat suostuneet avaamaan rahoitustaan lain edellyttämällä tavalla. Lakia päästin kokeilemaan ensimmäistä kertaa syksyn 2000 kun-

² Helsingin Sanomat 16.9.1998 A7 Eduskunnassa vaadittiin vaalirahoituksen avoimuutta.

³ Ilta-Sanomat 12.5.1999 Suvi Lindénin vaalituki Arinalta oli yli 27 000 mk

⁴ Helsingin Sanomat 12.5.1999 A8 Arina tuki yhdeksää ehdokasta yhteensä 223 000 markalla.

nallisvaaleissa – laihoiin tuloksin, sillä vaalien jälkeen useat valtuutetut kieltäytyivät ilmoittamasta rahoittajiaan. (Pitkänen 2009b, 92.)

Eduskuntavaaleissa lakia päästiin kokeilemaan ensimmäistä kertaa vuonna 2003. Julki-suudessa kiinnitettiin huomiota vaalirahoitusilmoituksiin, joissa vaalituki oli kanavoitu ehdokkaille erilaisten yhdistysten kautta. Tällaisten yhdistysten ongelma lain avoimuusintressin kannalta oli se, että ne peittivät todelliset rahoittajat (Venho 2008, 211 & 213). Keskustelu aiheen tiimoilta tyrehtyi kuitenkin varsin nopeasti yksittäisiin vaatimuksiin lain kehittämistarpeesta (Pitkänen 2009b, 93).

Kevään 2007 eduskuntavaalien yhteydessä vaalirahoitus nousi jälleen journalismin asialistalle. Uutisointi oli tässäkin yhteydessä varsin rutiininomaista ja keskittyi lähinnä käsittelemään vaalirahoituksen avoimuuden puutetta. Vaalien jälkeen⁵ vaalipääällikkö Arto Jääskeläinen oikeusministeriöstä moitti kansanedustajia siitä, ettei heidän yleisluontoiset ilmoituksensa kerro juuri mitään kansanedustajien mahdollisista sidonnaisuuksista. Samassa yhteydessä paheksuttiin myös keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtajan Timo Kallin vaalirahailmoitusta. Kalli ilmoitti saaneensa lähes 60 000 euron vaalirahoituksensa melkein kokonaan Satakunnan Parhaaksi ry:ltä, joka tuki häntä noin 57 000 eurolla. Kalli kertoi jutussa summan kertyneen muun muassa taiteen ja seminaarilippujen myynnistä, mutta sen tarkempaa erittelyä hän ei tehnyt, sillä:

"Nyt kun ei ole välttämättä mitään pakkoa kertoa tämän tarkemmin, niin mitä sitä lähteä ihmisten asioita kertomaan."

Vaalirahoitusilmoitusten puutteellisuuteen kiinnitettiin huomiota myös toimittajien ulkopuolella. Toukokuussa 2007 valtiotieteiden tohtori Markku Jokisipilä toi blogissaan⁶ esille, että Kehittyvien Maakuntien Suomi (KMS) niminen yhdistys on tukenut useita poliitikkoja huomattavilla summilla. Jokisipilä pohti tekstissään muun muassa sitä, millä perusteella yhdistys on valinnut tukemansa poliitikot.

Jokisipilän lisäksi tai hänen takiaan myös Iltalehti kiinnitti hetkeä myöhemmin yhtiöön huomiota.⁷ Lehti osasi tuolloin kertoa, että mystisen KMS:n takana on varakas yrittäjä-

⁵ Helsingin Sanomat 22.5.2007 A5 Kansanedustajien sidokset eivät selviä ilmoituksista.

⁶ Markku Jokisipilän blogi. Harmaita eminenssejä ja taulukauppaa 23.5.2007.

⁷ Iltalehti 25.05.2007 Kuka maksoi?

joukko, johon kuuluu ainakin Tokmannin omistaja Kyösti Kakkonen. Myöhemmin saman vuoden joulukuussa Ilta-Sanomat kertoi, että yhdistyksen takana on kokoonpanoltaan vaihdellut liikemiesryhmä ja sen rahapotteja on ollut Kakkosen lisäksi kasaamassa myös Maskusta ja Ideaparkista tuttu Toivo Sukari.⁸ Lehti kertoi myös, että yhdistystä oli ollut kasaamassa Esko Ahon ja Sauli Niinistön presidentinvaali-kampanjoiden taustalla toiminut Tapani Yli-Saunamäki ja että yhdistyksen postiosoite kuuluu keskustan kehittämispäällikölle Lasse Kontiolalle.

Joulukuussa 2007 myös Euroopan neuvoston korruptionvastainen toimielin Greco kiinnitti huomiota Suomen vaali- ja puoluerahoituksen valvonnassa ilmenneisiin ongelmiin. Grecon raportti piti sisällään useita lainsäädäntöön liittyviä parannusehdotuksia, joihin kuului muun muassa suositus siitä, että Suomi tehostaisi lahjontaa koskevaa lainsäädäntöään ja koventaisi lain rikkomisesta seuraavia rangaistuksia. Raportista uutisointiin mediassa, mutta laajempi keskustelu vaalirahoituksesta jäi vielä tässä vaiheessa odottamaan itseään. (Greco 2007; Pitkänen 2009b, 93.)

Keväällä 2008 keskustelu räjähtikin ennennäkemättömällä tavalla liikkeelle, mutta laantui yllättävän nopeasti, kansanedustajien siirryttyä kesälomilleen. Kohun ensimmäisen aallon aikana keskustelu liittyi kansanedustajien puutteellisiin vaalirahoitusilmoituksiin sekä keskustan silloisen puoluesihteerin Jarmo Korhosen ja puheenjohtajan Matti Vanhasen rooliin KMS:n perustamisessa ja varojen jakamisessa.

Kohu käynnistyi uudestaan huomattavasti edellisvuotta kiivaammin kesäkuussa 2009, kun MTV3 uutisoi keskustan saaneen kiinteistökehitysyhtiö Nova Groupilta eduskuntavaalivuonna 2007 noin 125 000 euron tuen, jota puolue ei ollut ilmoittanut.⁹ Vaalirahoituskustelu käsitteli kesän ajan puolueiden saamaa rahoitusta ja loppukesän ja syksyn mittaan myös poliisi kiinnostui kohusta. Poliisi alkoikin tutkia muutamien poliitikkojen kohdalla, ovatko he syyllistyneen vaalirahoituskuvioiden yhteydessä lahjuspykälien rikkomiseen. Matti Vanhaseen kohdistuneet virkarikosepäilyt ovat tämän keväällä 2008 alkaneen kohun ja erityisesti kesällä 2009 voimistuneen keskustelun seurausta.

⁸ Ilta-Sanomat 3.12.2007 Mannerheim-elokuvan rahoittajana salaperäinen yhdistys.

⁹ Helsingin Sanomat 12.6.2009 A4 Keskusta salasi suuren vaalituen.

3.2 Poliitiikan journalismin tehtävät

3.2.1 Poliitiikan journalismin tehtävien historiallinen kehitys

Journalismille ja politiikan journalismille on määritelty historian kuluessa lukuisia erilaisia tehtäviä: se on tarjonnut tietoa taloudellisille toimijoille seikoista, jotka saattavat vaikuttaa heidän toimiinsa ja kiinnostuksen kohteisiinsa. Journalismi on tarjonnut esias-teistaan asti ihmisille tietoa etenkin sodista ja uusista teknologisista keksinnöistä. (Hallin & Mancini 2004, 26.)

Journalismille annetut tehtävät vaihtelevat historian mittaan pitkälti sen mukaan, millainen rooli lehdistöllä ja julkisella keskustelulla on yhteiskunnassa ollut. Yleisesti lehdistön kehityksen voidaan sanoa kulkeneen journalismin esiasteiden kautta eliittilehdistön aikaan, eliittilehdistöstä politisoituneen lehdistön aikaan ja sieltä lopulta kaupallistuneen lehdistön valtakauten (Hemánus 1989, 76–79). Suomessa kehitys on seurannut läntistä Eurooppaa huomattavalla viiveellä (Kunelius 2003, 75). Vertailukohtana mainittakoon, että lehdistö politisoitui todenteolla Länsi-Euroopassa 1700-luvun lopussa, Suomessa 1800-luvun lopussa (ks. Hallin & Mancini 2004, 26; Salokangas & Tommila 1998, 102).

Eliittilehdistön kulta-aikaa oli 1600-luvun puoliväli. Tuon ajan sanomalehteä luettiin lähinnä läntisen Euroopan suurkaupungeissa ja sen sisältö oli suunnattu lähinnä liikemiehille, kalvinisteille ja maaseudun aatelistolle. (Barnhust & Nerone 2009, 18.) McNairin (2009, 238) mukaan nykyaikaisen politiikan journalismin esiaste syntyi 1600-luvulla Englannin sisällissodan aikoihin. Lehdistöstä kehittyi kuitenkin Länsi-Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa varsinainen politiikan tekemisen väline vasta 1700-luvun lopussa ja 1800-luvun alussa. Tuolloin poliittinen journalisti oli henkilö, joka koki tehtäväkseen välittää jotain tiettyä poliittista näkemystä ihmisille. Lehdet ajoivatkin avoimesti jonkun puolueen tai poliittisen suuntauksen asiaa. (Hallin & Mancini 2004, 26.)

Länsi-Euroopassa poliittinen tarkoituksenmukaisuus alkoi 1800-luvun loppua kohden vähitellen jäädä syrjään politiikan journalismista ja toimittajien tehtäväksi muodostui

vain tarjota mahdollisimman objektiivista tietoa, joka ei ollut puoluepoliittisesti väritynyttä. (emt. 2004, 26.) Suomessa lehdistö oli tuossa vaiheessa vasta politisoitumassa, sillä poliittisen lehdistön kulta-aikana pidetään Suomessa vuosien 1905–1930 välistä aikaa. Ajanjakson journalismille oli tyypillistä pyrkiä lujittamaan yhteenkuuluvuutta samalla tavalla ajattelevien ihmisten kesken sekä tekemään pesäeroa ”väärinajattelijoihin” nähden. Lehtien puoluepoliittisuuteen liittyi tuona aikana myös taloudellinen näkökulma, sillä jonkun puolueen äänenkannattajana lehdet tavoittivat helposti tilaajaksi soveltuvia väestöryhmiä (Salokangas & Tommila 1998, 101). Suomen historiaa tarkasteltaessa ei ole yllättävää havaita, että puoluepoliittisuus juurtui lehtiin juuri vuosien 1905–1930 välillä. Ajanjaksolle osui monia poliittiseen kirjoitteluun yllyttäviä tapahtumia kuten vuoden 1905 suurlakko, toinen sortokausi, ensimmäinen maailmansota, Suomen itsenäistyminen ja sisällissota, hallitusmuutokiista sekä itsenäisyyden alkutaipaleen mukanaan tuomat kiistat porvariston ja työväestön välillä. (ks. esim. Karisto & Takala & Haapola 2006).

Vähitellen poliittisesti värittyneesti kirjoitetuista uutisista tuli kuitenkin lehtien kannalta rasite, kun lehti piti saada kaupaksi myös eri puolueista tuleville ihmisille (Salokangas & Tommila 1998, 182). Tämä muutti merkittävästi lehtien kirjoitustyyliä, vaikka vanha puolueside säilyikin taustalla vielä pitkään. Esimerkiksi Keskisuomalainen luopui keskustan äänenkannattajuudesta vasta vuonna 1986 ja Aamulehti sanoutui irti kokoomuksesta 1992. (Holmberg 2004, 234.)

Kaupallistumiseen ja entistä objektiivisemmän journalistisen tyylin omaksumiseen liittyy myös toimittajien ammatillisen identiteetin kehittyminen, jonka seurauksena toimittajat kokivat tehtäväkseen välittää ihmisille tietoa asenteiden sijaan. (emt., 2004, 26 & 34–36, 38.) Ammattimaistumisen merkitys politiikan journalismiin näkyy myös nykyisin käytössä olevasta terminologiasta: politiikkaa käsittelevää journalismia nimitetään nykyään politiikan journalismiksi poliittisen journalismin sijaan. Holmbergin (2004, 24) mukaan tämä tarkoittaa sitä, että toimittajat seuraavat politiikkaa nykyään yhä enemmän ulkoa päin *politiikan toimittajina*, eivät niinkään politiikan sisältä käsin *poliittisina toimittajina*. Tällaisen hieman keinotekoisien alleviivaavankin eron tarkoituksena on korostaa, ettei nykyisellä politiikan journalismilla ole enää samanlaisia poliittisia tarkoituspereitä kuin poliittisella journalismilla aikanaan oli.

3.2.2 Ammattimaistuminen korostaa journalismin vahtikoiratehtävää

Journalismin ammattimaistumisen seurauksena politiikan journalismin tärkeimmäksi tehtäväksi muodostui valtaapitävien kriittinen tarkasteleminen. Kunelius määrittelee funktionalistisen sosiologian klassikon Talcott Parsonsin ajatuksia mukaillen joukkoviestinnälle neljä funktionaalista tehtävää, joiden tarkoituksena on huolehtia yhteiskuntajärjestelmän jatkuvuudesta. Näitä tehtäviä ovat: *yhteiskunnan kiinteyden, jatkuvuuden, päätöksenteon sekä voimavarojen uusintaminen ja ylläpito*. (Kunelius 2003, 184.)

Politiikan journalismilla puolestaan on McNairin (2009, 238–240) mukaan neljä tehtävää. Sen on *toimittava objektiivisena tiedonlähteenä*, jonka perusteella kansalaiset voivat arvioida keskenään kilpailevia kandidaatteja, *toimittava valtaapitävien vahtikoirana*, toimittava *kansan äänen välittäjänä tai edustajana* eli huolehdittava siitä, että yleisön ääni kuullaan poliittisessa päätöksenteossa sekä *osallistuttava politiikkaan* eli toimittava joidenkin ihmisten poliittisten näkemysten tai puolueiden puolestapuhujana. Näistä tehtävistä tärkein on valtaapitävien toiminnan tarkkaileminen. McNairin (2009, 239) mukaan ”politiikan journalismin rooli vahtikoirana näkyy siten, että se valvoo hallitsijoidemme toimia, meidän luvallamme, ja meidän puolestamme”.

Journalismin vahtikoiratehtävä liittyy keskeisesti journalismin asemaan ”neljäntenä valtiomahtina”. Ilmaisuu tarkoittaa pähkinänkuoressa sitä, että journalismi toimii päätöksentekijöiden vahtikoirana ja pitää samalla yllä vallitsevan päätöksenteko-järjestelmän toimivuutta ja uskottavuutta, vahtimalla kolmen muun valtiomahdin toimintaa. Journalismin uskottavuus tässä tehtävässä riippuu tietenkin siitä, että se on riippumaton sekä valtiosta että yritysmaailman tekijöistä. (Kunelius 2003, 193.)

Journalismilla on tärkeä osa myös vallitsevan päätöksentekojärjestelmän uskottavuuden ylläpidossa. Yhteiskunnan toimivuuden elinehtona on, että sen jäsenet kokevat vallitsevan päätöksentekojärjestelmän olevan oikeudenmukainen, järkevä ja tehokas. Journalismi ylläpitää tätä uskottavuutta hoitamalla tavallaan kansan ”valtaapitävien epäilijän” tehtävää. (emt. 2003, 196.)

3.3 Poliitiikan journalismin kritiikki

3.3.1 Poliitiikan journalismi luo keinotekoisia konflikteja ja suosii nopeaa ajattelua

Politiikan uutiset ovat eri tiedotusvälineissä näyttävästi esillä niiden käsittelemien asioiden yhteiskunnallisen painoarvon takia. Poliitiikan journalismi vaikuttaa ihmisten äänestyspäätöksiin, sillä ihmisten käsitykset eri poliitikkojen toiminnasta perustuvat usein vain median välityksellä saatuihin mielikuviin. Raportoinnin sävyillä ja erityisesti ”vääristyneisyydellä” uskotaan myös olevan vaikutusta ihmisten poliittisiin mielipiteisiin ja äänestyskäyttäytymiseen. (Holmberg 2004, 29.) Journalismia onkin arvosteltu usein siitä, että sillä on liikaa valtaa ihmisten käsityksiin maailmasta (Kunelius 2003, 197).

Politiikan journalismia on arvosteltu myös liiallisesta objektiivisuudesta ja keinotekoisien konfliktien rakentamisesta. Yhdysvaltalaisen viestinnän tutkijan James Careyn mielestä objektiivisuuden ihannoiminen on johtanut siihen, että journalistit hakevat juttujensa aiheet ennemminkin poliittisilta instituutioilta ja asiantuntijoilta kuin omista havainnoistaan tai tavallisen kansan arjesta. Careyn ajatuksia esittelevä Tuomo Mörä kirjoittaa, että Careyn mukaan haastatteluja ja sitaatteja käytetään siksi, että toimijat pyrkivät jutuissaan korostamaan, ettei viesti ole heidän omansa, vaan jonkin ulkopuolisen tahon. Objektiivisuutta korostetaan asettamalla erilaisia tahoja vastakkain, joka on johtanut Careyn mukaan siihen, että toimittajat rakentavat juttuihinsa keinotekoisia konflikteja, asettavat kriittisyyden itsetarkoitukselliseen asemaan ja vastustavat lopulta kaikkia instituutioita. Tällainen lehdistö ei hänen mielestään enää inspiroi julkista keskustelua vaan sitoutumattomuutta ja objektiivisuutta korostavien käytäntöjen synnyttämä journalismi onkin hänen mielestään syypää siihen, että ihmisten kiinnostus politiikkaa kohtaan on laskussa. Careyn mukaan tavalliset ihmiset kun näkyvät jutuissa vain pelkkinä mielipidemittausten numeroina. (Mörä 2004, 126–128.)

Carey käsittelee kirjoituksissaan Yhdysvaltojen tilannetta, mutta hänen ajatuksiaan peilaamalla saa mielenkiintoisen kuvan politiikan journalismin tilasta Suomessa. Suomalainen politiikan journalismi onnistuu luomaan ajoittain vilkastakin yhteiskunnallista keskustelua esimerkiksi vaalirahoituskohun yhteydessä, mutta toisaalta äänestysaktiivisuus matalenee pohjalukemisissa ja ihmisten kiinnostus politiikkaan osallistumista koh-

taan on varsin vähäistä, mikä käy ilmi puolueiden laskevista jäsenmääristä. Careyn ajatuksia tulkiten voidaan siis sanoa, että suomalaisella journalismilla on runsaasti petratavaa, sillä se ei ole onnistunut muuttamaan ajoittain kiihtyvää keskustelua ääniurnille vyöryviksi kansamassoiksi.

Careyn maalailema kuva journalisteista keinotekoisten konfliktien luojana saattaa vaikuttaa kielteisesti myös journalismin uskottavuuteen totuudenmukaisena valtaapitävien vahtikoirana. Barbie Zelizerin (2009, 33) mukaan on olennaista, että yleisö voi luottaa toimittajien heille välittämän tiedon olevan totta. Näin ei aina ole ja esimerkiksi Yhdysvalloissa toimittajat jäävät usein yleisön luottamusta mittaavien mielipidekyselyiden häntäpäähän. Kovin harvinaista ei ole Suomessakaan se, että toimittajia syytetään tiedon vääristelystä tai harhaanjohtavan otsikoinnin kaltaisista asioista. Tämänkaltaisen kritiikki onkin syytä ottaa tosissaan, mikäli journalismi aikoo säilyttää Suomessa arvostetun asemansa neljäntenä valtiomahtina.

Ranskalainen sosiologi Pierre Bourdieu arvostelee journalismia niin sanotun fast thinking -kulttuurin omaksumisesta. Bourdieuen antia viestinnän tutkimukselle pohtivan Niilo Kaupin mukaan Bourdieu tarkoittaa fast thinkingillään sitä, että vakavien tieteellisten tutkijoiden on mahdotonta saada viestiään läpi televisiossa, sillä puheen monopoli on journalisti-julkiksilla ja mediaseksikkäillä älyköillä. Bourdieun mielestä tällaisessa kulttuurissa eriävää mielipidettä on todella vaikeaa saada läpi, ja vaivalla ja erityispuolella hankittu tieto vaikuttaa olevan jo ennalta tuomittu hiljaisuuteen ja unohdukseen. (Kauppi 2004, 79.) Bourdieun mukaan journalismi on myös menettänyt itsenäisyytensä kaupallisuuden kustannuksella. Hänen mielestään kaupallisuus aiheuttaa riippuvuutta ulkoisista voimista, jotka määrittelevät sekä journalistisen työn sisältöjä että muotoja (Kauppi 2004, 80).

Bourdieuin kritiikki näkyy suomalaisessa politiikan journalismissa ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin politiikan tapahtumia käsitellään lähes aina haastatteleamalla samoja poliitikkoja ja samoja politiikan ilmiöitä selittäviä tutkijoita. Kiire ja kenties toimittajien henkinen laiskuus ovat johtaneet siihen, että toimittajat turvautuvat usein henkilöihin, joilta he tietävät saavansa nasevan kommentin kulloiseenkin aiheeseen nopeasti ja vaivattomasti. Menettelytavassa ei sinänsä ole mitään väärää, sillä niin sanotut lausuntoautomaattipoliitikot ja -tutkijat ovat usein asiantuntevia ihmisiä, jotka kykenevät tulkin-

noillaan antamaan lisäarvoa jutun sisältöön. Median moniäänistä yhteiskunnallista keskustelua välittävän tehtävän kannalta tällainen luottolausujien käyttö on kuitenkin ongelmallista ja edesauttaa vain vallitsevien yleisten näkökulmien säilymistä ennallaan. Kaupallisuuden ja myyvien juttujen korostaminen taas johtaa helposti pinnallisten juttujen suosimiseen, jolloin yhteiskunnallisia kehitysprosesseja kuvaavat jutut jäävät helposti tekemättä.

Bourdieuin kritiikistä journalismin kaupallisuudesta ja ”nopean ajattelun” suosimisesta löytää helposti yhtäläisyyksiä yhdysvaltalaisen John Deweyn ajatuksesta, jonka mukaan journalismin tulisi luoda julkisoja yleisöjen sijaan. Deweyn näkemyksiä esittelevän Risto Kunelius kirjoittaa, että Dewey tarkoittaa julkisolla aktiivisesti johonkin asiaan tai ilmiöön suhtautuvaa ihmisjoukkoa, joka todella pyrkii vaikuttamaan asioiden lopputulokseen. Yleisö on Deweyn käsitteistössä vain ryhmä ihmisiä, jotka saattavat näennäisesti suhtautua asioihin aktiivisesti, mutta jotka lopulta jäävät seuraamaan asioiden kulua sivusta. (Kunelius 2004, 99.)

Deweyn ajatusten mukaan suomalainen politiikan journalismi on onnistunut luomaan julkisoja ainakin pienessä mittakaavassa silloin, kun kaksi yksityishenkilöä kanteli entisen pääministerin Matti Vanhasen toimista Raha-automaattiyhdistyksen tukienjaon yhteydessä oikeuskansleri Jaakko Jonkalle. Journalismi onnistui näin puhuttelemaan kantelijoita sellaisella kielellä, että he kokivat tukijupakkaan liittyvät mahdolliset rikokset niin vakavina, että he halusivat puuttua tapahtumien kulkuun.

3.3.2 Poliitiikan journalismi on viihteellistä ja skandaalihakuista

Politiikan journalismia on viimeaikoina arvosteltu ankarasti viihteellistymisestä sekä keskittymisestä epäolennaisiin asioihin kuten poliitikkojen rakkauselämään. Näin toimiessaan journalismin väitetään unohtavan tärkeät yhteiskunnalliset ja maailmanpoliittiset kysymykset. (McNair 2009, 242.) Viihteellistymiseen liittyy olennaisesti myös käsitys politiikan henkilöitymisestä. Poliitiikan henkilöitymisellä tarkoitetaan sitä, että politiikkaa käsiteltävässä julkisuudessa alkaa korostua esimerkiksi suurten puolueiden puheenjohtajien ja ministereiden merkitys muiden poliitikkojen kustannuksella. (Herkman 2008, 91.) Pitkäsen (2009b, 104–105) mukaan politiikan henkilöityminen ja viihteellis-

tyminen heijastavat tiedotusvälineiden tarvetta kärjittää, yksinkertaistaa ja popularisoida politiikkaa ostavalle yleisöille. Hänen mukaansa tiedotusvälineet tarttuvat voimakkaasti poliitikkojen moraalisiin ja eettisiin väärinkäytöksiin, koska ne kiinnostavat massoja, herättävät voimakkaita tunteita yleisöissä ja samalla myös palvelevat tiedotusvälineiden kaupallisia päämääriä. Pitkäsen mukaan henkilöitä ja poliitikkojen yksityiselämää korostetaan erityisesti silloin, kun poliittinen järjestelmä ei kykene tarjoamaan tiedotusvälineiden kaipaamia ristiriitoja ja jännitteitä. Poliitiikan lisääntynyt käsittely henkilöiden kautta saattaa johtaa siihen, että politiikan ydintä eli lainsäädäntöprosessia valaistaan aikaisempaa heikommin.

Tällainen kritiikki on varsin osuvaa, kun tarkastelee suomalaisen median toimintaan viimeisten vuosien aikana. Suomalainen uutismedia on käyttänyt runsaasti palstatilaa ja lähetyssaikaa Vanhasen ja Susan Ruususen välisen kunnianloukkaus-oikeudenkäynnin, entisen ulkoministerin Ilkka Kanervan ja showtanssija Johanna Tukiaisen tekstiviestiromanssin sekä eduskunnan puhemiehen Sauli Niinistön ja kokoomuksen viestintäpäällikön Jenni Haukion salahäiden kaltaisten tapahtumien kuvaamiseen. Poliitiikan uutisointi voi toki olla myös viihdyttävää, mutta siinä vaiheessa kun kansa tuntee paremmin entisen pääministerin saunatavat kuin hänen politiikkansa, ollaan jo journalismin kannalta ongelmallisessa tilassa.

Journalismi on viime vuosina saanut osakseen myös toisensuuntaista kritiikkiä. Poliitiikan journalismiin on aina kuulunut olennaisesti valtaapitävien haastaminen ja kyseenalaistaminen, mutta entistä kireämpi mediakilpailu on synnyttänyt journalistisen tyylin, jossa toimittajat etsivät entistä aggressiivisemmin kohuaiheita politiikan prosessien syvällisen luotaamisen sijaan. Journalismia onkin syytetty entistä kyynisemmän asenteen luomisesta politiikkaa kohtaan. Liiallinen skandaalihakuisuus voi olla yhteiskunnan demokraattisuuden kannalta vahingollista, sillä se saattaa vieraannuttaa ihmisiä politiikasta ja vähentää entisestään heidän äänestyshalukkuuttaan. (McNair 2009, 244–246.)

Kenties tunnetuin poliittisten skandaalien ja median suhdetta pohtiva teoria on peräisin John B. Thompsonilta (2000, 120), joka jaottelee poliittiset skandaalit kolmeen ryhmään: seksiskandaaleihin, taloudellisiin väärinkäytöksiin ja vallan väärinkäytöksiin. Thompsonin mukaan skandaalin syntyminen edellyttää sitä, että jonkin yhteisön jakamia arvoja tai normeja rikotaan. Viimeaikaisten mediakohujen valossa näyttää siltä, että

erityisesti seksuaalisuuteen liittyvien normien rikkominen on skandaaliherkkää aluetta. Erityisen suuri riski joutua skandaalijulkisuuden kohteeksi tällaisissa tilanteissa on julkisuudessa esiintyvillä, naimisissa olevilla miehillä, sillä heidän kohdallaan esimerkiksi avioliiton ulkopuolisen suhteen paljastuminen rikkoo avioliittoa koskevia normeja. Henkilön ominaisuudet vaikuttavat myös olennaisesti skandaalin syttymiseen, sillä merkittävässä asemassa olevien henkilöiden esimerkiksi presidentin kohdalla skandaalin syttymisen kynnyks on matalampi kuin esimerkiksi kunnanvaltuutetun kohdalla.

Politiikan journalismilla on ollut toimittajien ammattikunnan sisällä perinteisesti arvostettu asema, sillä se käsittelee vallan ja poliittisen toiminnan kaltaisia asioita, jotka pystyvät vaikuttamaan yhteiskuntaan radikaalillakin tavalla (Neveu 2002, 23). Neveun (emt., 34–35) mukaan politiikan journalismi on kuitenkin lisääntyneen viihteellistymisen ja kaupallistumisen seurauksena menettänyt arvostustaan toimitusten sisällä. Kaupallistumisen seurauksena journalismi on taipuvainen suosimaan viihteellisiä, lyhyitä ja lukijoille käytännöllistä tietoa tarjoavia juttuja, mikä sopii huonosti politiikan journalismin ominaispiirteille. Neveun mukaan myös koventunut uutiskilpailu on heikentänyt perinteisen politiikan journalismin asemaa. Tämä näkyy hänen mielestään siten, että politiikan journalismin sijaan toimituksissa suositaan nykyisin eräänlaista sensaationhakuista yhteiskunnallista tutkivaa journalismia.

McNairin ja Neveun esittämä kritiikki on tuttua myös Suomessa. Pernaan ja Niemen (2009, 10) mukaan suomalaisen politiikan journalismin nykytilaa luonnehditaan usein sanoilla henkilöityminen, viihteellistyminen ja skandaalivetoisuus. Massisen (2009, 46) mukaan politiikan journalismi viihteellistyminen johtuu poliittisten aatteiden väljähtymisestä. Tämä näkyy hänen mielestään siten, että toimittajat pyrkivät luomaan vaalirahoituksen ja politiikkojen seksikäyttäytymisen kaltaisista asioista skandaaleja päivittäisen päätöksenteon seuraamisen kustannuksella. Massisen mukaan ongelmallista on myös median pyrkimys mahdollisimman nopeaan tiedonvälitykseen, joka johtuu hänestä etenkin verkkomedian tärkeyden korostumisesta. Massisen mukaan ”media kilpailee ensisijaisesti siitä, kuka ehtii ensin. Toisarvoisempaa on uutisten oikeellisuus ja sen riittävä taustoitus”.

3.3.3 *Politiikan journalismi on kiinnittynyt liikaa poliitikkoihin*

Erik Neveun (2002, 24) mukaan poliitikkojen ja politiikan toimittajien läheinen suhde on ominainen piirre länsimaiselle politiikan journalismille. Tiivis suhde syntyy siitä, että poliitikot ja toimittajat työskentelevät samojen asioiden parissa, yhteisissä tiloissa ja yhteisillä aikatauluilla. Läheiset välit saattavat aiheuttaa ongelmia riippumattomuuden säilyttämisen suhteen ja toiseksi toimittajien liiallinen samaistuminen poliitikkoihin saattaa johtaa poliitikkojen käyttämän kielen monistamiseen lukijoille, joka vaikeuttaa entistään ymmärrettävien juttujen tekemistä kansalaisille.

Tämä on Neveun (2002, 23–24) mukaan ongelmallista siksi, että politiikan toimittajilla on jo ennestään suuri haaste saada lukijoita kiinnostumaan politiikkaa käsittelevistä uutisista. Ihmiset pitävät politiikan uutisointia vaikeaselkoisena ja tylsänä, sillä he eivät juuri ymmärrä politiikassa käytettävää sanastoa tai ymmärrä puolueiden välisiä eroja ja niiden merkityksiä. Toimittajien tilannetta ei helpota myöskään se, että politiikan ammattimaistuminen ja institutionalisoituminen ovat tehneet siitä entistä vaikeaselkoisempaa.

Riippumattomuuden lisäksi poliitikkojen ja toimittajien läheiset suhteet ovat ongelmallisia siksi, että ne saattavat vaikuttaa siihen, ketä media ylipäänsä päästää näkyviin. Tämä on erityisen ongelmallinen tilanne, mikäli teoriat median vallasta politiikan tekemisen areenana pitävät paikkansa. Eräs kuuluisimmista tällaisista teoreetikoista on Manuel Castells (2009, 194), jonka mukaan nykyaikainen politiikka on etenevässä määrin mediapolitiikka eli politiikan tekemistä mediassa ja median välityksellä. Castellsin mukaan poliittisten johtajien on elintärkeää saavuttaa näkyvyyttä mediassa, sillä ne poliitikot ja viestit, joita ei näy mediassa ”ei ole olemassa yleisön mielissä”. Tämän takia vain niillä poliitikoilla, joiden viesti välittyy median kautta laajoille yleisöille, on mahdollisuus vaikuttaa yleisön päätöksiin siten, että he itse joko saavuttavat tai säilyttävät poliittisen valta-aseman yhteiskunnassa. Näkyvyys mediassa on erityisen tärkeää demokraattisissa järjestelmissä, joissa poliittinen valta saavutetaan pääosin vapaiden vaalien kautta. Tämä näkyy voimakkaasti myös suomalaisessa poliittisessä kentässä, sillä eduskunnan ulkopuoliset puolueet eivät saa mediassa juuri lainkaan näkyvyyttä tai jos saavat

niin ne esitetään mieluummin viihteellisinä ja epämääräisinä ryhmittyminä kuin vakavasti otettavina poliittisina vaihtoehtoina.

Ongelma ei rajoitu pelkästään eduskunnan ulkopuolisiin puolueisiin vaan myös eduskunnassa toimiviin pienpuolueisiin. Lee B. Beckerin ja Tudor Vladin (2009, 60) mukaan puoluepoliittinen tasapaino uutislähetysten tai sanomalehden sisällä on käytettävissä olevan tilan ja uutisen merkittävyyden ohella keskeinen tekijä uutisten valinnan ja levityksen kannalta. Poliittisesti sitoutumattoman lehdistön kannalta olisi tärkeää, että politiikkaa käsittelevissä jutuissa huomioitaisiin mahdollisimman objektiivisesti eri puolueiden näkemykset ja myös se, etteivät juttuaiheet keskittyisi pelkästään tiettyyn tai tiettyihin puolueisiin. Käytännössä tilanne on kuitenkin se, ettei esimerkiksi Suomessa pikkupuolueita huomioida politiikkaa koskevassa uutisoinnissa juuri lainkaan niiden vähäisen painoarvon takia. Pienet puolueet pääsevät esille lähinnä silloin kun niiden edustajat tekevät jotain poikkeuksellista tai kielteistä. Tämä näkyy käytännössä siten, että kristillisdemokraateista kirjoitettiin lokakuun 2010 puolivälissä paljon lähinnä siksi, että puolueen puheenjohtaja Päivi Räsänen laukoi Ajankohtaisen kakkosen niin sanotussa homokeskustelussa jyrkkiä homoliittojen vastaisia mielipiteitä.

Politiikan journalismin kannalta on myös haasteellista se, että jotkut aiheet koskettavat enemmän toisia puolueita muiden kustannuksella. Näin kävi vaalirahoitusuutisoinnin yhteydessä negatiivisessa valossa keskustalle, joka leimautui etenkin uutisoinnin alkupuolella epärehellisuuden ja lain rajamailla häärivien ihmisten puolueeksi.

Castellsin (2009, 194) mukaan media onkin enemmän kuin pelkkä neljäs valtiomahti, sillä se muodostaa areenan, jossa määritellään keskenään kamppailevien toimijoiden poliittiset voimasuhteet. Castellsin mukaan poliitikkojen on opittava puhumaan median kieltä sekä jakamaan median kiinnostuksen kohteet, jos he aikovat saada viestinsä perille tavoittelemalleen kohdeyleisölle.

Toimittajien samaistumista poliitikkoihin on arvosteltu myös siksi, että sen on katsottu vievän journalismilta kriittisyyttä ja vääristävän toimittajien perspektiiviä. Ilmiöstä on keskusteltu Suomessa toimittajien ja poliitikkojen välisenä konsensusena. Konsensuksen kritiikille on ominaista korostaa suomalaisten politiikan toimittajien ja päättäjien läheistä suhdetta, jonka takia toimittajat samaistuvat enemmän kirjoitusten kohteena

olevaan eliittiin kuin juttuja lukevaan kansaan. Journalismia onkin arvosteltu siitä, että toimittajat ja poliitikot käyvät keskustelua lähinnä keskenään. Poliitikkojen ja toimittajien ei tarvitse olla keskusteltavista asioista samaa mieltä, mutta olennaista kritiikin kannalta on se, että he keskustelevat yhteisellä kielellä ja katsovat maailmaa saman viitekehyksen läpi. Tämä kieli on kansalle usein vierasta, jolloin poliitikkojen ja journalistien arjesta muodostuu helposti vain heidän itsensä jakama sijaistodellisuus. (Mörä 1998, 14.)

Markku Heikkilän (1998, 76–78) mukaan toimittajien ja poliitikkojen välistä konsensusta selittää ensisijaisesti maan pieni koko. Heikkilän mukaan tämä ilmenee siten, että toimittajat ja poliitikot kokevat Suomessa olevansa pääosin samalla puolella. Tämä ei tarkoita sitä, että toimittajat suojelisivat jotain poliitikkoja, kirjoittaisivat tiettyjä puolueita suosivia juttuja tai suhtautuisivat politiikkaan ja poliitikkoihin kriitikkömästi vaan kyse on enemmänkin siitä, että toimittajat katsovat ja kirjoittavat politiikkaa käsitteleviä juttuja liikaa poliittisen järjestelmän sisältä käsin.

Taneli Heikka (2009, 48–50) on kritiikissään huomattavasti Heikkilää kärjekkäämpi, sillä hänen mielestään suomalainen politiikan journalismi kohtelee päättäjiä hampaattomasti ja kriitikkömästi. Kärjekkäimpänä esimerkkinä tästä hän pitää sitä, että journalistin ohjeet lupaavat muista länsimaista poiketen haastateltaville mahdollisuuden tarkastaa kommenttinsa jälkikäteen. Tämä aiheuttaa Heikan mukaan ennakkosensuuria. Heikan mielestä suomalaiset journalistit ovat myös osaltaan syypäitä siihen, että suomalainen politiikka ei jaksa kiinnostaa ihmisiä. Journalismi ei ole hänen mielestään kyennyt haastamaan puolueita tarpeeksi ja käymään niiden kanssa asiallista ja purevaa keskustelua Suomen tulevaisuudesta. Hänen mielestään täällä pelätään todellista muutosta ja yhteiskunnallinen kehitys on käytännössä toimittajien ja poliitikkojen tekemää ”pikku viilaamista”. Heikan mukaan tämä on johtanut puolueiden välisten rajojen kaventumiseen, jopa siten, etteivät ihmiset edes huomaa vaalienjälkeisiä hallitusvaihdoksia, sillä politiikka pysyy samana hallituskoalitiosta riippumatta. Tämä ruokkii Heikan mielestä populismin kasvua, sillä ääri näkemykset täyttävät helposti aatteellisen keskustelun häviämisen jättämän tyhjiön.

Suomalaista politiikan journalismia käsittelevässä tutkimuksessa vallitsee suhteellisen yksimielinen käsitys siitä, että toimittajien suhde poliitikkoihin kohtaan on muuttunut

viimeisten vuosikymmenien kuluessa etäisemmäksi ja kriittisemmäksi (ks. esim. Virkkunen 2006, 8). Poliittisen eliitin ja journalistien välisen yhteistyön on nähty olevan erityisen tiivistä ja jopa kritiikittömän lojaalia aina 1980-luvulle asti (Kunelius & Noppari & Reunanen 2009, 315), mutta siitä asti konsensuksen on katsottu vähitellen murtuvan. Irtioton on katsottu tapahtuvan 1970- ja 1980-lukujen taitteessa (Aula 1991, 167) tai viimeistään Harri Holkerin sinipunahallituksen kautena vuodesta 1987 alkaen (Kunelius & Noppari & Reunanen 2009, 315). Tästä asti toimittajat ovat hankkineet tietonsa politiikasta itsenäisesti, vähentäneet ”kaveeraamista” poliitikkojen kanssa, kirjoittaneet aiempaa kriittisempiä juttuja sekä vähentäneet omaa osallistumistaan puoluepolitiikkaan (Pernaa & Railo 2006, 17–18).

Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009, 451) mukaan päättäjien ja toimittajien välistä konsensusta esiintyy edelleen, mutta se on saanut osin uudenlaisia muotoja. Nyky-muotoista konsensusta esiintyy päätoimittajien ja politiikan toimittajien kaltaisten erikoistoimittajien sekä poliitikkojen kaltaisten yhteiskunnallisten päättäjien välillä. Päättäjien näkökulmasta tällaiset erikoistoimittajat kuuluvat yhteiskunnalliseen eliittiin ja heidän ja päättäjien välejä kuvaavat intensiivinen vuorovaikutus, henkilökohtaiset suhteet ja varsin pitkälle menevä luottamus toistensa kykyyn toimia yhteisten pelisääntöjen mukaan.

Nykyinen konsensus ei Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009, 452) mukaan perustu yhteisiin poliittisiin päämääriin, mutta päättäjien ja eliittitoimittajien välillä näyttää vallitsevan kuitenkin varsin yhtenevä käsitys siitä, mihin suuntaan yhteiskuntaa on kehitettävä. Heidän mukaansa journalismin kaupallistumisella ja kilpailutalouden logiikan yleistymisen on vaikuttanut uudenlaisen konsensuksen muodostumiseen siten, että se on eriyttänyt journalistien ja päätöksentekijöiden välittömiä intressejä toisistaan ja toisaalta ”ammattimaistanut” ja selkeyttänyt poliitikkojen yhteistyön pelisääntöjä. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että päättäjät kokevat voivansa keskustella toimittajien kanssa suhteellisen avoimesti ja luottaa siihen että luottamuksellisiksi sovitut keskustelut myös pidetään luottamuksellisina.

Journalismia kohtaan esitetty konsensuskritiikki voidaan kääntää myös pääläelleen väittämällä, etteivät toimittajat ole enää niinkään riippuvaisia poliitikoista, vaan poliitikot

ovat riippuvaisia toimittajista (Strömbäck 2008, 241). Tämä on tilanne, mikäli teorit yhteiskunnan medioitumisesta pitävät paikkansa. Medioitumisen käsitteellä tarkoitetaan yksinkertaistettuna sitä, että yhteiskunnan eri instituutiot ovat entistä riippuvaisempia median toimintatavoista ja siitä kuvasta, jonka media niistä välittää. (Karppinen & Jääsaari & Kivikuru 2010, 3.) Erityisen tärkeää keskustelu medioitumisesta on politiikan kohdalla, sillä medialla katsotaan olevan runsaasti valtaa ihmisten äänestyspäätöksiin. Strömbäckin (2008, 230) mukaan politiikan voidaan sanoa olevan medioitunutta silloin, kun media on tärkein kommunikaatioväline hallitsijoiden ja hallittavien välillä ja kun media vaikuttaa ihmisten käsityksiin todellisuudesta. Hänen mukaansa media tarjoaa ihmisille tietoa yhteiskunnallisista vallankäyttäjistä, mutta yhtä lailla se tarjoaa tietoa myös hallitsijoille kansalaisten mielipiteistä ja näkemyksistä. Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009, 456) mukaan medioituminen on sikäli todellinen ilmiö, että media vaikuttaa jollain tapaa politiikan julkisen päiväjärjestyksen määrittelyyn. Heidän mukaansa median kyky vaikuttaa varsinaisiin päätösprosesseihin, on kuitenkin varsin vähäinen.

3.4 Vaalirahoitusuutisointi politiikan journalismin tehtävien ja kritiikin näkökulmasta

3.4.1 Vaalirahakohu paljasti hitaasti heräävän, mutta äänekkäästi haukkuvan vahtikoiran

Pitkäsen mukaan politiikan journalismi toteutti vuosina 2008 ja 2009 ansiokkaasti sille annettua valtaapitävien vahtikoiran tehtävää, sillä median aktiivinen toiminta pakotti puolueet avaamaan rahoitustaan ja yleiseksi vaikutelmaksi jäi vallan vahtikoiran peräänantamattomuus. Samaa mieltä on myös Noppari (2010, 32), jonka mukaan ”vaalirahoitusuutisointi näyttäytyy peräänantamattoman journalismin ja kriittisten toimittajien maratonjuoksuna – armottomana poliitikkojen painostamisena”. Skönin (2010, 18–22) mukaan media juoksi kohun aikana osin holtittomastikin paljastusten perässä, mutta kokonaiskuvan kannalta vaalirahoituksen antajien kaivaminen vähä vähältä julkisuuteen on ollut kunniaksi toimittajien ammattikunnalle. Skönin mukaan keskustelu osoitti, että valtaa voi ja pitää vahtia ja toimittajien on jatkossakin pyrittävä aktiivisesti tuomaan esiin valtaapitävien ja rahan välisiä kytköksiä.

Vaalirahauutisointi onnistui paljastamaan kohun aikana monia rahoitusjärjestelyihin liittyviä salaisuuksia, mutta se paljasti myös monia kritiikin paikkoja suomalaisessa politiikan journalismissa. Ensimmäinen kritisoimisen paikka liittyy kohun alkamisajankohtaan. Perusteltu kysymys on, miksi kansanedustajien ylimalkaisiin vaalirahoitusilmoituksiin tartuttiin vasta keväällä 2008?

Pitkäsen (2009b, 94) mukaan media ei ollut aiemmin tarttunut vastaavalla tarmolla vaalirahoituksen epäkohtiin, sillä kansanedustajien parista ei ollut saatavilla tarvittavaa tietoa asian julkista käsittelyä varten. Asian käsittelyä vaikeutti aiemmin myös puolueiden yhtenäinen linja aiheen suhteen, joka takasi sen, ettei vaalirahoituskeskustelu ollut synnyttänyt suurempia intohimoja eduskunnassa. Kallin Skönille ja A-Studiolle antama lausunto mursi eräällä tavalla tämän hiljaisuuden padon, sillä se konkretisoi vaalirahoituslainsäädäntöön liittyvät ongelmat ja antoi niille kasvot.

Kohun alkamiseen liittyvät tekijät osoittavatkin raadollisesti sen, kuinka riippuvainen politiikan journalismi on eduskunnan, poliitikkojen ja puolueiden toiminnasta. Poliitiikan toimittajat valitsevat käsittelemiensä juttujen näkökulmat, mutta juttujen aiheiden eli median agendan määrittämisessä myös poliitikoilla on merkittävästi valtaa. Täten poliitikoilla on myös merkittävästi mahdollisuuksia kontrolloida julkisuuteen nousevia aiheita. Tämä näkyi vaalirahoitusuutisoinnin yhteydessä siten, että kohu olisi jäänyt todennäköisesti syntymättä, jos Kalli olisi pitänyt suunsa kiinni. (Pitkänen 2009a, 30–31.) Media toimi Pitkäsen (2009b, 91) mukaan kohun alettua mallikkaasti, mutta pidemmällä aikavälillä kohu osoitti median toimintaan liittyvän monia rajoituksia, sillä vasta yksittäisen poliitikon varomaton lausunto televisiokameroiden edessä käynnisti laajamittaisen julkisen keskustelun.

Pitkäsen (2009b, 95) mukaan politiikan toimittajien kiinnittyminen politiikan päiväjärjestykseen näkyi kohun aikana myös siten, että media seurasi uutisoinnissaan pitkälti vaalirahoituksen uudistamista pohtivan Tarastin työryhmän työn vaiheita. Kesällä 2008 Tarasti ja kumppanit pohtivat ehdokasrahoitukseen liittyviä ongelmia ja kesän 2009 kynnyksellä asialistalla oli puoluerahoitus ja sen ongelmat. Samat teemat toistuivat myös uutisoinnissa. Pitkäsen mielestä kohu ei olisi myöskään alkanut ilman Suomen vaalirahoituksen läpinäkyvyyden puutteeseen tarttuneen Grecon raporttia, sillä se pakot-

ti suomalaiset puolueet ja poliitikot nostamaan vaalirahoituksen politiikan agendalle, joka taas mahdollisti median tarttumisen aiheeseen. Pitkäsen mukaan Kalli ja Grecon raportti olivat yhdessä tekijä, joka mahdollisti suomalaisen poliittisen kulttuurin tuulettamisen vuosina 2008 ja 2009.

Pitkäsen näkemykset ovat mielenkiintoisia suomalaisen politiikan journalismin yhteydessä käydyssä konsensuskeskustelun näkökulmasta. Vaalirahoituskohun alkuun liittyvät tekijät osoittavat, että suomalainen politiikan journalismi on sisältänyt vielä 2000-luvulla varsin konsensuaalisia piirteitä. Skönin (2010, 219) mukaan vuoden 2007 vaalien tienoilla oli yleisessä tiedossa, ettei vaalirahoituslakia noudatettu ja, että ”jokaiselle pääkirjoitustoimittajalle oli viimeistään vuoden 2007 ennätysuurten eduskuntavaalibudjettien jälkeen täysin selvää, ettei tällaisia summia koota pikkupuroista.” Kohun alkaminen vasta keväällä 2008 saattaakin olla osoitus siitä, että suomalaiset politiikan toimittajat katsoivat tilannetta esimerkiksi Heikkilän (1998) aiemmin esittämän kritiikin valossa liiaksi poliittisen järjestelmän sisältä. Uutisoinnin kannalta järjestelmän sisäinen näkökulma saattaisi tarkoittaa sitä, että toimittajat samaistuivat kansanedustajien osoittamaan välinpitämättömyyteen lakia kohtaan, eivätkä tämän takia hiillostaneet poliitikoja puutteellisista ilmoituksista aiemmin.

Vaalirahoituskohun merkitys ja vaikutus poliitikkojen ja toimittajien suhteiden kannalta on mielenkiintoinen kysymys. Tässä tutkimuksessa en siihen kuitenkaan tämän enempää syvenny, sillä Helsingin yliopiston viestinnän tutkimuskeskus ja Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö valmistelevat parhaillaan laajaa tutkimusta, jossa perehdytään myös näihin kysymyksiin.

3.4.2 Vaalirahoituskohu ja skandaalinhakuinen laumajournalismi

Vaalirahoituskohun aikana etenkin keskustan poliitikot ja kannattajat syyttivät mediaa skandaalihakuisuudesta ja puolueen tarkoitushakuisesta mustamaalaamisesta. Esimerkiksi Helsingin Sanomien¹⁰ kesäkuussa 2010 julkaisemaan mielipidekyselyyn vastanneista keskustan kannattajista puolet oli sitä mieltä, että kohun keskittyminen keskus-

¹⁰ Helsingin Sanomat 11.6.2010 Keskustaväki: Media vainonnut puoluetta

taan johtui pääasiallisesti median keskustaan kohdistamasta ajojahdistista.

Thompsonin (2000, 120–128) mukaan on erotettavissa kolme keskeistä tekijää, jotka vaikuttavat siihen, miten vakavasti poliitikkojen erilaisiin tekoihin suhtaudutaan mediassa. Ensimmäinen tekijä liittyy henkilön tekopyhyyteen. Poliitikon on tärkeää olla sitä, mitä hän väittää olevansa, sillä hänen tekonsa tuomitaan jyrkemmin, jos paljastuu hänen toimineen vastoin julistamiaan arvoja. Toinen liittyy henkilön tekoihin sisältyvään intressiristiriitaan. Ristiriidat saattavat liittyä epäilyihin tai todettuihin puutteisiin henkilön kyvyssä toimia puolueettomasti tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Intressiristiriitoja saattaa aiheuttaa myös epäilyt siitä, että henkilö vaarantaa toimillaan yleistä turvallisuutta. Kolmas skandaalin kokoon vaikuttava tekijä on se, miten kohun keskipisteeseen joutunut henkilö toimii. Skandaalin keskelle joutuneen poliitikon ei kannata Thompsonin (2000, 17–18) mukaan ainakaan valehdella, sillä sitä voidaan pitää jopa alkuperäistä tekoa suurempana rikkeenä. Kohusta mahdollisimman vähällä vaivalla selviytymään pyrkivän poliitikon kannattaa välttää myös tietojen peittelyä ja aiheen väistelyä.

Thompsonin esittämä skandaalimalli toteutui Mari K. Niemen (2009, 202–212) mukaan Suomessa varsin osuvasti kokoomuksen kansanedustajan Ilkka Kanervan eroon ulkoministerinpaikalta johtaneessa tekstiviestikohussa keväällä 2008. Skandaalimalli soveltuu myös vaalirahautisointiin ja sen etenemiseen. Kohun aloittanut Timo Kalli selvisi alun mediahuomion jälkeen keskustelusta varsin vähällä, sillä hän myönsi heti rikko-neensa lakia ja kertoi varsin pian myös häntä rahoittaneet tahot. Matti Vanhanen taas valitsi alusta asti epämääräisemmän linjan ja hän on useaan otteeseen selittänyt rahoitustaan koskevia paljastuksia huonolla muistillaan tai muilla vastaavilla selityksillä. Vanhasen muisti saattaa tosiaan olla yhtä huono kuin hän väittää, mutta yhtäkaikki hänen epäselvät vastauksensa, yhdistettynä hänen kohun aikaiseen pääministeriasemaansa, ovat pitäneet toimittajat hänen kimpussaan kohun alusta tähän päivään.

Vaalirahoitusuutisointiin liittyy myös sikäli skandaalijournalismille tyypillisiä piirteitä, että se sai toimittajat puhumaan moraalista poikkeuksellisen paljon ja vahvoin sanankääntein. Kari Heinon (2010, 16) mukaan toimittajat tuomitsivat vaalirahoitusta käsittelevissä kolumneissaan poliitikot lähes moralisointia muistuttavalla tavalla. Hän kaipasi-kin vaalirahoitusta käsittelevistä kolumneista johdonmukaisempaa otetta ja tarkempia

perusteluja sille, mitä väärää poliitikot ovat kulloisessakin tapauksessa tehneet.

Median syytteleminen skandaalinhakuiseksi on vakiintunut poliitikkojen puheenparteen, mutta tavatonta ei ollut kohun aikana myöskään median sisällä tapahtuva syyttely. Esimerkiksi Keski-suomalaisen entinen päätoimittaja ja pitkänlinjan keskustavaikuttaja Erkki Laatikainen syytti kohun aikana helsinkiläistä mediaa keskustaan kohdistetusta ”teloitusmentaliteetista” sekä ”raatelevasta petojournalismista”.¹¹

Laatikaisen syytökset muistuttavat Rodney Tiffenin (1999, 206–207) journalisteille antamia rooleja, joita ovat: vahtikoira, kuonokoppaan laitettu vahtikoira, sylikoira, susi ja räksyttävä lauma. Käsitys journalisteista vahtikoirana edustaa ylevintä käsitystä toimittajista. Vahtikoira-mallissa toimittajat edustavat yleistä hyvää sekä vahtivat ja paljastavat yhteiskunnassa tapahtuvia väärinkäytöksiä. Näkemys on tyypillinen etenkin toimittajien ammattikunnan sisällä. Näkemys toimittajista kuonokoppaan laitettuina vahtikoirina puolestaan korostaa, että toimittajat pyrkivät kyllä toteuttamaan vahtikoirarooliaan, mutta eivät voi tehdä sitä johtuen esimerkiksi median toimintaa rajoittavasta lainsäädännöstä.

Sylikoira-mallissa toimittajat ovat valtaapitävien tiukassa otteessa. Tällaisen näkemyksen mukaan toimittajia ja uutisorganisaatioita kuvaa paremmin tyytyminen turvalliseen keskinkertaisuuteen ja riippuvaisuuteen kuin sankarillinen päättäväisyys ja oma-aloitteisuus.

Näkemys toimittajista susina puolestaan väittää, että toimittajat eivät välitä jutuissaan faktoista, vaan kirjoittavat tarkoituksella juttujen kohteita vahingoittavia tai kohteiden kannalta epäreiluja juttuja. Tällainen näkemys korostuu etenkin niiden keskuudessa, jotka pitävät mediaa tarkoituksellisen skandaalinhakuisena. Näkemyksen edustajien mukaan journalismi esimerkiksi ruokkii tarkoituksellisesti kansan kyynistä suhtautumista politiikka kohtaan.

Näkemys toimittajista räksyttävänä laumana puolestaan korostaa, että toimittajat ovat saalistajien sijaan enemmänkin haaskaeläimiä. Tiffenin mukaan tämä näkemys kuvaa

¹¹ Keski-suomalainen pääkirjoitus 7.6.2008 Rahoituskohun vaikutukset vielä vähäisiä

journalismia hyvin, sillä se on usein äänekkästä ja laumassa kulkevaa. Näkemys myös riisuu toimittajilta heille annettua valtaa ja paljastaa Tiffenin mielestä hyvin median toimintalogiikan: toimittajat lähtevät uutisjahtiin, kun jokin media käynnistää sen, he jahtaavat usein pieniä saaliita ja heidän haukkumisensa näkyy usein selvemmin kuin heidän puremansa.

Laatikaisen kritiikissä helsinkiläinen media muistuttaa siis Tiffenin termein enemmän sutta kuin ylvästä totuutta puolustavaa vahtikoiraa. Laatikaisen näkemyksiin en ota tässä sen kummemmin kantaa, mutta mielestäni vaalirahoituskohu korosti enemmänkin toimittajien roolia laumakoirina kuin susina.

Vaalirahoitusuutisointi aiheutti varsinkin kesällä 2009 valtavan informaatioähkyn, kun toimittajat kilpailivat täydellä innolla pienimmistäkin uutisvoitoista. Tämä saattoi aiheuttaa sekaantumisen tunnetta kansalaisissa sekä vaikeuttaa olennaisen viestin ymmärtämistä. Esimerkiksi keskisuomalaisten pitkäaikaistyöttömien kokemuksia tutkineiden Siljamäen ja Aution (2010, 26–31) mukaan uutisointi oli sekavaa, joka aiheutti työttömissä epä tietoisuutta ja tunnetta koko prosessin keskeneräisyydestä sekä toisaalta totaalista kyllästymistä aiheeseen. Siljamäen ja Aution mukaan vaalirahoituksesta noussut kohu osoitti, että poliitikoilla riittää oikomista toiminnassaan, johon syrjäytymisen tunteesta kärsivät työttömät suhtautuvat jo valmiiksi kyynisesti. Journalismilta työttömät puolestaan kaipaavat kohun valossa reaaliaikaisen reagoinnin ja kohutehtailun sijaan ennen kaikkea pitkäjänteistä seurantaa, mikä pakottaisi koko politiikan tekemisen entistä avoimemmaksi.

Työttömien mielipiteet heijastavat siinä mielessä laajempaa ilmiötä, että vaalirahoituskohu saattaa ruokkia ihmisten käsitystä politiikasta likaisena pelinä, jota pelaavat lähinnä omaa etuaan tavoittelevat henkilöt. On mahdollista, että koko keskustelu kääntyy yhteiskunnalliseksi karhunpalvelukseksi, joka vähentää kansan halua osallistua politiikkaan ja syventäisi entisestään poliittista järjestelmää vaivaavaa luottamuspulaa, jota esitelin luvussa kaksi. Tällöin journalismin saavuttamat avoimuutta edistävät voitot tulisivat näkyviin vasta seuraavien vaalikausien aikana.

4 AINEISTON JA TUTKIMUSMENETELMIEN ESITTELY

4.1 Aineistona Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen pääkirjoitukset

Tässä tutkimuksessa pyrin selvittämään sitä, mistä ja miten Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keski-suomalainen puhuivat vaalirahoituskohun aikana. Pyrin vastaamaan ongelmaan tutkimalla kyseisten lehtien pääkirjoituksia aikavälillä 7.5.2008–17.9.2010. Aikajana alkaa vaalirahakohun aloittaneesta Timo Kallin tunnustuksesta A-Studiossa ja päättyy reilua kahta vuotta myöhemmin Jonkan ilmoituksen jälkeiseen aamuun. Tutkimani lehdet valitsin siksi, että ne ovat kaikki suuria ja lähtökohdiltaan hyvin erilaisia seitsemän kertaa viikossa ilmestyviä sanomalehtiä. Kaikkiaan tutkimusaineistoni koostuu 146 pääkirjoituksesta, joista 68 on ilmestynyt Aamulehdessä, 40 Helsingin Sanomissa ja 38 Keski-suomalaisessa.

Olen merkinnyt jokaisen kirjoituksen tunnuksella mallia A1, jossa A tarkoittaa lehteä ja 1 sitä, kuinka mones vaalirahoitusta käsittelevä pääkirjoitus se kyseisessä lehdessä tutkimusjaksoni aikana on. Lehtien järjestys perustuu niiden nimien aakkosjärjestykseen ja juttujen numerointi niiden ilmestymisjärjestykseen, jolloin Aamulehden pääkirjoitusten tunnuksena toimii kirjain A, Helsingin Sanomien tunnuksena B ja Keski-suomalaisen kirjoitusten tunnuksena kirjain C. Kirjoitukset *Kansanedustajat liukkaalla jäällä* (Aamulehti 15.5.2008) ja *Korhonen jatkaa mutta saa näpäytyksen* (Keski-suomalainen 30.5.2008) saavat täten tunnuksat A1 ja C5. Tunnuksat, kirjoitusten julkaisupäivät sekä otsikot on kirjattu liitteessä 4. Olen tehnyt tällaisen tunnusluokittelun lähinnä siksi, että se helpottaa minua kirjoituksista poimitujen esimerkkien esittämisessä.

4.1.1 Mahtimedia Helsingin Sanomat ja maakunnan haastajat

Helsingin Sanomat on Suomen suurin päivälehti, jonka levikki on vuoden 2010 levikkitiedotteen mukaan noin 398 000. Lukijoita sillä on Kansallisen Mediatutkimuksen mukaan noin 940 000. Helsingin Sanomat kuuluu Sanoma-konserniin ja se on ollut jo vuosikymmeniä puoluepoliittisesti sitoutumaton. Lehti toimi 1900-luvun alussa edistyspuo-

luen äänenkannattajana, mutta katkaisi puoluesiteensä paria vuotta ennen toisen maailmansodan alkua vuonna 1936 (Manninen & Salokangas 2009, 187). Helsingin Sanomilla on hyvin vahva rooli julkisen keskustelun päiväjärjestyksen luomisessa suomalaisessa yhteiskunnassa. Lehden voikin sanoa edustavan suomalaista valtajulkisuutta valitsemimmillaan. (ks. esim. Puhakka & Ridell 1996, 178) Helsingin Sanomien vastaavana päätoimittajana on huhtikuusta 2010 toiminut Mikael Pentikäinen. Hän seurasi tehtävässä vuodesta 1991 asti toiminutta Janne Virkkusta.¹²

Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009, 266–268) mukaan Helsingin Sanomia pidetään Suomen selkeänä ykkösmedianä. Heidän mukaansa Helsingin Sanomat on merkittävä vallankäytön areena, jossa poliitikot ja muut päättäjät käyvät, osin keskenään, keskustelua suomalaisen yhteiskunnan polttavista kysymyksistä. Lehteä pidetään päättäjien keskuudessa myös merkittävänä itsenäisenä vallankäyttäjänä. Lehden pääkirjoitukset ovat valtaeliitille merkittävää aineistoa, vaikka pääkirjoitusten yleisen merkityksen voidaan katsoa vähentyneen puoluelehdistön kuihtumisen ja lehdistön kaupallistumisen takia. Helsingin Sanomien valta näkyy myös siten, että lehteä lukevat tarkasti myös siihen kriittisesti suhtautuvat.

Aamulehti on noin 135 000 levikillään ja noin 311 000 lukijallaan Suomen toiseksi suurin seitsemänä päivänä viikossa ilmestyvä sanomalehti. Se kuuluu Alma-Media -konserniin ja sillä oli pitkään kokoomukseen puolueside, jonka se katkaisi vuonna 1992 (ks. esim. Holmberg 2004, 16). Aamulehden vastaavana päätoimittajana on elokuusta 2010 toiminut Jouko Jokinen. Häntä ennen tehtävässä toimi kymmenen vuoden ajan Matti Apunen.¹³

Keskisuomalaisen levikki on noin 71 800 ja sillä on noin 168 000 lukijaa. Lehti kuuluu Keskisuomalainen -konserniin, joka kustantaa myös toista maakuntalehteä, Savon Sanomia. Vuonna 1871 perustettu Keskisuomalainen on Suomen vanhin suomenkielinen sanomalehti. Se on maan viidenneksi suurin sanomalehti, joka julistautui vuonna 1986 keskustan äänenkannattajasta riippumattomaksi ”keskustalaiseksi sanomalehdeksi”. (ks. esim. Holmberg 2004, 16.) Keskisuomalaisen päätoimittajana on syyskuusta 2008 asti

¹² hs.fi 11.2.2010 Mikael Pentikäinen HS:n kustantajaksi ja vastaavaksi päätoimittajaksi

¹³ hs.fi 16.4.2010 Aamulehden päätoimittaja Matti Apunen siirtyy Evan johtajaksi

toiminut Pekka Mervola. Mervolaa ennen tehtävässä toimi yli kolmenkymmenen vuoden ajan pitkän linjan keskustavaikuttaja Erkki Laatikainen.

Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009, 269) mukaan poliittiset ja taloudelliset päättäjät eivät seuraa Aamulehden ja Keski-suomalaisen kaltaisten maakuntalehtien kirjoittelua yhtä tarkkaan kuin esimerkiksi Helsingin Sanomia. Heidän mukaansa maakuntalehdet mielletään ennen kaikkea maakuntien edunvalvojiksi ja maakunnallisten päättäjien areenoiksi. Holmbergin (2004, 76) mukaan maakuntalehdille on tyypillistä voimakas oman alueen edun ajaminen, maakunnallisen me-hengen luominen ja ”etelän median” tarjoamien näkökulmien haastaminen. Tämä näkyy usein niin, että lehdet pyrkivät luomaan vastakkainasettelua oman alueen ja sen hyvinvointia uhkaavan Helsingin välille. Vastakkainasettelu on usein sitä jyrkempää, mitä kauempana Helsingistä lehti ilmestyy.

Maakuntalehtien haastevoima näyttäisi olevan merkittävä valtakunnallisissa mediatapahtumissa. Tämä näkyi esimerkiksi vuonna 2007 hoitajien palkkakiistan yhteydessä siten, että muutkin toimijaryhmät kuin poliitikot seurasivat varsin kiinteästi myös maakuntamedioiden linjauksia. He hakivat niistä vaihtoehtoisia näkökulmia ja peilasivat jäsenkuntansa tuntoja. (Kunelius & Noppari & Reunanen 2009, 270.)

4.1.2 Konsensushakuinen Helsingin Sanomat, räväkkä Aamulehti ja kepeä Keski-suomalainen

Holmbergin (2004, 243 & 245) mukaan Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen tapa seurata valtakunnallista politiikkaa on alkanut selvästi eriytyä viimeisten vuosikymmenien aikana. Helsingin Sanomat kokee tehtäväkseen kertoa lukijoille tärkeistä yhteiskunnallisista aiheista. Se palvelee lukijoita avaamalla heille yhteiskunnallisia päätöksiä ja niiden vaikutuksia. Lehden politiikan uutisointi edustaakin politiikan raportoinnin perinteistä linjaa. Linjalle on ominaista pitää poliittista päätöksentekoa korkeassa arvossa ja kuvata sitä konsensuaalisesti ja maltillisesti. Helsingin Sanomien sivuilla on myös paljon poliittisen prosessin kuvausta.

Aamulehti kuvaa politiikan tapahtumia usein astetta Helsingin Sanomia räväkämmin. Tämä näkyy siten, että juttuihin valitaan herkemmin politiikkaa puolueiden tai henkilöi-

den välisenä pelinä korostava näkökulma. Se raportoi kohtuullisen kattavasti valtakunnallista poliittista keskustelua ja päätöksentekoa, popularisoi päätökset mahdollisimman pitkälle ja pyrkii myös aktivoimaan lukijoita osallistumaan päätöksentekoprosessiin kansalaisjournalismin hengessä. Holmbergin (emt., 243, 245) mukaan Aamulehti ei seuraa päättäjien laatimaa agendaä yhtä tarkasti kuin Helsingin Sanomat vaan valikoi valtakunnallisen politiikan kiistoista kiinnostavimmat ja tärkeimmät. Yhteistä lehdille on se, että niissä on päätetty tietoisesti esittää politiikka kunniallisena toimintana. Aamulehti eroaa Helsingin Sanomista myös siinä, että lehti korostaa usein oman alueen ihmisten näkökulmaa.

Keskisuomalainen tunnettiin ainakin entisen päätoimittajansa Laatikaisen aikaan pääkirjoitussivunsa puolesta hyvin poliittisena lehtenä. Tästä huolimatta valtakunnan politiikan uutisointi on menettänyt asemiaan lehden uutisarvostuksessa. Tämä näkyy siten, että asioiden ja prosessien seuranta on vähentynyt ja viihteellistyminen on saanut lehdessä enemmän sijaa. Lehti onkin uutislinjauksissaan hylännyt kansalaisten ”valistamisen” ja ajatuksen siitä, että lehden olisi velvollisuus kertoa joistain perinteisesti tärkeinä pidetyistä asioista. (emt., 243, 245.)

4.2 Pääkirjoitukset – politiikan journalismia vai journalismia poliitikoille?

Pääkirjoitukset edustavat täysin erilaista politiikan journalismin tyyliä kuin esimerkiksi uutiset. Pääkirjoitukset ovat usein kantaaottavia ja niiden tehtävänsikin mainitaan lehden virallisen kannan esittäminen kulloinkin käsillä olevaan aiheeseen (ks. esim. Raunio 2003, 32; Huovila 2001, 5; Kakkuri-Knuutila 1998, 408). Pääkirjoitukset edustavat siis eräällä tavalla poliittista journalismia, sillä esimerkiksi Pertti Hemánuksen (1972, 6) mukaan niissä pyritään avoimesti vaikuttamaan lukijaan. Pääkirjoitusten voidaan katsoa olevan myös tietyllä tavalla poliitikoille tarkoitettua journalismia, sillä niiden lukijakunta koostuu pääosin yhteiskunnan eliitistä.

Hemánuksen (1972, 17–18, 43) mukaan pääkirjoitusten vaikutuspyrkimyksistä on löydettävissä kaksi perusulottuvuutta, joista ensimmäinen on arvostusten ja arvottavien kannanottojen esittämisen ulottuvuus ja toinen on vaihtoehtojen tarjoamisen ulottuvuus. Hän (emt., 19–24) jakaa pääkirjoitukset neljään päätyyppiin, joita ovat pohdiskeleva, erotteleva, taustaa valottava ja linjaa viitoittava pääkirjoitus. Pohdiskelevalle pääkirjoitukselle on tyypillistä "toisaalta–toisaalta" -sanaparin käyttö ja toisistaan eroavien kannanottojen esittäminen. Erottelevalle pääkirjoitus pyrkii erottelemaan lukijalle valmiiksi yhden suositeltavan kannanoton muitten joukosta. Taustaa valottava pääkirjoitus on eräänlainen uutisen taustoja selittävä kirjoitus, jossa ei oteta varsinaisesti kantaa aiheeseen. Linjaa viitoittavassa pääkirjoituksessa aiheeseen otetaan kantaa eli siinä esitetään käsiteltävää asiaa koskevia arvostuksia tai arvostusluonteisia kannanottoja, ilman vaihtoehtoisten kannanottojen mainitsemista. Linjaa viitoittavassa pääkirjoituksessa tarjotaan lukijalle kirjoittajan mielestä ainoa oikea tulkintatapa aiheeseen. (emt., 25–28.) Näistä pääkirjoitustyypeistä erottelevassa ja linjaa viitoittavissa pääkirjoituksissa pyritään Hemánuksen (1972, 30–31) mukaan vaikuttamaan lukijan mielipiteisiin, asenteisiin ja arvoihin.

Heikkinen (1999, 231–238) puolestaan jaottelee pääkirjoitukset kolmeen leiriin sen mukaan kenelle ne on suunnattu. Ensimmäistä pääkirjoitustyyppiä edustavat kansalle suunnatut pääkirjoitukset, toista poliitikoille tai päättäjille suunnatut ja kolmatta asiantuntijoille suunnatut pääkirjoitukset. Kansalle suunnatut pääkirjoitukset on saatettu tarkoittaa joko laajoille kansanjoukoille, omalle väelle tai aktiiviselle puolueväelle. Laajoille kansanjoukoille tarkoitetuille kirjoituksille on tyypillistä se, ettei niissä rajata sen kumminkin sitä kenelle kirjoitus on tarkoitettu. Omalle väelle suunnatuissa pääkirjoituksissa puolestaan kirjoittuu toistuvasti tavalla tai toisella rajattu kansalaisten joukko. Tämä näkyy esimerkiksi ”me keskustalaiset” ja ”ne kokoomuslaiset” tyyppisten ilmausten käyttönä. (emt., 238–243.) Poliitikoille ja päättäjille suunnatuille pääkirjoituksille on tyypillistä esimerkiksi kansan äänitorvena toimiminen (emt., 244). Asiantuntijoille suunnatut kirjoitukset puolestaan käsittelevät usein vaikeita asioita, ilman niiden taustojen avaamista tai selittämistä. Ne ikään kuin olettavat, että lukija ymmärtää heti mistä on kysymys ja pystyy saman tien myös ottamaan kantaa pääkirjoituksessa esiintyneisiin näkökulmiin. (emt., 248–254.)

Heikkisen (1999, 262–263) mukaan pääkirjoitusten kirjoittajat ovat selkeitä vallankäyt-

täjiä, sillä he pääsevät konstruoimaan tietoa, puhumaan oman lehti-instituutionsa puolesta ja muodostamaan ja luonnollistamaan omiin tarkoituksiinsa sopivia merkityksiä. Hänen mukaansa pääkirjoitukset tarjoavat lukijoilleen kuitenkin vain harvoin varsinaisesti uutta tietoa, sillä niiden lukijakunta koostuu asioista jo ennestään varsin hyvin perillä olevista ihmisryhmistä, kuten poliitikoista ja toisista toimittajista.

5 TUTKIMUSMENETELMINÄ MÄÄRÄLLINEN SISÄLLÖN ERITTELY JA KEHYSANALYYSI

Tämän tutkimuksen päämenetelmänä on käytetty määrällistä sisällön erittelyä. Menetelmän avulla on pyritty tarkastelemaan mahdollisimman yksityiskohtaiseksi sitä, mitä teemoja, toimijoita ja lähteitä lehdet nostivat vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan esiin ja miten teemat, toimijat ja lähteet lehtien sisällä ja lehtien välillä painottuvat. Määrällisen sisällön erittelyn avulla saatujen tulosten analysointivaiheessa on käytetty apuna laadullista kehysanalyysia.

Päädyn tukemaan tulosten analyysia kehysanalyysin keinoin Pietilää (1976, 55) mukaillen siksi, että sisällön erittelyn käsittäminen analyysimuodoksi, joka tuo valmiita ja lopullisia vastauksia, tuottaa tylsiä ja mielenkiinnottomia tutkimuksia. Pietilä suosittelee käyttämään sisällön erittelyä eräänä havaintojen teon ja tietojen keräämisen vaiheena, jonka jälkeen aineistoa voidaan käsitellä uudelleen siten, että siitä saadaan irti kaikki tutkimusongelman kannalta olennainen tieto.

Pyrin tutkimuksessani kuvaamaan sitä, mistä ja miten tutkimuslehteni vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan kirjoittivat. Sisällön erittelyn keinoin saan vastattua kattavasti kysymykseen *mistä kirjoitettiin* ja kohtalaisesti myös kysymykseen *miten kirjoitettiin*, mutta mielestäni jälkimmäistä kysymystä on syytä tarkastella myös kehysanalyysin keinoin, sillä sen avulla voin tuoda tarkemmin esiin, minkälaisia tulkintakehikkoja aiheeseen lehdet tarjosivat. Tähän analyysimuotoon minua innosti lähinnä Entman (1993, 56), jonka mukaan tekstuaalisten merkitysten tutkimuksen päätehtävänä tulisi olla käytettyjen kehysten tunnistaminen ja kuvailu. Sisällön erittelyä käyttävän tutkimuksen tulisi hyödyntää kehysanalyysia, sillä silloin vältyttäisiin pitämästä kaikkia kielteisiä tai myönteisiä ilmauksia yhtä lailla merkittävinä. Pelkästään kielteiset ja myönteiset ilmaukset listaava tutkimus ei vastaa sitä, mitä yleisö tulkintakehikkonsa ohjaamana poimii tekstistä todellisuudessa esiin.

Entmanin (1993, 56) mukaan eri poliittisten kysymysten kehystämisen avulla on demokratian kannalta keskeinen vaikutus. Hän kiinnittää huomiota lähinnä poliitikkojen valtaan kehystää asioita haluamallaan tavalla, mutta selvää on, että viime kädessä tulkintakehysten

luomisen suhteen valta on medialla, joka varsinkin pääkirjoituksissaan on yhteiskunnallisen vallan käyttäjä.

Tässä luvussa esittelen tiiviisti käyttämäni menetelmät. Sisällön erittelyä käsittelevä osuus on huomattavasti kehysanalyysia pidempi johtuen siitä, että se on tutkimukseni tuloksiin kaikkein keskeisimmin vaikuttanut menetelmä.

5.1 Sisällön erittelystä tieteellisenä menetelmänä

Sisällön erittelyn uranuurtajiin kuuluvan Bernard Berelsonin (1952, 18) mukaan sisällön erittely on ”kommunikaation ilmissisällön objektiivista, systemaattista ja määrällistä kuvailua varten soveltuva tutkimustekniikka” (Pietilä 1976, 51; Krippendorff 2004, 19). Pietilän (1976, 53) mukaan sisällön erittely on ”joukko menettelytapoja, joita käyttäen dokumenttien sisällöstä voidaan tehdä havaintoja ja kerätä tietoja tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen”. Pietilän mukaan yleistettävyyteen ja vertailevaan kuvailuun pyrittäessä luokittelevan ja tilastoivan menettelyn käyttäminen on välttämätöntä.

Krippendorffin (2004, 18) mukaan sisällön erittely on tutkimusmenetelmä, jonka avulla voidaan tehdä toistettavissa olevia ja päteviä päätelmiä kerätystä tiedosta eli datasta. Hän pitää menetelmää tieteellisenä työkaluna, jonka tärkeimpänä tehtävänä on johtaa toistettavissa oleviin tuloksiin. Toistettavuus tarkoittaa sitä, että eri ajankohtina ja erilaisissa olosuhteissa työskentelevien tutkijoiden tulisi päätyä samaa tutkimusaineistoa käyttäen samoihin tuloksiin. Toistettavuus on Krippendorffin mukaan keskeisin osa tutkimuksen reliabiliteettia eli luotettavuutta.

Raittilan ja Vehmaksen (2002, 6) mukaan määrällinen sisällön erittely muistuttaa tavallista median seurantaa, sillä lukiessamme esimerkiksi sanomalehti uutista erittelemme jatkuvasti sen sisältöä ja tulkitsemme sitä siltä pohjalta. Tutkimusmenetelmänä määrällinen sisällön erittely poikkeaa jokapäiväisestä arkilukemisestamme ennen muuta systemaattisuutensa ja siihen liittyvän mittaamisen ja tilastollisen käsittelyn perusteella. Raittilan ja Vehmaksen mukaan määrällinen analyysi sopiikin kattavan mediaseurannan

menetelmäksi, sillä menetelmä mahdollistaa eri viestinten sisällön sekä eri ajankohtien kirjoittelun vertailun. Systemaattiset vinoumat ja puutteet kirjoittelussa tulevat luotettavammin esiin laajan aineiston määrällisessä erittelyssä kuin yksittäisten tapausten analyysissä.

Fisken (1992, 181) mukaan määrällisen sisällön erittelyn lähtökohtana on täydellinen pyrkimys tieteellisen objektiivisuuteen, joka erottaa sen kirjallisemmista tekstianalyysin muodoista, kuten vaikkapa diskurssianalyysistä (ks. diskurssianalyysin ominaisuuksista tarkemmin esim. Fairclough 1997). Tärkeimpänä erona on se, että sisällön erittelyn kohteena on koko aineisto, ei valikoidusti poimittuja esimerkkejä. Menetelmän vahvuutena on numeerisen datan saamisen ohella se, että sen avulla pystytään tieteellisesti tarkastelemaan arkihavaintojen totuudenmukaisuutta.

Krippendorffin (2004, 29) mukaan sisällön erittelyn teoreettinen kehys on varsin yksinkertainen ja yleinen, sillä se koostuu vain muutamista osatekijöistä. Näitä ovat: *teksti, tutkimuskysymys, konteksti, analyttinen rakennelma, sisällönanalyysin perusteella tehtävät päätelmät ja niiden validointi*. Hänen (emt., 33–34) mukaan kontekstilla on suuri merkitys sisällön erittelyä käyttävän tutkimuksen kannalta, sillä teksti saa merkityksensä vasta siinä kontekstissa, jossa se luetaan ja tulkitaan. Tämän takia tutkijan on oltava tietoinen siitä kontekstista, jossa hän tekstiä tulkitsee. Konteksti kuvaa niitä olettamuksia, joita tutkijalla on tutkittavan tekstin synnystä, merkityksistä ja tutkittavan tekstin kertomista viesteistä. Tutkijan onkin analyysin tieteellisen uskottavuuden vuoksi tuotava tutkimuksessaan konteksti selvästi esille.

Sisällön erittelyä käyttävän tutkimuksen tärkein vaihe on jotain ilmiötä kuvaavien sisältöluokkien valinta ja määrittely. Sisältöluokkien valinta lähtee luonnollisesti liikkeelle tutkimuksen ongelmasta ja tutkimuskysymyksistä. (Pietilä 1976, 96; Krippendorff 2004, 32.) Selkeiden tutkimuskysymysten olemassaolo helpottaa tutkijan työtä, sillä hän voi tällöin lukea aineistoja tiettyä tarkoitusta varten eikä hän ole näin ollen kirjoittajan johdateltavissa (Krippendorff 2004, 32).

Sisältöluokkien valinnassa voidaan lähteä liikkeelle kahdella tavalla. Sisältöluokat voidaan rakentaa itse tutkittavan sisällön pohjalta ja sitä painottaen tai ne voidaan rakentaa jonkin aiemman viitekehyksen tai teorian pohjalta. Mikäli sisältöluokat rakennetaan ai-

neiston pohjalta, on ennen varsinaiseen tutkimukseen ryhtymistä perehdyttävä tutkittavaan aineistoon ja pyrittävä ratkaisemaan, millaisten sisältöluokkien avulla se olisi mahdollisimman hyvin kuvailtavissa ja miten siitä saataisiin irti kaikki ne ilmiöt, jotka vaikuttavat tutkimisen arvoisilta. Teoriapohjaisesti rakennetut sisältöluokat ovat omimmillaan silloin, kun pyritään selittämään jotain sisällöllistä ilmiötä johonkin teoriaan nojautuen tai jos sisällöllisen ilmiön avulla pyritään selittämään jotain toista ilmiötä. Tätäkin menettelytapaa käytettäessä on kuitenkin ensin tutustuttava aineistoon, sillä vasta sen jälkeen on nähtävissä, soveltuuko aiottu viitekehys aineiston jäsentämiseen. (Pietilä 1976, 97.)

Fisken (1992, 62) mukaan sisältöluokkien määrittäminen on tutkimuksen luotettavuuden ja objektiivisuuden kannalta ongelmallisimpia kohtia, sillä se on voimakkaan riippuvaista tutkijan valinnoista ja mielenkiinnon kohteista. Määrittely on kuitenkin tehtävä, sillä ennen kuin sanomia voidaan analysoida ja esittää tilastollisesti ne on jaettava joihinkin ryhmiin.

Sisältöluokka määritellään operationaalisesti alkioidensa avulla. Alkioilla tarkoitetaan kaikkia sellaisia merkityssisällön mukaan määräytyviä sisällön osia – kuten sanoja, ajatuksia, toimintojen kuvauksia jne. – joiden voidaan katsoa kuvaavan jotain tutkittavaksi asetettua ilmiötä. Kaikkia niitä alkioita joiden voidaan katsoa ilmaisevan yhtä ja samaa ilmiötä, pidetään tätä ilmiötä vastaavan sisältöluokan ilmaisijoina eli indikaattoreina. (Pietilä 1976, 94.)

Sisällön erittelyn yhteydessä puhutaan varsin monenlaisista eri yksiköistä. Niiden kaikkien esitleminen ei ole tämän tutkimuksen kannalta tarpeellista, joten kuvaan seuraavassa, mitä tässä tutkimuksessa käytettävillä yksikkökäsitteillä tarkoitetaan. *Havaintoyksiköllä* tarkoitetaan yksikköjä, joihin liittyvänä tiedot tutkittavasta ilmiöistä merkitään muistiin ja/tai joihin liittyvinä niitä jatkossa käsitellään. (emt., 102.)

Havaintoyksikön lisäksi tutkimukseni kannalta olennaisia yksiköitä ovat luokitusyksikkö, yhteysyksikkö ja mittayksikkö. *Luokitusyksiköllä* tarkoitetaan määrättyä osaa havaintoyksikössä, joka luokituksessa kirjataan siihen sisältöluokkaan, jonka alkion se sisältää, ja joka kyseessä olevassa sisältöluokalle kyseessä olevan havaintoyksikön numerista arvoa mitattaessa saa mittayksikön määrittelemän arvon. Tässä tutkimuksessa

luokitusyksikkönä käytetään niin sanottua *lausumaa* eli enintään yhden virkkeen mitaista ajatuskokonaisuutta. (emt., 104) Käytännössä luokitusyksikkö toimii siis niin, että havaintoyksikkö jaetaan luokitusyksiköihin eli lausumiin, joista katsotaan, mihin kaikkiin sisältöluokkiin viittaavia alkioita luokitusyksiköistä löytyy.

Määriteltäessä sisältöluokalle luokitusyksikköä olisi hyvä, pyrkiä siihen, että yksi luokitusyksikkö voi sisältää enintään yhteen sisältöluokkaan viittaavan alkion. Tällöin sisältöluokan luokitusyksikkö olisi yhtä suuri kuin sen alkiot. (emt., 128.) Aina tämä ihanne ei toteudu ja, kun käytän luokitusyksikkönä lausumaa siihen saattaa sisältyä useampaan sisältöluokkaan sopivia alkioita. Näin ollen voi olla vaikea ratkaista, mikä lausuman alkioista on luokituksen kannalta olennaisin keskeisin. (emt., 113.)

Tällaisissa tilanteissa voidaan menetellä kolmella tapaa. Ensimmäkin useamman alkion sisältävä lausuma voidaan joko luokitella kaikkiin niihin sisältöluokkiin, johon viittaavan alkion se sisältää. Toinen vaihtoehto on luokitella tällainen lausuma yhteen sisältöluokkaan sen yhteisyksikön perusteella. *Yhteyksyksiköllä* tarkoitetaan sitä sisältökokoaisuutta, jonka perusteella siinä olevan alkion täsmällinen merkitys määritellään. Yhteyksyksikön merkitys on tärkeä erityisesti tilanteissa, joissa jonkun alkion voidaan katsoa viittaavan useampaan kuin yhteen sisältöluokkaan. Tällaisissa tilanteissa yhteisyksikkö siis opastaa ikään kuin valitsemaan oikean sisältöluokan, lausuman laajemman yhteyden perusteella. (emt., 107, 128.) Kolmas tapa on muokata sisältöluokkia niin, ettei päällekkäisiä alkioita esiinny.

Luokitusyksikköjen ja yhteisyksikköjen jälkeen on määriteltävä, minkä numeerisen arvon luokitusyksikkö saa, kun se kirjataan siihen sisältöluokkaan, johon se luokitusyksikköiden alkioiden perusteella kuuluu. Tällöin puhutaan tutkimuksessa käytettävistä mittayksiköistä. Usein käytetty tapa on pitää luokitusyksikköä ykkösen arvoisena. (emt., 128.) Sisältöluokkien valinnan jälkeen ne kootaan yhteen erilliseksi luokitusrungoksi, joka on yksinkertainen luettelo tutkimuksen sisältöluokista. Luokitusrunko sisältää kaikki tutkimuksessa käytettävät sisältöluokat määritelmien ja esimerkkialkioineen. Siinä myös esitetään kunkin sisältöluokan osalta sen luokitusyhteyks- ja mittayksiköt. Luokitusrunko muistuttaa kysely- ja haastattelulomaketta, sillä siinä määritellään mihin ilmiöihin tutkittavassa sisällössä on kiinnitettävä huomiota sekä millä tavoin ja missä

muodossa niitä koskevat tiedot on kerättävä ja merkittävä muistiin tutkimuksen havaintomatriisiin. (emt., 101.)

5.2 Sisällön erittely tässä tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käytetään pitkälti Veikko Pietilän oppeihin nojaavaa sovellusta määrällisestä sisällön erittelystä. Kuvaan tutkimuksessani sitä, mistä ja miten Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keskisuomalainen vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan kirjoittivat vaalirahoituskohun aikana. Lähestyn tutkimusongelmaani aihe-, toimija- ja lähdeulottuvuuksien kautta, joiden avulla pystyn selventämään, mitä teemoja ja toimijoita lehdet nostivat kirjoituksissaan esille, millaisessa suhteessa teemat ja toimijat esiintyivät toisiinsa nähden sekä millaisiin lähteisiin nojaten lehdet pääkirjoituksissaan tapahtumista kirjoittavat. Käytän tutkimukseni havaintoyksikkönä pääkirjoitusta, luokitusyksikkönä lausumaa ja mittayksikkönä jokaisen luokitusyksikön kohdalla numeroa yksi. Tutkimukseni on siis (ks. esim. Pietilä 1976, 120) lukumäärämittausta eli frekvenssimittausta. Tarkastelen frekvenssien esiintyvyyttä suhteessa luokitusyksikkönä toimivien lausumien eli virkkeiden määrään.

Olen pyrkinyt tutkimuksessani siihen, että kukin luokitusyksikkö sisältäisi vain yhteen aihe-, toimija- ja lähdeulottuvuuksia kuvaavaan sisältöluokkaan viittaavan alkion. Tämä tarkoittaa siis sitä, että ihannetapauksessa kukin lausuma luokiteltaisiin yhteen aihe- luokkaan, yhteen toimijaluokkaan ja yhteen lähdeluokkaan numerolla yksi. Tilanteissa, joissa tämä ideaalitilanne ei toteudu, on toimittu niin, että lausuma on kirjattu numeerisella arvolla yksi jokaiseen sisältöluokkaan, johon viittaavia alkioita se sisältää. Päädyin ratkaisuun kahdesta syystä: ensinnäkin saattaa olla vaikea ratkaista, mikä luokitusyksikköön sisältyvästä useammasta alkioista on keskeisin, joka taas helposti alentaa tutkimuksen luokittelureliabiliteettia. Toinen syy liittyy siihen, että useampaan sisältöluokkaan viittaavia alkioita sisältävän luokitusyksikön kirjaaminen vain yhteen sisältöluokkaan saattaa aiheuttaa informaation hukkumiseen (Pietilä 1976, 113.)

Soveltamani sisällön erittelyn muoto on niin sanottua asiasisältöjä kuvailemaan pyrki-

vää sisällön erittelyä. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimuksessani käytettävät sisältöluokat eivät perustu varsinaisesti mihinkään valmiisiin teorialleihin vaan ne ovat hyvin pitkälti minun itseni luomia. Täysin irrallisia teoriasta sisältöluokat eivät kuitenkaan ole, sillä osa niistä liittyy läheisesti luvuissa 2–3 esitettyihin teorioihin.

Käytännössä sisältöluokkani syntyivät niin, että luin ensin jokaisen pääkirjoituksen ja listasin ylös niissä esiintyviä aiheita. Tämän jälkeen luin aineiston toisen kerran läpi ja loin sisältöluokista luokitusrunгон, johon kirjasin mielestäni keskeisiä teemoja, toimintoja ja lähteitä. Toisen lukukerran perusteella loin myös näille luokille erilaisia alaluokkia, johon kirjasin yksityiskohtaisempia teksteissä esiintyneitä ilmiöitä. Tämä on keskeistä aineiston tarkan kuvaamisen kannalta. Esimerkiksi Pietilän (1976, 94–96, 156) mukaan sisältöluokkien porrastaminen ja alaluokkien luominen on mahdollisimman yksityiskohtaisen informaation välittämisen kannalta sekä luokkajärjestelmän hallittavuuden ja virheiden estämisen takia lähes välttämätöntä. Toisen lukukerran jälkeen luin aineiston vielä kolmannen kerran läpi käyttämällä apunani valmistamaani luokitusrunkoa. Kolmannella lukukerralla poistin aineistoni kannalta epärelevantteja luokkia sekä yhdistelin ja loin tarpeen mukaan uusia sisältöluokkia. Näiden vaiheiden jälkeen tutkimuksessani käytettävät sisältöluokat (ks. liite 1) koodausohjeineen (ks. liite 2) päätyivät lopulliseen muotoonsa. Varsinaisen aineiston koodauksen suoritin neljännellä lukukerralla. Esimerkkejä sisällön erittelystä käytännössä on nähtävissä liitteessä 3.

Raittilan ja Vehmaksen (2002, 6) mukaan objektiivisuuteen pyrkivä sisällön erittely on pääasiassa tekstien yksinkertaista luokittelua, mittaamista ja laskemista (esimerkiksi juttujen pinta-alojen tai sanojen esiintymisen laskemista). Tutkimukseni sisältää myös tällaisia puhtaasti mitattavia piirteitä, kuten juttujen määrän ja niissä esiintyneiden vaalirahoitusta käsittelevien virkkeiden laskeminen. Pääosa käyttämäni sisällön erittelyn sovelluksesta perustuu kuitenkin sisällön tulkintaan, joka ei luonnollisestikaan ole täysin objektiivista. Tutkimuksen avoimuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi sekä satunnaisten tulkintojen ehkäisemiseksi olen tehnyt koodausohjeista mahdollisimman yksityiskohtaiset (ks. liite 2).

5.3 Tutkimuksen reliabiliteetista

Krippendorffin (2009, 351–352) mukaan toistettavissa olevat koodausohjeet ovat avain luotettavaan sisällön erittelyyn. Koodausohjeiden tarkoituksena on rajata tutkimuskohde ja määrittää sen kannalta relevantit sisältöluokat analysoitavissa olevin termein siten, että tutkittavina oleva kohde pystytään muuntamaan tutkimusdataksi. Krippendorffin mukaan koodausohjeet palvelevat sisällön erittelyssä ennen kaikkea kolmea tehtävää. Ensiksi ne määrittävät aineiston koodaajille ne ilmiöt, joihin heidän tulee kiinnittää huomiota. Toiseksi, kun varsinainen tutkimusdata on synnitetty koodausohjeiden mukaisesti, koodausohjeet tarjoavat mahdollisuuden palata tutkimusajankohtana jo menneisyyteen jääneeseen ilmiöön. Kolmanneksi ohjeet toimivat eräänlaisena kommunikatioväylänä muille tutkijoille, sillä niiden avulla tutkijat voivat tuottaa tutkimuksen uudelleen ja mahdollisesti lisätä siihen tietoa. Krippendorffin mukaan hyvien ja tarkkojen koodausohjeiden merkitystä ei voi korostaa liiaksi ja ne on syytä kehittää mahdollisimman tarkoiksi ja lukijaystävällisiksi ennen kuin niiden avulla aletaan koodata tutkimuksen aineistoa varsinaiseksi tutkimusdataksi.

Krippendorff korostaa tutkimuksen reliabiliteetin kannalta useiden koodaajien käyttöä, mutta tutkimuksen reliabiliteetti on tarkistettavissa myös tutkijan itse suorittamana intra-individuaalisen reliabiliteetin testaamisena. Intra-individuaalisen reliabiliteetin tarkastamisen ideana on se, että sama käyttäjä kerää samaa tietojenkeruuvälinettä käyttäen tiedot samasta ilmiöstä samoissa tutkittavissa yksiköissä eri ajankohtina. (Pietilä 1976, 234.) Pietilän (1976, 239) mukaan reliabiliteetin tarkistamiseen riittää yleensä 10–30 prosentin otos tutkimusaineistosta. Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, mikäli reliabiliteettiprosentti on lähellä 90 prosenttia. Melkoisen luotettavana voidaan pitää sellaisia tutkimuksia, joiden reliabiliteetti ylittää 80 %. (emt., 245.)

Tässä tutkimuksessa reliabiliteetin tarkastaminen on suoritettu intra-individuaalisesti kahteen otteeseen. Koodasin aineistoni ensimmäisen kerran havaintomatriisiin helmikuun alkupuolella 2011. Ensimmäinen tarkistus on tehty runsasta viikkoa tämän jälkeen helmikuun puolenvälin tienoilla. Ensimmäisen reliabiliteetin tarkistuksen ideana oli lähinnä tarkentaa koodausperusteitani. Varsinaisen reliabiliteetin tarkistamisen suoritin huhtikuun puolivälissä 2011. Tutkimusaineistoni koostui kaikkiaan 146 pääkirjoitukse-

ta. Reliabiliteetin tarkastamista varten luokittelin tuolloin uudelleen 30 pääkirjoitusta siten, että mukana oli 10 kirjoitusta kustakin tutkimuslehdessä. Valitsin kirjoitukset muuten sattumanvaraisesti, mutta otin mukaan vain kirjoituksia, joissa vaalirahoitus esiintyi pääaiheena. Sain intra-individuaalisen tarkastuksen jälkeen reliabiliteettiprosentiksi lukeman 93,1, jota voidaan pitää varsin korkeana. Tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt entisestään ulkopuolisten koodaajien käyttö, mutta niitä en ole tässä tutkimuksessa käyttänyt.

5.4 Kehystäminen tulkintojen ohjaajana

Tutkimukseni laadullisena analyysimenetelmänä käytetään niin sanottua kehysanalyysia. Kehysanalyysi on sosiologien ja psykologien kehittämä analyttinen menetelmä, joka pyrkii kuvaamaan uutismedian vaikutusta sen yleisölle välittämiin viesteihin. Kehysanalyysin perusideana on, että toimijoiden ja ilmiöiden esittämisen tavalla uutismediassa voi olla huomattavia vaikutuksia sen suhteen, kuinka yleisö viestin ymmärtää. (Scheufele & Tewsbury 2007, 11.)

Poliittisen viestinnän tutkijan Robert Entmanin (1991, 9) mukaan kehystämisessä on kyse kuvatun todellisuuden tekijöiden suurentamisesta sekä näkyväksi tekemisestä ja samalla toisten elementtien kutistamisesta ja häivyttämisestä. Hänen (1993, 52) mukaansa mediatuotteiden kehystämisessä on kyse valinnasta joidenkin havaitussa todellisuudessa esiintyvien puolien välillä. Tämä tarkoittaa käytännössä tiettyjen näkökulmien suosimista toisten kustannuksella sekä tietynlaisten ongelmanmäärittelyiden, kausaalisten tulkintatapojen, moraalisten arvioiden ja/tai toimintasuositusten korostamista. Kehykset määrittelevät ongelmia, diagnostisoivat syitä, arvottavat asioita moraalisesti ja ehdottavat parannuskeinoja ongelmiin eli oikeuttavat menettelytapoja ja ennustavat niiden todennäköisiä vaikutuksia. Kehykset välittävät lukijoille myös lehden kaltaisen median vaalimaa ideologiaa sekä määrittävät ”äänensävyä”, jolla se aiheuttaa käsittelee (Noshina 2010, 37).

Erkki Karvosen (2000) mukaan kehystäminen on eräänlaista valikoivaa kontekstualisointia. Karvosen mukaan viestin lähettäjä voi tiedostaen tai kunnolla tiedostamatta suostutella yleisönsä ajattelemaan halutulla tavalla asiasta luomalla sille valikoivasti sopivat kehykset tai tarkastelukontekstin. Esimerkiksi historiaa voidaan lukea valikoiden ja nostaa siitä esiin viestin kirjoittajan kannalta sopivia vertailukohtia. Karvosen mukaan hyvä esimerkki kehysten käytöstä on Kosovon tapahtumat vuosituhannen taitteessa. Länsimaan iskut Slobodan Miloševićin kukistamiseksi on näkökannasta riippuen kehystettävissä joko pahaa diktaattoria vastaan käydyksi oikeutetuksi sodaksi tai Vietnam-tyyppiseksi tapaukseksi, jossa suuri imperialistinen mahti hyökkäsi pienen maan kimppuun. Karvosen mukaan viestinnässä voidaankin kehystämisen avulla valita asioille sopivia viitekehyksiä ja sitä kautta saada ne näyttämään halutunlaisilta.

Suomen politiikassa kehysten käytöstä saatiin käytännöllinen esimerkki energiaverotuksesta kesällä 2010 käydyssä keskustelun yhteydessä. Veroa kokoomuslaisen valtiovainministerin Jyrki Kataisen johdolla ajanut hallitus kehysti veron mielellään ilmastomuutosta hillitsemään pyrkiväksi toimeksi, kun taas oppositio pyrki kehystämään veron erityisesti heikko-osaisimman kansan elinkustannuksia kohtuuttomasti nostavaksi tekijäksi.

Kehysten käyttäminen ei tarkoita sitä, että toimittajat olisivat petollisia yleisöään kohtaan, vaan kehystämistä käytetään yksinkertaistamaan monimutkaisia asiakokonaisuuksia. (Scheufele & Tewksbury 2007, 12.) Samoilla linjoilla on myös Karvonen (2000), jonka mukaan toimittajat organisoivat kehysten avulla informaation tulvaa. Hänen mukaansa kehystäminen on mediatutkimuksen perustyökalu, jonka hallitsemisesta olisi hyötyä myös toimittajien itseymmärryksen kannalta.

Kehysanalyysi on kasvattanut viimeisen kymmenen vuoden aikana huomasti suosiotaan viestintätieteellisessä tutkimuksessa käytettävänä menetelmänä (Weaver 2007, 143). Kehysanalyysi juontaa juurensa McCombsin ja Shaw'n niin sanottuun agenda setting -teoriaan, jonka mukaan yleisö ei pelkästään omaksu median välityksellä informaatiota julkisuudessa käsitellyistä teemoista, vaan se alkaa myös painottaa asioiden tärkeysjärjestystä median painotusten mukaisesti. Media ohjaa yleisön huomion tiettyihin teemoihin ja vaikuttaa siihen, miten merkittävänä tai tärkeänä yleisö kokee nämä aiheet. Media pyrkii asettamaan julkisen agendan, eli julkisen keskustelun päiväjärjestyksen tai esitys-

listan. Media ei välttämättä määrittele sitä, mitä mieltä yleisö käsiteltävistä asioista on, mutta se määrää aiheet, jotka nousevat julkisen keskustelun agendalle. (McCombs 2004, 1–2).

Politiikan julkisuuden kohdalla median agenda setting -valta tarkoittaa sitä, että yleinen mielipide esimerkiksi poliittisen johtajan onnistumisesta toimessaan on pitkälti riippuvainen hänestä mediassa välitetystä kuvasta. Samoin poliitikon esiintymisellä mediassa on vaikutusta siihen onko ihmisillä ylipäänsä poliitikoista mielikuvaa vai ei. (emt., 133.)

Kehysanalyysin läheisyyttä agenda setting -teorian perinteeseen korostaa myös se, että sitä on nimitetty niin sanotuksi toisen tason agenda settingiksi eli eräänlaiseksi ominaisuuksien agenda settingiksi. Tätä tulkintaa kannattaa erityisesti McCombs. McCombs (emt., 87–88) tarkoittaa ominaisuuksien agenda setting ajatuksellaan tiivistäen sitä, että samalla tavalla kuin agenda setting -teoria katsoo, että media määrittää, mistä asioista ihmisillä on mielipiteitä, niin ominaisuuksien agenda setting, kehysanalyysi, määrittää, mitä asioita ja ilmiöitä näihin median välittämiin ilmiöihin liitetään. Kehysanalyysin yhteydestä agenda setting -teoriaan vallitsee viestintätieteen kentällä kuitenkin eriäviä mielipiteitä (ks. esim. Scheufele & Tewksbury 2007, 15; Weaver 2007, 145–146) ja esimerkiksi Weaverin (emt., 146) mukaan kehysanalyysi pitää sisällään toisen tason agenda setting -teoriaan verrattuna huomattavasti laajempia kognitiivisia prosesseja. Esimerkkinä tällaisesta prosessista hän mainitsee kehysanalyysiin kuuluvan asioiden moraalisen arvottamisen sekä erilaisten syy-seuraus-suhteiden luomisen.

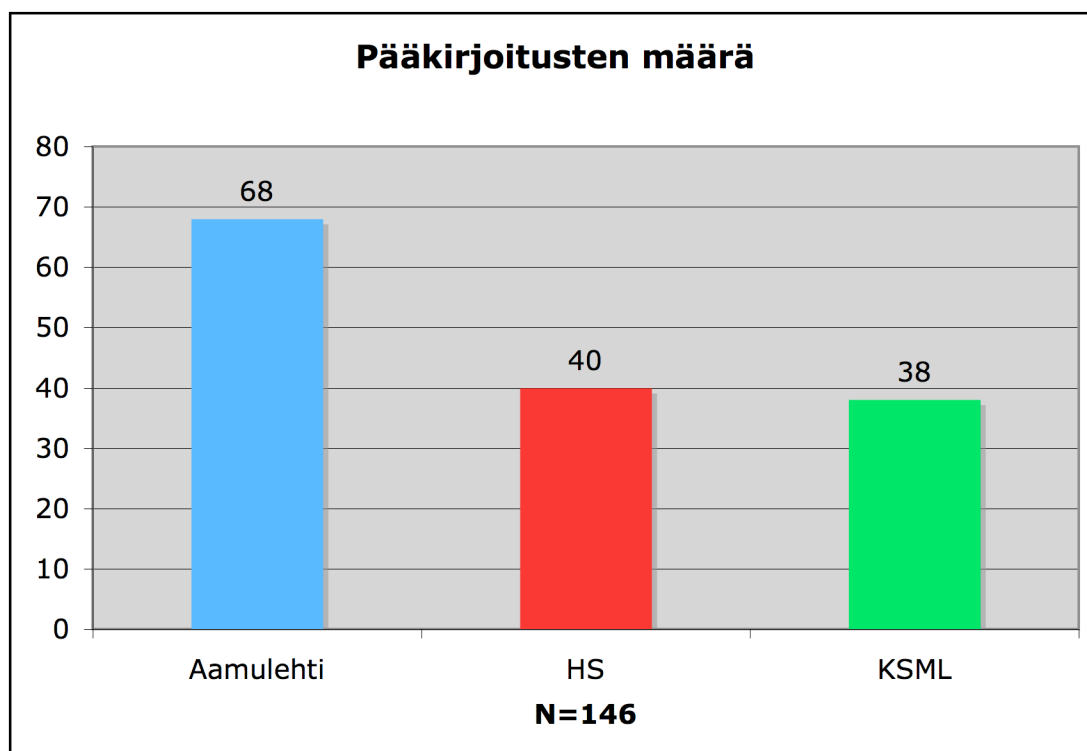
6 SATTUMAPÄÄMINISTERI VASTAAN ETELÄN MEDIA – VAALIRAHOITUSKOHUN AIHEET, TOIMIJAT JA LÄHTEET

Vaalirahoituksesta kuoriutui Timo Kallin tunnustuksen jälkeen keskustelunaihe, jota käsiteltiin aineistooni kuuluvissa pääkirjoituksissa runsaasti ja välillä varsin kiivain äänenpainoin. Tutkimusajanjaksollani 7.5.2008–17.9.2010 Aamulehdessä, Helsingin Sanomissa ja Keski-suomalaisessa julkaistiin kaikkiaan 146 pääkirjoitusta, joissa mainittiin vaalirahoitus edes yhdessä virkkeessä.

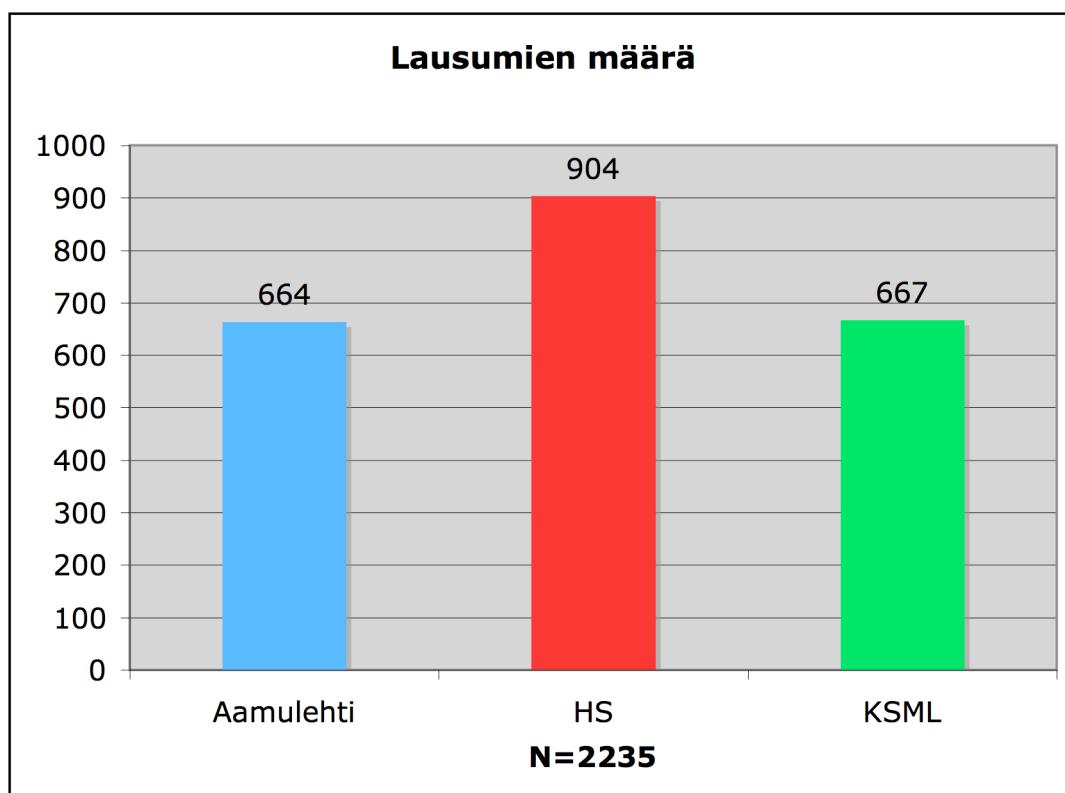
Kaikkein yksinkertaisimman jaottelun perusteella näyttää siltä, että vaalirahoitusta käsiteltiin eniten Aamulehdessä ja vähiten Keski-suomalaisessa, sillä vaalirahoitus oli jollain tavalla esillä 68 Aamulehden pääkirjoituksessa, 40 Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa ja 38 Keski-suomalaisen pääkirjoituksessa (ks. kuvio 1).

Yksinkertaisin jaottelu antaa kuitenkin vääristyneen kuvan lehdistä käydystä keskustelusta ja sen määrästä, sillä kun pääkirjoitukset jaetaan luokitusyksiköihin eli lausumiin, huomataan että itse asiassa Aamulehden pääkirjoituksissa käsiteltiin vaalirahoitusta Helsingin Sanomia ja Keski-suomalaista vähemmän (ks. kuvio 2).

Kuvio 1. Vaalirahoitusta käsittelevien pääkirjoitusten määrä lehdittäin

Kuvio 2. Vaalirahoituksen käsittely lehdissä lausumien määrän mukaan

Aamulehden pääkirjoitukset olivat keskimäärin Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen kirjoituksia lyhyempiä ja Aamulehdessä vaalirahoitusta käsiteltiin myös muita lehtiä useammin sivuaiheena. (ks. taulukko 4). Vaalirahoitusta sivuaiheena käsittelevät kirjoitukset eivät olleet varsinaisesti kovinkaan yhtenäinen ryhmä, sillä aihetta saatettiin käsitellä joko ohimennen yhdessä virkkeessä tai sitten useammassa virkkeessä. En nähnyt kuitenkaan mielekkäänä erotella kirjoitusten roolia tämän tarkemmin, sillä se ei olisi antanut tutkimukselleni olennaista lisäarvoa.

Taulukko 4. Pääkirjoitukset lausumien, kirjoitusten määrän ja roolin mukaan

Lehti	Lausumien Määrä	Lausumia/ kirjoitus (Keskiarvo)	Kirjoitusten Määrä	Pääaihe	Sivuaihe
AL	664	9,8	68	44	24
HS	904	22,6	40	35	5
KSML	667	17,6	38	28	10

Syytä sen sijaan on mainita, missä yhteyksissä vaalirahoitusta sivuaiheena käsiteltiin, sillä se kertoo, millaisiin ilmiöihin vaalirahoituskohu liitettiin. Tällä taas on merkitystä median kehystämismominaisuuden näkökulmasta.

Vaalirahoitusta sivuttiin varsin usein keskustaan liittyvien ilmiöiden ympärillä. Vaalirahoitusta käsiteltiin sivuaiheena esimerkiksi keskustan puoluekokouksien yhteydessä 2008 ja 2010, Vanhasen ilmoitettua yllättäen vetäytyvänsä puheenjohtajan paikalta joulukuussa 2009 sekä tätä seuranneen keskustan puheenjohtajakiertueen aikana. Aamulehti piti aihetta esillä myös vuoden 2008 kuntavaaleihin liittyvän sähköisen äänestyskokeilun epäonnistumisen yhteydessä. Lehti esitti tässä yhteydessä varsin voimakasta kritiikkiä oikeusministeri Tuija Braxia kohtaan. Välillä aihe liitettiin myös äkkiseltään ajateltuna varsin mielikuvituksellisilta tuntuviin yhteyksiin kuten maksakirroosiin tai Valtion rautateiden ongelmiin.

Tässä, tutkimuksen seitsemännessä, luvussa käyn läpi, mitä pääkirjoitusten runsas tekstimassa piti sisällään. Esittelen luvussa, miten keskustelu pääkirjoitusten sisällä eteni, mitä teemoja ja toimijoita, ja mihin lähteisiin nojaten lehdet toivat kirjoituksissaan esille ja millaiset raamit ne yleensäkin ilmiön ympärille asettivat. Varsinaiset johtopäätökset tuloksista esitän seuraavassa luvussa.

Tarkastelen ilmiöiden esiintyvyyttä suhteessa luokitusyksikkönä toimivien lausumien eli virkkeiden määrään, joita esiintyi tutkimusaineistossa kaikkiaan 2235 kappaletta. Kuten jo luvussa 6 mainitsin, olen pyrkinyt tutkimuksessani siihen, että kukin luokitusyksikkö sisältäisi vain yhteen aihe-, toimija- ja lähdeulottuvuuksia kuvaavaan sisältöluokkaan viittaavan alkion. Tämä tarkoittaa siis sitä, että ihannetapauksessa kukin lausuma luokiteltaisiin yhteen aihe- ja lähdeulottuvuuksien luokkaan ja yhteen toimijaluokkaan numerolla yksi. Käytännössä tämä ihanne ei kuitenkaan täysin toteutunut, sillä aihetta kuvaavien sisältöluokkien summaksi tuli lopulta 2870, toimijoita kuvaavien luokkien summa oli 3335 ja lähteiden 2662. Sisältöluokkien summien ero luokitusyksikköjen määrään nähden johtuu siitä, että pääkirjoitusten virkkeissä esiintyi usein esimerkiksi useampia eri aiheita ja toimijoita.

Tilanteissa, joissa virke sisälsi useampaan sisältöluokkaan viittaavia alkioita, on toimittu niin, että lausuma on kirjattu numeerisella arvolla yksi jokaiseen sisältöluokkaan, johon

viittaavia alkioita se sisältää. Päädyin ratkaisuun siksi, että halusin kirjata käydyn keskustelun mahdollisimman tarkasti. En alkanut valitsemaan luokitusyksikön alkioista keskeisintä myöskään siksi, että halusin välttää omien valintojeni osuutta tulokseen mahdollisimman paljon. (ks. esim. Pietilä 1976, 113.)

6.1 Remmiä ja rahapuhetta: Mistä vaalirahoituksen yhteydessä kirjoitettiin?

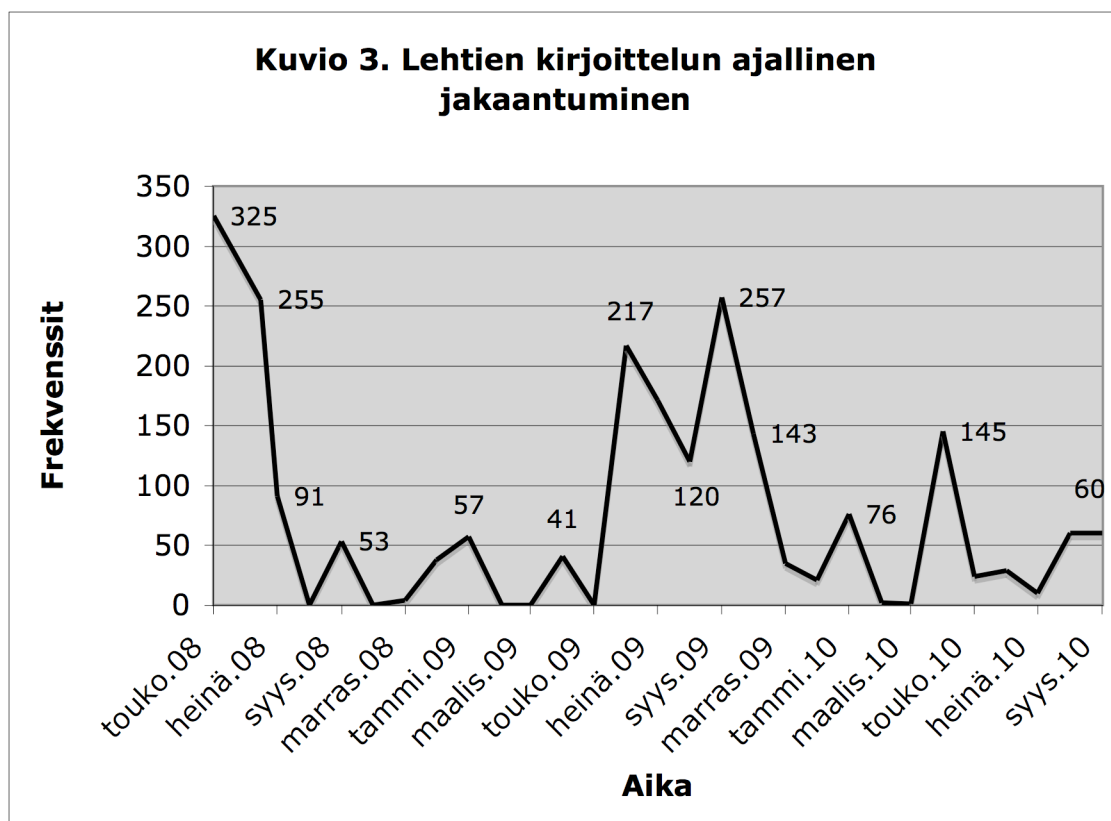
Vaalirahoituksesta käyty keskustelu käynnistyi kaikkien aineistooni kuuluvien lehtien pääkirjoituksissa 15. toukokuuta 2008 eli runsas viikko Timo Kallin vaalirahoitusta koskevan tunnustuksen jälkeen. Keskustelu käynnistyi suurella volyyymilla, sillä aihetta ei enää vuoden 2008 toukokuun jälkeen käsitelty kertakaan yhtä paljon yhden kuukauden aikana. Keskustelu pysyi vilkkaana vielä saman vuoden kesä–heinäkuun, jonka jälkeen aihe hiipui muiden aiheiden taustalle. Kesän 2008 aikana keskustelu pyöri lähinnä kansanedustajien henkilökohtaisen vaalirahoituksen sekä keskustan tuolloisen puheenjohtajan Matti Vanhasen ja puoluesihteerin Jarmo Korhosen toiminnan sekä kymmenien kansanedustajien rahoittajaksi paljastuneen Kehittyvien maakuntien Suomen (KMS) ympärillä. Syksyllä 2008 aihe oli esillä uudistuneen vaalirahoituslain ja kuntavaalien yhteydessä. Tosin vaalirahoituksesta puhuttiin tuolloin huomattavasti kesää vähemmän. (ks. kuvio 3.)

Tammikuun lopussa 2009 lehdet kommentoivat vaalirahoituksen uudistamista selvittäneen Lauri Tarastin toimikunnan lakiehdotusta. Lakiehdotus edellytti rahoitukseen tarkempaa ja avoimuutta edistävää sääntelyä sekä rahoituksen tarkempaa valvontaa. Puolueet olivat ehdotuksen suhteen varsin yksimielisiä, sillä ainoaksi kiistakysymykseksi jäi kysymys siitä, pitäisikö ehdokkaan kampanjakuluille asettaa katto vai ei. Tätä kysymystä pohtivat myös lehdet. Aamulehden ja Keskisuomalaisen mielestä kampanjakatto olisi huono idea, sillä se vaikeuttaisi kampanjointia pääkaupunkiseudulla ja kaupungeissa ja suosisi jo ennestään tunnettuja ehdokkaita. Helsingin Sanomat ei ottanut aiheeseen varsinaista kantaa.

”Jos ehdokkaiden kampanjoiden suuri hintahaitari tuntuu epätasa-arvoiselta, samaa voi sanoa vaalirahakatosta. Pääkaupunkiseudulla ja muissa isoissa kaupungeissa vaali-

mainontaan on pumpattava rutkasti enemmän kuin maaseudulla, missä kaavaillun vaalirahakaton ja todellisten kampanjakustannusten väliin jää runsaasti ilmaa.” (A16)

”Vaalirahakatto vaikuttaa vanhahtavalta sosialismihenkiseltä ajattelulta. Siinä ehdokkaiden mahdollisuuksia halutaan rajoittaa ja lisätä puolueiden sekä yhteiskunnan vaikutusvaltaa. Nykymaailmassa vaalirahakatto johtaisi myös ikävästi erilaisten kepeiden julkkisehdokkaiden korostumiseen.” (C12)

Kuvio 3:n seuraava huippu kuvaa kesäkuuta 2009. Keskustelu pomppasi tuolloin jälleen näyttävästi esiin, kun paljastui, että keskusta oli saanut kiinteistökehitysyritys Nova Groupilta eduskuntavaalivuonna 2007 noin 125 000 euron tuen, jota puolue ei ollut ilmoittanut. Tämän jälkeen vaalirahoituksesta keskusteltiin yhtäjaksoisesti vilkkaasti aina marraskuuhun 2009 asti. Kesällä 2009 keskustelu käsitteli lähinnä puoluerahoitukseen liittyviä epäselvyyksiä.

Vuonna 2009 eniten kuohuntaa aiheutti TV2:n Silminnäkijän Matin talot -niminen ohjelma, jossa esitettiin nimettömään lähteeseen perustuen väite, jonka mukaan Vanhanen olisi ottanut Nuorisosäätiön hallituksessa ollessaan nimeltä mainitsemattomalta rakennusliikkeeltä lahjuksena vastaan kalliin rakennustarvike-erän. Lahjuksen tarkoituksena

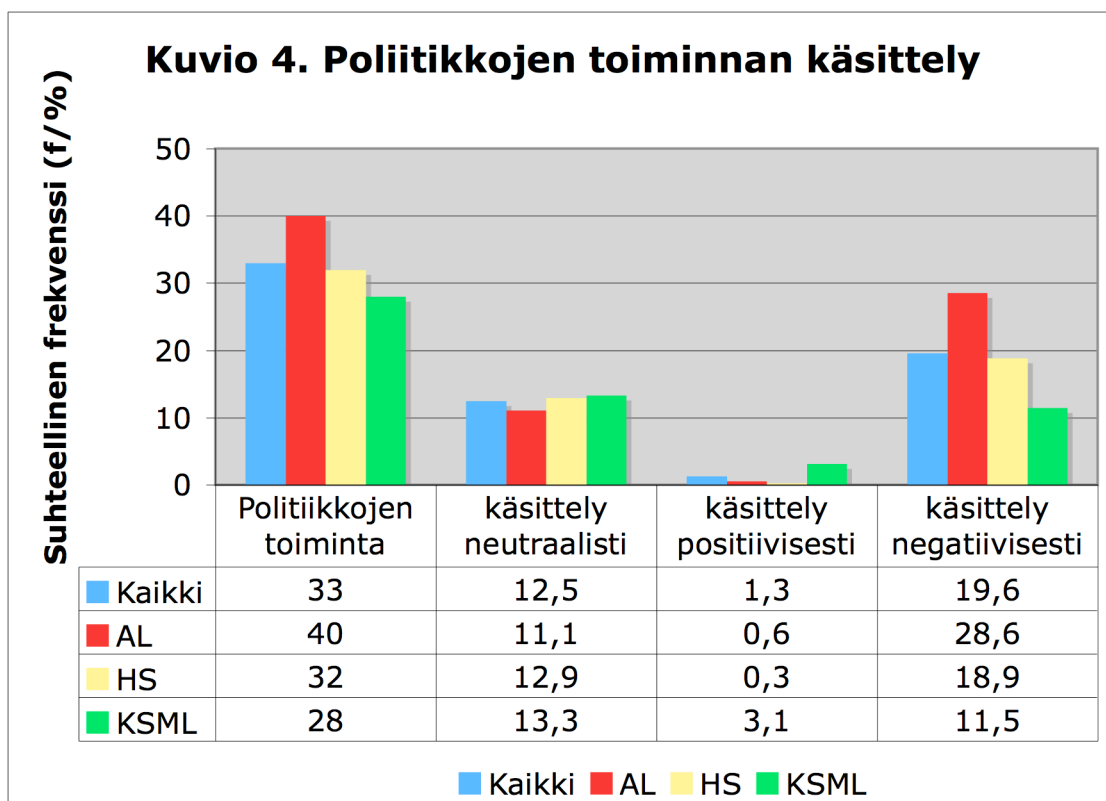
olisi ollut edesauttaa yhtiön rakennusurakoita Nuorisosäätiön tulevissa hankkeissa. Väitteen totuudesta ei ole saatu kevääseen 2011 mennessä varmuutta, mutta esimerkiksi journalistien itsesääteilyelin Julkisen sanan neuvosto (JSN) antoi Ylelle ja Silminnäkiäjälle siitä vapauttavan päätöksen. Niin sanottu lautakasa-keskustelu näkyy kuvio 3:ssa piikkinä syys- ja lokakuun välillä 2009.

Vuonna 2010 vaalirahoitusta koskevan keskustelun yhteydessä käsiteltiin ensin oikeuskansleri Jonkan aloittamaa jääviystutkintaa Vanhasen Raytä koskeviin tukipäätöksiin liittyen. Huhtikuun 2010 kohdalla oleva piikki kuvaa Helsingin Sanomien käynnistämää keskustelua siitä, että keskustan välit Nova Groupin Arto Merisaloon ja Tapani Yli-Saunamäkeen ovat olleet luultua tiiviimmät. Syyskuun kohdalla oleva kohouma kuvaa Jonkan Vanhasta koskevasta ilmoituksesta alkanutta keskustelua. Jonkka ilmoitti tuolloin, että hänen mielestään eduskunnan perustuslakivaliokunnan olisi syytä tutkia Vanhasen mahdollinen jääviys Rayn Nuorisosäätiölle jakamiin tukiin liittyen. (ks. kuvio 3.)

6.1.1 Poliitikkojen toiminta kriittisen katseen alla

Vaalirahoituskeskustelu pyöri Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keskisuomalaisen pääkirjoituksissa pitkälti poliitikkojen toiminnan, politiikkaa koskevan rahoituksen, vaalirahoituskohun poliittisten ulottuvuuksien sekä vaalirahoitukseen liittyvän lainsäädännön ympärillä. Lehtikohtainen vertailu osoittaa, että Aamulehti painotti kirjoittelussaan muita lehtiä enemmän poliitikkojen toimintaa. Myös Helsingin Sanomien kohdalla poliitikkojen toiminta sai eniten näkyvyyttä. (ks. kuvio 4 & liite 5.)

Politiikan toimintaa käsiteltiin yleisesti varsin kriittiseen sävyyn, sillä lähes viidesosa tutkimuksessa mukana olleista virkkeistä käsitteli poliitikkojen toimintaa negatiiviseen sävyyn. Kaikkein kriittisimmin poliitikkojen toimintaan suhtautui Aamulehti, jonka kirjoittelussa poliitikkojen toimintaa käsiteltiin negatiiviseen sävyyn lähes 29 prosentissa virkkeistä. Vähiten poliitikkojen toiminnan negatiiviselle käsittelylle antoi painoa Keskisuomalainen. Lehti käsitteli myös poliitikkojen toimintaa Aamulehteä ja Helsingin Sanomia useammin positiiviseen sävyyn, vaikkakin tällaisen käsittelytavan osuus jäi varsin pieneen rooliin myös Keskisuomalaisen sisällössä. (ks. kuvio 4.)

Kriittisyys poliitikkojen toimintaa kohtaan liittyi usein rahoituksen avoimuuteen, sillä poliitikkoja arvosteltiin erilaisista rahoitukseen liittyvistä peittely-yrityksistä.

”Lopulta Kalli itsekkin oivalsi, että liukkailla jäillä liikutaan, jos kansanedustajalle ei ole itsestään selvää, että hänen on syytä noudattaa itse laatimiensa lakien henkeä ja kirjainta.” (A1)

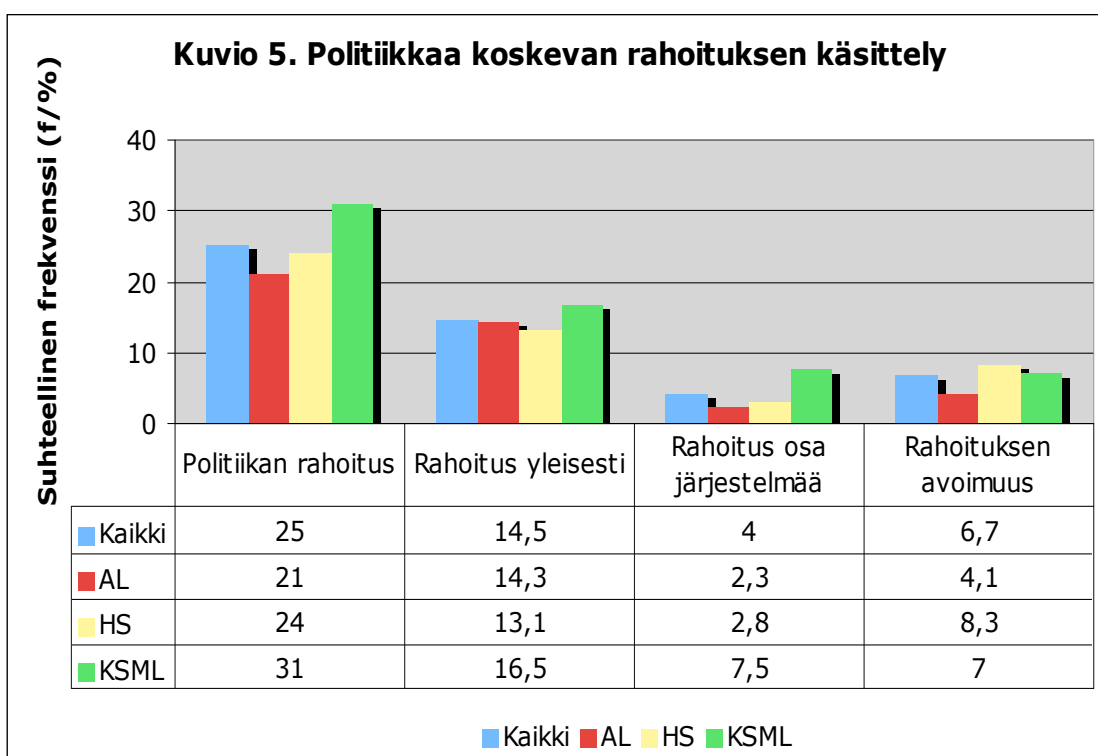
”Useiden ministereiden henkilökohtaiset ilmoitukset vaalirahoituksestaan ovat olleet ylimalkaisuudessaan samalla tavoin ala-arvoisia kuin kymmenien muiden kansanedustajien ilmoitukset.” (B4)

Poliitikkojen toiminnan käsittelyn määrässä ja sävyissä esiintyneet erot ovat mielenkiintoisia lähinnä Keskisuomalaisen perinteisestä keskustamyönteisyydestä johtuen. Keskustelun keskiössä esiintyivät lähinnä keskustalaiset poliitikot, joten Keskisuomalaisen muihin lehtiin verrattuna kriiikkittömämpää käsittelytapaa voidaan pitää ensimmäisenä osoituksena lehden pyrkimyksestä kehystää aihe keskustan kannalta hieman pehmeämmässä valossa. Lehtien välisiin eroihin poliitikkojen toiminnan käsittelyssä palataan hieman myöhemmin kirjoituksissa esiintyneiden toimijoiden esittelyn yhteydessä.

Puolueiden toiminnan käsittely jäi kaikissa lehdissä huomattavasti poliitikkojen toiminnan käsittelyä pienempään rooliin. Puolueiden toimintaa käsiteltiin kaikkiaan 5,7 prosentissa ja poliitikkojen toimintaa 33 prosentissa lehtien vaalirahoitusta käsittelevistä virkkeistä. (ks. liite 5.) Tämä osoittaa, että ainakin aineistoni perusteella myös pääkirjoitusten journalistinen ote on kehittynyt kohti politiikan journalismin yleistä henkilöitymiskehitystä.

6.1.2 Lehtien mukaan avoin rahoitus kuuluu politiikkaan

Poliitikkojen toiminnan käsittelyn jälkeen toiseksi eniten lehtiä puhutti vaalirahoituksen yhteydessä politiikkaan liittyvät rahoitusjärjestelyt. Eniten tilaa rahoituksen käsittelyyn käytti Keski-suomalainen ja vähiten Aamulehti. (ks. kuvio 5.) Keski-suomalainen käsittelee rahoitusta lähinnä yleiseltä kannalta eli se keskittyi valottamaan Suomessa vallitsevaa puoluetukijärjestelmää sekä rahoitusjärjestelmien kehittymisen historiallista puolta. Keski-suomalaisessa korostui myös muihin lehtiin verrattuna näkemys rahasta olennaisena osana Suomen parlamentaarista järjestelmää.

”Puolueet ja ehdokkaat tekevät ohjelmalliset tavoitteensa tunnetuiksi kampanjoillaan, joiden toteuttamiseksi tarvitaan rahaa. Valtion puoluetuki on yksi siivu aktiviteettien mahdollistamisessa, mutta mikäli yritykset, yhteisöt ja yksityiset kansalaiset eivät lainkaan osallistuisi varojen kartuttamiseen, vaalien ilme olisi laimea ja ankea. Äänestysprosentti alenisi entisestään. Tämä vahingoittaisi demokratian toimivuutta.”

(C3)

”Vaalirahojen määrää kauhistelevien kannattaa muistaa, että ilman näkyvää kampanjointia varsinkin uusien ehdokkaiden olisi lähes mahdoton tulla valituiksi. Näkyvät kampanjat lisäävät kansalaisten äänestysaktiivisuutta ja kiinnostusta politiikkaan, yhteisten asioiden hoitamiseen. (...) Kun he itse tai yhdessä tukijoukkojensa kanssa keräävät rahat kampanjointiin, he samalla osoittavat olevansa tosissaan äänestäjien asialla.” (C11)

”Puolueille annettavat lahjoitukset on nähtävä yhteiskunnallisesti arvokkaana toimintana. Siksi lahjoituksista tulee myöntää verovähennysoikeus. Tämä voisi innostaa yksityisiä ihmisiä ja yrityksiä lahjoituksiin. Puoluetoiminnan rahoituksesta on pikaisesti tehtävä läpinäkyvää ja samalla arvostettavaa.” (C20)

Rahoituksen avoimuusintressi tuli voimakkaimmin näkyviin Helsingin Sanomissa, mutta myös Keski-suomalaisen kirjoittelussa avoimuusvaatimus oli tiiviisti läsnä. Rahoituksen avoimuutta käsiteltiin Aamulehdessä muita lehtiä vähemmän, mutta senkin osalta asennoitumisen puolueiden ja poliitikkojen saamaa rahoitusta kohtaan voi tiivistää niin, että poliitikkojen rahallinen tukeminen ja rahoituksen vastaanottaminen on täysin hyväksyttävää ja suotavaa kunhan se vain tapahtuu avoimesti. Avoimuutta vaadittiin lähinnä siksi, että politiikan rahoituksen avoimuus vähentää epäilyksiä rahan vaikuttamista poliitikon toimintaan. Rahoituskeskustelun yhteydessä keskusteltiinkin varsin paljon (kaikki lehdet runsaat 10 %) rahoittajien ja poliitikkojen epäasiallisiin yhteyksiin viit- taavista asioista, kuten korruptiosta, rahoittajien ja poliitikkojen välisistä suhteista sekä rahoituksen yhteydestä kaavoituspäätöksiin. Tämän keskustelun tarkempia tuloksia voi halutessaan tarkastella liitteessä 6.

Keskustelun kehysten kannalta on mielenkiintoista, että Keski-suomalainen korosti mu- hin lehtiin verrattuna eniten näkemystä siitä, että raha on olennainen osa poliittisia kam- panjoita. Raha kuuluu lähtemättömästi poliittisiin kampanjoihin, mutta tämän piirteen korostamisesta syntyy jälleen tulkinta siitä, että Keski-suomalainen koetti vähätellä kes- kustan ja keskustalaisten poliitikkojen osuutta kohun aikaansaajina. Kehystämässä on kyse tiettyjen näkökulmien suosimista toisten kustannuksella (Entman 1993, 52). Rahoi- tuksen kuulumista järjestelmään korostavan näkökulman nostaminen onkin keino häi- vyttää keskustelusta keskustaan kohtaan suunnattua kielteistä julkisuutta ja nostaa rahoi- tus esiin positiivisena ja kansanvaltaa edistävänä asiana.

6.1.3 Vaalirahoituskohun poliittiset ulottuvuudet

Kolmanneksi eniten lehtiä puhutti vaalirahoituksen yhteydessä rahoituskohun poliittiset ulottuvuudet. Tämä aihetta kuvaava sisältöluokka on sinällään varsin löyhä, sillä siihen mahtuu sekä poliittisen järjestelmän legitimizeettiä että politiikan moraalialia käsittelevä sisältö. Aiheluokka on myös sikäli varsin hajanainen, ettei yhtäkään sen alaluokista käsitelty yksinään kovin paljoa. Tämä näkyy siten, että koko keskustelussa käsiteltiin eniten poliittisen järjestelmän legitimizeettiä, ja sekin esiintyi vain 3,9 prosentissa virkkeistä. (ks. taulukko 5.)

Aihe	Kaikki	AL	HS	KSML
Vaalirahoituskohu poliittisena tekijänä	16	17	19	12
Järjestelmän legitimizeetti	3,9	3,6	5,5	2,1
Kohun vaikutus puolueiden kannatukseen	3,4	6,0	2,9	1,6
Kohu politiikan tekemisen välineenä	2,9	2,6	3,1	2,8
Uudet vaalit/eduskunnan hajottaminen	2,2	0,9	3,2	2,2
Politiikan moraalialia	1,6	3,5	1,2	0,3
Poliittinen kulttuuri	1,2	0,5	2,0	0,7
Kohu hallituksen sisäisenä asiana	0,9	0,3	0,9	1,6

Poliittisten ulottuvuuksien käsittelyn suhteen Aamulehti ja Helsingin Sanomat olivat varsin yhtenäisiä. Keski-suomalainen puolestaan käsitteli kohun poliittisiä ulottuvuuksia suhteellisen selvästi muita lehtiä vähemmän. (ks. taulukko 5.) Lehtien välisistä eroista mielenkiintoisimpina nousevat esiin se, että Helsingin Sanomat käsitteli kohun yhteydessä eniten järjestelmän legitimizeettiä ja se, että Aamulehti kiinnitti varsin selvästi eniten huomiota kohun vaikutukseen puolueiden kannatukseen sekä antoi eniten tilaa politiikan moraalialin käsittelylle.

Aamulehden painotukset selittynevät samoilla tekijöillä, joilla Holmberg (2004, 243, 245) on kuvannut sen politiikkaa koskevaa uutisointia. Aamulehden politiikan uutisoinnille on hänen mukaansa tyypillistä se, että juttuihin valitaan herkästi politiikkaa puolueiden tai henkilöiden välisenä pelinä korostava näkökulma. Lehti raportoi kohtuullisen kattavasti valtakunnallista poliittista keskustelua ja päätöksentekoa, popularisoi päätökset mahdollisimman pitkälle ja pyrkii myös aktivoimaan lukijoita osallistumaan päätöksentekoprosessiin kansalaisjournalismin hengessä. Kansalaisten aktivoimisnäkökulma näkyi pääkirjoituksissa siten, että lehti pohti puolueiden kannatuksen yhteydessä varsin

paljon sitä, mitä kansa kustakin vaalirahoituskohun vaiheesta ajattelee ja miten se vaikuttaa sen äänestyskäyttäytymiseen. Poliitiikan moraalin käsittelyä voidaan pitää poliittikkaa pelinä kuvaavana kehyksenä, sillä moraalin käsittelyn yhteydessä puhuttiin varsin paljon poliittisten toimijoiden moraalittomuudesta, joka taas viittaa siihen, etteivät he pelaa sääntöjen mukaan.

6.1.4 Helsingin Sanomat lakipuheen ylläpitäjänä

Vaali- ja puoluerahoitukseen liittyvää lakipuhetta lehdistä käsitteli selvästi eniten Helsingin Sanomat. Lehden puhe lainsäädännöstä keskittyi lähinnä lakien tiukentamisen ja uudistamisen käsittelyyn. Lehti toi myös muita enemmän esiin puutteita, joita vaalirahoituslaissa oli ennen keväällä 2009 toteutunutta lakiuudistusta. (ks. kuvio 6.)

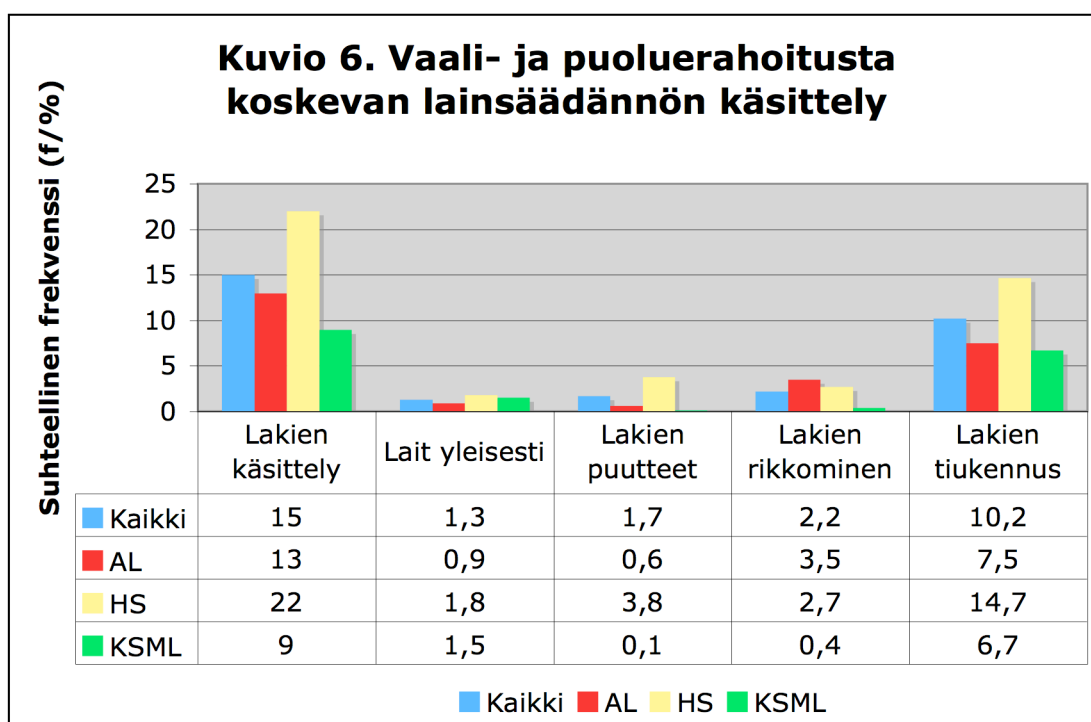
”Oikeusministeri Tuija Brax haluaa siirtää vaalirahoituksen valvonnan pois oikeusministeriöstä. Ehdotus on hyvinkin kannatettava, sillä tähänastinen keskustelu kansanedustajien vaalirahoituksesta osoittaa, ettei valvonta ole toiminut. Lakia on voitu rikkoa sumeilematta ja niin on tehtykin. (...) Vaalirahoituksen julkisuus on tärkeä periaate, mutta nykyinen lainsäädäntö on ollut riittämätöntä tuottamaan julki sen, mistä ulkopuolinen rahoitus tulee. Kun laista puuttuvat sanktiot, siitä ei ole tarvinnut välittää.” (B3)

”Hallituksen on nopeasti ja pikaisella aikataululla työstettävä sellainen vaalirahoituslaki, joka kestää kansainvälisen vertailun vaalituen selkeydessä ja läpinäkyvyydessä ja jossa laiminlyönneistä rangaistaan.” (B4)

Tämänkin eron selittämisessä voidaan käyttää apuna Holmbergin havaintoa lehtien välisistä käsittelyeroista politiikan uutisoinnin suhteen. Holmbergin (2004, 243) mukaan Helsingin Sanomien politiikan uutisille on tyypillistä kuvata poliittista päätöksentekoa konsensuaalisesti ja maltillisesti sekä seurata varsin tarkasti poliittisten prosessien kehitystä. Aamulehti puolestaan seuraa poliittikkaa hivenen räväkämällä otteella ja Keski-suomalainen on vähentänyt valtakunnan politiikan käsittelemistä uutisjutuissaan. (emt., 243, 245.) Lainsäädäntöprosessin eteneminen on tyyppiesimerkiksi poliittisesta prosessista, joten lakien runsas käsittely viestii Helsingin Sanomien halusta kuvata poliittisten prosessien etenemistä myös pääkirjoituksissaan.

Lakien käsittelyn osalta on mielenkiintoista muistaa myös se, että pääkirjoitusten lukijakunta koostuu lähinnä yhteiskunnan eliitistä (Raunio 2003, 33; Huovila 2001, 9; Teikari 1990, 63). Helsingin Sanomat on myös aiempien tutkimusten valossa (ks. luku 4)

suuri mielipidevaikuttaja, jonka pääkirjoituksia poliitikot seuraavat tiiviisti. Näin ollen lehden suurta lakien käsittelyn määrää saattaa selittää se, että lehti halusi aktiivisesti vaikuttaa vaalirahoitusta koskevan lainsäädännön sisältöön. Tätä tulkintaa tukee myös se, että lehti käsitteli eniten nimenomaan lainsäädännön tiukentamiseen ja uudistamiseen liittyviä tekijöitä. Kääntäen on myös mahdollista, että Aamulehti ja Keski-Suomalainen jättivät lainsäädäntöä koskevan käsittelyn pienempään rooliin juuri siksi, että ne tiesivät, etteivät poliitikot seuraa niitä kovin tiiviisti.

Vaalirahoitusta koskevien lakien rikkomisesta kirjoittaminen jäi lopulta lehdissä varsin pieneen rooliin. (ks. kuvio 6.) Keskustelun kehystämisen kannalta on kuitenkin mielenkiintoista, että Keski-Suomalaisessa lakien rikkomista ei käsitelty juuri lainkaan.

Lehtien väliset näkökulmaerot nousivat esiin heti kirjoittelun alussa, sillä Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa todettiin suoraan Timo Kallin rikkoneen lakia. Keski-Suomalaisessa käsiteltiin kyllä tukien pimittämiseen liittyvää juridista puolta, mutta ei mainittu lakien yhteydessä Kallin tai kenenkään muun poliitikon nimeä.

”Rehellisyyttään tai silkkaa hölmöyttään keskustan ryhmänjohtaja Timo Kalli meni Ylen A-studioissa töräyttämään, ettei hän julkistanut lain velvoittamalla tavalla vaalikampanjansa rahoittajia, koska siitä ei seuraa rangaistusta. Niinpä julkisuudessa alettiin ihmetellä, saako kansanedustaja tosiaan rikkoa lakia, jos siitä ole määrätty rangaistusta.” (A1)

”Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli kertoi tahallaan rikkoneensa vaalirahoituslakia, koska tiesi, että lain rikkomisesta ei tuomittaisi rangaistusta.” (B1)

” (...) Kalli ei ollut suinkaan ainoa kansanedustaja, joka oli rikkonut vaalirahoituslakia, vaan moni keskeiseen asemaan noussut poliitikko on suhtautunut tähän ilmoitukseen vähintäänkin välinpitämättömästi.” (B2)

”Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli on aiheuttanut hälyn, kun hän on myöntänyt jättäneensä vaalien raportista mainitsematta päätukijansa. Kalli on luvannut auttajalleen pitää asian kahdenkeskisenä. (...) Lait on tarkoitettu noudatettaviksi. Sääntö koskee myös pykäliä, joiden rikkomisesta ei ole määritetty rangaistusta. Suoraselkäisyyttä edellytetään erityisesti lakien säätäjiltä ja niitä tulkitsevien tuomioistuinten jäseniltä. Muutoin lainkuuliaisuuden kunnioitus madaltuu. (...) Suomen hallinto, lain-säädäntö ja tuomiovallan käyttö ovat maailman tasokkaimpia. Kallin tapaus ei huojuta arviota. Mitä avoimempi yhteiskunta on, sitä enemmän siinä väitellään yksityiskohdista ja säästöjen täsmentämisen tarpeesta.” (C1)

Lain rikkomisen käsitteleminen tai sen käsittelemisen välttäminen poliitikkojen toiminnan yhteydessä on malliesimerkki median keinoista kehystää tuotteitaan. Lain rikkomista voidaan pitää kansanedustajan kohdalla todella vakavana rikkomuksena, sillä esimerkiksi utilitarismin klassikko John Stuart Mill (ks. esim. Setälä 2003, 115) on vaatinut, että parlamentaarikkojen tulisi olla moraalisilta ja älyllisiltä kyvyiltään kansaan verrattuna yliverkaisia, jotta he voisivat hoitaa heille annettua kansanedustus-tehtävää. Nykyisessä entistä mediavetoisemmassa maailmassa poliitikon uskottavuuteen ja menestymiseen vaikuttaa pitkälti se, millaisen mielikuvan kansa hänestä mediaesitysten perusteella muodostaa. Näin ollen poliitikon kehystäminen lainrikkokjaksi on jyrkin mahdollinen kritiikki, jonka poliitikko voi toiminnallaan medialta saada.

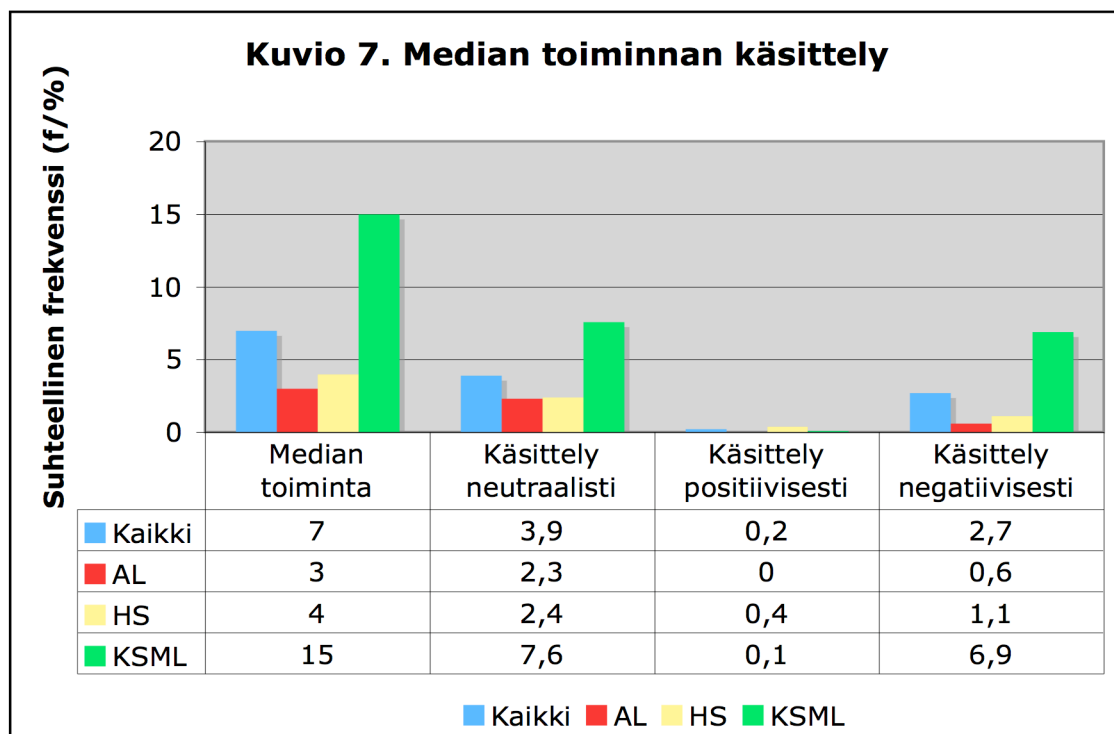
6.1.5 Etelän media Keskisuomalaisen hampaissa

Keskisuomalainen alkoi varsin pian korostaa, ettei vaalirahoituksen yhteydessä oikeastaan olekaan rikottu lakeja vaan, että kyseessä on etelän median tai muiden tahojen paittama asia.

”Eduskuntavaalien rahoituksesta syntynyt keskustelu on ollut kiivasta ja tuomitsevaa. Pienet ja suuret juonteet sotketaan keskenään. Näin luodaan vaikutelmaa laittomuuksista, joita toistaiseksi ei ole todettu. Sen sijaan on rikottu hyviä tapoja ja kymmenet kansanedustajat ovat täyttäneet selvityksensä yliolkaisesti. Ryhtiliike on paikallaan.” (C3)

Median toiminnan runsas käsittely erottikin Keskisuomalaisen käsittelytavan ehkä kaikkein selkeimmin Aamulehdestä ja Helsingin Sanomista. (ks. kuvio 7.) Keskisuomalai-

sen vaalirahoitusta käsittelevien pääkirjoitusten virkkeistä peräti 15 prosenttia käsitteli median toimintaa ja noin 7 prosenttia virkkeistä käsitteli median toimintaa negatiiviseen sävyyn. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Aamulehden kohdalla lukemat olivat 3 ja 0,6 prosenttia ja Helsingin Sanomien kohdalla 4 ja 1,1 prosenttia. Tämä kertoo siitä, että vaalirahoitus-keskustelu kehystettiin Keski-suomalaisessa muita lehtiä enemmän median luomaksi ja ruokkimaksi ilmiöksi.

"Suomessa punnitaan näinä päivinä, johtavaiko maata kansalaisten valitsema eduskunta ja sen luottamusta nauttiva hallitus vai sensaationälkäiset journalistit. Laillisen ja kansanvaltaisen yhteiskuntajärjestyksen kannalta on suotavaa suhteuttaa skandaalitoimittajat omiin lokeroihinsa." (C6)

"Muutaman neliökilometrin alueella toimiva Helsingin media on tehnyt parhaansa siirtääkseen puheenjohtaja Matti Vanhasen ja puoluesihteerin Jarmo Korhosen sivuun. Taustalla erottuu piirteitä pyrkimyksestä vaihtaa keskustaoikeistolainen hallitus." (C9)

"Puolueiden rahoituksesta on keskusteltu koko kesä. Varsinkin Yleisradio ja Helsingin Sanomat ovat nostatelleet kohua koko kesän. Välillä aineksia on ollut ja välillä ei. Pasilan ja lasitalon toimittajat ovat uutismylyllään saaneet kaksi asiaa aikaiseksi. Poliittikan uskottavuus on heikentynyt suuresti, kun ilmassa on jatkuvasti epämoraaalisuuden kuviteltuja tai todellisia varjoja. Toinen vakava seuraus on, että puolueiden on tulevaisuudessa vaikea löytää rahaa toimintaansa." (...) "Etelän median uutisoinnissa ovat mittasuhteet pahasti kateissa. Uutisointi kertoo toimittajien suppeakatseisuudesta. Aivan kuin toimituksissa kuviteltaisiin, että vaalikampanjat olisivat ilmaisia tai puoluetoiminnassa ei syntyisi kuluja. Toisaalta ilmeisesti ajatellaan, että yhteiskunnan tulisi maksaa kaikki nämä kulut. Eivätkä poliitikot saisi keskustella yritysihmistien kanssa. Tässä ajattelussa on näkyvissä etelän median vihersosialistisyyden toimittajien piirissä yleistä elämälle vierasta idealismia." (C20)

”Viime vuosien julkisessa keskustelussa puolerahoituksesta on tullut likaista ja halveksittavaa. Tämä on myös median syytä, sillä se on kiimaisesti takertunut vaalirahauutisten ympärille.” (C33)

Esimerkeistä näkyy Keskisuomalaisen paikoin varsin voimakaskin ärtyneisyys helsinkiläisiä medioita kohtaan. Lehden kohdistama kritiikki ei ollutkaan tarkoitettu koko suomalaista mediaa vaan erityisesti niin sanottua etelän mediaa kohtaan, joka Keskisuomalaisen mukaan koostui Helsingin Sanomista ja Yleisradiosta. Keskisuomalainen syytti näitä medioita keskustaa kohtaan suunnatusta poliittisesta ajojahdistista sekä politiikan uskottavuuden yleisestä heikentymisestä. Keskisuomalaisen median toiminnan käsitteilylle antama painoarvo on niin paljon Aamulehteä ja Helsingin Sanomia suurempi, että sitä voi pitää lehden tietoisena pyrkimyksenä kehystää aihe mahdollisimman pitkälti median toiminnan ympärille. Median toiminnan saama runsas painoarvo on perustavanlaatuisin ero tutkimuslehtieni välillä, sillä se määrittelee kaikkein selvimmin sitä, mistä ilmiössä on lehden mukaan kyse. Näin ollen lukija, joka seuraisi vaalirahoituskeskustelua vain yhden välineen pääkirjoituksista, saisikin huomattavan erilaisen kuvan tapahtumista riippuen siitä, seuraisiko hän tapahtumia Helsingin Sanomista vai Keskisuomalaisesta käsin.

Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu (ks. esim. Holmberg 2004, 76), että maakuntalehdille on tyypillistä voimakas oman alueen edun ajaminen, maakunnallisen mehengon luominen ja ”etelän median” tarjoamien näkökulmien haastaminen. Tämä näkyy usein niin, että lehdet pyrkivät luomaan vastakkainasettelua oman alueen ja sen hyvinvointia uhkaavan Helsingin välille. Vastakkainasettelu on usein sitä jyrkempää, mitä kauempana Helsingistä lehti ilmestyy. Tämä näkyi vaalirahoitusta koskevassa keskustelussa varsin selvästi etenkin Keskisuomalaisessa. Lehden me-joukko ei tosin koostunut pelkästään keskisuomalaisista vaan myös, ja jossain määrin myös enemmän, keskustapuolueen kannattajista. Keskisuomalaisen luoman me-joukon uhkaajina esitettiin etenkin etelän mediaa edustavat tiedotusvälineet, joiden journalismilla nähtiin olevan joko poliittisia tai taloudellisia tarkoituksiperiä. Keskisuomalainen käsitteikin esimerkiksi Helsingin Sanomien ja Yleisradion toimintaa ylenkatsoen ja antoi kuvan, että niiden journalismi olisi jollain tapaa sen omaa journalismia huonompaa tai ainakin vääristä syistä motivoitunutta.

Mielestäni Keski-suomalainen osui oikeaan kirjoittaessaan, että: ”Vaalirahoitusta koskeva keskustelu on saanut sellaiset mitat, että sekä tiedotusvälineiden että toimittajien olisi aika pysähtyä. Nyt vatvotaan päivästä toiseen, ketä osallistui vuosia sitten mihinkin palaveriin ja kuka oli isäntänä laskun maksaja.” (C17) Tämä on perusteltu huomio, sillä aiheen uutisointi muistutti kesällä 2009 enemmänkin toimittajien keskinäistä kilpailua kuin järkevää ja analyttistä kansan valistusta. Keski-suomalaisen asenne ilmiötä kohtaan on kuitenkin journalistisesta näkökulmasta kummallinen, sillä vapaassa demokraattisessa yhteiskunnassa toimivan lehdistön tehtäviin kuuluu esimerkiksi rahoittajien ja poliitikkojen välisten kytkösten selvittäminen. Tätä selvitystyötä on pystyttävä tekemään, vaikka epäselvyyksiä sattuisikin löytymään omaa mieltymystä lähellä olevista puolueista, sillä muuten journalismilta katoaa uskottavuus objektiivisena tiedonvälittäjänä.

Mielenkiintoista median toiminnan käsittelyn kannalta on myös se, ettei Aamulehti arvostellut kertaakaan etelän median toimintaa. Näin ollen voidaan sanoa, että Aamulehti edustaa tietyllä tavalla samaa journalistista kulttuuria Helsingin Sanomien kanssa. Tämä tulos ohjaa tulkintoja myös siihen suuntaan, että Keski-suomalainen suomi voimakkaasti mediaa osin sen takia, että median kritiikki osui Keski-suomalaisen arvomaailmaa lähellä olevaan keskustaan. Mielenkiintoista median toiminnan käsittelyssä on myös se, ettei Helsingin Sanomat nostanut pääkirjoituksissaan kertaakaan esiin Keski-suomalaisen kirjoittelua aiheesta. Se ei siis reagoinut Keski-suomalaisen esittämään kritiikkiin julkisesti mitenkään.

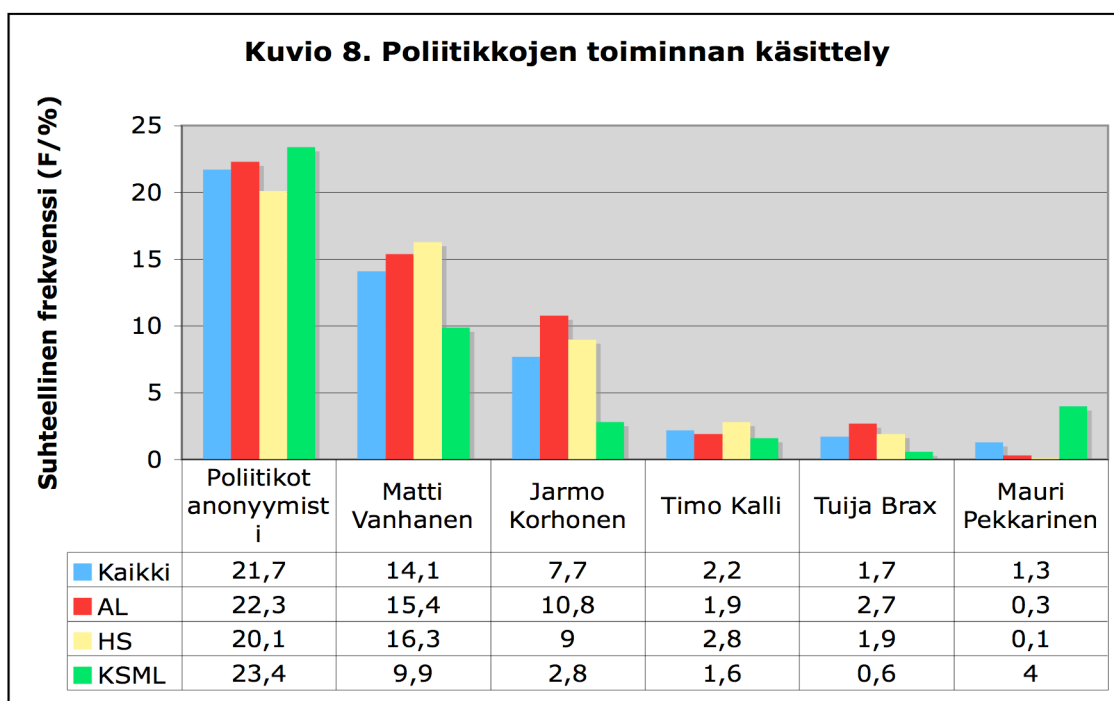
6.2 Pääosassa Matti Vanhanen: Pääkirjoituksissa esiintyneet toimijat

Vaalirahoituskeskustelu henkilöityi pääkirjoituksissa pitkälti kesäkuussa 2010 pääministerin tehtävistä väistyneeseen Matti Vanhaseen. Vanhanen oli muihin poliitikkoihin verrattuna selvästi eniten esillä (ks. liite 7 & kuvio 8), joka johtui osin hänen pääministeristatuksestaan sekä osin hänen tyylistään vastailta toimittajien vaalirahoitusta koskeviin kysymyksiin.

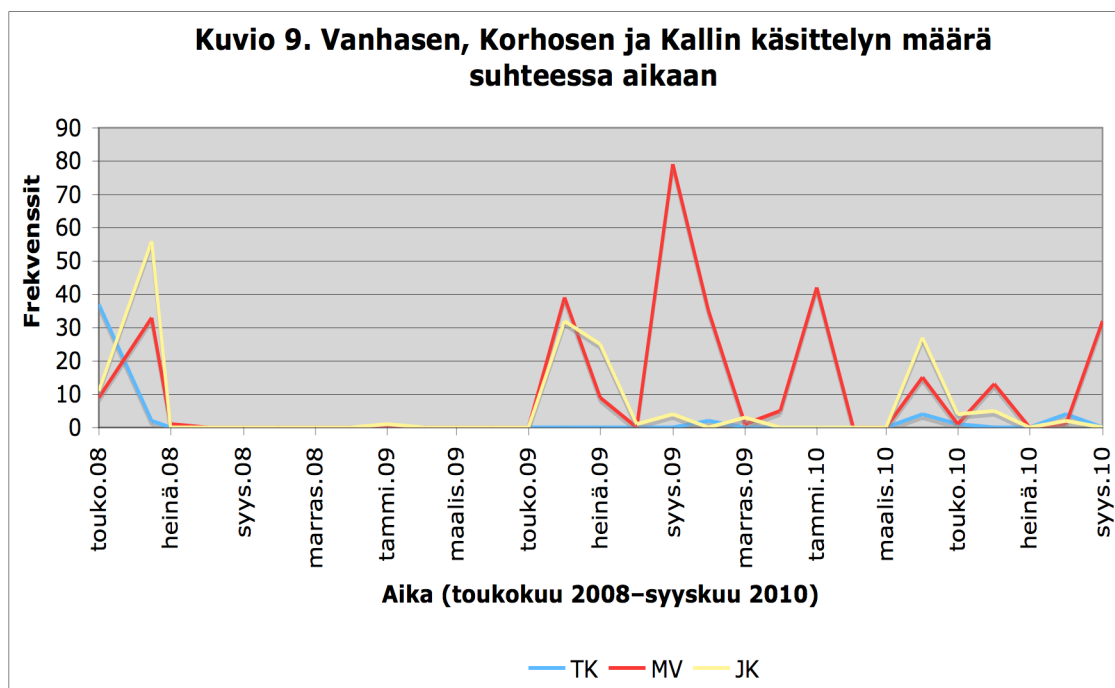
Mielenkiintoista on, että Vanhastakin enemmän lehdistä käsiteltiin poliitikkojen toimintaa yleisesti siten, ettei asiayhteydestä ollut pääteltävissä ketä näillä epämääräisillä *poliitikoilla* tai *kansanedustajilla* tarkoitetaan.

”Poliittisen vastuun kantajiakaan ei tunnu löytyvän. Epäselvistä vaalirahailmoituksista kiinni jääneet jatkavat entisissä tehtävissään aivan kuin ei mitään. Perisuomalaiseen tapaan ketään ei myöskään tunnu löytyvän kantamaan vastuuta tähänastisen lain puutteista.” (B13)

”Tosin tuskinpa keväällä paljastunut vaalirahoitusotku ihan pelkästään kansanedustajien ymmärtämättömyydestä johtui. Pikemminkin taustalla oli peittelyä, ylimielisyyttä ja välinpitämättömyyttä, kun iso joukko kansanedustajia jätti oikeusministeriön puutteellisia vaalirahailmoituksia, jotka eivät likimainkaan vastanneet lain tarkoitusta.” (A12)

Vanhanen oli kohun yhteydessä kuitenkin selvästi muita henkilöitä enemmän esillä. Seuraavaksi eniten näkyvyyttä sai Jarmo Korhonen ja kolmanneksi eniten Timo Kalli. Kaikki kolme olivat kohun aikaan keskustalaisia poliitikkoja. Mielenkiintoista on se, että kohun aloittanut Kalli jäi lopulta keskustelussa varsin vähäiselle huomiolle. Tätä havainnollistaa hyvin Kallin, Korhosen ja Vanhasen käsittelyn frekvenssien vertaaminen keskustelun ajalliseen etenemiseen. (ks. kuvio 9.)

Kallin vähäistä käsittelyä pääkirjoituksissa saattaa selittää Thompsonin (2000, 120–128) skandaaliteoria, jonka esitin luvussa 3 vaalirahoitusuutisoinnin etenemisen kuvaamisen yhteydessä. Näkemykseni mukaan Kallin rooli jäi pieneksi siksi, että hän myönsi itse rikkoneensa lakia ja kertoi varsin pian myös häntä rahoittaneet tahot. Vanhanen ja Korhonen taas valitsivat alusta asti epämääräisemmän linjan, jonka takia heidän toimistaan oltiin, Vanhasen pääministeristatuksen lisäksi, kiinnostuneita. Tätä oletusta vahvistavat myös esimerkiksi seuraavat Aamulehden ja Helsingin Sanomien kohdat.

”Koko jupakan ydinkysymys onkin siinä, millä perusteella KMS on rahaa jakanut ja mikä on ollut keskustan puoluetoimiston rooli avustuksista päätettäessä. Kysymys ei ole sen kummempi, mutta siihen sen paremmin Vanhanen kuin Korhonenkaan eivät ole antaneet tyhjentävää vastausta, vaikka asiaa on vatvottu toista kuukautta.” (A8)

”Poliitikot saavat nyt syyttää itseään siitä, että peräti neljässä samoihin aikoihin tehdyssä mielipidekyselyssä (Seura, HS, STT, Iltalehti) poliitikkojen uskottavuus on romahtanut. Keskustan puoluekokouksessa vaalirahoitusjupakka pantiin ”etelän median” syyksi, kun oikeammat syyt istuivat puoluekokouksessa. Sekä puoluesihteeri Jarmo Korhoselta että puheenjohtaja Matti Vanhaselta sai tietoa rahoituksesta vain hohtimilla nyhtämällä. Sellainen herättää aina epäluuloja.” (B11)

Lehtien välisestä vertailusta käy ilmi, että Keskisuomalaisen kirjoituksissa sekä Matti Vanhanen että Jarmo Korhonen esiintyivät toimijana huomattavasti Aamulehteä ja Helsingin Sanomia harvemmin. (ks. kuvio 8.) Tätä voidaan pitää jälleen yhtenä osoituksena siitä, että Keskisuomalainen pyrki välttämään keskustelun kehystämistä keskustalaisten

poliitikkojen ympärille. Tulkintaa voimistaa myös se, että Keski-suomalaisessa poliitikot esiintyivät toimijoina myös kaikkein useimmiten anonyymisti eli esimerkiksi rahoituksen peittelyn käsittelyn yhteydessä arvostelun kohdetta ei henkilöity vaan tyydyttiin puhumaan kansanedustajien toiminnasta.

*”Kansanedustajilta odotetaan asenteellisen luistelun sijaan reilua.
Silti ei pidä luisua kamreerimaiseen kuulustelutunnelmaan, jossa jahtaamalla jahdataan muotoseikkallisia virheitä, kuurnitaan pilkkuja ja rummutetaan politiikan alennustilaa. Tämä olisi kansanvallan vastaista työtä, vaikka ahdaskatseiset populistit kuvittelevat ahke-roivansa sen puolesta.” (C3)*

Vaalirahoituksen yhteydessä toimijoina esiintyneitä poliitikkoja käsiteltiin yleisesti varsin kriittisesti, sillä vaalirahoitusta käsittelevien pääkirjoitusten virkkeistä kolmannes keskittyi poliitikkojen toiminnan käsittelyyn ja lähes viidennes poliitikkojen toiminnan käsittelyyn negatiiviseen sävyyn. Näin ollen voi ajatella, että on varsin todennäköistä, että kaikkein eniten toimijana esiintyneen Matti Vanhasen toimintaa käsiteltiin myös kaikkein eniten negatiiviseen sävyyn.

6.2.1 Kelmi-Korhonen ja sattumapääministeri Vanhanen: Poliitikkojen representaatioita

Lehdet uhrasivat poliitikkojen toiminnan käsittelemiselle kaikkein eniten tilaa, joten tässä välissä on syytä pysähtyä hetkeksi tarkastelemaan, millaisiin kehyksiin lehdet kirjoittelussa esiintyneet poliitikot asettivat. Henkilöiden toiminnan kehystäminen on läheisessä yhteydessä varsinkin diskurssianalyysissä paljon käytettyyn representaation käsitteeseen. Representaatiolla tarkoitetaan jonkin asian esittämistä joitain valintoja tekemällä (ks. esim. Fairclough 1997; Mäkilä 2006; Mattlar 2009). Diskurssianalyysi puolestaan voidaan ymmärtää sen tutkimiseksi, millä tavoin tekstit representoivat eli esittävät niitä asioita, joista ne kertovat. Tässä kohtaa kiinnitän huomiota vain kaikkein eniten näkyvyyttä saaneiden poliitikkojen eli Matti Vanhasen ja Jarmo Korhosen käsittelyyn.

Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen poliitikkojen toimintaan liittyvät kuvaukset ovat olennainen osa lehdissä esitetyn keskustelun kehyksiä. Ne asettavat toimijan johonkin suuremman kertomuksen kannalta merkittävään rooliin, joka saattaa ohjailla lukijan tulkintoja tästä henkilöstä tai ainakin viestittää lukijalle, miten lehti suo-

sittelee jonkin henkilön toimintaa tulkittavan. Tästä syystä onkin mielekästä tarkastella sitä, mihin rooliin esimerkiksi entinen pääministeri kohun yhteydessä asetettiin.

Aamulehdessä poliitikkojen toimintaa käsiteltiin suhteellisesti kaikkein eniten ja kaikkein kriittisimpään sävyyn. Tämä näkyi varsin selvästi myös tavassa, jolla lehti käsitteli pääkirjoituksissaan Matti Vanhasen ja Jarmo Korhosen toimintaa.

”Pääministeripuolueen terävin kärki kiemurtelee kiusaantuneena, sillä jupakan ydin on Kehittyvien maakuntien Suomi ry, jonka taustalla olevat liikemiehet ovat voidelleet etenkin vaikutusvaltaisia keskustapoliitikkoja. Jäljet johtavat syltityhtaalle. Toki kourallinen koomuslaisia ja muutama demarikin pääsivät osille KMS: n avokätisistä avustuksista, mutta koko näytelmän konnaksi on leimautumassa puoluesihteerin Jarmo Korhonen.” (A5)

”Jarmo Korhosella oli kovat otteet ja suuret puheet, kun hän vuonna 2006 taisteli keskustan puoluesihteerin paikasta. Eikä aikaakaan, kun häntä alettiin kutsua Kelmi-Korhoseksi. Kolme vuotta päähallituspuolueen operatiivisena johtajana ovat osoittaneet, että hän on lisänimensä ansainnut. (...) Ehkäpä viime puoluekokouksessa Korhoselle synninpäästön antaneiden maakuntien miesten kannattaisi jo myöntää, että puolitotuuksilla ratsastava Jarmo Korhonen on jo muutoinkin laskevan kannatuksen kanssa räpistelevälle puolueelle rasite.” (A20)

”Keskustan johdosta vain puheenjohtaja-pääministerin ja puoluesihteerin pokka pitää, vaikka puolueen vaalirahoitus on osoittautunut tunkioiksi, joka löyhkää sitä enemmän, mitä syvemmältä sitä kaivetaan. Kyse on siitä, mikä tieto vaalirahapaljastusten pitkässä ketjussa on Matti Vanhasen ja Jarmo Korhosen kannalta raskauttavien. Sekö että talousrikoksista tuomittu Arto Merisalo kumppaneineen on luikerrellut poliittisen eliitin liiveihin eikä puoluesihteerin moraalimittarissa viisari edes värähdä, vaikka puolueen kassaan pärekorillisen rahaa kantanut liikemiesryhmä edellytti vastineeksi poliittisia palveluksia? Vai se, että itse pääministerin ja puolueen puheenjohtajan muisti on hämmentävän valikoiva, kun kyse on yhteydenpidosta puolueen rahoittajien kanssa, mutta kyky päästellä ”muunneltua totuutta” on joissakin asioissa sitäkin vakuuttavampi? Tällainen parivaljakko olisi mille tahansa puolueelle rasite. Pääministeripuolueelle se on katastrofi.” (A54)

Lehden linja keskustan viime vaalikauden kärkikaksikkoa kohtaan oli varsin tiukka, ja vastaavia esimerkkejä olisi ollut kymmeniä lisää. Lehden käyttämä kieli oli tyypillisesti maltillisena tunnetuille pääkirjoituksille varsin räväkkää, sillä esimerkiksi Korhoseen liitettiin määreitä *konna*, *kelmi*, *rasite* ja *katastrofi*. Lehti myös syytti kaksikkoa epäsuorasti valehtelusta toteamalla, että kaksikon kyky puhua ”muunneltua totuutta” on vakuuttava. Kovin ylevä ei ollut myöskään Aamulehden Vanhaselle antama titteli ”sattumapääministeri”. Nimitystä käytettiin korostamaan sitä, että Vanhanen ei noussut alkuaan pääministeriksi omista ansioistaan, vaan siksi, että keskusta tarvitsi kesällä 2003 eroamaan joutuneen Anneli Jäätteenmäen tilalle henkilön, joka ei todennäköisesti aiheuttaisi puolueelle skandaaleja. Tälle lehti pääsikin myöhemmin ilkkumaan.

”On hyvin lähellä, että koko skandaalin viimeinen luku kirjoitetaan valtakunnanoikeudessa. Siinä jos missä olisi kohtalon ironiaa kun ajattelee, missä tilanteessa Matti Vanhanen nousi Anneli Jäätteenmäen nöyryyttävän eron jälkeen kesällä 2003 silloisen punamulta-hallituksen pääministeriksi ja keskustan puheenjohtajaksi.” (A68)

Helsingin Sanomien tapa käsitellä Korhosta ja Vanhasta oli hivenero maltillisempi Aamulehden verrattuna, mutta myös HS käsitteli heidän toimintaansa yleisesti varsin kriittiseen sävyyn.

”Korhonen on lujasti kiistänyt keskustan ja Kehittyvien maakuntien Suomen yhteydet, mutta hänen sanansa luotettavuus ei enää ole kovin vahvaa, ja muikin uskottavuus murentuu päivä päivältä. Sympatiapistekin ovat vähissä.(...)Monen mielestä Korhonen paljasti todellisen karvansa hyökkäämällä kilpailijansa, kansanedustaja Kimmo Tiilikaisen kimppuun järjestämässään tiedotustilaisuudessa. Mauton vihjailu ja sitä seurannut piilottelu saattoivat olla viimeiset naulat puoluesihteerin arkkuun.” (B9)

”Eniten hämmästyttää keskustan puheenjohtajan pääministeri Matti Vanhasen valikoiva muisti. Nyt hän muisti tavanneensa Nova Groupin avainhenkilöt Kesärannassa alkuvuodesta 2007. Viime kesäkuussa eduskunnan kyselytunnilla hän ei tätä muistanut. Pääministeri toimii eduskunnan luottamuksen varassa. Eduskunnan edessä puhutaan totta, siitä on pidettävä kiinni. Muuten ei politiikassa voi luottaa enää mihinkään.” (B17)

”Vaalirahasotkuissa rypevä Matti Vanhasen (kesk) hallitus on tähänastisen kautensa pahimmassa kriisissä. Varsinkin pääministerin uskottavuus on karissut roimasti, kun jatkuvasti löytyy uusia paljastuksia vaalirahoittajista. (...) Pääministeri Vanhanen ei tunnu vieläkään ymmärtävän, että se, mikä on lain mukaan sallittua, ei välttämättä ole moraalisesti hyväksyttävää.” (B27)

Helsingin Sanomat liitti Korhosen ominaisuuksia, jotka ovat omiaan luomaan hänestä kuvaa epärehellisenä ja omaa etuaan tai ainakin puolueensa etua keinolla, millä hyvänsä ajavana poliitikkona. Myös Vanhasta lehti syytti epäsuorasti valehtelusta kiinnittämällä huomiota useasti tämän huonomuistisuuden rahoitusta koskevien paljastusten yhteydessä. Lehti asettikin Aamulehden tavoin Korhosen ja Vanhasen vaalirahoituksesta kertovan tarinan roistojen rooliin, tosin ei yhtä voimakkaasti sanankääntein kuin Aamulehti.

Keskisuomalaisessa poliitikkojen toimintaa käsiteltiin kaikkein vähiten. Tämä näkyi myös siinä, että lehti nosti Korhosta ja Vanhasta toimijoina esiin suhteellisesti vähemmän kuin Aamulehti ja Helsingin Sanomat. Keskisuomalaisen tapa käsitellä heitä noudatti samaa linjaa, jolla lehti käsitteli muutenkin vaalirahoitusta pääkirjoituksissaan.

”Jarmo Korhosen jatko puoluesihteerinä on selvä juttu, mikäli vaalirahoitusjupakoinnissa ei ilmaannu jotakin kielteisesti käännteentekevää. Korhosesta kiistellään, mutta aikaansa-

vat ihmiset yleensä herättävät kuohuja. Tulokset kuitenkin painavat punninnassa, tai ainakin niiden sietäisi painaa.” (C5)

”Muutaman neliökilometrin alueella toimiva Helsingin media on tehnyt parhaansa siirtääkseen puheenjohtaja Matti Vanhasen ja puoluesihteerin Jarmo Korhosen sivuun.” (C9)

”Vanhasen asema on taas ikävä. Jos esitutkinta alkaa, hän on pääministerikautensa loppuajan myllytyksessä. Vanhanen ei vielä ole ilmaissut, jatkaako hän puheenjohtajuuden ja tämän vaalikauden jälkeen politiikassa. Voi olla, että hän vetäytyy johonkin siviilivirkaan. Paineensieto- ja johtamiskykyä hän on ainakin pääministerinä osoittanut poikkeuksellisesti. Tuskin monikaan poliitikko olisi samoissa kohuissa pysynyt tuollillaan.” (C30)

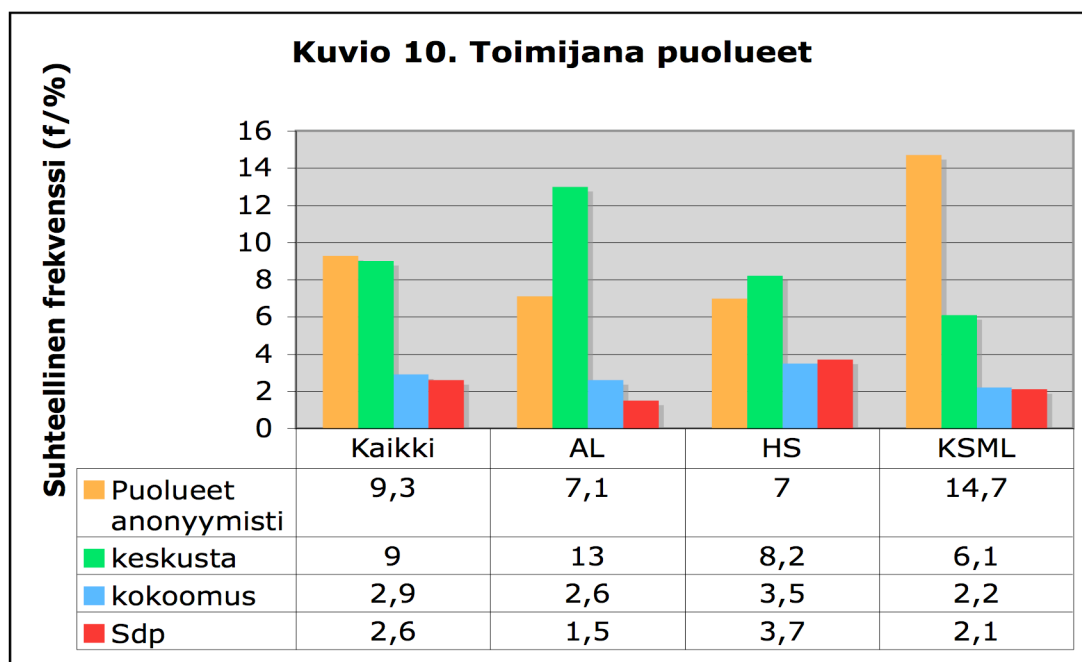
Lehden mukaan Korhosen toimintaa jakoi mielipiteitä lähinnä siksi, että hän on ”ai-kaansaava ihminen”, jollaisten toiminta nyt yleensäkin herättää ihmisissä tunteita. Vanhanen puolestaan on lehden mielestä osoittanut koko keskustelun ajan poikkeuksellista paineensieto- ja johtamiskykyä, sillä hän on pysynyt paikallaan, vaikka rapaa on lentänyt etelän median suunnalta niskaan joka taitteessa. Lehden sisällöstä puuttuivat siis totaalaisesti näkemykset Korhosesta ja Vanhasesta totuutta vääristelevinä peluripoliitikoina, jollaisen leiman he saivat Aamulehdestä ja Helsingin Sanomista. Keski-suomalaisessa tarinan roiston rooliin istutettiinkin helsinkiläinen skandaalihakui- n media, jonka kohteeksi keskustapoliitikot joutuivat. Tämän kehyksen kannalta on mielenkiintoista, että Keski-suomalainen joutui purkamaan sitä keväällä 2010, paria kuukautta ennen kes- kustan Lahdessa järjestettävää puoluekokousta.

”Vaalirahoitukseen liittyvät uutiset ovat pyörineet viime vuosina hälyttävästi Korhosen ympärillä. Hän on välillä vetäytynyt viikoiksi julkisuudesta. Perunakellarivaiheet eivät ole olleet kunniaksi. (...) Olisi yllätys, jos hän saisi Lahden kokouksessa kesäkuussa kentän laa- jan tuen taakseen.” (C34)

Tässä vaiheessa Keski-suomalainen oli siis lähentynyt kannanotoissaan Aamulehteä ja Helsingin Sanomia ja totesi, että Korhosesta saattaa olla keskustalle enemmän haittaa kuin hyötyä. Lehden linjanmuutos saattoi johtua siitä, että Korhosen suosio oli alkanut laskea keskustaväen parissa. Kesällä 2010 keskustan puoluekokous valitsikin puolue- sihteerikseen keskustan pää-äänenkannattaja Suomenmaan entisen päätoimittajan Timo Laanisen.

6.2.2 Keskusta kohun keskiössä: Toimijana puolueet

Vaalirahoituskohu henkilöityi tutkimieni lehtien pääkirjoituksissa varsin selvästi Matti Vanhaseen. Yleensäkin keskustelun yhteydessä käsiteltiin eniten keskustalaisten poliitikkojen toimintaa. Tilanne on varsin samanlainen myös puolueiden toiminnan käsitteilyn osalta. Tosin on huomattava, että myös puolueiden kohdalla lehdissä puhuttiin enemmän yleistäen puolueista anonyymisti kuin joistain tietyistä puolueista. (ks. kuvio 10 & liite 8.)

Mielenkiintoista puolueiden toiminnan käsittelyn kohdalla on huomata, että kokoomuksen rooli jäi selvästi keskustaa pienemmäksi, vaikka silläkin oli omat vaalirahoituskunsa. Puolueiden esiintyminen toimijana osoittaa myös sen, ettei rahoituksen yhteydessä käytännössä käsitelty juuri muita puolueita kuin keskustaa, kokoomusta ja Sdp:tä. (ks. liite 8.) Vaalirahoitusten epäselvyyksien liittäminen juuri perinteisiin suuriin puolueisiin on saattanut kasvattaa perussuomalaisten kannatusta, sillä puolueeseen on vuo-
tanut etenkin kaikkein enintään esillä olleen keskustan ääniä. Perussuomalaiset vei vuoden 2011 eduskuntavaaleissa myös paljon perinteisesti vasemmistoa ja Sdp:tä äänestäneiden ihmisten ääniä, mutta tämä johtunee enemmänkin Sdp:n kyvyttömyydestä ajaa perinteisten työläisten asiaa kuin puolueen roolista vaalirahoituskohussa.

Lehtien välisistä eroista ehkä mielenkiintoisimpana nousee esiin se, että Aamulehti käsitteli suhteellisen selvästi muita lehtiä enemmän keskustan toimintaa. Se myös käsitteli puolueiden toimintaa muita lehtiä useammin negatiiviseen sävyyn (ks. liite 5), joten on todennäköistä, että se myös käsitteli keskustan toimintaa muita lehtiä kriittisempään sävyyn. Tämä on luonnollinen jatkumo tavalle, jolla Aamulehti käsitteli poliitikkojen toimintaa. Se kehysti vaalirahoituskohun jo siinä vaiheessa keskustan Matti Vanhasen ja Jarmo Korhosen ympärille ja tämä kehys vahvistui puolueiden toiminnan käsittelyn yhteydessä. Aamulehden kriittisyys selittyy pitkälti samankaltaisilla mekanismeilla kuin Keski-suomalaisen kriittisyys etelän median toimintaa kohtaan. Aamulehti kokee, tai kenties markkinatutkimusten avulla tietää, ettei sen tilaajiin eli lehden me-joukkoon kuulu keskustalaisesti ajattelevia ihmisiä, joten sen kannattaa tarjota heille keskustaan kriittisesti suhtautuvaa journalismia.

Keski-suomalaisen kohdalla on mielenkiintoista huomata kuinka paljon lehti käsitteli puolueiden toimintaa anonyymisti. Lehti noudatteli siis puolueiden toiminnan käsittelyn suhteen pitkälti samaa linjaa kuin poliitikkojen käsittelyssä. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että se pyrki hälventämään keskustaan kohdistettua arvostelua liittämällä vaalirahoitusta koskevat ongelmat yleisemmin puolueiden ja poliitikkojen ongelmiksi. Helsingin Sanomat nosti käsittelyssään eniten esiin myös kokoomuksen ja Sdp:n toimintaa. Tämä saattaa johtua siitä, että sitä syytettiin keskustalaisten suunnalta jatkuvasti keskustan mustamaalaamisesta. Helsingin Sanomat saattoikin pyrkiä kokoomuksen ja Sdp:n toiminnan käsittelyllä osoittamaan, että se suhtautuu kriittisesti myös niitä kohtaan.

6.2.3 Vaalirahoituskohun muut toimijat

Poliitikkojen ja puolueiden toiminnan jälkeen vaalirahoituskeskustelun yhteydessä on mielenkiintoista tarkastella myös sitä, keitä muita toimijoita lehdet nostivat esiin. Taulukko 6 osoittaa, että muiden toimijoiden käsittelyn määrä vahvistaa jo aiempien muuttujien perusteella syntynyttä kuvaa lehtien pääkirjoitusten tavasta käsitellä vaalirahoituskohua.

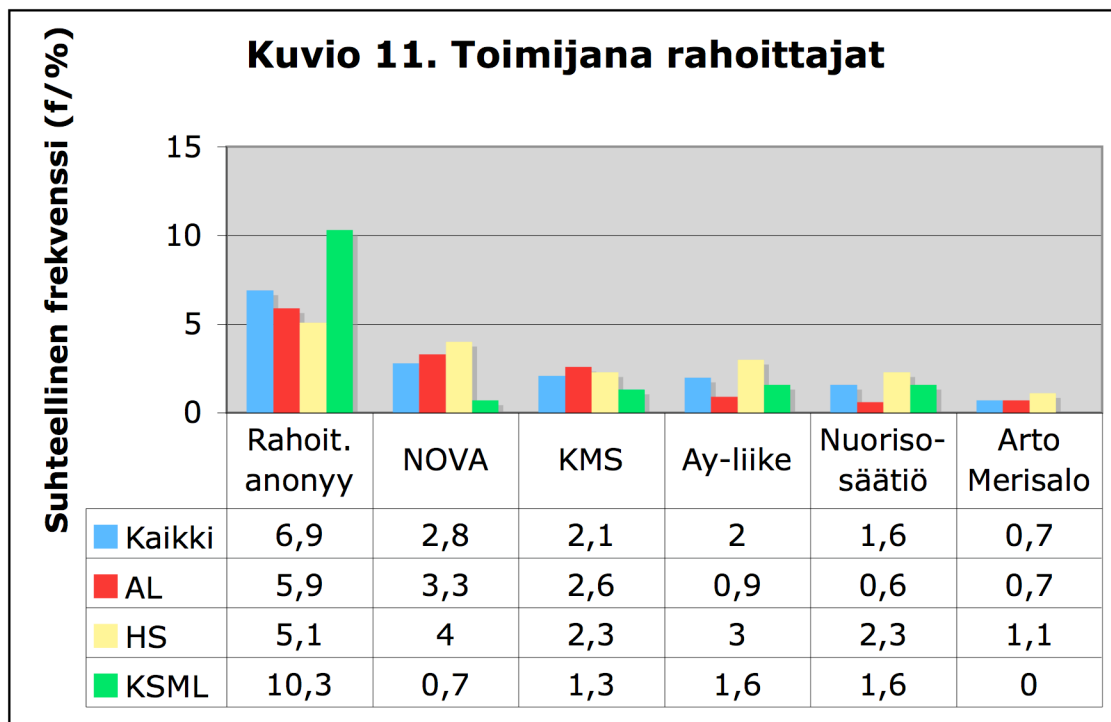
Taulukko 6. Muut vaalirahoituksen yhteydessä esiintyneet toimijat ja niiden käsittelyn prosentuaalinen osuus

	Rahoittajat*	Vaali- rahoitukseen liittyvät poliittiset toimijat**	Lain val- vontaan liittyvät toimijat***	Kansa	Media	Muut
Kaikki	18,3	11,5	4,3	8,0	6,6	4,1
AL	14,5	10,2	2,6	12,5	3,2	6,0
HS	20,0	21,5	6,1	5,8	5,0	2,6
KSML	19,9	15,1	3,7	6,6	12,1	4,3
*Sisältää toimijaluokat rahoittajat anonyymisti, Nova konserni, KMS. Ay-liike, Nuori- sosäätiö, rahoittajana henkilö, elinkeinoelämä yleisesti ja säätiöt ** Sisältää toimijaluokat hallitus, oikeusministeriö, vaalirahoitusta uudistava toimikunta / Lauri Tarasti, eduskunta, oppositio ja Greco *** Poliisi/syyttäjä, Oikeuskansleri Jaakko Jonkka ja perustuslakivaliokunta						

Helsingin Sanomat painotti lehdistä eniten vaalirahoituskohun poliittisten ulottuvuuksi-
en käsittelyä. (ks. taulukko 5.) Tätä taustaa vasten on luonnollista, että se käsitteli eniten
myös poliittisten instituutioiden toimintaa. (ks. taulukko 6.) Aamulehti käsitteli vaalira-
hoituksen poliittisia ulottuvuuksia lähes yhtä paljon kuin Helsingin Sanomat (ks. tau-
lukko 5). Aamulehden vähäistä rahoitukseen liittyvien poliittisten toimijoiden käsittelyä
selittää kuitenkin se, että lehti käsitteli aihealueella eniten kohun vaikutusta puolueiden
kannatukseen (AL 6 %), jonka toimija *kansa* on listattu toimittajaluokalla erik-
seen. Aamulehti käsittelikin kansaa toimijana huomattavasti muita lehtiä enemmän. Yl-
lättävänä ei voida pitää myöskään sitä, että median toimintaa eniten painottaneen Keski-
suomalaisen käsittelyssä media korostui myös toimijana.

Muista toimijoista lehdet käsittelivät varsin selvästi eniten rahoittajien toimintaa. (ks.
taulukko 6.) Mielenkiintoista rahoittajien käsittelyssä on se, että rahoittajista puhuttiin
todella usein anonyymisti rahoittajina tai tukijoina. Peräti 7 prosentissa vaalirahoitusta
käsittelevistä virkkeistä oli mainittu tällainen anonyymisti esiintyvä rahoittaja. Rahoitta-

jien anonyymi käsittely korostui etenkin Keski-suomalaisessa. (ks. kuvio 11.)

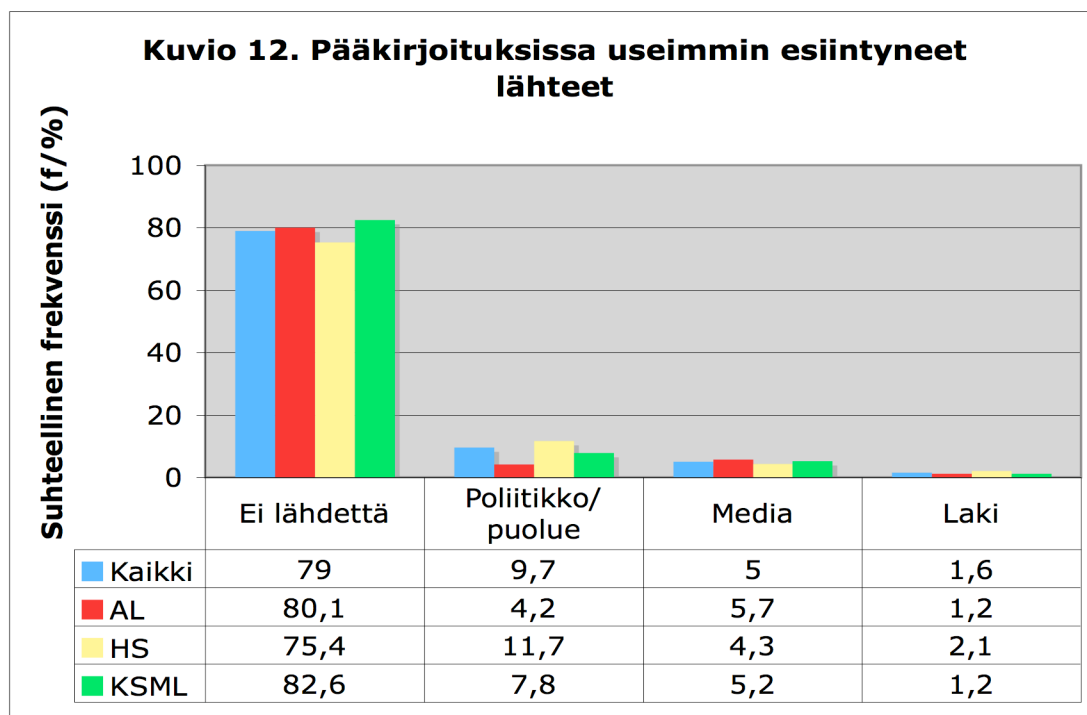

Rahoittajien käsittelyn yhteydessä on huomionarvoista myös se, että Kehittyvien maakuntien Suomen (KMS) taustalla vaikuttaneita niin sanottuja kohuliikemiehiä ei käsitelty pääkirjoituksissa nimellä juuri lainkaan. Eniten näkyvyyttä tällaisista liikemiehistä sai Arto Merisalo ja hänetkin mainittiin vain 0,7 prosentissa virkkeistä.

6.3 Vaalirahoituskirjoittelussa esiintyneet lähteet

Vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissa esiintyvien lähteiden koodaaminen paljasti yhden mielenkiintoisen ominaisuuden pääkirjoitusten argumentointikeinoista. Tämä ominaisuus on se, ettei pääkirjoituksissa juuri esiinny lähteitä vaan ne on kirjoitettu muotoon, josta on usein mahdotonta sanoa, mihin tietoihin nojaten pääkirjoituksen kirjoittaja on artikkelinsa laatinut. Aiempien tutkimusten valossa voidaan sanoa, että pääkirjoitukset pyrkivät tyypillisesti luomaan objektiivista kuvaa esittämistään asioista vetäen erilaisiin tilastoihin ja numerotietoihin. Tavanomaista pääkirjoituksille on

myös käyttää lähteinä poliitikkojen ja asiantuntijoiden lausuntoja sekä muiden tiedotusvälineiden juttuja. (ks. esim. Heikkinen 1999, 174–175, 199, 206–207.)

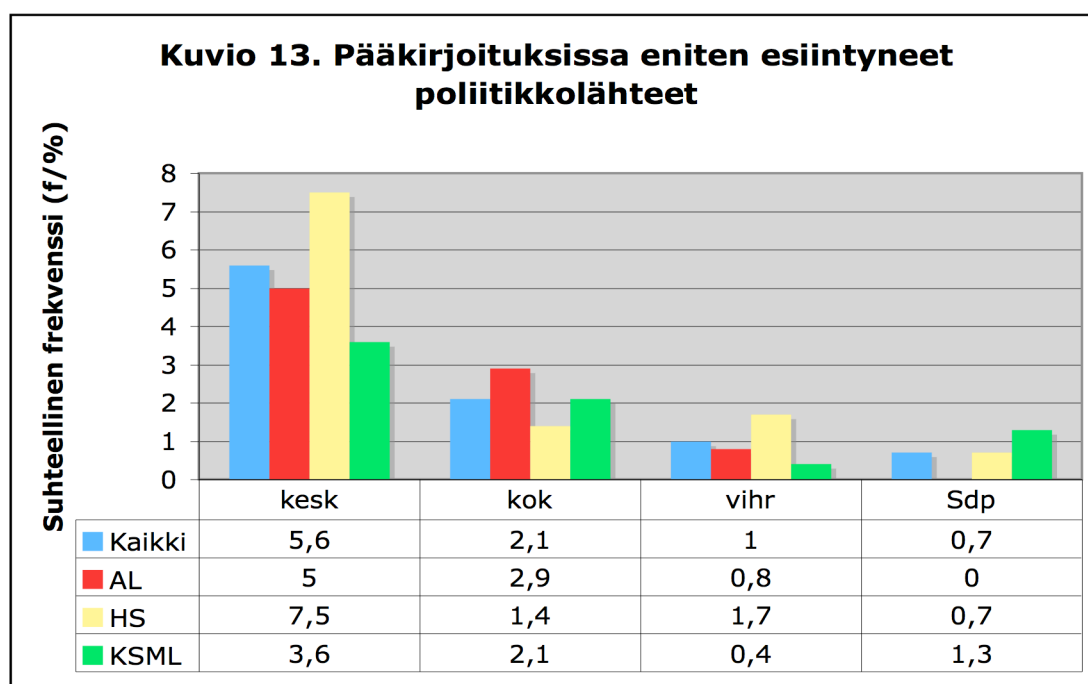

Eniten tutkimistani lehdistä lähteitään toi esiin Helsingin Sanomat. Senkin kohdalla runsaat 75 virkkeistä on tosin kirjoitettu niin, ettei kirjoituksen taustalla ollut lähde tai lähteet käy tekstistä ilmi. (ks. kuvio 12.)

Lähteiden vähäinen esiintuominen johtuu lähinnä pääkirjoitusten kirjoitustyylistä, sillä ne on usein kirjoitettu niin, että asiat tapahtuvat niissä ikään kuin itsestään. Tätä tapahtuu erityisesti politiikkaa käsittelevissä pääkirjoituksissa silloin, kun toimijoiden vastuullisuutta ei syystä tai toisesta haluta ilmaista tai se ei ole mahdollista. (Heikkinen 1999, 36.) Lähteiden esiintyminen on pääkirjoituksissa harvinaista myös siksi, että niissä siteerataan vain harvoin suoraan jotain asiakirjaa tai henkilötoimijaa.

Esille nousseista lähteistä selvästi yleisin pääkirjoituksissa käytetty lähde oli poliitikko-lähde. (ks. kuvio 12.) Poliitikoista lähteinä käytettiin eniten keskustalaisia poliitikkoja (ks. kuvio 13). Tämä on sinällään täysin ymmärrettävää, että kohu pyöri eniten juuri keskustan ympärillä. Vihreiden ”suurta” esiintymistä lähteenä selittää lähinnä se, että

viime vaalikaudella oikeusministerinä toimi vihreitä edustanut Tuija Brax, jota siteerattiin lähinnä vaalirahoituksen uudistamisen käsittelyn yhteydessä.

Median osalta eniten käytettiin lähteenä Yleisradiota, johon laskettiin tässä tutkimuksessa sekä Ylen uutiset että ajankohtaisohjelmat. Yleisradion esiintyminen käytetyimpänä lähteenä oli varsin luontevaa, sillä koko keskustelu alkoi Yleisradion A-Studiosta. Toinen seikka, joka selittää Ylen käyttöä lähteenä on Silminäkijän Matin talot -ohjelma, jota siteerattiin syys-lokakuun taitteessa vuonna 2009 varsin tiuhaan. Tiedotusvälineiden käyttö lähteenä oli kuitenkin varsin vähäistä, sillä Ylekin esiintyi lähteenä vain 1,7 prosentissa vaalirahoitusta käsittelevistä virkkeistä. (ks. taulukko 7.)

Taulukko 7. Eniten lähteenä käytetyt tiedotusvälineet ja niiden käytön osuus

Yleisradio (uutiset ja ajankohtaisohjelmat)	1,7
HS	1,1
Suomenmaa	0,4
Kaleva	0,3
Aamulehti	0,3

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata, mistä ja miten Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keski-suomalainen vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan kirjoittivat. Minua kiinnosti kirjoittelussa erityisesti se, mitä aiheita lehdet vaalirahoituksen yhteydessä käsittelivät ja miten aiheiden käsittely painottui lehtien välillä, keitä toimijoita lehdet nostivat kirjoittelussaan esiin ja miten toimijoiden käsittely painottui lehtien välillä ja mihin lähteisiin nojaten lehdet kirjoittivat pääkirjoituksensa.

Kirjoittelun käsittelyn teoreettisena viitekehyksenä käytin laadullista kehysanalyysia, jonka johtoajatus voidaan tiivistää siten, että lehdillä on kirjoittelussaan valta nostaa ja häivyttää todellisuuden ilmiöistä haluamiaan piirteitä ja vaikuttaa sitä kautta siihen kuvaan, joka ilmiöstä lukijalle välittyy. Kehysanalyysin avulla olen siis pyrkinyt tuomaan käytännöntasolla esiin niitä kirjoitusten piirteitä, joita olen sisällön erittelyn avulla luokitellut numeeriseen muotoon.

Tässä tutkimukseni viimeisessä luvussa esitän tiivistetysti tutkimukseni tärkeimmät tulokset. Pohdin myös tutkimukseni onnistumista, esitän jatkotutkimusta vaativia kohteita sekä pohdin lyhyesti vaalirahoituskohun vaikutuksia huhtikuun 2011 eduskuntavaaleihin.

7.1 Mitä pääkirjoitukset kertovat? – Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Vaalirahoituskeskustelussa esiin nousseita aiheita hallitsi varsin selvästi poliitikkojen toiminnan käsittely. Poliitikkojen toiminnan käsittely oli yleisesti varsin kriittistä, sillä joka viides tutkimusaineistoni virke käsitteli poliitikkojen toimintaa negatiiviseen sävyyn. Kaikkein kriittisin poliitikkojen toimintaa kohtaan oli Aamulehti, jonka virkkeistä lähes 29 prosenttia käsitteli poliitikkojen toimintaa negatiivisesti.

Poliitikkojen toiminnan jälkeen lehtiä puhuttivat eniten poliittiseen järjestelmään liittyvät rahoitusjärjestelyt, vaalirahoituskohun poliittiset ulottuvuudet sekä vaali- ja puolue-

rahoitukseen liittyvä lainsäädäntö. Rahoituksen käsittelylle antoi eniten tilaa Keski-suomalainen, Helsingin Sanomat puolestaan käsitteli eniten rahoitukseen liittyvää lainsäädäntöä ja järjestelmän poliittisia ulottuvuuksia. Huomattavaa on, että Keski-suomalainen käsitteli selvästi muita lehtiä enemmän median toimintaa kohun yhteydessä. Lehti myös käsitteli median toimintaa usein varsin kriittiseen sävyyn. Mielenkiintoista on myös se, että pääkirjoituksissa käsiteltiin selvästi enemmän poliitikkojen kuin puolueiden toimintaa. Tämä on selkeä merkki siitä, että politiikkaa koskeva henkilöityminen näkyy myös pääkirjoituksissa.

Poliitikoista selvästi eniten käsiteltiin Matti Vanhasen toimintaa. Toiseksi eniten puhuttiin Jarmo Korhosesta ja kolmanneksi eniten Timo Kallista. Vanhasen suurta käsittelyn määrää selittänee hänen kesästä 2003 kesään 2010 kestänyt pääministeriytensä, hänen rahoitukseen liittyvä huonomuistisuutensa ja hänen kiertelevä suhtautumisensa toimittajia kohtaan. Samat seikat selittävät myös osaltaan Korhosen toiminnan runsasta käsitteilyä. Kalli pääsi kohun silmästä varsin nopeasti pois, sillä hän kertoi varsin pian häntä rahoittaneet tahot, myönsi rikkoneensa lakia ja pyysi sitä anteeksi.

Puolueista eniten käsiteltiin keskustaa. Poliitikkojen ja puolueiden toimijana esittämisen yhteydessä on syytä mainita, että varsinkin poliitikkojen kohdalla toimijaksi esitettiin usein vain joku abstrakti poliitikko, ilman sen kummempaa selvennystä siitä ketä tällä tarkoitetaan. Tämä saattaa johtua pääkirjoitusten kirjoitustyylistä, sillä ne on usein kirjoitettu niin, että asiat tapahtuvat niissä ikään kuin itsestään. Tätä tapahtuu erityisesti politiikkaa käsittelevissä pääkirjoituksissa silloin, kun toimijoiden vastuullisuutta ei syystä tai toisesta haluta ilmaista tai se ei ole mahdollista. (Heikkinen 1999, 36.) Sama selitys pätee myös rahoittajien toiminnan käsittelyyn, sillä rahoittajistakin puhuttiin kaikkein useimmin anonyymisti, joko rahoittajina tai tukijoina.

Lähteiden käytön osalta huomionarvoista on se, ettei niitä juurikaan esitelty. Tämä johtuu lähinnä pääkirjoitusten kirjoitustyylistä, sillä ne ovat tyyliltään varsin pitkälti tapahtumia kommentoivia. Lehdet esittävät pääkirjoituksissa kantansa niin, ettei niissä juurikaan siteerata mitään suoria asiakirja- tai henkilölähteitä. Tällainen tyyli on mielenkiintoinen lehtien argumentointikeinojen kannalta, sillä lähteiden vähäinen käyttö johtaa väistämättä ainakin mielikuvaan ”asia on näin, koska minä sanon niin” -tyyppisestä ar-

gumentoinnista. Tämä vaikeuttaa lehden esittämien mielipiteiden ja arvotusten arviointia ja jollain tapaa myös heikentää niiden uskottavuutta tiedonlähteinä.

Vaalirahoitus jakoi tutkimusaineistooni kuuluvat lehdet varsin selvästi kolmeen eri leiriin: kriittiseen ja räväkkään Aamulehteen, kriittiseen ja järjestelmään keskittyneeseen Helsingin Sanomiin sekä keskustamyönteiseen ja mediakriittiseen Keskisuomalaiseen.

Aamulehden kirjoittelua kuvasi kaikkein selkeimmin kriittisyys ja osittainen irvailu poliitikkojen toimintaa kohtaan. Se keskittyi kritisoimaan kaikkein voimakkaimmin keskustaa ja etenkin Matti Vanhasta ja Jarmo Korhosta, mutta arvosteli myös muita enemmän Tuija Braxia vaalirahoituslainsäädännön ongelmista. Aamulehti käsitteli myös muihin lehtiin verrattuna eniten vaalirahoituskohun vaikutusta puolueiden ja poliitikkojen kannatukseen ja vetosi monessa kohtaa kansaan. Sen kirjoituksista syntyikin ehkä kaikkein voimakkaimmin kuva, että ne on kirjoitettu tavalliselle kansalle, ei niinkään yhteiskunnan eliitille, joille pääkirjoitukset on yleensä suunnattu tai jotka ainakin useimmin pääkirjoituksia lukevat. Heikkisen (1999, 230–254) tekemän jaottelun perusteella voidaankin sanoa, että Aamulehden pääkirjoitukset olivat pääosin kansalle ja tarkemmin sanottuna laajoille kansanjoukoille suunnattuja pääkirjoituksia.

Helsingin Sanomat asemoi itsensä yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi, joka käy vuoropuhelua poliittisten päättäjien kanssa. Tämä näkyi niin, että lehti käsitteli runsaasti vaalirahoitusta koskevan lainsäädännön kehittämistä, kommentoi poliitikkojen ehdotuksia ja esitti varsin paljon myös omia ehdotuksiaan. Myös Helsingin Sanomat suhtautui varsin kriittisesti Jarmo Korhosen ja Matti Vanhasen toimintaa kohtaan, mutta lehti esitti kritiikkinsä asteen verran Aamulehteä varovaisemmin. Keskittyminen poliittiseen järjestelmään näkyi Helsingin Sanomissa niin, että se käsitteli lainsäädäntöön liittyvien kysymysten ohella muita lehtiä enemmän vaalirahoitukseen liittyviä poliittisia piirteitä, kuten poliittisen järjestelmän legitimizeettia, uusien eduskuntavaalien mahdollisuutta ja kohun käyttämistä politiikan tekemisen välineenä. Lehti käsitteli myös muita enemmän hallituksen, opposition ja Grecon kaltaisten poliittisten instituutioiden toimintaa. Helsingin Sanomien pääkirjoitukset edustivat Heikkisen (1999, 230–254) jaottelussa poliitikoille ja päättäjille suunnattuja pääkirjoituksia.

Keskisuomalainen erosi Aamulehteen ja Helsingin Sanomiin verrattuna jo sen lähtöoletuksen suhteen, mistä vaalirahoituksesta käydyssä keskustelussa on pohjimmiltaan kyse. Aamulehden ja Helsingin Sanomien asennoitumisen kohua kohtaan voidaan muotoilla väitteeseen: *vaalirahoituskohussa on kyse suomalaisen poliittisen järjestelmän rahoitusta koskevan säännöstelyn puutteista, joita itsekkäät puolueet ja poliitikot ovat käyttäneet häikäilemättömästi hyväkseen. Järjestelmä vaatii lisää avoimuutta ja poliitikkojen on syytä tarkistaa toimintatapojaan.* Keskisuomalaisen lähtökohdan aiheeseen voi puolestaan tiivistää näin: *vaalirahoituskohussa on osittain kyse suomalaisen poliittisen järjestelmän rahoitusta koskevan säännöstelyn puutteista, joita itsekkäät puolueet ja poliitikot ovat käyttäneet häikäilemättömästi hyväkseen. Suurimmaksi osaksi keskustelu on kuitenkin keskustavastaisen etelän median ruokkimaa, tyhjänpäiväistä skandaalinmetsästyistä. Etelän media on kuitenkin sikäli oikeassa, että järjestelmä vaatii lisää avoimuutta ja poliitikkojen on syytä tarkistaa toimintatapojaan.* Muotoilemani väite näkyi Keskisuomalaisessa runsaana helsinkiläisen median toiminnan arvosteluna ja vaalirahoituksen hyvien puolien esiintuomisena. Lehti pyrki myös välttämään Vanhaseen ja Korhoseen kohdistuvaa arvostelua ja käsitteli selvästi eniten sekä poliitikkojen että puolueiden toimintaa yleisluontoisesti ilman tarkempaa kuvausta siitä, ketä poliitikkoa tai mitä puoluetta lehti tarkoitti. Vaalirahoitusta käsittelevien pääkirjoitusten perusteella Keskisuomalainen suuntaa kirjoituksensa keskisuomalaisille keskustan kannattajille. Heikkisen (1999, 230–254) jaottelun perusteella lehden kirjoitukset olivat siis kansalle ja tarkemmin sanottuna tietyille ”omalle väelle” suunnattuja pääkirjoituksia.

Aiemman tutkimuksen valossa voidaan sanoa, että lehtien pääkirjoitusten linja on varsin yhteneväinen lehtien politiikan uutisointia koskevan linjan kanssa. Helsingin Sanomat keskittyy Holmbergin (2004, 243) mukaan poliittisen prosessin kuvaukseen ja pyrkii kuvaamaan politiikkaa kunnioittavasti ja lukijaa informoivasti. Aamulehdelle on puolestaan tyypillistä hieman Helsingin Sanomia räväkämpi ote ja politiikan kuvaaminen vastakkainasettelujen ja peliasemointien kautta. Keskisuomalainen on Holmbergin mukaan vähentänyt valtakunnallisen politiikan uutisointia sivuillaan, mutta pysynyt pääkirjoituksiltaan edelleenkin poliittisesti aktiivisena. Holmbergin esittämät painotukset näkyivät vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissa esimerkiksi Aamulehden kriittisenä ja pilailevana otteena poliitikkoja kohtaan, Helsingin Sanomien lakipainotuksena ja Keskisuomalaisen kannanottoina keskustan puolesta helsinkiläistä mediaa vastaan.

Mielenkiintoista Holmbergin vuonna 2004 julkaiseman väitöskirjan tulosten kannalta on se, että kaikkien lehtien vastaavat päätoimittajat ovat vaihtuneet sen jälkeen. Päätoimittajavaihdokset alkoivat Keski-suomalaisesta syyskuussa 2008, kun lehteä yli kolmekymmentä vuotta luotsannut Erkki Laatikainen jäi eläkkeelle. Hänen tilalleen nousi Pekka Mervola. Helsingin Sanomissa päätoimittaja vaihtui huhtikuussa 2010 Janne Virkkusesta Mikael Pentikäiseen ja Aamulehdessä elokuussa 2010 Matti Apusesta Jouko Jokiseen. Päätoimittajavaihdoksista tutkimukseni kannalta mielenkiintoisin on Keski-suomalaisessa tapahtunut vaihdos, sillä lehden voimakkaan poliittinen pääkirjoitusivu oli pitkälti Laatikaisen kädenjäljen tulosta. Vaihdos on siinäkin mielessä ainoa tutkimustani varsinaisesti koskettava, että Pentikäinen ja varsinkin Jokinen ehtivät olla tutkimusajanjaksollani vain lyhyen ajan päätoimittajavastuussa. Laatikaisen ja Mervolan välisten linjojen vertaileminen olisi jo sinänsä erillisen tutkimuksen aihe, mutta tämän työn ja aineiston valossa voisin lyhyesti todeta, ettei lehden linjassa tapahtunut päätoimittajavaihdoksen jälkeen muutosta. Molempien aikana lehdissä toisaalta korostettiin rahoituksen tärkeyttä poliittisen järjestelmän kannalta ja toisaalta arvosteltiin helsinkiläisiä medioita kohun lietsomisesta.

7.2 Pääkirjoitus politiikan journalismina vaalirahoituksen valossa

Tutkimukseni perusteella Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen pääkirjoitukset eroavat ainakin vaalirahoituksen käsittelyn osalta varsin selvästi toisistaan. Mutta mitä tutkimusaineistoni kertoo pääkirjoitusten roolista politiikan journalismina? Kuinka hyvin esimerkiksi politiikan journalismille annetut tehtävät ja politiikan journalismia kohtaan esitetty kritiikki sopii vaalirahoitusta käsitteleviin pääkirjoituksiin?

7.2.1 Pääkirjoitus ja politiikan journalismin tehtävät

Politiikan journalismille annettujen tehtävien mukaan sen on *toimittava objektiivisena tiedonlähteenä*, jonka perusteella kansalaiset voivat arvioida keskenään kilpailevia kandidaatteja, *toimittava valtaapitävien vahtikoirana*, toimittava *kansan äänen välittäjänä*

tai edustajana eli huolehdittava siitä, että yleisön ääni kuullaan poliittisessa päätöksenteossa sekä *osallistuttava politiikkaan* eli toimittava joidenkin ihmisten poliittisten näkemysten tai puolueiden puolestapuhujana. (McNair 2009, 238–240.)

Aineistooni kuuluvien pääkirjoitusten kohdalla voidaan sanoa, että objektiivisena tiedonlähteenä toimiminen istuu heikosti pääkirjoituksiin. Tämä johtuu lähinnä pääkirjoitusten kantaottavasta luonteesta. Käytännössä tämä näkyy niin, että vaalirahoituksesta käydyistä keskustelusta saa täysin erilaisen kuvan riippuen siitä seurasiko keskustelua Aamulehden vai Keski-suomalaisen sivuilta. Mielipiteitä, suuntaa-antavaa ja taustoittavaa tietoa pääkirjoituksista sen sijaan on saatavissa runsaasti. Pääkirjoituksen lukijan onkin hyvä tietää, että niissä yritetään kaupata jotain tiettyä maailmankuvaa, ei niinkään tarjota objektiivista tietoa. (ks. esim. Teikari 1990, 57; Raunio 2003, 31.)

Tutkimusaineistoni perusteella voidaan sanoa, että pääkirjoitukset toimivat varsin ärhäkänä valtaapitävien valvojana. Valtaapitäviä haastetaan selvästi ja heidän toimintaansa puidaan näyttävästi. Näin ollen voidaan sanoa, ettei Kuneliuksen, Nopparin ja Reunasen (2009, 452) mainitsema uudenlainen konsensuskulttuuri pääkirjoituksia kirjoittavien erikoistoimittajien ja vallanpitäjien välillä tylsistyttyä pääkirjoitusten kritiikkiä. Kriittisyys ja päättäjien haastaminen näkyy erityisesti Aamulehden ja Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa. Keski-suomalaisessa kritiikki ei kohdistu niinkään poliittisia päättäjiä vaan mediaa kohtaan. Lehti käsittelee omaan arvomaailmaansa sopivaa keskustaa varsin maltillisesti ja tavalla, joka muistuttaa Neveun (2002), Heikan (2009) ja Heikkilän (1998) kritiikistä politiikan journalismin konsensushakuisuutta kohtaan.

Kansan äänen ajaminen ja esiintuominen näkyy erityisesti Aamulehdessä. Aamulehti pohtii kaikkein eniten kohun vaikutusta puolueiden kannatukseen ja nostaa kansalaisia kaikkein eniten toimijoina esiin. Tätä voidaan pitää osoituksena lehden pyrkimyksestä välittää poliitikoille viestiä siitä, että heidän toiminnallaan on käytännön vaikutuksia esimerkiksi kansalaisten äänestyskäyttäytymiseen.

McNairin jaottelun mukaan politiikan journalismin on myös osallistuttava politiikkaan eli toimittava joidenkin ihmisten tai puolueiden poliittisten näkemysten puolestapuhujana. Tämä on ehkä kaikkein selvimminkin pääkirjoituksiin istuva ominaisuus, sillä pääkirjoitusten tehtävänä katsotaan yleisesti olevan lehden linjan ilmaiseminen kulloiseenkin

kysymykseen. Pääkirjoituksissa lehdet siis saavat vapaasti ottaa kantaa asioihin ja tunnustaa poliittista väriä. Lehtien taustojen kannalta on mielenkiintoista, että Keskisuomalainen on aineistoni perusteella tutkimuslehdistäni ainoa, jossa entinen puolueväri näkyy edelleen vahvasti. Käytännössä Keskisuomalaisen keskustalaisuus nousee esiin keskustalaisten poliitikkojen puolustamisena ja asioiden selittämisenä heidän kannaltaan parhain päin. Joku voisi Aamulehden osalta sanoa, että lehden entinen side kokoomukseen näkyi keskustalaisten poliitikkojen kritisoinaisena, mutta mielestäni tällaista tulkintaa ei voi aineistoni perusteella tehdä, sillä kohu keskittyi myös muissa lehdissä pitkälti keskustaan. Mielenkiintoista olisikin ollut nähdä, miten Aamulehden käsittelytapa olisi muuttunut, mikäli kohu olisi kiinnittynyt kokoomukseen yhtä tiiviisti kuin keskustaan. Aamulehti ei käsitellyt juurikaan kokoomuslaisten poliitikkojen tai kokoomuksen toimintaa puolueena, mutta tätä ei voi pitää kokoomusmyönteisyytenä, sillä kokoomusta ei käsitelty suuremmin muissakaan lehdissä.

Myöskään Helsingin Sanomat ei noudata pääkirjoituksissaan puolueväriä vaan pyrkii käsittelemään poliitikkojen ja puolueiden toimintaa mahdollisimman tasapuolisesti. Lehti esiintyy pääkirjoituksissaan mielellään puoluepoliittisista sidonnaisuuksista vapaana yhteiskunnallisena vaikuttajana, joka pyrkii ajamaan avointa yhteiskuntaa. Tämä näkyy vaalirahoituskirjoittelussa vaali- ja puoluerahoitusta koskevan lainsäädännön uudistamisen ja politiikan rahoituksen avoimuuden runsaana käsittelynä.

7.2.2 Pääkirjoitus ja politiikan journalismin kritiikki

Pääkirjoitukset täyttävät politiikan journalismille annetut tehtävät varsin hyvin, sillä ainoastaan objektiivisuuden vaatimus ei toteudu niissä. Poliitiikan journalismia kohtaan esitetty kritiikki sen sijaan sopii pääkirjoituksiin huomattavasti huonommin. Poliitiikan journalismia on kritisoitu muun muassa keinotekoisien konfliktien luomisesta, viihteellistymisestä, skandaalihakuisuudesta sekä liiallisesta kiinnittymisestä poliitikkojen arkeen. Aineistoni perusteella näistä ainoastaan viihteellistymiseen liittyvä politiikan henkilöitymiskritiikki sekä liiallinen poliitikkojen arkeen kiinnittyminen ovat pääkirjoitusten kohdalla relevantteja arvostelun kohteita.

Politiikan henkilöityminen näkyy aineistooni kuuluvissa pääkirjoituksissa varsin selvästi, sillä kolmannes aineistooni kuuluvista virkkeistä käsittelee poliitikkojen toimintaa. Henkilöitymiskehitys on erityisen voimakas Aamulehdessä, joka käsittelee poliitikkojen toimintaa 40 prosentissa vaalirahoitusta käsittelevissä virkkeistään. Pitkäsen (2009b, 104–105) mukaan tiedotusvälineet henkilöivät politiikkaa pitkälti siksi, että se helpottaa niiden tarvetta kärjistää, yksinkertaistaa ja popularisoida politiikan ilmiöitä ostavalle yleisölle. Media tarttuu esimerkiksi vaalirahoituslain rikkomisen kaltaisiin moraalisiin väärinkäytöksiin helposti siksi, koska ne kiinnostavat suuria yleisömassoja, herättävät voimakkaita tunteita ja palvelevat myös tiedotusvälineiden kaupallisia tarpeita. Pitkäsen mielestä henkilöitymiskehitys saattaa olla ongelmallinen siksi, että se saattaa johtaa esimerkiksi lainsäädäntöprosessien kaltaisten politiikan ydinkysymysten aiempaa ohuempaan kuvaukseen. Pitkäsen huoli osuu lehtien kannalta sikäli oikeaan, että poliitikkojen toimintaa eniten käsittelevä Aamulehti painottaa lehdistä vähiten politiikan rahoituksen ja rahoitukseen liittyvän lakipuolen käsittelyä. Tietyllä tapaa keskustelun kehystämistä henkilöihin voikin pitää merkinä aiheen muihin lehtiin verrattuna pinnallisemmasta käsittelytavasta.

Aineistoni perusteella vaalirahoitusuutisointiin istuva skandaalikritiikki pätee heikosti pääkirjoitusten kohdalla. Pääkirjoitukset keskittyivät kaikkein eniten poliitikkojen toiminnan käsittelyyn ja usein myös toiminnan arvosteluun, mutta sävy oli yleensä enemmänkin analyttinen kuin kohua herättämään pyrkivä. Skandaalijournalismille tyypillinen eri kysymysten moralisointi näkyi ehkä jonkin verran Aamulehdessä, mutta varsinaisesti skandaalihakuisena ei senkään tyyliä voi pitää.

Politiikan arkeen kiinnittyminen ja poliitikkojen ja puolueiden näkökulmien omaksuminen näkyi aineistoni perusteella kaikkein selvimmin Keskisuomalaisessa. Kohu miellettiin keskustassa varsin pitkälti helsinkiläisen median ajolahdiksi ja näin aihe kehystettiin myös Keskisuomalaisessa. Lehden kannanotot vaikuttivatkin ajoittain olevan kuin suoraan keskustan puolueoimistosta annettuja. Tämä kieli siitä, että lehti nojaa näkemyksissään voimakkaasti Keski-Suomen suurimpaan poliittiseen vaikuttajaan ja alueen maanviljelijöiden tärkeään edunvalvojaan eli keskustaan. On tärkeää muistaa, ettei poliittisen värin tunnustamisessa pääkirjoituksissa ole mitään väärää, sillä pääkirjoitusten tehtävänä on ajaa lehden linjaa ja ilmaista lehden kantoja kulloiseenkin poliittiseen kysymykseen. Oman poliittisen näkemyksen tai puolueen edun ajamisesta tulee kuitenkin

ongelma siinä vaiheessa, jos lehti ei kykene suhtautumaan puolueensa toimintaan kriittisesti silloin, kun siihen olisi todellisuudessa aihetta. Mielenkiintoista olisi myös ollut nähdä, millä tavalla Keskisuomalainen olisi suhtautunut aiheeseen, mikäli kohu olisi keskittynyt vaikkapa kokoomukseen tai Sdp:hen. Rohkenen epäillä, että etelän media olisi saanut Keskisuomalaisessa silloin edes hieman enemmän sympatiaa.

Kaiken kaikkiaan vaalirahoituksesta pääkirjoituksissa käydyn keskustelun perusteella on sanottava, että on hyvä, että Suomessa on suuria sanomalehtiä, jotka uskaltavat ottaa poliittisiin kysymyksiin kantaa. Tämä pitää yhteiskunnallisen keskustelun vireänä ja moniäänisenä, mikä on demokratian toimivuuden kannalta tärkeää.

7.3 Työn itsearviointi ja jatkotutkimuskohteet

Tavoitteeni oli kuvata tässä opinnäytetyössä sitä, mistä ja miten Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Keskisuomalainen kirjoittivat vaalirahoituskohun yhteydessä. Pyrin kuvaamaan niitä aiheita, toimijoita ja lähteitä, joita lehdet nostivat kirjoittelussaan esiin. Valitsin tutkimusmenetelmäkseni määrällisen sisällön erittelyn, jota täydensin laadullisella kehysanalyysillä. Varsinaisen ongelmani lisäksi pyrin myös pohtimaan pääkirjoituksia politiikan journalismiin liitettyjen tehtävien ja sille annetun kritiikin näkökulmasta.

Mielestäni onnistuin tavoitteessani varsin hyvin, sillä sain tuotua esiin varsin havainnollisen kuvan käydyistä keskustelusta kaikkine yhtäläisyyksineen ja eroineen. Tutkimukseni osoitti, että lehdet ovat rahoituksen päälinjoista samaa mieltä: järjestelmä kaipaa avoimuutta sekä lakien ja säännösten orjallisempaa noudattamista. Eroja syntyi lähinnä aiheiden painotusten suhteen.

Jälkeenpäin ajatellen tekisin ainakin kaksi asiaa toisin. Ensimmäinen parannuskohde koskee reliabiliteetin testausta. Järjestäisin sen nyt jälkiviisaana niin, että käyttäisin ennen varsinaiseen koodaustyöhön ryhtymistä apunani ulkopuolisia koodaajia, joiden avulla täsmentäisin koodausohjeita ja sisältöluokkia. Se säästäisi ensinnäkin vaivaa, sillä silloin minun ei tarvitsisi muokata ja ehostaa luokkia useampaan kertaan ja toiseksi se

parantaisi myös työni luotettavuutta ja avoimuutta. Päädyin tarkastamaan reliabiliteetin jälkikäteisesti itse lähinnä siksi, että elin pro graduni kirjoittamisen aikaan varsin liikkuvaa elämää Helsingin ja Jyväskylän välillä, enkä ehtinyt järjestämään itselleni sopivia apukoodaajia. En pidä ulkoisten koodaajien puutetta kovinkaan suurena ongelmana, sillä pyrin esittämään luokitteluni ja työvaiheeni mahdollisimman yksityiskohtaisesti siten, että tulos on toistettavissa.

Toinen minua kaivertamaan jäänyt asia koskee kehysanalyysia, jota olisin voinut käyttää syvällisemmin hyväkseni. Olisin voinut esimerkiksi tarkastella sitä, millaisia kehyksiä lehdet tarjosivat otsikoissaan aiheeseen. Olisin voinut esitellä kehysanalyysin avulla myös systemaattisemmin sitä, millaisia kehyksiä lehdet aiheeseen tarjosivat. Pro gradun suppeudesta johtuen jouduin kuitenkin rajaamaan tutkittavaa aihetta. Tämän takia päädyin käyttämään määrällistä sisällön erittelyä tutkimukseni päämenetelmänä ja kehysanalyysia vain tutkimustani tukevana apumenetelmänä.

Onnistuin mielestäni luomaan varsin toimivan luokitusrunгон, jota voisi jatkojalostaa vaalirahoituskirjoittelun laajempaan tutkimiseen. Tässä kohtaa mielessäni on ainakin kaksi mahdollista jatkotutkimuskohdetta, jossa luomaani luokitusrunkoa voisi käyttää. Ensimmäinen vaihtoehto aiheen jatkotutkimukseen on hyödyntää käyttämäni luokitusrunkoa useampien lehtien vaalirahoitusta käsittelevien pääkirjoitusten tutkimiseen. Tällöin mukaan voitaisiin ottaa Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen lisäksi ainakin iltapäivälehdet Iltalehti ja Ilta-Sanomat, Kalevan ja Turun Sanomien kaltaisia suuria maakuntalehtiä sekä mahdollisesti myös suurimpia puoluelehtiä. Tällaiseen aineistoon keskittyvässä tutkimuksessa olisi mahdollista tarkastella muun muassa sitä käsittelevätkö iltapäivälehdet kohua jollain tapaa yhteneväisesti ja eroaako niiden käsittelytapa niin sanottuihin laatulehtiin verrattuna, käsittelevätkö puoluelehdet kohua jollain tapaa yhteneväisesti ja eroaako niiden käsittelytapa niin sanottuihin laatulehtiin tai iltapäivälehtiin verrattuna ja eroavatko lehtien väliset käsittelytavat niiden maantieteellisen sijainnin mukaan. Toinen mielenkiintoinen tapa nyt luomani luokitusrunгон hyödyntämiseen olisi vertailla Aamulehden, Helsingin Sanomien, Iltalehden, Ilta-Sanomien ja Keski-suomalaisen koko vaalirahoitusta koskevaa uutisointia keskenään. Tällöin aineisto koostuisi siis pääkirjoitusten lisäksi myös uutisista ja pääkirjoituksista. Tämä olisi varsin suuritöinen tutkimus, mutta se antaisi toisaalta myös tarkkaa tietoa siitä, miten

mediakohu rakentuu suomalaisessa sanomalehdistössä ja mitä roolia lehtien eri elementit lehden kirjoittelussa toteuttavat.

Kolmas mielenkiintoinen tapa jatkaa aiheen tutkimista olisi vertailla aiheen uutisointia vaikkapa Ylen, MTV3:n, Helsingin Sanomien, Iltalehden ja Ilta-Sanomien välillä. Tällaisen tutkimuksen tarkoituksena olisi kuvata sitä, miten suomalaisen median niin sanotun ykkösketjun uutisarvot eroavat toisistaan. Tutkimuksen avulla pääsisi myös hyvin kiinni suomalaisessa mediassa esiintyvien näkökulmien moniäänisyyteen tai moniäänisyyden puutteeseen.

7.4 Loppusanat

Perussuomalaiset marssi kevään 2011 eduskuntavaaleissa historiallisen suureen vaalivoittoon. Puolue saavutti 19 prosentin kannatuksen ja 39 paikkaa. Kasvu on edellisiin eduskuntavaaleihin nähden historiallisen suuri, sillä vuonna 2007 puolue sai 4,1 prosentin kannatuksen ja viisi kansanedustajapaikkaa. Vuoden 2011 vaalien suurin häviö oli puolestaan keskusta, joka putosi viime vaalien jälkeiseltä suurimman puolueen paikaltaan neljänneksi ja menetti peräti 16 kansanedustajapaikkaa. (ks. vaalit.fi.¹⁴) Vaalirahoituskohu ei yksinään selitä kumpaakaan ilmiötä, mutta molempiin sillä on varmasti ollut jotain vaikutusta. Tämän yhteyden selvittämisessä riittää tutkijoilla varmasti tulevaisuudessa työsarkaa.

Vaalit menivät keskustan kannalta varsin kehnosti, mutta häävi ei ollut myöskään vaalirahoituskohun toisen pääpukarin Jarmo Korhonen vaalimenestys. Korhonen jäi eduskuntavaaleissa rannalle, mikä kielii siitä, että hänen poliittinen uransa ainakin keskustassa alkaa olla sinettiä vaille valmis.

Vaalirahoituskeskustelun yhteydessä kannettiin huolta siitä, miten kohu vaikuttaa kansalaisten äänestysintoon ja poliittisen järjestelmän legitimitettiin yleisemmin. Vaalien jälkeen voi todeta, ettei kohu vaikuttanut äänestysintoon ainakaan laskevasti, sillä ää-

¹⁴ http://192.49.229.35/E2011/s/tulos/tulos_kokomaa.html

nestysprosentti nousi 70,4 prosenttiin. Edellisissä eduskuntavaaleissa lukema oli 67,9¹⁵. Poliitiikan tutkija Ville Pernaa (2011, A2) kirjoitti vaalien jälkeen Helsingin Sanomissa, että ”politiikka kiinnostaa, jos vaaleissa on todellisia vaihtoehtoja ja mahdollisuus vaikuttaa”. Nyt tällaista vaihtoehtoa edusti ainakin perussuomalaiset.

Vaalirahoituskohu on ollut ennennäkemätön ilmiö suomalaisessa poliittisessa ja journalistisessa kulttuurissa. Toukokuussa 2008 alkanut keskustelu jatkui kiivaana yli kaksi vuotta ja sen aikana toivottavasti tuuletettiin poliittisia rahoituskäytäntöjä niin perusteellisesti, ettei vastaavalle keskustelulle ole tulevaisuudessa enää tarvetta. Keskustelu johti myös useisiin viranomaistutkintoihin, joista osa on vielä tätä kirjoittaessa kesken. Hyviä uutisia oli luvassa ainakin eduskunnasta huhtikuun 2011 vaaleissa pudonneelle Marja Tiuralle¹⁶ (kok) sekä edustajapaikkansa uusineelle Sampsa Katajalle¹⁷: molemmat välttyivät syytteiltä. Edustajapaikkansa uusineilla Antti Kaikkosella¹⁸ (kesk) ja Ilkka Kanervalla¹⁹ (kok) riittää vielä tätä kirjoitettaessa (huhtikuussa 2011) jännitettävää viranomaistutkintojen suhteen. Kaikkoselle selviää todennäköisesti kesällä 2011, nostetaanko häntä kohtaan syyte lahjuksen antamisesta. Kanerva puolestaan joutuu jännittämään tuomitaanko hänet syylliseksi törkeästä lahjuksen ottamisesta vai ei. Kanervan oikeudenkäynti järjestetään vuoden 2011 puolella.

Aloitin opinnäytetyöni Matti Vanhasesta, joten ympyrän sulkemiseksi lienee viisasta lopettaa myös häneen. Vanhanen²⁰ vältti loppujen lopuksi valtakunnanoikeuden ja jatkaa toimintaansa Perheyrittäjien liiton toimitusjohtajana. Vanhanen otti eduskuntavaalien jälkeisenä päivänä esitetyssä A-Studioissa²¹ keskustan tappiosta syyt niskoilleen. Hän totesi, että ”Suomessa on valtavasti suomalaisia, jotka ovat täysin kyllästyneitä minun naamaani. Olen tässä suhteessa aika realistinen: elämä ja politiikka ovat sellaisia, että aika aikaansa kutakin.” Vanhasen arvio osui varmasti joltain osin oikeaan, sillä hänen saamansa runsas kielteinen julkisuus on todennäköisesti vaikuttanut jollain tapaa myös

¹⁵ tilastokeskus.fi

¹⁶ hs.fi 28.2.2011 Marja Tiura ja Nova-liikemiehet välttyivät lahjussyytteiltä

¹⁷ iltalehti.fi 31.3.2011 Sampsa Kataja vältti syytteen kelkkatehtaasta

¹⁸ hs.fi 22.2.2011 Nuorisosäätiön sotkussa on vielä selvittävää

¹⁹ hs.fi 1.2.2011 Kanerva pimitti tuhansien eurojen tuet

²⁰ hs.fi 22.2.2011 Vanhanen vältti valtakunnanoikeuden

²¹ A-Studio 18.4.2011

puolueen maineeseen ja houkuttelevuuteen äänestäjien silmissä. Jälkiviisaana voisikin sanoa, että Vanhanen väistyi keskustan kannalta puheenjohtajan paikalta liian myöhään.

Vanhasella on nyt aikaa ottaa vaalirahoituskeskusteluun etäisyyttä ja kenties jonain päivänä kirjoittaa aihetta sivuava kirja. Tämä olisi kunniamaininnan arvoinen teko Suomen poliittiselle historialle, sillä melkein varmaa on, ettei kaikkea mielenkiintoista ole nous-
sut vaalirahoituksesta vielä esille.

KIRJALLISUUS

- Aitamurto, Tanja & Mikkonen, Minttu & Vahti, Jukka 2007: Kansanedustajien sidokset eivät selviä ilmoituksista. Helsingin Sanomat, Kotimaa A5. (22.5.2007)
- Arter, David 2009: Money and votes : the cost of election for first-time Finnish MPs. *Politiikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu* 51 (2009) : 1. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Aula, Maria Kaisa 1992: Poliitikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa? Tutkimus Yleisradion politiikan toimittajien ammatti-identiteetistä 1980-luvulla. Tutkimusraportti 5/1991. Helsinki: Oy Yleisradio Ab, Tutkimus- ja kehitysosasto.
- Autio, Hanna & Siljamäki, Jaana 2010: Mitä ei mielipideuutisoinnissa kerrottu: vaalirahakohu mediassa pitkäaikaistyöttömien silmin. Teoksessa Kyrölä, Katriina (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2010*. Media & viestintä 1/2010.
- Barnhurst, Kevin G. & Nerone, John 2009: Journalism History. Teoksessa Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (toim.): *The Handbook of Journalism Studies*. London & New York: Routledge.
- Becker, Lee B. & Vlad, Tudor 2009: News Organisations and Routines. Teoksessa Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (toim.): *The Handbook of Journalism Studies*. London & New York: Routledge.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1966: *The Social Construction on Reality*. Teoksessa Calhoun, Craig & Gerteis, Joseph & Moody, James & Pfaff, Steven & Virk, Indermohan (toim.) 2007: *Contemporary Sociological Theory* (2.painos). Blackwell Publishing.
- Borg, Sami 2009: Nuorten poliittinen osallistuminen. Teoksessa Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.) 2009: *Vaalit yleisödemokratiassa*. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere University Press.
- Borg, Sami & Moring Tom 2005: Vaalikampanja. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.): *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Broberg, Jenny 2004: *De invalidas valfinansiering i riksdagsvalet 2003*. Yleisen valtio-opin pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Bruun, Mikko & Koskimies, Ilkka & Tervonen, Ilkka 1986: *Uutisoppikirja*. Helsinki: Tammi.

- Dahl, Robert A. 1998: *On Democracy*. Yale University Press. New Haven & London.
- Entman, Robert M. 1993: Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication* 43(1993):4.
- Entman, Robert M. 1991: Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents. *Journal of Communication* 41 (1991):4, Autumn.
- Fairclough, Norman 1997: *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino. Alkuteos Media Discourse 1995.
- Fiske, John 1992: *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimukseen*. Suomeksi toim. Veikko Pietilä, Risto Suikkanen ja Timo Uusitupa. Tampere: Vastapaino.
- Greco. *Lahjonnan Vastainen valtioiden ryhmä. Suomen puoluerahoituksen läpinäkyvyyttä koskeva arviointiraportti*. Joulukuu 2007.
- Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo 2004: *Comparing Media Systems. Three Models of Media and Politics*. Cambridge University Press.
- Heikka, Taneli 2009: *Vahtikoiran sijaisraportus*. Teoksessa Auli Harju (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2009*. Media & viestintä 1/2009.
- Heikkilä, Markku 1998: *Politiikan ja journalismin konsensus*. Teoksessa Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (toim.): *Journalismia! Journalismia?* WSOY. Areena.
- Heikkinen, Vesa 1999: *Ideologinen merkitys: Kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Heino, Kari 2010: *Laitonta tai ainakin moraalitonta – vaalirahaepisodi puhutti oikeasta ja väärästä*. Teoksessa Kyrölä, Katariina (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2010*. Media & viestintä 1/2010.
- Hemánus, Pertti 1990: *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Helsinki: Yliopistopaino
- Hemánus, Pertti 1989: *Viestinnän ja joukkotiedotuksen perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 1*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hemánus, Pertti 1972: *Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista*. Tampereen yliopiston tiedotustutkimuksen laitos, monistesarja 10.
- Herkman, Juha 2008: *Politiikan viihteellistymistä vai professionalisoitumista? Haastattelututkimus vuoden 2006 presidentinvaaleista*. *Politiikka*. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu 50 (2008) : 2. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Holmberg, Jukka 2004: *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden*

- representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003. Journalistiikan väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos.
- Huovila, Tapani 2005: Toimittaja – tiedon etsijä ja tuottaja. Porvoo: WSOY.
- Huovila, Tapani 2001: Pääkirjoitus kohdistaa kiista-asiaan. Jyväskylän yliopisto. Yliopistopaino: Jyväskylä.
- Hämäläinen, Unto 2010: Julkisuuden sietämätön kipeys. Helsingin Sanomat, Kulttuuri C5. (2.11.2010)
- Hämäläinen, Unto 2010: Maan Tapa. Helsingin Sanomat. Kuukausiliite/ Marraskuu 2010.
- Jutila, Karina & Sundell, Björn 2011: Perussuomalaisten populismi – kivaa vai rumaa? Teoksessa Sundell, Björn, Ylikahri, Ville & Yliselä, Paula (toim.) 2011: Liikkeistä laidasta laitaan: Populismien nousu Euroopassa. Ajatuspaja e2, Ajatushautomo Magma, Vihreä sivistysliitto. Newprint: Raisio.
- Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa 1998: Kysymys-vastaus -menetelmä analyysin apuna. Teoksessa Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa (toim.) 1998: Argumentti ja kritiikki. Gaudeamus: Helsinki.
- Karisto, Antti & Takala, Pentti & Haapola, Ilkka 2006: Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Karppinen, Kari & Jääsaari, Johanna & Kivikuru, Ullamaija 2010: Media ja valta kansalaisten silmin. Svenska social- och kommunal högskolan vid Helsingfors universitet.
- Karvonen, Erkki 2000: Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. Verkkoversio Tiedotustutkimus 2/2000 -lehdessä ilmestyneestä kirjoituksesta.
- Kauppi, Niilo 2004: Median sekundatodellisuus: Pierre Bourdieun konstruktivismi viestinnän tutkimuksena. Teoksessa Mörä, Tuomo & Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) 2004: Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Kerkelä, Lasse 2011a: Syyttäjät: Suuret kysymykset jäivät vaille vastausta Vanhas-tutkinnassa. Helsingin Sanomat, Kotimaa A6. (4.11.2011)
- Kerkelä, Lasse 2011b: Syyteharkinnassa monta kansanedustajien lahjusepäilyä. Helsingin Sanomat, Kotimaa A6. (4.11.2011)
- Kunelius, Risto 2004: Kokemuksesta julkiseen tietoon: John Deweyn

- pragmatismia viestinnän tutkijoille. Teoksessa Mörä, Tuomo & Salovaara–Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) 2004: Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Kunelius, Risto 1997: Viestinnän vallassa (5. painos 2003). Porvoo: WSOY.
- Kunelius, Risto & Noppari, Elina & Reunanen, Esa (toim.) 2009: Media vallan verkoissa. Journalismin tutkimusyksikkö. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Julkaisuja/ Sarja A 112/2009.
- Krippendorff, Klaus 2009: Testing the Reliability of Content Analysis Data: What Is Involved and Why. Teoksessa Krippendorff, Klaus & Bock, Mary Angela (toim.) 2009: The Content Analysis Reader. Sage Publications.
- Krippendorff, Klaus 2004: Content analysis: An introduction to its methodology (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Majander, Mikko 2007: Demokratiaa dollareilla. Sdp ja puoluerahoitus pulataloudessa 1945–1954. Helsinki: Otava.
- Malmberg, Tarmo 2004: Porvarillisen julkisuuden keskeneräinen projekti: Jürgen Habermas ja kriittinen mediatutkimus. Teoksessa Mörä, Tuomo & Salovaara–Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) 2004: Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Manninen, Ohto & Salokangas, Raimo 2009: Eljas Erkko: Vaikenematon valtiomahti. Helsinki: WSOY.
- Massinen, Aimo 2009: Poliittinen journalismi on nopeaa ja pinnallista. Teoksessa Auli Harju (toim.): Journalismikritiikin vuosikirja 2009. Media & viestintä 1/2009.
- Mattlar, Markus 2009: Protesti, vitsi vai äärioikeiston nousu? Tony Halmeen vaalivoitto ja radikaali oikeistopopulismi suomalaisessa politiikan journalismissa. Journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos.
- Mattila, Mikko & Sänkiaho, Risto 2005: Luottamus poliittiseen järjestelmään. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- McCombs, Maxwell 2004: Setting the Agenda. The Mass Media and Public Opinion. Cambridge, UK: Polity press.
- McCombs, Maxwell & Shaw, Donald 1972: The Agenda-Setting Function of Mass Media. Public Opinion Quarterly, 36 (Summer).
- McNair, Brian 2009: Journalism and Democracy. Teoksessa Wahl-Jorgensen,

- Karin & Hanitzsch, Thomas (toim.): *The Handbook of Journalism Studies*. London & New York: Routledge.
- McNair, Brian 2007: McNair, Brian 2007: *An Introduction to Political Communication*. Fourth edition. Routledge. London & New York.
- Mikkonen, Minttu 2007: Puolueet eivät tiukentaisi vaalirahan ilmoitusvelvollisuutta. *Helsingin Sanomat*, 1.4.2007, Kotimaa, A4.
- Moring, Tom & Mykkänen, Juri 2009: Vaalikampanja. Teoksessa Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.) 2009: *Vaalit yleisödemokratiassa*. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere University Press.
- Mörä, Tuomo 2004: Demokratian juurihoitoa: James Carey ja journalismi. Teoksessa Mörä, Tuomo & Salovaara–Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) 2004: *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mörä, Tuomo 1998: Johdanto: Murros? Murros!. Teoksessa Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (toim.): *Journalismia! Journalismia?* WSOY. Areena.
- Mäkilä, Kimmo 2007: Tuhoa, tehoa ja tuhlausta. *Helsingin Sanomien ja New York Timesin ydinaseutisoinnin tarkastelua diskurssianalyttisestä näkökulmasta 1945–1998*. Journalistiikan väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos.
- Neveu, Erik 2002: *Four Generations of Political Journalism*. Teoksessa Raymond Kuhn & Erik Neveu (toim.): *Political Journalism. New Challenges, New Practices*. Routledge/ECPR Studies in European Political Science, vol. 26. Lontoo: Routledge.
- Niemi, Mari K. & Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville 2007: Mielikuvia ja elämyksiä. Teoksessa Niemi, Mari K. & Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.): *Mielikuvavaalit*. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediaailmiöt. Turun yliopisto.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi 2004: *Media Markkinoilla*. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Noppiari, Elina 2010: ”Ihmisiä tässä kaikki ollaan”. *Media & Viestintä: Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti* 3/2010. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto.
- Noshina, Saleem 2010: Framing of U.S. image in *The Pakistan Times & Dawn* with reference to the Soviet military intervention in Afghanistan (1979–88). *Journal of Media Studies*. Vol 25(1), tammikuu 2010. ICS Publications.
- Outinen, Sami 2000: Puolueet juonivat itselleen lain - puoluelainsäädäntö

- poliittisen valmistelun alaisena 1967-1969. Poliittisen historian pro gradu - tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Paloheimo, Heikki 2005: Johdanto. Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.): Vaalit ja demokratia Suomessa. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki 2003: Miten äänestäjät valitsevat puolueen? Poliitikka: Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu 45 (2003): 3. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti 1996: Poliitiikan perusteet (1.-3. painos 2005). Porvoo: WSOY.
- Palonen, Kari 2007: Kaksi politiikan käsitettä. Teoksessa Korvela, Paul-Erik & Lindroos, Kia (toim.): Avauksia poliittiseen ajatteluun. Jyväskylä: Minerva.
- Pekonen, Kyösti 2007: Poliittisten puolueiden uudet haasteet. Teoksessa Korvela, Paul-Erik & Lindroos, Kia (toim.): Avauksia poliittiseen ajatteluun. Jyväskylä: Minerva.
- Pekonen, Kyösti 1998: Poliitikka urbaanissa betonilähiössä. SoPhi, Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 20. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pernaa, Ville 2011: Vaalitulokset merkitsee uuden aikakauden alkua. Helsingin Sanomat. Vieraskynä A2. 20.4.2011
- Pernaa, Ville 2007: Mistä nämä vaalit muistetaan? Teoksessa Niemi, Mari K. & Pernaa, Ville & Pitkänen, Ville (toim.): Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt. Turun yliopisto.
- Pernaa, Ville & Mari K., Niemi 2009: Tutkimuskohteena politiikan journalismi. Teoksessa Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville (toim.): Poliitiikan journalismin tila Suomessa. Kirja-Aurora. Turun yliopisto.
- Pernaa, Ville & Railo, Erkka 2006: Valtapolitiikasta tunnepoliitiikkaan. Teoksessa Ville Pernaa & Ville Pitkänen (toim.): Poliitikot taistelivat – media kertoo. Suomalaisen politiikan mediapelejä 1981–2006. Helsinki: Ajatus Kirjat.
- Pietilä, Veikko 1976: Sisällön erittely. Toinen painos. Gaudeamus: Helsinki.
- Pitkänen, Ville 2009a: Kun kansanedustajat eivät halunneet noudattaa lakia. Teoksessa Auli Harju (toim.): Journalismikritiikin vuosikirja 2009. Media & viestintä 1/2009.
- Pitkänen, Ville 2009b: Poliitiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa

- Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora. Turun yliopisto.
- Puhakka, Sirpa & Ridell, Seija 1996: *Politiikkaa ja politiikkaa uutisessa*. Hallitus, oppositio ja Helsingin Sanomat. Teoksessa Heikki Luostarinen, Ullamaija Kivikuru & Merja Anttila (toim.): *Sopulisilppuri*. Oppimateriaaleja 56. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Raittila, Pentti & Vehmas, Susanna 2002: *Aineistoraportti: Etnisyys suomalaisissa sanomalehdissä 1999–2000*. Journalismin tutkimusyksikkö. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Raunio, Samuel 2003: *Virallinen, varovainen – vaiettu? Nato-keskustelu neljän puoluelehden pääkirjoituksissa vuonna 2001: vaikuttamiskeinot ja retoriikka*. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Rentola, Kimmo 1997: *Niin kylmää että polttaa. Kommunistit, Kekkonen ja Kreml 1947–1958*. Otava: Keuruu.
- Rusi, Alpo 1985: *Gallup ja kansanvalta. Yleiset mielipiteet demokratian ryydittäjinä. Poliitiikan tutkimuksen ymmärtävä selitys*. Satakunnan painotalo Oy: Kokemäki.
- Salokangas, Raimo & Tommila, Päiviö 1998: *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.
- Setälä, Maija 2003: *Demokratian arvo. Teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet*. Gaudeamus: Helsinki.
- Scheufele, Dietram A. & Tewksbury, David 2007: *Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models*. *Journal of Communication* 57 (2007). International Communication Association.
- Shoemaker, Pamela J. & Reese, Stephen D. 1996: *Mediating the Message: Theories of Influences on Mass Media Content*. New York: Longman Publishing Group.
- Skön, Kirsi 2010: *Kaksi vuotta vaalirahakohua – mitä jäi käteen?* Teoksessa Kyrölä, Katariina (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2010*. *Media & viestintä* 1/2010.
- Strömbäck, Jesper 2008: *Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics*. *The International Journal of Press/Politics* 2008. (13:228)
- Teikari, Erkki 1990: *Suomalainen sanomalehti varovainen kannanottaja*. *Tiedotustutkimus* 3/90.
- Thompson, John Brookshire 2000: *Political scandal: Power and visibility in the*

- media age. Cambridge: Polity press.
- Tiffen, Rodney 1999: Scandals: media, politics and corruption in contemporary Australia. Sydney: University of New South Wales.
- Venho, Tomi 2008: Piilotettua julkisuutta. Suomalaisen puolue- ja vaalirahoituksen avoimuusintressi normeissa ja käytännössä. Valtio-opin väitöskirja. Turun yliopisto.
- Virkkunen, Henna 2006: ”Ministeri saa syyttää vain itseään”. Ministerieroihin johtaneet poliittiset skandaalit uutistapahtumina Juhantalosta Jätteenmäkeen 1992–2003. Journalistiikan lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos.
- Weaver, David H. 2007: Thoughts on Agenda Setting, Framing and Priming. *Journal of Communication* 57 (2007).
- Zelizer, Barbie 2009: Journalism and the Academy. Teoksessa Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (toim.): *The Handbook of Journalism Studies*. London & New York: Routledge.

INTERNET-LÄHTEET:

- Valituksi tulleiden lukumäärä puolueittain ja vaalipiireittäin 1999
<http://www.stat.fi/tk/he/vaalit/vaalit99/vlkm99.html> [viitattu 23.10.2010]
- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi puoluelain, ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain ja rahankeräyslain muuttamisesta
<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+6/2010&base=erhe&pavelin=www.eduskunta.fi&f=WORD> [viitattu 23.10.2010]
- Laki ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta 12.5.2000/414
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2000/20000414> [viitattu 25.10.2010]
- Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 24.4.2009/273
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090273> [viitattu 25.10.2010]
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ehdokkaan vaalirahoituksen ilmoittamisesta
<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+8/2000&base=erhe&pavelin=www.eduskunta.fi&f=WP> [viitattu 25.10.2010]
- Markku Jokisipilän blogi. Harmaita eminenssejä ja taulukauppaa 23.5.2007

<http://jokisipila.blogspot.com/2007/05/harmaita-eminenssej-ja-taulukauppaa.html> [viitattu 29.10.2010]

Helsingin Sanomien verkkolehti. Mikael Pentikäinen HS:n kustantajaksi ja vastaavaksi päätoimittajaksi 11.2.2010

<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Mikael+Pentik%C3%A4inen+HSn+kustantaja+aksi+ja+vastaavaksi+p%C3%A4%C3%A4toimittajaksi/1135252801343> [viitattu 28.4.2011]

Helsingin Sanomien verkkolehti. Aamulehden päätoimittaja Matti Apunen siirtyy Evan johtajaksi 16.4.2010

<http://www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/Aamulehden+p%C3%A4%C3%A4toimittaja+Matti+Apunen+siirtyy+Evan+johtajaksi/1135256140355> [viitattu 28.4.2011]

Huhtikuun 2011 eduskuntavaalien tulokset

http://192.49.229.35/E2011/s/tulos/tulos_kokomaa.html [viitattu 23.4.2011]

Helsingin Sanomien verkkolehti. Marja Tiura ja Nova-liikemiehet välttyivät lahjussyytteiltä 28.2.2011

<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Marja+Tiura+ja+Novaliikemiehet+v%C3%A4ltyiv%C3%A4t+lahjussyytteilt%C3%A4/1135264152054> [viitattu 23.4.2011]

Iltalehden verkkolehti. Sampsa Kataja vältti syytteen kelkkatehtaasta 31.3.2011

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2011033113467454_uu.shtml [viitattu 23.4.2011]

Helsingin Sanomien verkkolehti. Nuorisosäätöön sotkussa on vielä setvittävää 22.2.2011

<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Nuorisos%C3%A4%C3%A4t%C3%B6n+sa+on+viel%C3%A4+setvitt%C3%A4v%C3%A4/1135264011648> [viitattu 23.4.2011]

Helsingin Sanomien verkkolehti. Kanerva pimitti tuhansien eurojen tuet 1.2.2011

<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Kanerva+pimitti+tuhansien+eurojen+tuet/1135263458023> [viitattu 23.4.2011]

Helsingin Sanomien verkkolehti. Vanhanen välttöy valtakunnanoikeudelta 22.2.2011

<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Vanhanen+v%C3%A4ltyy+valtakunnanoikeudelta/1135264005384> [viitattu 23.4.2011]

Ylen verkkosivut. Vanhanen otti keskustan vaalitappion omaan piikkiinsä 18.4.2011.

http://yle.fi/uutiset/teemat/vaalit_2011/2011/04/vanhanen_otti_keskustan_vaalitappion_omaan_piikkiinsa_2527040.html [viitattu 23.4.2011]

Tilastokeskuksen verkkosivut. Perussuomalaiset vaalien suurvoittaja, Kokoomus nousi suurimmaksi puolueeksi eduskuntavaaleissa 2011.

http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2011/evaa_2011_2011-04-18_tie_001_fi.html [viitattu 23.4.2011]

LIITE 1: Tutkimuksessa käytettävät sisältöluokat aihe-, toimija- ja lähdeulottuvuuksien mukaan

Taustamuuttujat

1. Päivämäärä (Kuudella numerolla, esim. 080808)
2. Väline
 - 2.1 Aamulehti
 - 2.2 Helsingin Sanomat
 - 2.3 Keski-suomalainen
3. Vaalirahoitus/Puoluerahoitus esiintyy pääkirjoituksessa
 - 3.1 Pääaiheena
 - 3.2 Sivuaiheena (koodataan vain otsikko sekä vaali- tai puoluerahoitusta käsittelevä jutun osuus)
Pääkirjoituksen koko
4. Vaalirahoitusta käsittelevien luokitusyksikköjen määrä havaintoyksikössä = kuinka monta vaalirahoitusta käsittelevää lausumaa pääkirjoitus sisältä
HUOM.: Jos vaalirahoitus esiintyy sivuaiheena, jutun koko arvioidaan vain vaali- tai puoluerahoitusta koskevalta osalta

Sisältömuuttujat

5. Pääkirjoitusten sisällöissä esiintyvät aiheet

1. Vaali- tai puoluerahoitusta käsittelevä lainsäädäntö

- 1.1 Lakien käsittely yleisellä tasolla
- 1.2 Lakien puutteet
- 1.3 Lakien rikkominen
- 1.4 Lakien tiukentaminen

3. Poliitikkojen toiminta

- 3.1 Poliitikkojen toiminnan neutraali käsittely
- 3.2 Poliitikkojen toiminnan käsittely positiiviseen sävyyn
- 3.3 Poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn

5. Median toiminta (Huom! Edellyttää, että joukkoviestin/ -viestimet on selkeästi mainittu, puhetta julkisuudesta tms. ei koodata tähän)

- 5.1 Toiminta neutraaliin sävyyn
- 5.2 Toiminta positiivisesti
- 5.3 Toiminta negatiivisesti

7. Vaalirahoituskohu ja korruptio

- 7.1 Korruption ja lahjonnan käsittely
- 7.2 Suomen maine vähäisen korruption maana
- 7.3 Rahoituksen kytkeminen kaavoitukseen
- 7.4 Poliittikkoon kohdistettu, rahoitukseen liittyvä, poliisitutkinta
- 7.5 Muut kytkökset rahoittajan ja poliitikon välillä

2. Poliitiikan rahoitus

- 2.1 Poliitiikan rahoitus yleisesti
- 2.2 Raha osana poliittista järjestelmää
- 2.3 Vaali- ja puoluerahoituksen sekä muun poliittisen rahoituksen avoimuus

4. Puolueiden toiminta

- 4.1 Puolueiden toiminnan neutraali käsittely
- 4.2 Puolueiden toiminnan käsittely positiiviseen sävyyn
- 4.3 Puolueiden toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn

6. Vaalirahoituskohu poliittisena tekijänä

- 6.1 Järjestelmän legitimitetti
- 6.2 Kohun vaikutus puolueiden kannatukseen
- 6.3 Kohu politiikan tekemisen välineenä
- 6.4 Uudet vaalit/eduskunnan hajottaminen
- 6.5 Poliitiikan moraalit
- 6.6 Poliittinen kulttuuri
- 6.7 Hallituksen asiana

8. Jonkun puolueen sisäiset asiat

9. Muut aiheet

6. Pääkirjoitusten sisällöissä esiintyvät toimijat

1. Poliitikot

- 1.1 Timo Kalli
- 1.2 Jarmo Korhonen
- 1.3 Matti Vanhanen
- 1.4 Tuija Brax
- 1.5 Jyrki Katainen
- 1.6 Jutta Urpilainen
- 1.7 Marja Tiura
- 1.8 Mari Kiviniemi
- 1.9 Mauri Pekkarinen
- 1.10 Sauli Niinistö
- 1.11 Tarja Halonen
- 1.12 Taru Tujunen
- 1.13 Timo Soini
- 1.14 Jan Vapaavuori
- 1.15 Antti Kaikkonen
- 1.16 Juha Vihriälä
- 1.17 Kimmo Tiilikainen
- 1.18 Muut poliitikot
- 1.19 Poliitikot anonymisti

2. Puolueet

- 2.1 Kesk
- 2.2 Kok
- 2.3 Sdp
- 2.4 Vasemmistoliitto
- 2.5 Vihr
- 2.6 Rkp
- 2.7 Perus
- 2.8 KD
- 2.9 Puolueet anonymisti

3. Rahoittajat

- 3.1 Rahoittajana instituutio, järjestö tai jokin ryhmittymä
 - 3.1.1 Nova Konserni
 - 3.1.2 KMS
 - 3.1.3 Ay-liike
 - 3.1.4 Elinkeinoelämä Yleisesti
 - 3.1.5 Nuorisosäätiö
 - 3.1.6 Säätiöt
- 3.2 Rahoittajana henkilö
 - 3.2.1 Arto Merisalo
 - 3.2.2 Toivo Sukari
 - 3.2.3 Kyösti Kakkonen
 - 3.2.4 Tapani Yli-Saunamäki
 - 3.2.5 Ahti Vilppula
- 3.3 Rahoittajat anonymisti

4. Vaalirahoitukseen liitetyt toimijat

- 4.1 Keva
- 4.2 Kevan entinen toimitusjohtaja Markku Kauppinen
- 4.3 RAY

5. Vaalirahoitukseen liittyvät poliittiset toimijat

- 5.1 Hallitus
- 5.2 Oikeusministeriö
- 5.3 Vaalirahoitusta uudistava toimikunta/ sen johtaja Lauri Tarasti
- 5.4 Eduskunta
- 5.5 Oppositio
- 5.6 Greco

6. Lain noudattamisen valvontaan liittyvät toimijat

- 6.1 Poliisi/ syyttäjä
- 6.2 Perustuslaki-valiokunta
- 6.3 Oikeuskansleri Jaakko Jonkka

7. Kansalaiset

10. Ei toimijaa

8. Media

9. Muut toimijat

7. Pääkirjoitusten sisällöissä esiintyvät lähteet

1. Puolue/ Poliitikko

- 1.1 Keskusta/keskustalainen poliitikko
- 1.2 Kokoomus/ kokoomuspoliitikko
- 1.3 Sdp/ demarioliitikko
- 1.4 Vasemmistoliitto/ vasemmistoliiton poliitikko

- 1.5 Vihreät/vihreiden poliitikko
- 1.6 Rkp/Rkp:n poliitikko
- 1.7 Perussuomalaiset/PS:n poliitikko
- 1.8 KD/KD:n poliitikko
- 1.9 Poliitikot anonymisti

2. Asiantuntijalähde

- 2.1 Akateeminen lähde (professori tms.)
- 2.2 Vaalirahoituksen uudistusta pohtiva työryhmä/sen johtaja Lauri Tarasti
- 2.3 Oikeuskansleri Jaakko Jonkka
- 2.4 Muu asiantuntijalähde

3. Media	3.1.5 Keski-suomalainen
3.1 suomalainen media	3.1.6 Suomenmaa
3.1.1 HS	3.1.7 Kaleva
3.1.2 Yle (uutiset ja ajankohtaisohjelmat)	3.1.8 Nelosen uutiset
3.1.3 Iltapäivälehti	3.1.9 Muu suomalainen media
3.1.4 Aamulehti	3.2 Ulkomainen media
4. Laki	5. Poliisi
6. Muut lähteet	7. Lähdeettä ei ole

LIITE 2: Aineiston luokitusrunko eli koodausohjeet

Yleistä määrällisestä sisällön erittelystä tässä tutkimuksessa:

- Tutkimuksen aineistona ja samalla havaintoyksikköinä käytetään Aamulehden, Helsingin Sanomien ja Keski-suomalaisen vaalirahoitusta käsitteleviä pääkirjoituksia (ns. johdavat artikkelit eli kirjoitukset, joita ei ole allekirjoitettu kenenkään toimittajan nimiin) aikavälillä 7.5.2008–17.9.2010. Aineisto on kerätty lehtien sähköisistä arkistoista käyttämällä hakusanoja (vaaliraha, vaalirahoitus, vaaliapu, vaalituki, vaaliavustus)
- Tutkimus on asiasisältöjä kuvaavaa sisällön erittelyä ja siinä on erotettu pääkirjoituksista keskeisiksi muuttujaulottuvuuksiksi aiheulottuvuus (matters), toimijaulottuvuus (actors) ja lähdeulottuvuus. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata, mistä ja miten lehdet vaalirahoitusta käsittelevissä pääkirjoituksissaan kirjoittivat.
- Luokitusyksikkönä käytetään *lausumaa* eli enintään yhden virkkeen mittaista ajatuskonaisuutta.

Taustamuuttujat

1. Päivämäärä (Kuudella numerolla, esim. 080808)
2. Väline
 - 2.1 Aamulehti (1/B)
 - 2.2 Helsingin Sanomat (2/C)
 - 2.3 Keski-suomalainen (3/D)
3. Vaalirahoitus/Puoluerahoitus esiintyy pääkirjoituksessa
 - 3.1 Pääaiheena (4/E)
 - 3.2 Sivuaiheena (koodataan vain otsikko sekä vaali- tai puoluerahoitusta käsittelevä jutun osuus) (5/F)
4. Vaalirahoitusta käsittelevien luokitusyksikköjen määrä havaintoyksikössä = kuinka monta vaalirahoitusta käsittelevää lausumaa pääkirjoitus sisältää (9/J)

HUOM.: Jos vaalirahoitus esiintyy sivuaiheena, jutun koko arvioidaan vain vaali- tai puoluerahoitusta koskevalta osalta

Sisältömuuttujat

5. Pääkirjoitusten sisällöissä esiintyvät aiheet

1. Vaali- tai puoluerahoitusta käsittelevä lainsäädäntö

1.1 Lakien käsittely yleisellä tasolla (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa käsitellään lakien sisältöä sellaisena kuin ne olivat vuonna 2008)

1.2 Lakien puutteet (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa arvostellaan lakien noudattamisen valvontaa tai ilmaisut, joissa todetaan lakien olevan liian löperöitä ja muut vastaavat ilmaisut)

1.3 Lakien rikkominen (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaukset, joissa mainitaan ehdokkaan/ehdokkaiden tai puolueen/puolueiden tahallaan kiertävän lakien ilmoitusvelvollisuutta)

1.4 Lakien tiukentaminen/uudistaminen (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaukset, joissa lehti vaatii itse, että ilmoitettavien summien ilmoitusrajaa on alennettava tai ilmaisut, joissa käsitellään lain uudistamiseksi käynnissä olevaa toimintaa. Sisältöluokkaan lasketaan myös ilmaukset, joissa käsitellään uudistuneen lainsäädännön ominaisuuksia tai vaali- tai puoluerahoituksen uudistamiseen liittyviä ilmiöitä.)

2. Poliitikan rahoitus

2.1 Poliitikan rahoitus yleisesti (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa käsitellään vaali- tai puoluerahoitusta yleensä ilman viittauksia kohtiin 2.1 tai 2.2. Alkioita vaalirahoitukseen tai puoluerahoitukseen viittaavat ilmaukset, eduskuntavaalikampanjoissa käytettävän rahan määrää tai rah summien kehitystä käsittelevät ilmaukset. Sisältöluokan alkioita ovat myös lehtien kirjoittelu vaalimainonnasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä.)

2.2 Rahoitus osana poliittista järjestelmää (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa käsitellään rahan välttämättömyyttä vaalien käymisessä. Tähän sisältöluokkaan viittaavat myös ilmaisut, joissa todetaan, että kampanjakatot johtaisivat julkisehdokkaiden aseman suosimiseen sekä Suomen vaalijärjestelmän kalleuteen viittaavat ilmaisut)

2.3 Vaali- ja puoluerahoituksen sekä muun poliittisen rahoituksen avoimuus (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa vaaditaan lisäämään rahoituksen avoimuutta tai käsitellään rahoituksen avoimuutta yleisesti)

3. Poliitikkojen toiminta

3.1 Poliitikkojen toiminnan neutraali käsittely (Alkioita esimerkiksi ilmaisut, joissa käsitellään poliitikon/poliitikkojen toimintaa neutraalisti eli esimerkiksi ilman kohtiin 3.2 tai 3.3 viittaavia määritelmiä)

3.2 Poliitikkojen toiminnan käsittely positiiviseen sävyyn (Alkioita esimerkiksi ilmaukset, joissa poliitikon/poliitikkojen katsotaan toimineen erityisen avoimesti tai avoimuutta lisäävästi, kun poliitikoille jaetaan kiitosta tämän toiminnasta tai luonteenpiirteisiin liittyen tms.)

3.3 Poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn (Alkioita esimerkiksi ilmaisut, joissa syytetään poliitikkoa/poliitikkoja rahoituksen peittelystä tai poliitikkojen/poliitikon vaalirahoitus- tai muun lain rikkomisesta, todetaan poliitikkojen peittelevän rahoitusta tai poliitikkojen toimintaa käsitellään muuten negatiiviseen sävyyn)

4. Puolueiden toiminta

4.1 Puolueiden toiminnan neutraali käsittely (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa käsitellään puolueen toimintaa neutraalisti eli esimerkiksi ilman kohtiin 4.2 tai 4.3 viittaavia määritelmiä)

4.2 Puolueiden toiminnan käsittely positiiviseen sävyyn (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaukset, joissa puolueiden/ puolueen katsotaan toimineen erityisen avoimesti tai avoimuutta lisäävästi)

4.3 Puolueiden toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa syytetään puoluetta/ puolueita rahoituksen peittelystä tai puolueiden/ puolueen toimintaa käsitellään muuten negatiiviseen sävyyn)

5. Median toiminta (Huom! Edellyttää, että joukkoviestin/ -viestimet on selkeästi mainittu, puhetta julkisuudesta tms. ei koodata tähän)

5.1 Median toiminnan neutraali käsittely (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa käsitellään median toimintaa neutraalisti eli esimerkiksi ilman kohtiin 5.2 tai 5.3 viittaavia määritelmiä)

5.2 Median toiminnan käsittely positiiviseen sävyyn (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa keuhetaan median toimintaa avoimuuden lisääjänä tai muut vastaavat ilmaisut)

5.3 Median toiminnan käsittely positiiviseen sävyyn (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa syytetään mediaa skandaalinhakuisuudesta, jonkin puolueen kaatamisyrytyksestä tai vaalirahoituksen riittämättömästä seurannasta ennen kohun alkua)

6. Vaalirahoituskohu poliittisena tekijänä

6.1 Järjestelmän legitimitetti (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa pohditaan joko a) kohun vaikutuksia poliittisen järjestelmän uskottavuuden kannalta b) kansalaisten luottamusta poliittiseen järjestelmään c) poliitikkojen ja politiikan yleistä uskottavuutta d) äänestysaktiivisuuden laskua)

6.2 Kohun vaikutus puolueiden kannatukseen (Alkioita ilmaukset, joissa käsitellään kohun vaikutusta puolueiden kannatukseen tai katsotaan jonkun puolueen hyötyvän vaalirahoituskohun keskittymisestä jonkun tietyn puolueen asioihin)

6.3 Kohu politiikan tekemisen välineenä (Alkioita ilmaisut, joissa katsotaan kohun antavan poliittisia aseita joko hallitukselle tai oppositiolle ja ilmaisut, joissa puhutaan vaalirahoituksen yhteydessä välikysymyksestä, hallituksen tiedonannosta tms.)

6.4 Uudet vaalit/ eduskunnan hajottaminen (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa lehti joko itse vaatii tai kertoo jonkun toimijan vaativan eduskunnan hajottamista tai uusia eduskuntavaaleja vaalirahoituskohun takia, alkioita myös sellaiset ilmaisut, joissa käsitellään eduskunnan hajottamisen tai uusien vaalien mahdollisuutta tai järkevyyttä)

6.5 Poliitiikan moraalit (Alkioita ilmaisut, joissa viitataan poliitikkojen moraalisiin tai heidän toimintatapojensa moraalittomuuteen)

6.6 Poliittinen kulttuuri (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa puhutaan ”maan tavasta” tai suomalaisesta poliittisesta kulttuurista)

6.7 Hallituksen asiana (Alkioita ilmaisut, joissa käsitellään kohua hallituksen toimintakykyyn tai sen väleihin vaikuttavana asiana)

7. Vaalirahoituskohu ja korruptio

7.1 Korruption ja lahjonnan käsittely (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa puhutaan lahjonnasta, korruptiosta tai harmaasta taloudesta)

7.2 Suomen maine vähäisen korruption maana (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa pohditaan vaalirahoituskohun vaikutuksia Suomen maineeseen vähäisen korruption maana tai käsitellään yleensä Suomea vähäisen korruption maana)

7.3 Rahoituksen kytkeminen kaavoitukseen (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, joissa pohditaan vaalirahoituksen vaikutuksia ostoskeskusten sijoitteluun, Rovaniemen kelkkatehtaan sijoituspäätökseen jne.)

7.4 Poliittikkoon kohdistettu, rahoitukseen liittyvä, poliisitutkinta (Alkioita ilmaisut, joissa poliisi tai muu poliisiin verrattava viranomainen tutkii poliitikkojen toimintaa rahoituksen yhteydessä)

7.5 Muut kytkökset rahoittajan ja poliitikon välillä (Alkioita ilmaisut, joissa käsitellään rahan luomia kytköksiä poliitikkojen ja rahoittajien välille muuten kuin kohdissa 7.1–7.4 kuvailuilla tavoilla)

8. Rahoituksen käsittely jonkin puolueen sisäisenä asiana (Alkioita ilmaukset, joissa kohua käsitellään selvästi vain johonkin tiettyyn puolueeseen liittyvänä asiana esimerkiksi puhuminen keskustan vaalirahoituksesta tms.)

9. Muut aiheet (Alkioita esimerkiksi sellaiset ilmaisut, jotka eivät sovi mihinkään yllä esitetystä aihe sisältöluokista)

6. Pääkirjoitusten sisällöissä esiintyvät toimijat

Huom! Toimijoilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa niitä ihmisiä tai organisaatioita, joiden kerrotaan tekevän pääkirjoituksissa jotain sekä osallistuvan johonkin toimintaan tai prosessiin. Toimijoiksi lasketaan luokittelun yksinkertaistamiseksi myös niin sanotut potentiaaliset toimijat eli esimerkiksi kaikki sellaiset poliitikot ja puolueet, jotka on mainittu tekstissä, vaikka ne olisivat pelkkiä vetoamuskohteita. (Pietilä 1976, 139.) Päädyin ratkaisuun siksi, ettei minun tarvitse joka tekstin kohdalla pohtia erikseen sitä, missä roolissa puolue tai poliitikko on esitetty. Toimijoiksi on tällaisissa tapauksissa laskettu kuitenkin vain sellaiset toimijat, jotka esiintyvät vaalirahoitusta käsittelevien kohtien yhteydessä.

1. Poliitikot

1.1 Timo Kalli	1.2 Jarmo Korhonen
1.3 Matti Vanhanen	1.4 Tuija Brax
1.5 Jyrki Katainen	1.6 Jutta Urpilainen
1.7 Marja Tiura	1.8 Mari Kiviniemi
1.9 Mauri Pekkarinen	1.10 Sauli Niinistö
1.11 Tarja Halonen	1.12 Taru Tuunonen
1.13 Timo Soini	1.14 Jan Vapaavuori
1.15 Antti Kaikkonen	1.16 Juha Vihriälä

1.17 Kimmo Tiilikainen 1.18 Muut poliitikot
1.19 Poliitikot anonyymisti (Alkioita ilmaisut, joissa puhutaan poliitikoista toimijoina, ilman tarkempaa määrittelyä siitä, ketä poliitikoilla tarkoitetaan)

2. Puolueet

2.1 Keskusta 2.2 Kokoomus 2.3 Sdp
2.4 Vasemmistoliitto 2.5 vihreät 2.6 Rkp
2.7 Perussuomalaiset 2.8 KD 2.9 Puolueet anonym. (ks. kohta 1.19)

3. Rahoittajat

3.1 Rahoittajana instituutio, järjestö tai jokin ryhmittymä

3.1.1 Nova Konserni 3.1.2 KMS

3.1.3 Ay-liike (Alkioita ilmaisut, joissa todetaan vasemmistopuolueiden saaneen tukea ay-liikkeeltä

3.1.4 Elinkeinoelämä yleisesti (Alkioita ilmaisut, joissa viitataan jonkin työnantajajärjestön maksamaan tukeen)

3.1.5 Nuorisosäätiö

3.1.6 Säätiöt yleensä (Alkioita ilmaisut, joissa puhutaan säätiöistä rahoittajista määrittämättä mitä nimenomaisia säätiöitä tarkoitetaan)

3.2 Rahoittajana henkilö

3.2.1 Arto Merisalo

3.2.2 Toivo Sukari

3.2.3 Kyösti Kakkonen

3.2.4 Tapani Yli-Saunamäki

3.2.5 Ahti Vilppula

3.3 Rahoittajat anonyymisti (Alkioita sellaiset ilmaisut, joissa puhutaan rahoittajista määrittämättä keitä rahoittajilla tarkoitetaan)

4. Vaalirahoitukseen liitetyt toimijat

4.1 Keva 4.2 Kevan entinen toimitusjohtaja Markku Kauppinen 4.3 RAY

5. Vaalirahoitukseen liittyvät poliittiset toimijat

5.1 Hallitus 5.2 Oikeusministeriö

5.3 Vaalirahoitusta uudistava toimikunta/ sen johtaja Lauri Tarasti

5.4 Eduskunta 5.5 Oppositio 5.6 Greco

6. Lain noudattamisen valvontaan liittyvät toimijat

6.1 Poliisi/ syyttäjä 6.2 Perustuslaki-valiokunta 6.3 Oikeuskansleri Jaakko Jonkka

7. Kansalaiset (Alkioita ilmaisut, joissa kansa esiintyy toimijana, esim. puhe äänestäjien käyttäytymisestä tms.)

8. Media (Alkioita ilmaisut, joissa toimijoina esiintyy toimittajat tai media)

9. Muut toimijat (Alkioita sellaiset ilmaisut, joissa toimijoina esitetään henkilöitä tai instituutioita, jotka eivät sovi toimijoita kuvaaviin sisältöluokkiin 1–8)

10. Ei toimijaa (Alkioita sellaiset ilmaisut, joissa ei esitetä toimijaa)

7. Pääkirjoitusten sisällöissä esiintyvät lähteet

Lähteiden erottelu toimijoista voi olla pääkirjoituksissa hyvin vaikeata, sillä pääkirjoituksissa käytetään esimerkiksi sitaatteja todella harvoin. Kuitenkin pääkirjoituksista on mahdollista tarkastella myös sitä, mihin lähteisiin lehdet nojaavat esittäessään kannanottoja ja näkemyksiään asioihin. Aiempien tutkimusten valossa voidaan sanoa, että pääkirjoitukset pyrkivät tyypillisesti luomaan objektiivista kuvaa esittämistään asioista vetoamalla erilaisiin tilastoihin ja numerotietoihin. Tavanomaista pääkirjoituksille on myös käyttää lähteinä poliitikkojen ja asiantuntijoiden lausuntoja sekä muiden tiedotusvälineiden juttuja. (Heikkinen 1999, 174–175, 199, 206–207.)

Tässä tutkimuksessa lähteet on eroteltu toimijoista niin, että esimerkiksi tiedotusväline esiintyy lähteenä sellaisissa kohdissa, kun se on kirjoitettu suoraksi tiedonlähteeksi (esim. Ylen mukaan) tai kun tiedon ilmoitetaan olevan sieltä peräisin (esim. Aamulehdessä 15.7.2009 kerrottiin...).

Poliitikon kohdalla erottelu lähteen ja toimijan välillä on vieläkin hankalampaa, sillä esimerkiksi 15.5.2008 julkaistun HS:n pääkirjoituksen ilmaisu *Keskustan eduskuntaryhmän puheenjohtaja Timo Kalli kertoi tahallaan rikkoneensa vaalirahoituslakia, koska tiesi, että lain rikkomisesta ei tuomittaisi rangaistusta*. Tällöin Kalli kirjataan sekä toimijaksi, että tietolähteeksi kohtaan lähteenä keskustapuolueen poliitikko/tai keskustapuolue.

Mikäli poliitikko sanoo jotain jossain tiedotusvälineessä kirjataan sekä tiedotusväline että poliitikko lähteeksi. Esimerkiksi Aamulehdessä 15.5.2008 julkaistun pääkirjoituksen virke *Rehellisyyttään tai silkkaa hölmöyttään keskustan ryhmänjohtaja Timo Kalli meni Ylen A-studiossa töräyttämään, ettei hän julkistanut lain velvoittamalla tavalla vaalikampanjansa rahoittajia, koska siitä ei seuraa rangaistusta* kirjataan siten, että Kalli kirjataan sekä toimijaksi että lähteeksi, mutta samalla lähteeksi kirjataan myös Yle.

1. Puolue/poliitikko

1.1 Keskusta/keskustalainen poliitikko	1.2 Kokoomus/ kokoomuspoliitikko
1.3 Sdp/ demaripoliitikko	1.4 Vasemmistoliitto/vasemmistoliiton poliitikko
1.5 Vihreät/vihreiden poliitikko	1.6 Rkp/Rkp:n poliitikko
1.7 Perussuomalaiset	1.8 KD/kristillisdemokraattien poliitikko
1.9 poliitikot anonymisti	

2. Asiantuntijalähde

- 2.1 Akateeminen lähde (professori tms.)
- 2.2 Vaalirahoituksen uudistusta pohtiva työryhmä/sen johtaja Lauri Tarasti
- 2.3 Oikeuskansleri Jaakko Jonkka
- 2.4 Muu asiantuntijalähde

3. Media

- 3.1 suomalainen media
 - 3.1.1 HS
 - 3.1.2 Yle (uutiset ja ajankohtaisohjelmat)
 - 3.1.3 Iltapäivälehti
 - 3.1.4 Aamulehti
 - 3.1.5 Keskisuomalainen
 - 3.1.6 Suomenmaa
 - 3.1.7 Kaleva
 - 3.1.8 Nelosen uutiset
 - 3.1.9 Muu suomalainen media
- 3.2 Ulkomainen media

4. Laki 5. Poliisi

6. Muut Lähteet

7. Lähdettä ei ole

LIITE 3: Sisällön erittelyn esimerkkejä

Liite 3a: Koodausrunгон käyttö, kun vaalirahoitus pääkirjoituksen selkeänä pääaiheena

Ensin pääkirjoituksesta koodataan sen ilmestymispäivä kuudella numerolla eli tässä tapauksessa 15052008. Tämän jälkeen koodataan ylös se, missä lehdessä kirjoitus on julkaistu (ks. tarkemmat koodausohjeet liite 2) ja jaetaan kirjoitus luokitusyksikköihin eli virkeisiin. Tämän jälkeen katsotaan kuinka monta vaalirahoitusta käsittelevää luokitusyksikköä kirjoituksesta löytyy, onko vaalirahoitus kirjoituksen pääaiheena vai sivuaiheena ja kirjataan kyseiset tiedot havaintomatriisiin.

Näiden kirjoituksiin liittyvien taustamuuttujien koodaamisen jälkeen alkaa kirjoituksen varsinaisen sisällön koodaus. Tämä tapahtuu käytännössä niin, että jokainen luokitusyksikkö luetaan luokitusrunkoon kirjattujen luokitteluohjeiden (ks. liite 1) avulla läpi ja sisältö koodataan niihin sisältöluokkiin, joihin viitattavia alkioita luokitusyksikkö sisältää.

Aamulehti 15.05.2008, Artikkelit, ARTIKKELISIVUT, sivu 2

Otsikko

Kansanedustajat liukkaalla jäällä

Lausuma 1 (Jatkossa lausuma lyhennetään kirjaimella L)

Timo Kallin kunniaksi on sanottava, että poliittisen vastuun lisäksi hän päätti kantaa vaalirahojensa pimitämisestä myös taloudellisen vastuun

L1:n koodauksesta:

L1:n toimijana on kohtaan 6.1.1 viittaava poliitikko Timo Kalli. Ilmaisuihin *hän päätti kantaa vaalirahojensa pimitämisestä* sisältää sekä sisältöluokkaan 5.1.3 vaali- ja puoluerahoituksen rikkominen sisältävän alkion että poliitikon toimintaa kuvaavan alkion. Ongelmana on se, mihin poliitikkojen toimintaa kuvaavaan alaluokkaan se kirjataan eli viittaako se neutraaliin, positiiviseen vai negatiiviseen käsittelyyn. Tässä tapauksessa voidaan sanoa, että maininta *vaalirahojen pimitämisestä* on negatiiviseen käsittelyyn viittaava alkio ja kohdat, *Timo Kallin kunniaksi on sanottava* sekä *poliittisen ja taloudellisen vastuun kantamiseen* viittaavat ilmaisut positiiviseen käsittelyyn viitattavia alkioita. Näin ollen negatiiviseen ja positiiviseen käsittelyyn viittaavat alkiot kumoavat toisensa ja L1 kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.3.1 *Poliitikon toiminnan neutraali käsittely* sekä arvolla 1 kohtaan 5.1.3 *vaali- ja puoluerahoituksen rikkominen*. Lähdettä L1:ssä ei ole esitetty, joten se kirjataan arvolla 1 lähteiden kohtaan 8.7 Lähdettä ei ole.

L2

Rehellisyyttään tai silkkaa hölmöyttään keskustan ryhmänjohtaja Timo Kalli meni Ylen A-studioissa töräyttämään, ettei hän julkistanut lain velvoittamalla tavalla vaalikampanjansa rahoittajia, koska siitä ei seuraa rangaistusta.

L2:n koodauksesta:

L2:n ajatus, *Kalli ei julkistanut lain velvoittamalla tavalla vaalikampanjansa rahoittajia*, sisältää kahteen aihealueeseen viitattavia alkioita. Näin ollen se kirjataan arvolla 1 sekä kohtaan 5.1.3 vaali- ja puoluerahoituksen rikkominen että kohtaan 5.3.3 poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn, sillä poliitikon yhdistäminen lain rikkomiseen on politiikan negatiivisesta käsittelyyn viittaava alkio (ks. Liite 1). Toimijana lausumassa on Timo Kalli sekä rahoittajat anonymisti eli se kirjataan arvolla 1 kohtiin 6.1.1 poliitikko Timo Kalli ja arvolla 1 kohtaan 6.3.3 Rahoittajat anonymisti. L2:ssa esiintyy kaksi lähdettä, sillä toisaalta siinä siteerataan Ylen A-Studiota ja toisaalta esitetään Timo Kalli itse lähteeksi, sillä hänet on mainittu tiedon suoraksi lähteeksi. Näin ollen lähteet kirjataan arvolla 1 kohtiin 7.3.1.2 Ylen uutiset/ajankohtaisohjelmat ja 7.1.1 keskusta/keskustalainen poliitikko.

L3

Niinpä julkisuudessa alettiin ihmetellä, saako kansanedustaja tosiaan rikkoa lakia, jos siitä ole määrätty rangaistusta.

L3:n koodauksesta:

Aiheena vaali- ja puoluerahoituksen rikkominen sekä poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn. Kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.1.3 ja 5.3.3. Toimijana poliitikot anonyymisti. Kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.19. Lähdettä ei ole esitetty, joten lähde kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L4

Keskustan Suomenmaa totesi pääkirjoituksessaan (14.5.), ettei Kalli ole tähän kyennyt antamaan hyvää vastausta, koska sellaista ei ole.

L4:n koodauksesta:

Lähteenä Suomenmaa. Koodataan arvolla 1 kohtaan 7.3.1.6. Aiheena on yhteisyksikön perusteella edellisessä lausumassa esiintynyt kansanedustajien lain rikkominen, ja poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn joten L5 koodataan aiheisältöluokkiin 5.1.3 ja 5.3.3. arvolla 1 Toimijana Timo Kalli kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.1.

L5

Hetkinen - ei ole hyvää vastausta?

L5:n koodauksesta

L5:n yhteisyksikkönä toimivat L3, L4 ja L6. Tämä tarkoittaa sitä, että L5 pohtii kysymystä *saako kansanedustaja tosiaan rikkoa lakia, jos siitä ole määrätty rangaistusta* ja Suomenmaan näkemystä, jonka mukaan *Kalli ei ole kyennyt antamaan kysymykseen hyvää vastausta, koska sellaista ei ole*. L5:n aihe on siis kansanedustajien lain rikkominen, ja poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn joten L5 koodataan aiheisältöluokkiin 5.1.3 ja 5.3.3. arvolla 1. Toimija on poliitikot anonyymisti, kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.19. Lähdettä ei ole esitetty, joten lähde kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7

L6

Lopulta Kalli itsekin oivalsi, että liukkailla jäillä liikutaan, jos kansanedustajalle ei ole itsestään selvää, että hänen on syytä noudattaa itse laatimiensa lakien henkeä ja kirjainta.

L6:n koodauksesta

Toimijana Timo Kalli kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.1. Aiheena poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn sekä vaalirahotuslain rikkominen, kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.1.3 vaali- ja puoluerahoituksen rikkominen että kohtaan 5.3.3 poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn. Lähteenä Kalli, kirjataan arvolla yksi kohtaan 7.1.1 keskusta/keskustalainen poliitikko.

L7

Kun vaalirahat alkoivat polttaa Kallin näppejä, hän kieltäytyi paljastamasta rahoittajiaan, mutta lupasi hövelisti kantaa "poliittisen vastuun" vaalirahojen pimittämisestä.

L7:n koodauksesta

Aiheena poliitikkojen toiminnan arvostelu, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.3.3 poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn
Toimijana on sekä Kalli, että rahoittajat anonyymisti, kirjataan arvolla 1 kohtiin 6.1.1. ja 6.3.3. Lähteenä Kalli, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.1.1.

L8

Vasta nurkkaan ajettuna Kalli lupasi sekä paljastaa tukijoittensa nimet että palauttaa näille saamansa rahat.

L8:n koodauksesta

Ilmaisu *vasta nurkkaan ajettuna*, viittaa negatiiviseen käsittelyyn, joten aiheena poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.3.3. Toimijoina sekä Timo Kalli että rahoittajat anonyymisti, kirjataan arvolla 1 kohtiin 6.1.1. ja 6.3.3. Lähteenä Kalli, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.1.1.

L9

Muita vaihtoehtoja hänellä ei tosin itse asiassa edes ollut.

L9:n koodauksesta:

Toimija arvolla 1 Timo Kalli 6.1.1. Aiheena poliitikon/poliitikkojen toiminta neutraalisti, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.3.1. L9 ei sisällä lähdetä, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L10

Kyseenlaista mainetta oli jo tullut aivan riittämiin, ja jos Kalli ei olisi ottanut lusikkaa kauniiseen käteensä, seuraavaksi olisi ruvettu vaatimaan hänen eroaan eduskuntaryhmän puheenjohtajan paikalta.

L10:n koodauksesta:

Aiheena poliitikon toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.3.3. Toimija Kalli kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.1. Lähdetä ei ole, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L11

Kovin hyvältähän tilanne ei nytkään näytä, kun muutoinkin suosiotaan menettäneen päähallituspuolueen ryhmänjohtaja on leimattu lainrikkokjaksi.

L11:n koodauksesta:

Aiheena poliitikon toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn ja lain rikkominen, kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.3.3 ja 5.1.3. Toimija Kalli kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.1. Ei lähdetä, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L12

Eikä Kallin korjausliike tietenkään tee tyhjäksi sitä, että monet muutkin kokoomuksen Pekka Ravista alkaen ovat suhtautuneet vaalirahoituksen avoimuusperiaatteeseen enemmän tai vähemmän piittaamattomasti.

L12:n koodauksesta

Aiheina vaalirahoituslain rikkominen, poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn sekä rahoituksen avoimuus, kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.1.3, 5.3.3 ja 5.2.3. Toimijana Kalli ja muut poliitikot, kirjataan arvolla 1 kohtiin 6.1.1 ja 6.1.18. Lähdetä ei ole, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L13

Voi vain aavistella, millaisen signaalin lainkuuliaisuudesta heidän asenteensa antavat tavalliselle kansalaiselle.

L13 koodauksesta:

Aiheena poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.3.3, Toimijana poliitikot anonyymisti sekä kansalaiset, kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.19 sekä arvolla 1 kohtaan 6.7 *Kansalaiset*. Lähdetä ei ole, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L14

Provisoivan populistisesti ilmaan on jo heitetty kysymys, saavatko alle 15-vuotiaat rikkoa lakia, koska he eivät saa siitä rangaistusta.

L14 koodauksesta:

Muu aihe, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.9. Toimijana alle 15-vuotiaat suomalaiset eli kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.7 *Kansalaiset*. Ei lähdetä, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L15

Kansanedustajat pyörittävät vaalikampanjoitaan aina vain isommalla rahalla.

L15 koodauksesta:

Aihe politiikan rahoitus yleisesti sekä poliitikkojen toiminnan käsittely neutraaliin sävyyn, kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.3.1 ja 5.2.1. Toimijoina poliitikot anonyymisti, kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.19, ei lähdetä, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L16

Viimeksi kallein kampanja maksoi lähes 120 000 euroa, keskimäärin paikka Arkadianmäeltä irtosi noin 40 000 eurolla.

L16 koodauksesta:

Aihe politiikan rahoitus yleisesti, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.2.1. Toimijoina poliitikot anonymisti, kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.1.19. Ei lähdettä, kirjataan arvolla 1 kohtaan, 7.7.

L17

Vaalirahailmoitusten perusteella näyttää olevan pikemmin sääntö kuin poikkeus, että rahoittajat piilotetaan epämääräisiin tukiyhdistyksiin ja tulolähteiksi ilmoitetaan seminaareja tai myyjäisiä.

L17 koodauksesta:

Aiheina vaalirahoituslain rikkomisen ja poliitikkojen toiminnan käsittely negatiiviseen sävyyn, kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.1.3 ja 5.3.3. Toimijoina poliitikot ja rahoittajat anonymisti, kirjataan kohtiin 6.1.19 ja 6.3.3. Lähteenä vaalirahoitusilmoitukset eli kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.6 muu lähde.

L18

Vaalirahoituslaki tuli voimaan vuonna 2000.

L18 koodauksesta

Aiheena vaalirahoituslaki yleisesti, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.1.1, ei toimijaa, kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.10. Ei lähdettä, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L19

Tukijat on ilmoitettava, jos avustus ylittää 1 700 euroa, mutta mitään sanktiota laiminlyönnistä ei tule.

L19 koodauksesta

Aihe vaalirahoituslaki yleisesti, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.1.1. Toimijoina ovat poliitikot anonymisti, sillä laki koskee heitä sekä rahoittajat anonymisti, kirjataan arvolla 1 kohtiin 6.1.19 ja 6.3.3. Lähteenä laki, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.4.

L20

Liittyi vaalirahoitukseen lahjontaan viittaavia salaisia kytkentöjä tai ei, äänestäjillä on oikeus tietää, kenen rahoja kukin ehdokas vaaleissa polttaa.

L20 koodauksesta:

Aiheena lahjonnan ja korruption käsittely sekä vaali- ja puoluerahoituksen avoimuus, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.7.1 ja 5.2.3. Toimijoina poliitikot anonymisti sekä kansalaiset, kirjataan arvolla 1 kohtiin 6.1.19 ja kohtaan 6.7. Ei lähdettä, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L21

Suomi on tiettävästi edelleen yksi maailman vähiten korruptoituneista maista.

L21 koodauksesta:

Aihe suomen maine vähäisen korruption maana, kirjataan arvolla 1 kohtaan 5.7.2. Toimijana Suomi valtiona eli kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.9 muut toimijat. Ei lähdettä, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.7.

L22

Euroopan neuvoston lahjonnan vastaiselle elimelle Crecolle se ei kuitenkaan riitä, vaan se edellyttää selkeitä pykälä rangaistuksineen vaalirahoituksen avaamiseksi.

L22 koodauksesta

Grecolle ei riitä, että Suomi on eräs maailman vähiten korruptoituneista maista eli aiheena on Suomen maine vähäisen korruption maana, vaalirahoituslain tiukentaminen sekä politiikan rahoituksen avoimuus. Kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.7.2, 5.1.4 ja 5.2.3. Toimijana Greco, kirjataan arvolla 1 kohtaan 6.5.6. Lähteenä Greco, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.6 muut lähteet.

L23

Crecon viime talven ukaasit ovat hyvä pohja oikeusministeri Tuija Braxin lupaamalle lainmuutokselle.

L23 koodauksesta:

Aiheena rahoituksen tiukentaminen ja poliitikon toiminnan käsittely neutraaliin sävyyn, kirjataan arvolla 1 kohtiin 5.1.4 ja 5.3.1 Toimijoina Greco ja Tuija Brax, kirjataan arvolla 1 kohtiin 6.5.6 ja 6.1.4. Lähteenä Greco, kirjataan arvolla 1 kohtaan 7.6. muut lähteet

Koodaamista jatketaan tähän tapaan kunnes kaikki lausumat on koodattu sisältöluokkiin. Koodausvaiheen jälkeen eri sisältöluokkiin viittaavat alkiot lasketaan yhteen ja niiden summa merkitään havaintomatriisiin. Esimerkki-pääkirjoituksen kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että havaintomatriisiin merkitään lausumia kuvaavaan kohtaan numero 23. Lausumista 8 käsitteli vaali- tai puolerahoitukseen liittyvien lakien rikkomista, joten vaali- ja puolerahoituksen rikkomista kuvaavaan kohtaan 5.1.3 merkitään esimerkkipääkirjoituksen kohdalla numero 8. Kirjoituksessa esitettiin Timo Kalli toimijana kaikkiaan 10 lausumassa, joten kohtaan 6.1.1 toimijana poliitikko Timo Kalli merkitään jutun kohdalta arvoksi 10. Menettelytapaa jatketaan kunnes kaikki kirjoituksen lausumat on koodattu luokitusrunkoon kirjattujen ohjeiden mukaisesti (ks. liite 1) havaintomatriisiin.

Tutkimuksen tekeminen etenee äskeisessä esimerkissä esitettyyn tapaan, kunnes kaikki aineistoni vaalirahoitusta käsittelevät lausumat on koodattu. Päädyin koodaamaan vain kaikki vaalirahoitusta ja siihen olennaisesti liittyviä ilmiöitä käsittelevät lausumat, sillä muuten tutkimukseni kannalta epäoleellinen sisältö olisi saanut liian suuren painoarvon.

Tässä kohtaa riskinä on se, että jätetään koodaamatta sellaisia ilmiöitä, jotka voisivat olla jonkun toisen mielestä vaalirahoitukseen liittyvän keskustelun kannalta yhtä olennaisia kuin omat valintani. Seuraus olisi silloin se, että tutkimukseni toistettavuus ja reliabiliteetti laskisivat. Yleisenä nyrkkisääntönä tutkimuksen varsinaisen koodatun aineiston valikoitumisesta voisi sanoa, että mukaan on päätyneet kaikki sellainen aineisto, jossa on puhuttu rahoituksesta. Seuraavassa on esitetty esimerkki pääkirjoituksen koodauksesta, kun vaalirahoitusta käsitellään sivuaiheena.

Liite 3b: Koodausrunkon käyttö, kun vaalirahoitus pääkirjoituksen sivuaiheena

Vaalirahoitusta sivuaiheena käsittelevät pääkirjoitukset aiheuttivat tutkimuksen aikana runsaasti päänvaivaa. Ongelmaksi muodostui erityisesti kysymys siitä, mikä osa tällaisista kirjoituksista käsittelee vaalirahoitusta ja siihen liittyviä ilmiöitä ja mikä taas muita ilmiöitä. Tämän erottelun tekemiseksi käytin hyväkseni yhteisyksikön käsitettä sekä vaalirahoitus -sanaa.

Korhonen jatkaa mutta saa näpäytyksen 30.05.2008
Pääkirjoitussivu 30.05.2008
Keskisuomalainen

Keskustan kahden viikon kuluttua Joensuussa pidettävä puoluekokous sujuu puheenjohtajan valinnan osalta rutiinjuttuna, mutta varapuheenjohtajuuksista ja puoluesihteeristä äänestettäneen. Kun henkilövalinnat kiehtovat väkeä ohjelmallisia linjauksia enemmän, kiinnostus kasvaa Joensuun kesähetkiin.

Matti Vanhasen toiminta puheenjohtajana ja pääministerinä aiheuttaa jupinaa. Se on pohjimmiltaan vakavaa, mutta Vanhaselle ei nyt ilmaannu vastaehdokasta. Vanhasen kaataminen tietäisi pääministerin vaihtumista. Tähän ei vallitse halukkuutta.

Sen sijaan vuoden 2010 puoluekokouksessa Vanhanen haastetaan, jos hän on edes enää käytettävissä. Kuukaudet ja vuodet syövät miestä.

Varapuheenjohtajuuksilla ei ole aidosti purevaa merkitystä. Näistä tehtävissä on tosin luonteva sauma kohota ministeriksi, mutta varapuheenjohtajuus ei ole tae noususta. Silti se on noteerauksen signaali. Keskisuomalainen Aila Paloniemi olisi varapuheenjohtajana erinomainen. Hän on sanavalmis. Hän hallitsee yhteiskunnalliset linjaukset.

Varsinainen huomio suuntautuu puoluesihteerisiin. Jarmo Korhonen on persoonallinen, kulmikas, joskus rymistelevän olinen mutta tuloksia hakkaava puoluesihteerin. Roolistaan tarkat kansanedustajat tuntevat näreyyttä Korhosen vahvuuteen ja julkisuudessa työskentelemiseen. He hakemalla hakevat kilpailijaa,

vaihtoehtoa Korhoselle. Ympäristöministerinä piipahtanut ja haasteessa pärjännyt Kimmo Tiilikainen innostuu.

Äänestäminen on kansanvaltaa. Se tuulettaa ilmapiiriä ja tarjoaa mahdollisuuden arviointeihin.

L1

Jarmo Korhosen jatko puoluesihteerinä on selvä juttu, mikäli vaalirahoitusjupakoinnissa ei ilmaannu jotakin kielteisesti käännteentekevää.

L2

Korhosesta kiistellään, mutta aikaansaavat ihmiset yleensä herättävät kuohuja.

L3

Tulokset kuitenkin painavat punninnassa, tai ainakin niiden sietäisi painaa.

L4

Vaihtoehdon etsijät tietävät tosiasiat.

L5

He tahtonevat vain näpäyttää itsetietoista Korhosta.

Yllä esitetty Keskisuomalaisen pääkirjoitus käsittelee pääosin keskustan kesäkuussa 2008 järjestetyn puoluekokouksen ennakoasetelmia, jota väritti pitkälti vaalirahoituksesta käyty vilkas keskustelu. Periaatteessa olisin voinut koodata kyseisen kirjoituksen kaltaiset kirjoitukset kokonaan, sillä käsiteltiin siinä vaalirahoitusta nimenomaan keskustan puoluekokouksen yhteydessä. Päädyin kuitenkin kolmesta syystä toisenlaiseen ratkaisuun.

Ensinnäkin tällaisten kirjoitusten koodaaminen kokonaan olisi antanut väärän kuvan vaalirahoituksesta käydyn keskustelun kokonaisvolyymista, sillä mikäli tällaiset kirjoitukset olisi koodattu kokonaan, olisi vaalirahoitusta käsitteleviä frekvenssejä kertynyt todellisuutta enemmän. Toiseksi se olisi vääristänyt kuvaa siitä, millaisilla painotuksilla vaalirahoituksesta kirjoitettiin. Kolmanneksi tällaisten kirjoitusten koodaaminen ei olisi myöskään huomioinut lehtien mahdollisuutta tarjota aiheeseen erilaisia tulkintakehyksiä. Näistä syistä taulukko 7:ssä esitetty kirjoitus on koodattu vasta siitä lähtien, kun pääkirjoituksen kirjoittaja liitti sen mukaan vaalirahoituksesta käytyyn keskusteluun. Tämä tapahtui kyseisessä tekstissä virkkeessä: *Jarmo Korhosen jatko puoluesihteerinä on selvä juttu, mikäli vaalirahoitusjupakoinnissa ei ilmaannu jotakin kielteisesti käännteentekevää.* Tämän jälkeen loppujen lausumien voidaan tulkita käsittelevän Korhosen toimintaa vaalirahoituksen yhteydessä, joten loput kirjoituksen lausumat koodattiin luokitusrunkoon kirjattujen ohjeiden (ks. liite 2) mukaisesti osaksi varsinaista tutkimusdataa.

LIITE 4: Tutkimuksessa käytetty aineisto

Aamulehti:

(Jutun tunnus, julkaisupäivämäärä, otsikko)

A1	15.5.2008	Kansanedustajat liukkaalla jäällä
A2	24.5.2008	Kauppataivaalla jyrisee jo
A3	25.5.2008	Ilakointia
A4	29.5.2008	Outoja päätelmiä
A5	3.6.2008	Jäljet johtavat syltityhtealle
A6	5.6.2008	Selittelyä, ministeri Brax
A7	7.6.2008	Pakko onnistua
A8	13.6.2008	Kahdenlaista porvarimeininkiä
A9	16.6.2008	Hallitusrintamassa ei särön säröä
A10	17.6.2008	Valtakunnan auringonpimennys
A11	17.7.2008	Uurnille vai ei
A12	29.9.2008	Rautalankamalli vaalirahoista
A13	13.11.2008	Hyvä idea, surkea toteutus
A14	12.12.2008	Ministerin hitaat liikkeet
A15	31.12.2008	Kohuopetus
A16	23.1.2009	Vallansiirto medialle
A17	30.1.2009	Vaaleissa töppäily sallittua
A18	10.4.2009	Ämpäriäinen kuraa
A19	22.4.2009	Tiskin alta pöydälle
A20	13.6.2009	Enemmän kuin kiusallista
A21	17.6.2009	Komedia vai murhenäytelmä?
A22	18.6.2009	Sotkulla kuorutettua sotkua
A23	19.6.2009	Veli tekee, mitä veljen on tehtävä
A24	23.6.2009	Junalla toiselta planeetalta
A25	25.6.2009	Kahdeksan kertaa Mauri Pekkarinen
A26	27.6.2009	Symboliikkaa?
A27	7.7.2009	Raskauttavaa
A28	8.7.2009	Juridisesti nuhteeton
A29	14.7.2009	Paljon tekstiä, vähän vastauksia
A30	28.7.2009	Likapyykkiä ja ristitulta
A31	8.8.2009	Tiheä kampa pudottaa täit
A32	11.8.2009	Aatteen lisäksi tarvitaan rahaa
A33	16.8.2009	Vaaleja rukattava varovasti
A34	18.8.2009	Medialla kana kynittävänä
A35	19.8.2009	Kansa nousee Yle-veroa vastaan
A36	8.9.2009	Presidentti viideksi vuodeksi, kiitos
A37	17.9.2009	Tipotellen
A38	18.9.2009	Moraalisesti hyllyvällä pohjalla
A39	24.9.2009	Kenen joukoissa seisot, Sinnemäki?
A40	26.9.2009	Rehelistä kauppaa
A41	27.9.2009	Lurjuksia
A42	27.9.2009	Pöhötauti ei laastarihoidolla parane
A43	14.10.2009	Katse uudistuksen kovaan ytimeen
A44	22.10.2009	Kansa on toista mieltä
A45	28.10.2009	Kaukokunniä
A46	23.11.2009	Maksakirroosi niittää satoa
A47	7.12.2009	Väljä välitodistus
A48	12.12.2009	Jäljet johtavat syltityhtealle
A49	24.12.2009	Palvelus puolueelle
A50	18.1.2010	Edessä armoton henkien taistelu
A51	30.1.2010	Keskusta ansaitsee uuden alun
A52	1.4.2010	Tarpeeton paljastus
A53	15.4.2010	Kekseliäs Korhonen
A54	16.4.2010	Keskusta löysässä hirressä
A55	20.4.2010	Kahden kerroksen lobbareita

A56	29.4.2010	Kaikki kytkyt esiin
A57	4.5.2010	Kiusa se on pienikin kiusa
A58	15.5.2010	Sosiaalidemokraattien vauhtiviikot
A59	25.5.2010	Vastarintaliikkeen mies
A60	3.6.2010	Pääroolissa Jarmo Korhonen
A61	13.6.2010	Pesänselvittäjien kova urakka
A62	17.6.2010	Raja olo- ja makuuhuoneen väliin
A63	25.6.2010	Jokohan tämä oli Vanhasen viimeinen yllätyskäänne
A64	4.7.2010	Kyvyt esiin, Pirkanmaa
A65	18.8.2010	Lakia lain säätäjällekkin
A66	5.9.2010	Virkamiesmäinen ote ei säväytä
A67	16.9.2010	Hieman vähemmän kierroksia, kiitos
A68	17.9.2010	Sattumapääministerin tilinpäätös

Helsingin Sanomat

B1	15.5.2008	Vaalirahoituksen tulee olla oikeasti avointa ja valvottua
B2	17.5.2008	Salainen tuki herättää kysymyksiä
B3	20.5.2008	Vaalirahoitukselle pitää hakea kestävä ratkaisu
B4	22.5.2008	Poliitikkojen uskottavuus on heidän omista käsissään
B5	24.5.2008	Kuntavaalit panivat vauhtia vaalirahoituslain uudistamiseen
B6	29.5.2008	Vaalirahoitukseen on jäämässä aukko
B7	3.6.2008	Vaalirahajupakka keskusteltava eduskunnassa pohjia myöten
B8	5.6.2008	Keskustassa alkoi mutapaini
B9	13.6.2008	Keskustan puoluekokous sai vaalirahoitusjupakasta sähköä
B10	15.6.2008	Keskusta asettui johtajiensa tueksi siilipuolustukseen
B11	29.6.2008	Politiikan kevätkausi kulki kohusta toiseen
B12	13.7.2008	Oikeusministeriö yrittää säilyttää vastuutaan viestimille
B13	26.9.2008	Vaalirahoituksen ilmoittaminen menossa parempaan suuntaan
B14	29.1.2009	Vaalirahoitus avoimeksi ja valvotuksi
B15	21.4.2009	Puoluerahoitus saatava avoimeksi
B16	13.6.2009	Vaalirahasotkuille ei tule loppua
B17	17.6.2009	Eduskunnan edessä puhutaan totta
B18	19.6.2009	Taas lomalle kesken vaalirahakohun
B19	25.6.2009	Keskustan heikentyminen suosii nyt kokoomusta
B20	1.7.2009	Vaalirahoituksen avoimuus ei ole pelkkä laillisuuskyseminen
B21	8.7.2009	Puoluerahoitus kaatoi kuntien eläkejohtajan
B22	15.7.2009	Politiikassa hyvin harvoin liikkuu aivan pyyteetön raha
B23	23.7.2009	Puolueiden rahoitus nopeasti julki
B24	14.8.2009	Ansaattu notkahdus maineeseen
B25	17.8.2009	Ihmisten vieraantuminen politiikasta on lisääntynyt
B26	18.9.2009	Poliitikot, ettekö te tienneet vai ettekö välittäneet
B27	25.9.2009	Hajotusvaalit eivät ratkaisisi vaalirahoituksen sotkuja
B28	29.9.2009	Säätiöissä riittää vielä pöyhittävää
B29	30.9.2009	Syytökset Vanhasta kohtaan täytyy selvittää pikaisesti
B30	2.10.2009	Vaalirahoituksen kokonaiskuva uhkaa hukkaa lautapinon alle
B31	14.10.2009	Vaalirahoituksen kiistakohdat toimikunnalta hallitukselle
B32	8.11.2009	Kansanedustajilla ei kohta ole edellytyksiä elää kuin pellossa
B33	24.12.2009	Pääministeriys kuuluu keskustan johtajalle
B34	29.1.2010	Maan tapoja on syytä siistiä
B35	12.2.2010	Perustuslaki menee oikeaan suuntaan
B36	16.4.2010	Vaalirahakohusta jää epäluottamus
B37	25.5.2010	Vihreille ympäristö on kohtalonkysymys

B38	26.7.2010	Poliitikkoon luottaa harva suomalainen
B39	29.8.2010	Vaalirahajupakka pysyy muistissa
B40	17.9.2010	Maan tavalle tuli aiheellinen tyrmäys

Keskisuomalainen

C1	15.5.2008	Suurtuki kytkee kansanedustajan
C2	21.5.2008	Ei sentään mahtititteliä vaalien suurrahoittajalle
C3	25.5.2008	Vaalien rahoituksen päälinja on kunnossa
C4	29.5.2008	Vaalirahoituksessa avoimuus tärkeintä
C5	30.5.2008	Korhonen jatkaa mutta saa näpäytyksen
C6	4.6.2008	Keskeytys melkein ennen aloitusta
C7	5.6.2008	Ministeri Pekkarinen ansaitsee täyden tuen
C8	11.6.2008	Harmaan talouden kitkeminen on ikihaaste
C9	13.6.2008	Keskustalla reipas puoluekokous
C10	8.7.2008	Median osa saannut omaa uskottavuuttaan
C11	31.12.2008	Vaalimainonta kuuluu demokratiaan
C12	30.1.2009	Rahakatto veisi vaaleista aidon kilpailun
C13	13.6.2009	Avoimuus ainut kestävä toimintatapa
C14	17.6.2009	Lahjoitukset puolueille kuuluvat demokratiaan
C15	24.6.2009	Vapaavuoren vihjailu halpamaista
C16	27.6.2009	Politiikan kieli ei saa rapautua katukieleksi
C17	10.7.2009	Nyt tarvitaan malttia ja harkintaa
C18	2.8.2009	Vaalirahakohu ei näy gallupissa
C19	5.8.2009	SDP nosti hallitusriman korkealle
C20	11.8.2009	Vaalirahakohu kiertää pahasti ylikierroksilla
C21	23.9.2009	Säätiöillä tärkeä sija yhteiskunnassa
C22	24.9.2009	Eduskunnan hajottamiseen ei ole perusteita
C23	25.9.2009	Opposition politiikka tiivistää hallituksen rivejä
C24	29.9.2009	Urpilaisen avaus jäi keskeneräiseksi
C25	30.9.2009	Väite lahjoman vastaanottamisesta erittäin vakava asia
C26	1.10.2009	Kohu-uutinen edelleen ilmassa
C27	7.10.2009	Selvitys kertoo mielikuvia puolueista ja poliitikoista
C28	14.10.2009	Liian tiukka aikataulu vaikeutti toimikunnan työtä
C29	29.11.2009	”Tuotetakuu” on haastava ehdotus
C30	29.1.2010	Vanhanen on taas kohun keskellä
C31	9.3.2010	Uudistus korostaa puolueiden roolia
C32	13.4.2010	Nykyistä laajempi puoluetuki johtaisi moniin epäkohtiin
C33	17.4.2010	Vaalirahakohu kiehuu yli ja ohi asian
C34	24.4.2010	Korhosen aika puolueen pukarina on ehkä ohitse
C35	10.6.2010	Pekkarisen johtajuus on Keski-Suomen etu
C36	18.8.2010	Perinpohjainen selvitys on välttämätön
C37	26.8.2010	Huolenaihetta lainvalvojille
C38	17.09.2010	Eduskunta arvioi Vanhasen virheen

LIITE 5: Pääkirjoituksissa esiintyneet aiheet

Aihepääluokkien frekvenssit ja niiden suhteellinen osuus

Aihe	Kaikki		AL		HS		KSML	
	N=2235		N=664		N=904		N=667	
	L	%	L	%	L	%	L	%
Vaali- ja puolerahoitusta koskevat lait	345	15	83	13	203	22	59	9
Politiikkaa koskeva rahoitus	562	25	137	21	218	24	207	31
Poliitikkojen toiminta	746	33	268	40	291	32	187	28
Puolueiden toiminta	120	5	41	6	56	6	23	3
Median toiminta	152	7	18	3	36	4	98	15
Vaalirahakohu poliittisena tekijänä*	362	16	115	17	170	19	77	12
Vaalirahoitus ja korruptio**	241	10,8	68	10,2	101	11,2	72	10,8
Jonkun puolueen sisäiset asiat***	218	10	92	14	81	9	45	7
Muut aiheet	151	7	61	9	36	4	54	8
L= Lausumat, joissa käsitellään aihetta								
%= Kuinka monessa prosentissa kyseisen N:n lausumista aihetta on käsitelty								
*Puhe politiikan moraalista, poliittisesta kulttuurista, järjestelmän uskottavuudesta, välikysymyksestä, kohun vaikutuksesta kannatukseen tai puhe uusista vaaleista								
**Puhe korruptiosta, Suomen maineesta vähäisen korruption maana, rahoituksen vaikutuksesta kaavoitukseen, rahoitukseen liittyvä poliitikkoon kohdistettu poliisi- ja poliisiin verrattavan tahon suorittama tutkinta rahoitukseen liittyvä poliitikkoon perustuslakivaliokunnan suorittama tutkinta tai muu poliitikkojen ja rahoittajien välisten kytkösten käsittely								
***Vaalirahoituksen käsittely selkeästi johonkin puolueeseen liitettävänä ongelmana tai jonkun puolueen asioihin vaikuttavana tekijänä								

LIITE 6: Pääkirjoituksissa esiintyneet aiheet alaluokkineen ja niiden prosentuaalinen esiintyvyys

Aihe	Kaikki	AL	HS	KSML
Vaali- ja puoluerahoitusta koskevat lait	15	13	22	9
Lait yleisesti	1,3	0,9	1,8	1,5
Lakien puutteet	1,7	0,6	3,8	0,1
Lakien rikkominen	2,2	3,5	2,7	0,4
Lakien tiukentaminen/uudistaminen	10,2	7,5	14,7	6,7
Politiikkaa koskeva rahoitus	25	21	24	31
Rahoitus yleisesti	14,5	14,3	13,1	16,5
Rahoitus osa järjestelmää	4,0	2,3	2,8	7,5
Rahoituksen avoimuus	6,7	4,1	8,3	7,0
Poliitikkojen toiminta	33	40	32	28
Käsittely neutraalisti	12,5	11,1	12,9	13,3
Käsittely positiivisesti	1,3	0,6	0,3	3,1
Käsittely negatiivisesti	19,6	28,6	18,9	11,5
Puolueiden toiminta	5,7	6	6	3
Käsittely neutraalisti	2,3	2,3	3,0	1,5
Käsittely positiivisesti	0,6	0	0,3	0,6
Käsittely negatiivisesti	2,7	3,9	3,0	1,3
Median toiminta	7	3	4	15
Käsittely neutraalisti	3,9	2,3	2,4	7,6
Käsittely positiivisesti	0,2	0	0,4	0,1
Käsittely negatiivisesti	2,7	0,6	1,1	6,9
Vaalirahoituskohu poliittisena tekijänä	16	17	19	12
Järjestelmän legitimizeetti	3,9	3,6	5,5	2,1
Kohun vaikutus puolueiden kannatukseen	3,4	6,0	2,9	1,6
Kohu politiikan tekemisen välineenä	2,9	2,6	3,1	2,8
Uudet vaalit/eduskunnan hajottaminen	2,2	0,9	3,2	2,2
Politiikan moraalit	1,6	3,5	1,2	0,3
Poliittinen kulttuuri	1,2	0,5	2,0	0,7
Hallituksen asiana	0,9	0,3	0,9	1,6
Vaalirahoituskohu ja korruptio	10,8	10,2	11,2	10,8
Korruption ja lahjonnan käsittely	2,2	0,9	2,4	3,4
Suomen maine vähäisen korruption maana	0,8	1,4	0,6	0,3
Rahoituksen kytkeminen kaavoitukseen	2,2	3,8	1,7	1,3
Poliittikkoon kohdistettu, rahoitukseen liittyvä, poliisitutkinta	2,2	2,7	1,8	2,4
Muut kytkökset	3,4	1,5	4,8	3,4
Jonkun puolueen sisäiset asiat	10	14	9	7
Muut aiheet	7	9	4	8

LIITE 7: Pääkirjoituksissa useimmin toimijana esiintyneet poliitikot ja niiden käsittelyn osuus

Toimija	Kaikki		AL		HS		KSML	
	N=2235		N=664		N=904		N=667	
		%	L	%	L	%	L	%
Poliitikot anonyymisti	486	21,7	148	22,3	182	20,1	156	23,4
Matti Vanhanen	315	14,1	102	15,4	147	16,3	66	9,9
Jarmo Korhonen	172	7,7	72	10,8	81	9	19	2,8
Timo Kalli	50	2,2	13	1,9	26	2,8	11	1,6
Tuija Brax	39	1,7	18	2,7	17	1,9	4	0,6
Kimmo Tiilikainen	31	1,3	1	0,1	13	1,4	17	2,5
Mauri Pekkari-	30	1,3	2	0,3	1	0,1	27	4
nen								
Jan Vapaavuori	28	1,3	10	1,5	2	0,2	16	2,4
Mari Kiviniemi	23	1	15	2,3	7	0,7	1	0,1
Marja Tiura	22	1	20	3	0	0	2	0,3
Jyrki Katainen	18	0,8	6	0,9	8	0,8	4	0,6
Tarja Halonen	17	0,8	1	0,1	6	0,6	10	1,5
Jutta Urpilainen	10	0,4	1	0,1	3	0,3	6	0,9
9L= Lausumat, joissa poliitikko esiintyy toimijana								
% = Kuinka monessa prosentissa kyseisen N:n lausumista poliitikko on mainittu								

LIITE 8: Pääkirjoituksissa toimijana esiintyneet puolueet ja niiden käsittelyn osuus

	Kaikki		AL		HS		KSML	
	N=2235		N=664		N=904		N=667	
Toimija	L	%	L	%	L	%	L	%
Puolueet anonyymisti	208	9,3	47	7,1	63	7,0	98	14,7
Kesk	201	9,0	86	13,0	74	8,2	41	6,1
Kok	64	2,9	17	2,6	32	3,5	15	2,2
Sdp	58	2,6	10	1,5	34	3,7	14	2,1
Vas	21	0,9	3	0,4	17	1,8	1	0,1
Vihreät	16	0,7	6	0,9	8	0,8	2	0,3
Rkp	10	0,4	2	0,3	5	0,5	3	0,4
Perus	11	0,4	4	0,6	6	0,6	1	0,1
KD	4	0,1	0	0	3	0,3	1	0,1
L= Lausumat, joissa puolue esiintyy toimijana								
% = Kuinka monessa prosentissa kyseisen N:n lausumista puolue on mainittu								